

16550/B

H VII Cal

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

<https://archive.org/details/b30507704>

55380

HENRICI CALLISEN,

Medicinae Doct̄oris, Anatomiae et Chirurgiae in Vniuersi-
tate Hafniensi Professoris, Classium regiarum Chirurgi
primarii, Nosocomii nautici vt et Legionis classiariae se-
cundae Jatri, Regii Collegii medici Membri, Regiae
Academiae Chirurgorum Parisinae Socii correspon-
dentis, Societatis artium incitandarum Londinen-
sis nec non medicae Hafniensis Sodalis,

INSTITVTIONES

CHIRVRGIAE

HODIERNAE

IN VSVM ACADEMICVM ADORNATAE.

*Ea quidem medicamenta et victus rationem non omittit, manu
tamen plurimum praestat: estque eius effectus inter
omnes Medicinae partes euidentissimus.*

CELS.

HAFNIAE MDCCCLXXVII.

Impensis JOHANNIS GOTTLOB ROTHE,
Aulae Regiae et Vniuersitatis Bibliopolae.

Handwritten blue ink stamp or signature at the bottom of the page.

AVDITORIBVS

AESTVMATISSIMIS

S.

QVAS nunc publici iuris feci, In-
stitutiones Chirurgiae hodiernae,
VOBIS, Commilitones optimi, dico et
dedico, dulcissimum operae praemium
reportaturus, si VOBIS, in quorum gra-
tiam et emolumentum hunc laborem
suscepi, quorum favore incitatus inter
acerbissimum luctum atque multas oc-
cupationes practicas coeptum perse-
quutus sum, omnino satis fecerit, sique
ex hisce etiam pagellis sincerum prae-
ceptoris animum cognoueritis.

Nisi enim utilis esse quam videri,
VESTRISQUE commodis, quam meis,
prospicere maluisssem, facili negotio
praelectiones meas absoluerere potuisssem.
Licebat alieno compendio vti: aliam
* 2
quam

quamlibet epitomen interpretari, illustrare, emendare, ampliare fas erat. Tanta autem post Ill. PLATNERI obitum ars nostra cepit incrementa, tanta recentius quodque compendium premit breuitas; nonnulla, obscuritas, praua methodus aque vero aberratio; vt vel absque praemeditatione ad explicandum auctorem accedere et praelectioni perfunctoriae haud paruam vtilitatis speciem conciliare potuissem.

AT vero Chirurgiam hodiernam, ex vna parte adeo repurgatam, ex altera adeo locupletatam, fideliter, quoad vires finunt, alio scriptore duce traditurus, hunc certe, quisquis demum fuisset, toties castigare, supplere, quinimo plane relinquere debuissem, vt labor taediosissimus doctrinam peperisset indigestam, inconcinnam, scriptura VOBIS difficulter persequendam, fructuosaeque repetitioni minime ad-

com-

commodatam. Vnde a VOBIS faltem excusatum iri confido, quod tot institutionibus chirurgicis meas denique addiderim.

VERVM enimvero, quo vberius et adcuratius ea pertractare possẽm, quae VOBIS, o Optimi, scitu maxime sunt necessaria, varia omisi, quae praecedentes auctores habent.

ET primo quidem Chirurgiam ad verum suum ambitum reuocaui, illis non adstipulans, qui omnem morborum vniuersitatem inter Medicum et Chirurgum diuisam volunt. Quousque *auxiliorum externorum* necessitas occurrit, Chirurgiae prouincia patet. Hinc varios morbos adduxi, quos sicco pede praeterire consueuerunt auctores chirurgici. Totam vero *therapiam internam*, vtpote ad Medicum stricte sic dictum referendam, institutum

non admittit. Neque tamen VOBIS, Auditores humanissimi, in hacce artis parte perinde elaboranda et edenda de-ero, quam primum spatium dabitur. Ad ea interim, quae in praelectionibus circa medicamentorum internorum usum monere soleo, vt attendatis rogo.

CHIRURGIAM *dentium* declarare, dicendorum magis necessariorum copia non permittit.

ARS *obstetricia* in propria schola iam addisci solet, hinc instituti nostri ambitum haud ingreditur.

QVAM vulnerum pertractationi nonnulli subiungunt, doctrina de varia laesionum externarum lethalitate, ad *Chirurgiam forensam* pertinet, cuius primas lineas aliquando, adspirante summo numine, exarare apud animum constitui.

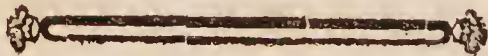
Biblio-

BIBLIOTHECAM et *historiam* chirurgicam excludit institutio ratio. Ill. HALLERI opus euoluentes, summum virum etiam in hac re omne tulisse punctum, grati mecum fatebimini.

QVAMQVAM vero inuentores atque reformatores de arte nostra meritissimos in hoc compendio non adducam, non ideo docentem debitas quoticuiusque laudes tacere nouistis. At eo minus clara nomina omittere dubitavi, quo minus foli famae, quamtumcumque peruagatae, credidi. Multos sane, eosque celeberrimos, domi forisque habui magistros, aeternum mihi colendos; at in nullius verba iuravi, nihil, nisi quod certum atque comprobatum habeam, adoptavi. Quantum autem fidendum sit experientiae meae, licet in toto opere expressis verbis vix bis adductae, Vos, Commilitones, iudicetis.

ADPARATVS et *encheireses* quod spectat, de his tantum praecipua momenta, quae inter institutas coram VOBIS operationes viua voce explicare soleo, adferre, quam verbosa ac inani minutiorum expositione ultra compendii limites excurrere fatius putavi. Vnde etiam ex variis operationibus, in singulo quodam morbo propositis, eam tantummodo declaravi, quae reliquis praestantiorum esse iudicavi vel usu didici.

Vos autem, Auditores candidissimi, his mecum utimini, plura in VESTRVM commodum molienti fauete et valete. Dabam Hafniae prid. Kal. Octobr. CLCCCLXXVII.

ELEN-

ELENCHVS

RES MAXIME NOTABILES

SECVNDVM

PERTRACTATIONIS ORDINEM

SISTENS.

INTRODVCTIO.

C hirurgiae definitio	1	2. locales	3
Chirurgi veri idea		humorum	
<i>Morborum</i> caussae	2	solidorum	
vel in solidis		integritas partium	
vel in fluidis		laesa quotuplex?	
Morborum diuisio		Chirurgiae objectum	4
1. vniuersales		fundamentum per-	
humorum		tractationis	
solidorum			

PARS PRIOR
MORBI VNIVERSALES.

SECT. I. MORBI VNIVERSALES
SOLIDORVM.

CAP. I. LAXITAS MORBOSA.

<p>Laxitas morbosa</p> <p>quid 6</p> <p>eius principium, causae</p> <p>effectus</p> <p>diagnosıs</p> <p>curatio.</p>	<p>COMPRESSIO</p> <p>quid? 9</p> <p>qualis hic conue- niat?</p> <p>eius media 10</p> <p>effectus</p> <p><i>Fasciae circulares</i></p> <p>cautelae adhibendae</p>
<p>FRICTIO</p> <p>quid fit? 8</p> <p>qualis hic indi- cetur?</p> <p>eius effectus, cautelae adhibendae 9</p>	<p>FRIGIDA ADPLICATA</p> <p>quid? 11</p> <p>eius administratio</p> <p>effectus</p> <p>utilitas 13</p> <p>cautelae.</p>

CAP. II. RIGIDITAS MORBOSA.

<p>Rigiditas excedens 13</p> <p>quid? 14</p> <p>eius principium</p> <p>causae</p> <p>effectus</p> <p>diagnosıs</p>	<p>auxilia palmaria, 15</p> <p><i>vapor</i></p> <p><i>fortis</i></p> <p><i>unctio</i></p> <p><i>balneum.</i></p>
---	---

SECT-

SECT. II. MORBI VNIVERSALES
HVMORVM.

CAP. I. QVANTITAS HVMORVM
PRAETERNATVRALIS.

Quantitas humorum praeternaturalis duplex,	16	<i>Arteriae pertusio</i> eius signa sequelae	24
<i>a</i> Plethora		1. liberum sanguinis pro fluxum eius signa curatio	
Auxilia euacuanti		2. illimitata sangui- nis effusio	
1. minus vsitata. <i>vulnerum et</i> <i>ulcerum suctio</i> <i>antlia faucium</i> <i>et vrinisuga.</i>		eius diagnosi	25
2. vsitatiora		prognosis	26
VBNAESECTIO,	18	effectus	
quid?		praecautio	
eius effectus	19	curatio.	27
virtutes		3. limitata eiusdem effusio	
dignitas		(Plura p. 301)	
<i>varicum incisio</i>	20	<i>Venae lymphaticae laesio</i> eius signa remedia.	
venae opportuni- ores		ARTERIOTOMIA	
adminicula,		quid fit?	
encheiresis,	21	effectus eius	28
incautae sequelae	22	arteriae oportunae encheiresis	
<i>Eschymosis.</i>	22	SCARIFICATIO	
Eius definitio		eius ratio	
causae		effectus	
curatio.	23	adminicula	29
<i>Nerui et</i>		loca idonea	
<i>Tendinis punctura</i> eius signa remedia			

SANG-

SANGVISVGIVM	quid?	quid?	
Hirudinum se.	lectus	(plura p. 221)	
remedii effectus	dignitas	30	FONTICVLVS
indicantio par.			quid?
			36
LACTISVGIVM	quid fit?		vbi et
vbi adhibendum	(plura p. 399)		quomodo fiat?
			effectus
VESICATORIVM	eius definitio		virtutes
materies	31	SETACEVM	
effectus		quid?	38
virtutes	32	loci soliti	
partes idoneae		administratio	
cautelae	33	effectus	
noxarum remedia		ONCOTOMIA	
febris		quid?	
stranguriae		(plura p. 392)	
sucedanea	34	CLYSMA	
<i>Rubefacientia</i>		quid?	
<i>Relaxantia</i>		quotuplex?	
ERRHINVM	eius definitio	euacuantis mate.	
materies		ries	40
effectus		effectus	
virtus,	35	praestantia	
SIALOGOGVM EX-		INIECTIO	
TERNVM		quid?	
quid?		eius diuersitas	40
materies eius		euacuans.	
utilitas		GARGARISMA	
CATHETERISMVS		PARACENTHESIS	
		quid?	
		(plura p. 118 et 122)	
		INCISIO	
		quid?	
		β Humorū	
		defectus	42

CAP. II. HVMORVM DYSCRASIA.

PARS

PARS ALTERA MORBI LOCALES.

SECT. I. MORBI AB IRRITAMENTO.

Stimulorum diuersitas,	43
morborum inde oriundorum	
diuisio	44

CAP. I. DOLOR.

Doloris definitio	44	vnde dolor v. idio.	
origo		pathicus	47
diuersitas quoad	45	v. symptomaticus	
sedem		eius effectus	
vehementiam		curatio	
durationem		causae ablatio	48
indolem		sensus priuatio	
principium	46	cruciatus miti-	
causae manifestae		gatio	49
absconditae			

CAP. II. SPASMVS.

Spasmus quid?		causae corporeae	
eius subiectum	50	mentales	
origo		spasmus vel idiopa-	
diuersitas quoad		thicus	
sedem		vel sympathicus	
vehementiam		differentia a confi-	
durationem		milibus morbis	54
indolem	52	effectus	
clonici et	53	medendi ratio	
tonici		in tonico	55
principium		conuulsiuo	

CAP.

CAP. III. INFLAMMATIO.

Phlogosis quid?	56	Inflammatio spuria	72
quotuplex,			
Phlegmone		Ophthalmia	
eius signa		quid?	74
principium	58	differentia	
causae		<i>Taraxis</i>	
sedes primaria	61	<i>Chemosis</i>	75
secundaria	62	ophth. grauissima	76
effectus		symptomata	
terminationes		primitiua	
I. <i>Resolutio</i>		consequutiua	77
quid?	63	principium	
fit per specifica		causae	
euacuantia		curatio	78
topica	64	stimuli ablatio	
discutientia		humor. abductio	
adstringentia	65	roboris restitutio	80
relaxantia		effusi resorptio	
vesicantia		Parotis et Bubo in-	
factae signa	66	flammatorius	81
2. <i>Suppuratio</i>		vtriusque diagnosis	
quando adfit?		curatio	
signa eius		Angina.	
Puris formatio		Eius definitio	
huius promotio	68	sedes	
Puris boni notae.	69	differentiae	
3. <i>Induratio</i>		I. Inflammatoria	82
(plura p. 140)		verae signa	
4. <i>Gangraena</i>		principium	83
(plura p. 255)		causae	
Erysipelas		prognosis	84
quid?	70	curatio	
I. <i>Idiopathici</i>		maligna	85
principium	71	<i>faucium abscessus</i>	86
causae		2. spuria	
sedes		a glottide obstructa	
curatio		TRACHEOTOMIA	87
2. <i>Symptomaticum.</i>			In-

Inflammatiō mani-		subunguis	92
marum	88	tendineae	
signa eius		perioſtei	
cauſſae		diagnōſis	
medela		cauſſae	94
Testiculorum in-		curatio,	
flammatiō	89	Pernio	
Eius ſigna		eius definitio	96
cauſſae		uarii gradus	
prognōſis		cauſſae	
therapia		auxilia	97
Phimōſis.		prophylaxis.	
Eius definitio	90	Ambuſtio	
diuerſitas		quid?	98
1. inflammatoriæ		cauſſae	
ſigna		diuerſi gradus	98
cauſſae		curatio	
curatio		Aliae inflamma-	
PRAEPUTII INCISIO	91	tiones locales	99
2. ſpuria	92	Phrenitis	
mulierum		Peripneumonia	
Paraphimōſis		Pleuritis	
quid?		Carditis	100
vnde oriatur		Paraphrenitis	
pericula		Hepatitis	
chirurgia		Gastritis	
Paronychia		Enteritis	
quid?		Nephritis	
quotuplex?		Gonorrhoea	
cutanea		Pſoae inflammatio	
		Rheumatismus	101
		Arthritis	

CAP. IV. FEBRIS.

Februm diuerſitas	102	cauſſa	102
character		curatio,	103

SECT.

SECT. II. MORBI AB IMPEDITO TRANSITV.

Liberi transitus	103	causae	105
dignitas	104	effectus	106
Laesi multiplicitas		therapia	107
Obstructio duplex	105	classis diuisio	108
eius principium			

SVBSECT. I. TVMORES.

Tumor quid?	108	causae	109
eius materies		distinctio	110
subiectum		ordinis diuisio	
principium			

CAP. I. HYDROPEs.

Hydopes quid	110	1. externus	
sint?	111	2. internus	115
eorum genera.		2. mixtus	
Oedema		<i>Spina bifida</i>	
eius definitio		Hydrophthalmus	
principium		eius idea	116
causae	112	signa	
prognosis		pericula	
curatio		medela	
congesti reuulsio		<i>Paracenthesis oculi</i>	
et deriuatio		Hydrothorax	
effusi resorptio	113	quid?	117
roboris restitutio		vnde?	
Anasarca		eius notae	
parum ab oedemate differt.		curatio	118
Hydrocephalus		PARACENTHESIS	
quid?	114	THORACIS	
quotuplex?		eius encheiresis	119
		subsequens tractatio	
		haute.	

cautelae		prognosis	125
Afcites		curatio	126
quid?	120	1. palliativa	
materies		<i>Paracenthesis scroti</i>	
fedes		2. radicalis	
diuerfitas		α. funiculo adfecto	127
cauffae		<i>feraceum</i>	
diagnofis		fonticulus	
abdominalis			
faccalis		HYDROCELES OPE-	
prognofis	121	RATIO	
medela	122	β. aqua fub vaginali	
<i>fcarifationes</i>		teftis haerente	128
PARACENTHESIS		OPERATIO	
APDOMINIS		<i>punctio</i>	
eius dignitas		<i>fcctio</i>	
encheirefis		inflammatio arti-	
cautelae		ficialis	
haemorrhagiae		cautelae	
curatio		Hydrocele in ipfo	
<i>Incifio</i> hydropis		tefte	130
faccati	123	et aliae dubiae	
Hydrocele.		Hydrarthros	
quid?		quid?	131
materies		vnde nafcatur?	
fedes		prognofis	
diuerfitas	124	curatio.	
figna			
adfecti funiculi	125		
teftis			

CAP. II. PHYMATA.

Phymatum idea	233	prognosis	138
diuisio		curatio	
Scrophula		SCIRRHI EXSTIR-	
quid?		PATIO	139
eius sedes		Tumores confimi-	
ortus		les	140
caussa			
Scrophulae	134	Carcinoma	
prognosis		huius idea	
curatio	135	principium	
Tumores analogi		distinctio	
		effectus	141
		diagnosif	
Struma		prognosis	142
quid?	136	curatio	143
eius materies		α. perfecta	
sedes		per specifica	
caussa			
pericula		EXSTIRPATIO	144
medela		β. palliatia	145
Scirrhus		Ulcera cancrofa	
eius definitio	137	Cancer mammaram	
materies			
sedes		MAMMARVM EX-	
distinctio		STIRPATIO	146
diagnosif		Carcinomata reliqua	147

CAP. III. CYSTIDES.

Cystis quid?	148	medela	154
eius sedes		Aneurysma verum	
materies		(plura p. 888)	
principium		Varix	
diuersitas	149	definitio	155
Lupia		sedes	
quid?		causae	
diuersitas		symptomata	156
Meliceris		curatio	
Atheroma		causae ablatio	
Steatoma		roboris restitutio	
Osteosteoma		mitigatio	
prognosis	150	Marisca	
curatio		quid?	157
resolutio		eius principium	
suppuratio	151	causae	
Exstirpatio		distinctio	
Hygroma		symptomata	
quid?		auxilia in	
eius diagnosi	153	fluentibus	
curatio		coecis	
Ganglion		induratis	
eius idea		EXSTIRPATIO	
diagnosif		Varicocele	
prognosis		quid?	159
curatio		eius sedes	
Ranula		causae	
quid?		signa	
diagnosif	154	curatio	
noxae			

CAP. IV. EXCRESCENTIAE.

<p>Excr. quid? 161 earum sedes materia principium differentia</p> <p>Lipoma quid? 162 eius distinctio curatio <i>Exstirpatio</i></p> <p>Sarcoma eius idea signa prognos curatio <i>Exstirpatio</i></p> <p>Encanthis quid? 164 diuersitas curatio</p> <p>Pterygium quid? ablatio 165 <i>Exstirpatio</i></p> <p>Polypus eius idea sedes 166 materies principium noxae Morbi analogi</p> <p>EXSTIRPATIO POLYPI 167 methodi, intutae</p>	<p>Ligatura 168 euulsio 169</p> <p>Curatio hygromatis 170 fungi nasalis 171 steatomatis nasalis tumoris carcino- matosi</p> <p>Epulis quid fit curatio</p> <p>Bicephalium 172</p> <p>Natta</p> <p>Condyloma quid? diagnofis curatio 173</p> <p>Sarcocele eius idea signa diuersitas 174 genuina spuria <i>Hydrofarcocele</i> 175 <i>Spermatoccele</i> <i>Cirfocele</i> <i>Liparocele</i> genuinae progno- fis 176 curatio spuriarum curatio testis indurati feirrhofi Lipomatis spermatoceles 177</p> <p>CASTRATIO 178</p> <p style="text-align: right;">Cero-</p>
---	--

Cercosis			
quid?	108	Racchitis	
sedes		eius character	190
materia		principium	191
signa haerentis		effectus	
in		prognosis	193
fundo		curatio	
cervice	181	Lordosis	
ostio vteri		quid?	
noxae	182	eius Chirurgia	194
Verruca		Tophus	
quid?		eius definitio	
medela		principium	195
Clauus		caussa	
eius idea	183	euentus	
prophylaxis		medela	
curatio		Morbus analogus	
Naeuus		Gummi	
quid?		eius character	
curatio		et curatio	
Fungus articuli		Hyperostosis	
quid?	284	quid?	196
eius sedes		Paedarthrocace	
principium		quid?	
causae		quomode curetur	197
noxae	185	Teredo	
euentus		eius idea	
curatio	186	principium	
Adfectus analogi		prognosis	
Hyperfarcosis		curatio	
eius idea	188	Osteofarcosis	
durae matris		quid?	198
Exostosis		eius curatio	
quid?	189	<i>Ossium mollities</i>	
genuinae signa		Intumescenti-	
et curatio		ae aliae	

SUBSECT. II. MARCORES.

Marcores definitio	199	causae	199
principium		diuisio	200

CAP. I. TABES.

Tabes quid?	201	prognosis	201
eius causae		auxilia chirurgica	202
distinctio			

CAP. II. PTHISIS.

Phthiseos character	203	euentus	203
causae		medela	

CAP. III. MARASMVS.

Marasmus quid?	204	mar. vniuersalis	204
quotuplex		partialis	

SUBSECTIO III. RETENTIONES.

Retentionis idea	205	quotuplex confide- randa	206
------------------	-----	-----------------------------	-----

CAP. I. ISCHVRIA.

Ischuria quid?	207	polypo pure etc. phlogosi induratione	213 214
I. renalis		paralyfi vuula tumida spasmo vretbra imperuia	215
a spuria		part. vicinis progn. communis	
b. genuina quid?	208	curatio specialis	216
primaria eius signa curatio	209		
secundaria			
2. vretberica	210		
3. vesicalis		CEREI	219
in vniuers. quid?		CATHETERISMVS	
eius diagnosis		instrumentum	224
causae	211	encheirefis	221
signa specialia	212	obstacula	
isch. a situ mutato mictu cohibito calculo	213	VESICAE PUNCTIO	223

CAP. II. DYSVRIA.

Dysuria quid?	225	communis causa	226
<i>Stranguria</i>		et curatio	

CAP. III. OBSTIPATIO.

Obstipationis idea	227	causae	228
<i>Ileus</i>		medela chirurg.	229
eius symptomata		Deiectio molesta	230

SUBSECT. IV. RESOLUTIONES.

Resolutionis idea	231	causae		
principium		diuisio		232

CAP. I. APOPLEXIA.

Apoplexia quid?	233	traumaticae		
eius signa	234	ab inanitione		237
causae	335	ferosae		238
distinctiones		metastaticae		
prognosis	236	a vitio locali		
curatio		veneno		
sanguineae		vapore		239

CAP. II. PARALYSIS.

Paralysis in genere		Cophosis		
quid?	240	quid?		248
eius causae		<i>Hypocophosis</i>		
prognosis		causae		
curatio	241	prognosis		249
Paraplegia	243	curatio		
Hemiplegia	244	Anosmia		250
Paresis		Glossoplegia		
Blepharoplegia	245	Enuresis		251
Amaurosis		eius idea		
quid?	246	causae		
quotuplex?		prognosis		
<i>Amblyopiae</i>		remedia		
causae	247	Cauloplegia		253
prognosis				
curatio				

SVBSECT. V. CORRVTPTIONES.

Corruptionis idea	255	morbi hic confide-	
principium		randi	254

CAP. I. GANGRAENA.

Gangraena quid?	255	contraindicantia	
signa localia		locus idoneus	
vniuersalia		praemittenda	263
principium	256	<i>Torcular</i>	
causae	257	encheirefis	265
prognosis		cura haemorrh-	
curatio	259	giae	266
instantis		vulneris	
praesentis		offis protube-	
corrupti separatio		rantis	
AMPVTATIO	261	Amp. panniculata	268
eius indicantia		in articulo	269

CAP. II. NECROSIS.

Morbi idea	271	causae	272
signa		prognosis	
principium		curatio	273

SUBSECT. VI. SUFFOCATIONES.

Suffocatio quid ?	274	causae	275
differentia ab Apo- plexia etc.		diuisio	
CAP. I. SUBMERSOBVM CVRA			276
CAP. II. CORPORE ALIENO SUFFOCATORVM CVRA			279
CAP. III. LAQVEO SUFFOCA- TORVM CVRA			280
CAP. IV. VAPORE SUFFOCA- TORVM CVRA			281
CAP. V. FOETVVM SUFFOCA- TORVM CVRA			282
CAP. VI. COMPRESSIONE AVT LAPSV SUFFOCAT. CVRA			283
CAP. VII. PATHEMATE SVF- FOCATORVM CVRA.			284
CAP. VIII. LINGVA VEL COHI- BITO SPIRITV SVF. CVRA			285
CAP. IX. FVLGINE TACTO- RVM CVRA			286
			SECT.

SECT. III. MORBI EX SOLVTIONE CONTINVI.

Solutionis continui		cauffae	289
principium	289	diuerfitas	

SUBSECT. I. VVLNERA.

CAP. I. VVLNERA IN VNIVERSVM.

Vulnus quid?	290	cauffae	299
eius principium		diuerfitas	
cauffae		figna	300
figna	291	2. spurium	
fensualia		quid?	
rationalia		principium	301
Vulnus simplex		differentia	
eius fymptomata	292	limitatum	
prognofis		non limitatum	
curatio	293	3. mixtum	302
Vulnus complica-		quid?	
tum		principium	
quid?		cauffae	
quotuplex	294	differentia	
<i>Vulnus arteriae</i>		figna	
eius notae	295	4. varicosum	303
diuerfitas		quid?	
prognofis	296	cauffae	
curatio	297	figna	
<i>Aneurysma</i>		prognofis	
I. verum	299	curatio	304
quid?		spurii	
externum		veri	
internum		mixti	
vnde?			
principium			

ANEVRYSMATIS

OPERATIO 305

Vulnus

<i>Vulnus venae</i>	307	<i>Contusiones</i>	
eius differentia		earum idea	316
signa		signa	
curatio	309	symptomata	
<i>Vulnus nervi</i>		prognosis	
totale		chirurgia	
partiale	310	<i>Vulnera contusa</i>	319
symptomatum auer-		<i>Contusiones a globis</i>	
sio		quid?	
(plura p. 23, 48, 49)		quomodo ori-	
<i>Vulnus vasis lym-</i>		antur?	319
<i>phatici</i>		prognosis	
eius notae	311	curatio	
diuersitas		<i>Vulnera sclopetaria</i>	
medela		quid?	320
<i>Vulnus carnis</i>	312	quotuplicia?	
<i>Vulnus tendinis</i>		eorum signa	
quotuplex?		prognosis	321
curatio	313	curatio	
reunio		<i>Vulnera venenata</i>	322
sympt. leuamen	314	horum differentia	
<i>Vulnus ligamenti</i>		1. virus internum	
<i>Vulnus ossis</i>	315	2. vulnere commu-	
<i>Vulnera puncta</i>		nicatum	323
quid?		<i>Morsus viperæ</i>	
eor. prognosis		<i>Hydrophobia</i>	
curatio			

CAP. II. VVLNERA IN SPECIE.

Laesiones caluariae	325	α. commotio	337
1. Tegumen-		quomodo fiat?	
torum	326	eius sequelae	
incisio		curatio	
punctura		β. compressio	338
distensio		a corp. alieno	
cellulofae		osse depresso	
galeae tend.	327	cruore	339
pericranii		pure	
comm. therapia	328	fero	
2. cranii		symptomata	340
denudatio	329	euentus	
eius chirurgia		chirurgia	
contusio		TREPANATIO	341
eius signa		eius dignitas	
curatio		loca idonea	342
incisio		encheireses	343
dedolatio	331	vlteriora	344
fissura		γ. vulnera	
differentia		eor. diiudicatio	345
prognosis		et curatio	
medela		Vulnera faciei	
contra fissura	332	1. vulnus ge-	
fractura	333	nae	346
prognosis		2. Labium le-	
curatio		porinum	
3. Menyngis		quid?	
α. durae laesiones	334	diuisio eius	
diuersitas		complicationes	347
effectus		symptomata	
signa		prognosis	
therapia	335	curatio simplicis	
β. piae matris	336		
4. Cerebri et			
cerebelli			

OPERATIO LABII	
LEPORINI	248
duplicis chirurgia	350
Vulnera colli	351
Vulnera pectoris	
1. partium continentium	
simplicia	
complicata	
contusione	352
obliquitate	
arteria laesa	
caui perforatione	
2. cauum thoracis aperientia	
eorum signa	354
vtriusque facci	355
Emphysema	
huius signa	356
et medela	
Pulmonis prolapsus	359
3. viscerum thoracis vulnera	
pulm. vulnerati	
signa	
prognosis	
Emph. pulmonale	358
Effusio	
notae communes	
cruoris	359
puris	
feri	
aëris	
curatio	

cautelae circa vulnera pectoris	360
vulnera cordis	
vasorum maj.	
ductus thor.	
medullae spin.	
diaphragm.	361

Vulnera abdominis	
1. continentium partium	362
simplicia	
complicata	
contusa	
dilacerata	
puncta	363
tendinum	
haemorrhagia	
effusio	
comunis prognosis	364
et curatio	
2. cauum ventris adeuntia	
signa eorum	365
complicationes	
a. prolapsus partis sanae	366
aa. intestini repositio	367

VULNERIS ABDOMINALIS DILATATIO	
intestini laesiones	
quomodo tractandae	369

SUTURA PELLIONUM et ANSATA

370

intestini abscissi tractatio

curatio reliqua euentus 371

ANVS ARTIFICIALIS

372

bb. omenti prolapsi repositio

373

β. elapsi corrupti signa

intestini gangraenosi chirurgia 374

omentis corrupti 375

ligatura 376

resectio

γ. vulnera viscerum

haud egressorum 377

Ventriculi

intestini tenuis 378

crassi 379

mesenterii

iecinoris 380

vesiculae felleae

lienis 381

pancreatis

renum

uretherum

vesicae urinariae

δ. Effusio

sanguinis 382

eius Chirurgia 383

alimentorum 384

excrementorum

bilis

earum tractatio

SUBSECT. II. APOSTEMATA.

CAP. I. ABSCESSVS IN GENERE.

Apost. in genere

quid? 386

diuisio sextuplex

Abscessus genuini

1. inflammatorii 388

signa superficialis

profundi

interni

maturatio 379

puris retenti noxae 390

disruptio spontanea 391

ONCOTOMIA 392

Caustici adplicatio 393

2. metastatici

diuersitas 394

signa et sedes 395

curatio

Ab-

Abcessus spurii		eius notae	399
1. <i>nucleatus</i>		curatio	
2. <i>sanguineus</i>	397	<i>Metastasis lactea</i>	400
in neonato		<i>Oedema lacteum</i>	
3. <i>lymphaticus</i>		5. <i>urinofusus</i>	401
eius signa et		6. <i>gangraena-</i>	
causae	398	<i>scens</i>	
curatio		7. <i>pestilentialis</i>	402
4. <i>lacteus</i>			
vnde oriatur?	399		

CAP. II. ABSCESSVS IN SPECIE.

Abfc. encephali	403	Abfc. sinus maxil-	
Abfc. sinus front.	404	laris	
Abfc. in orbita		ej. causae et signa	
Vnguis		curatio	409
quid?	405	<i>Alii abfc. maxillares</i>	410
sedes et figura		Abfc. ad genas	
signa		Abfc. parotidis	
prognosis		Abfc. faucium	
therapia	406	Empyema	
Hypopion		eius notae	411
eius notae	407	Chirurgia	412
prognosis		Abfc. hepatis	
chirurgia	408	Bubones suppurati	
Abfc. ad canthum			
oculi			

SUBSECTIO III. *VLCERA.*

CAP. I. *VLCERA IN GENERE.*

Vlcus in vniuersum quid?	414	Vlcus simplex	415
eius caussae cet. diuisio		Vlcus complicatum	416

CAP. II. *VLCERA IN SPECIE.*

Vlcera cum acrimonia interna		prognosis curatio	
1. <i>scorbutica</i>	417	10. <i>Achores et Fauis</i>	
eor. signa		eor. diagnofis	
therapia	418	sedes	426
2. <i>scrophulofa</i>		curatio	
eor. notae		11. <i>Crusta lactea</i>	
medela	419	quid?	
3. <i>rachitica</i>		quomodo curetur?	427
4. <i>cancrofa</i>		12. <i>Tinea</i>	
eor. diagnofis	420	eius notae	
<i>cancer fcrotalis</i>		caussae	
chirurgia		therapia	428
5. <i>venerea</i>	421	13. <i>Herpes</i>	
primitiua		eius idea	
confcutiua		diuisio	
commun. therapia	422	caussae	429
6. <i>ex hydrargyrofi</i>	423	medela	
7. <i>leprofa</i>		14. <i>Scabies</i>	
8. <i>anginofo</i>		quid?	
9. <i>Aphthae</i>	424	eius principium	430
quid?		prognofis	
cauffa	425	curatio	
		15. <i>Vlcera apoftema-</i>	
		<i>rofa</i>	431

Vlce-

Vlcera a caussa externa complicata 431

Vlcera vetusta

Vlc. maioris ambitus 433

Vlc. pravae figurae

rotunda

sinuosa

quid?

eor. signa 434

prognosis

curatio

Vlc. cum superfici-

ei internae vitio

Excrefcentiae 435

benignae

malignae 436

Vlc. cum prava sup-
puratione

1. *prauum pus fundentia*

2. *nimum suppurantia* 437

3. *sicca*

4. *puris resorptio*

signa instantis
factae

causae mali 438

prophylaxis

curatio 439

Vlc. cum singulari-
um partium ad-
fectione

Caries 440

eius idea

causae externae

internae 441

signa occultae

ulceri externo

iunctae

superficialis 442

profundae

humidae

siccae

benignae

malignae

effectus 443

prognosis

curatio 444

Exfoliationis auxilia

Vlcera fistulosa 446

1. *fistula communis*

eius notae

causae

directio 447

callositas

Chirurgia 448

2. *Fistula lacrymalis*

eius communia

character

principium

causae

causae	449	3. <i>Fistula cor.</i>	
fedes		<i>neae</i>	
symptomata		completa	458
specialia		incompleta	
α. punctorum et		causae	
ductuum		symptomata	
obstructio		prognosis	459
		curatio	
β. sacci relaxatio	450	<i>Cicatricis resolutio</i>	
suppuratio			
obstructio	451	4. <i>Fistula sali-</i>	
		<i>ualis</i>	
γ. caries ossis lacr.		5. <i>Fistula ani</i>	460
commun. prognosis		quid?	
therapia		vnde?	461
obstructionis pun-		simplex	
ctorum et du-		completa	
ctuum	452	externa	
sacchi dilatati		interna	
inflammati	453	complicata	462
suppurati		prognosis	
obstructi		curatio	463
cariei			
destructionis parti-			
um			
adfectionum vici-			
narum			
		SECTIO FISTULAE	
INCISIO EIVSDEM		ANI	
SETACEVM IN EO-		6. <i>Fistula vri-</i>	
DEM	457	<i>naria</i>	
		eius notae	465
		chirurgia	
PERFORATIO OSSIS		in foeminis	466

SUBSECT. IV. FRACTURAE.

Fractura quid	467	tentius	475
causae praedispo-		fasciae	
nentes		emplastra	476
occasionales		ferulae	
differentiae quoad		splenia	
sedem	468	ligamenta	
directionem		firus idoneus	477
gradum		δ . sympomatum et	
symptomata		sequelarum a-	
signa	469	uerfio	
communia		inflammationis	478
sensualia		suppurationis ni-	
rationalia		miae	
specialia		gangraenae cet.	479
simplicis		deuiationis extre-	
complicatae		morum	
primitiua		calli luxuriantis	
consequutiua	470	deficientis	480
prognosis		Ossa planiora et bre-	
Calli genesis	471	uiora fracta	
curatio	472	Fractura comminuta	481
α . aegroti transpor-		Patellae fractae fin-	
tatio		gularia	
et collocatio		Concretio dissoluto-	
β . fractorum repo-		rum fit vasorum	
sitiu	474	productione	482
γ . in situ retentio			
adparatus con-			

SECT. IV. MORBI EX SITVS MVTATIONE.

Situs mutatus quid? 483 Diuisio morborum
Notae communes huc pertinentium 483

CAP. I. HERNIAE.

Hernia quid fit	484	adquisita	488
Herniae abdomi- nales		aetatem et condi- tionem	
Harum differentiae quoad		recens	
sedem	485	inueterata	
umbilicalis		mobilis	489
inguinalis		immobilis	
ferotalis		saccum	490
cruralis		symptomata	
ischiastica		simplex	
diaphragmatica		complicata	
ventralis		Incarceratio	
partes contentas	486	ab annulo	
elapforum nume- rum	487	sacco	
simplex		contentis	
composita		Haud confundenda	
completa		quaedam	
incompleta		Herniarum prin- cipium	492
adpendicularis	488	causae	
sacciformis		signa generalia	
causam		specialia	493
haereditaria		enteroceles	
congenita		epiploceles	
		gastroceles	
		hysteroceles	

cystoceles	494	symptomatum auer-	
compositae		sio	507
incarcerationis		recidivae praeca-	
ab annulo		uendae	
sacco	496	vulneris tractatio	509
contentis		cautelae	
adhaerentiae	497		
Herniar. prognosis		Herniae thoracicae	510
curatio	498	Herniae cephalicae	
α. reductio		α. Encephalocelē	
fitus	498	eius idea	
encheiresis		signa	
β. retentio		principium	511
<i>Braccheria</i>	500	causae	
γ. reduci nesciae	501	diuisio	
medela		effectus	
δ. incarcerationis		curatio	
inflammatoriae		β. Staphyloma	
spasmodicae	503	quid?	512
lentae	504	eius principium	
HERNIOTOMIA	505	causae	
eius encheiresis		symptomata	513
		prognosis	
		therapia	

CAP. II. PROLAPSVS.

<p>Prolapsus quid? vnde? quotuplex</p>	515	<p>Hysteroptosis et Elythroptosis</p>	519
<p>Exophthalmus eius idea causae symptomata prognosis therapia</p>	516	<p>quid? signum commune Elythropt. signa et causae</p>	520
<p>Paraglosse eius causae medela</p>	517	<p>Hysteroptosis simplex incompleta completa duplicata s. Vteri inuerfio incompleta completa</p>	521
<p>Hypostaphyle quid et quotu- plex? eius curatio</p>		<p>Communis mali curatio reductio</p>	521
<p>Exania eius notae causae symptomata prognosis chirurgia</p>		<p><i>Corrupti resectio</i> retentio</p>	523
		<p>Morbi analogi</p>	524
		<p>Exocyste quid? vnde? curatio morbi</p>	525

CAP. III. DEVIATIONES.

Deviatio quid?	526	notae	527
genera principua		sequelae	
Blepharoptosis		remedia	
eius idea		γ . posterior	529
causae		causae	
curatio		signa	
externae		prognosis	
<i>sectio</i>		medela	
internae	527	Parorchidium	
retractio		eius idea	
<i>sectio</i>		α . ferior descensus	530
Hysteroloxia		signa	
quid et quotuplex?		cautelae	
α . anterior		auxilia	
causae		β . retractio	
signa		medela	
effectus		γ . nimius descensus	531
β . lateralis		curatio	
causae			

CAP. IV. LVXATIONES.

Luxatio quid?	532	regione	534
eius causae prae-		origine et aetate	535
disponentes		prognosis	
occasionales		curatio	
externae		α . repositio	536
internae		extensio	537
signa	533	resistentia	
diuersitas		reductio	
a causa		β . retentio reducti	539
gradu		γ . symptomatum cura	
completa		δ . recidiuarum prae-	
incompleta	534	cautio	540
distorfio			
parte luxata			

CAP.

CAP. V. DIASTASES.

Diastasis quid?	541	prognosis	541
eius signa		curatio	
causae externae			
internae			

SECT. V. MORBI A CONFORMATIONE PRAETERNATURALI.

Quinam morbi hic intelligendi?	543	Classis diuisio	543
--------------------------------	-----	-----------------	-----

SUBSECT. I. COHAESIONES PRAETERNATURALES.

Diuersimoda cohaesionis deuiatio	544	Quotuplex hic consideranda	544
----------------------------------	-----	----------------------------	-----

CAP. I. CATARACTA.

Cataracta quid?	545	solidae	
eius sedes		fluidae	
Cat. crystallina		adhaerentis	
membranacea		totalis	
primaria		partialis	
secundaria		prognosis	550
interstitialis		medela	
principium	546	interna	
causae		CATARACTAE OPE-	
differentia quoad		RATIO	551
consistentiam		vtriusque methodi	
volumen		diudicatio	
figuram		α. depressio	
colorem	547	adparatus	
mobilitatem		encheiresis	552
adhaerentias		monita varia	
maturitatem		β. extractio	554
symptomata	548	encheireses	
simplex		successiuae	
complicata		cautelae	
signa specialia	549		
incipientis			
crystallinae			
membranaceae			

CAP. II. CALCVLVS.

Calculi idea	557	<i>Calculi renales</i>	
loca opportuna		eorum causae	559
quotuplex		signa	
Calculi vrinarii		prognosis	560
sedes		curatio	
principium	558	<i>Nephrotomia</i>	
forma		<i>Calculi vretetici</i>	
symptomata		eor. notae	
		prognosis	
		medela	

Calcu-

<i>Calculi vesicales</i>			
eor. causae			
diuersitas quoad			
figuram	562		
substantiam			
magnitudinem			
numerum			
adhaerentiam			
signa	563		
rationalia			
sensualia	564		
symptomata			
prognosis	565		
curatio			
lithontripticis			
injectionibus			
CYSTOTOMIA	566		
quibus non con-			
ueniat?			
loca varia			
<i>α.</i> in perinaeo			
<i>adparatus minor</i>	567		
<i>maior</i>			
<i>lateralis</i>			
<i>Methodus Cattiana</i>			
eius <i>adparatus</i>			
aegroti situs			
<i>encheireses</i>	569		
<i>cautelae</i>			
<i>calculi fracti</i>			
<i>extractio</i>	572		
<i>maioris fractura</i>	573		
<i>haemorrhagiae</i>			
<i>cura</i>			
<i>adhaerentiae</i>			
<i>sequelae</i>			
<i>vulneris cura</i>	574		
		<i>β.</i> in hypogastrio	
		<i>adparatus altus</i>	
		<i>encheiresis</i>	
		<i>γ.</i> per vrethram	575
		<i>monita</i>	
		<i>Calculus vrethralis</i>	576
		in membranosa	
		<i>parte</i>	
		in progressu	
		in fossa nauiculari	
		<i>sectio</i>	
		<i>Calcul. praeputialis</i>	577
		eius <i>chirurgia</i>	
		<i>sectio</i>	
		Calculi bilarii	
		vbi haerent	
		eor. <i>natura</i>	
		<i>symptomata</i>	
		<i>signa</i>	
		<i>causae</i>	578
		<i>curatio</i>	
		<i>sectio</i>	
		Calculi intestinales	
		eor. <i>ortus</i>	
		<i>effectus</i>	
		<i>therapia</i>	
		Calculi saliuales	
		<i>Concrementa tar-</i>	
		<i>tarea</i>	
		<i>pilosa</i>	

CAP. III. IMPERFORATIO.

Imperforatio in genere 581 quid? quotuplex Imperforatio iridis nativa accidentalis OPERATIO Imperforatio auris 582 Imperforatio nasi 583 congenita accidentalis vitii noxae chirurgia	sectio Imperfor. vaginae 584 nativa eius medela Incisio accidentalis eius curatio sectio Imperforatio ani 585 superficialis profunda profundissima curatio Incisio
---	---

CAP. IV. ANCHYLOSIS.

Anchylosis quid? 586 vnde nascatur α. vera β. spuria huius curatio	Aliae coalitiones vitiosae 587 linguae palpebrae gingivarum digitorum
--	--

SUBSECT. II. ABUNDANTIAE VITIOSAE.

Abundantia vitiosa qualis hic intelligatur? 588	Resecandorum abundantium exempla 588
--	--------------------------------------

SUBSECT. III. DEFECTVS PRAE TERNATVRALES.

Defectus partis organicae triplex causa 589	Restitutorum deficientium exempla
--	-----------------------------------

Errata

Errata notabiliora.

<i>Pag.</i>	<i>67</i>	<i>Lin.</i>	<i>12</i>	<i>lege: apostemate</i>
—	85	—	3	— imminutus
—	87	—	2	— alterutrum
—	—	—	5	— exsecta
—	94	—	11	— intumescencia
—	—	—	19	— iniuriae
—	105	—	7	— loco
—	137	—	6	— vero quidem dolore,
—	146	—	10	— octauum
—	153	—	21	— albumini
—	—	—	23	— increfcens
—	157	—	10	— varicofa
—	178	—	7	— altius adfcendit, quod doler
—	181	—	6	— abfentia
—	189	—	3	— fiftens
—	—	—	4	— quod
—	192	—	20	— fuperior
—	199	—	7	— omnes
—	204	—	17	— propria
—	223	—	6	— fine vifus ope
—	234	—	8	— rapiendo
—	236	—	11	— vtrum
—	239	—	5	— ferme
—	—	—	15	— deducat
—	265	—	24	— ancipitis
—	337	—	24	— bracchio
—	372	—	18	— cicatrice
—	384	—	20	— dirigentem

<i>Pag.</i>	410	<i>Lin.</i>	17	<i>lege</i>	apoplexiam
—	430	—	9	—	vilioris
—	523	—	23	—	catameniorum
—	546	—	24	—	sphaericam
—	552	—	10	—	insidens
—	561	—	22	—	praegressa
<i>Praef.</i>	6	—	10	—	quam

CORRECTIS hisce sphalmatibus, quae effugere non potui, quum rebus fideliter declarandis magis quam verbis anxie eliminandis operam dederim, plura supersunt, quibus tamen lectorem non impediri spero, quo minus mentem meam recte capiat; neque literula omissa vel transposita totius operis dictionem suspectam reddet.

INSTITVTIONVM

CHIRVRGIAE

HODIERNAE

LIBER PRIMVS.

INSTITVTIONES CHIRVRGIAE.

INTRODVCTIO.

CHIRVRGIA ^{I.} *est* illa Medicinae practicae pars, quae externas morborum curationes comprehendit.

II. OMNIS autem curatio externa (I) vel nuda manu, vel instrumentis, vel remediis corpori externe adplicatis *efficitur*.

III. VERVM enim vero non sufficit, diuersorum auxiliorum externorum (II) efficaciam in auertendis et auferendis morbis probe nosse, eorumque adplicationem rite didicisse: scire etiam oportet, quomodo eadem in corpus humanum agant, qualemque relationem ad causas morborum habeant. Vnde patet, verioris nominis CHIRVRGVVM illum esse, qui in curationibus externis peritus harum quoque relationem

ex principiis, quantum fieri potest, certis deriuat vel derivare tentat.

IV. MORBORVM *causae* in genere spectatae vel in *fluidis* vel in *solidis* corporis partibus haerent.

V. CAUSSAE morbificae vel in vniuersa fluida aut solida, vel in singulam tantummodo partem agunt. Hinc morbi, tum humorum, tum solidorum, diuiduntur in *vniuersalis* et *singulares*. Posteriores etiam *locales* seu *topici* dici solent.

VI. MORBI *humorum vniuersales* curantur vel *alteratione* vel *euacuatione*.

VII. QVVM *alteratio* humorum in vniuersum peccantium nullo auxilio externo directe effici possit, sequitur eiusmodi morbos (vi) quoad hanc indicationem ad obiecta Chirurgiae haud pertinere.

VIII. QVVM e contra dictorum humorum euacuatio multiplici auxilio externo perfici possit, eosdem morbos (vi.) maximam partem Chirurgiae prouinciam ingredi necesse est.

IX. Ad

IX. AD curandos *solidorum* morbos *uniuersales* requiritur, vt vel *rigiditatis* vel *laxitatis* excessus auferatur.

X. QVVM vterque excessus (ix.) vario auxilio externo tolli possit, sequitur morbos *solidorum* *uniuersales* ex parte curationem chirurgicam exigere.

XI. MORBI *humorum locales* non solum ab ipsis fluidis peccantibus, verum etiam a vitiata simul *solidi* continentis conditione originem habent.

XII. SOLIDORVM morbi *locales* contingunt quotiescumque pars organica quoad integritatem functionis suae laeditur.

XIII. INTEGRITAS functionis (xii.) *laeditur*

a. a causa irritante,

b. ab impedito vel suppresso humorum circulo,

c. a solutione continui,

d. a mutatione situs legitimi,

e. a concretionem vitiosa,

f. ab abundantia morbosa,

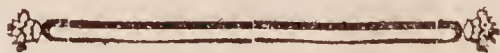
g. a defectu praeternaturali.

XIV. QVVM integritas functionum partium organicarum a dictis (xii) causis laesa auxiliis externis efficacissime restituatur, sequitur solidorum morbos locales (xii) Chirurgiae praecipue auxilia poscere.

XV. AD *Obiectum* itaque Chirurgiae in vniuersum pertinet omnis morbus humorum vel solidorum, vniuersalis vel specialis, qui curationem externam exigit vel etiam admittit. Vnde elucescit latissimus Chirurgiae *ambitus* summaque *dignitas*.

XVI. IN pertractandis autem curationibus externis (ii) et exponenda harum ratione (iii) fundamentum *ordinis* petimus ex dicta (iv. v. xiii) praecipua morborum diuisione.

XVII. DIXIMVS (iv) morbos vel in partibus solidis haerere vel in fluidis: vtramque classem iterum diuisimus (ix) in vniuersales et particulares. Ordinem iam de illis, qui vel solida vel fluida *in vniuersum* occupant, ad *particulares* deinde progressuri.

PARS PRIOR.
MORBORVM VNIVERSALIVM
CHIRVRGIA.

XVIII.

MORBORVM vniuersalium tractatio iam in binis sectionibus proponenda venit: in priore *solidorum*, in altera *fluidorum* adfectiones considerabimus.

SECTIO I.

MORBI SOLIDORVM VNIVERSALES.

XIX.

PARTES solidae in genere, i. e. nulla elasticitatis, irritabilitatis, sensilitatis etc. ratione habita, spectatae, duplici potissimum modo peccare possunt, *laxitate* nimirum et *rigiditate* (ix) vtriusque vitii naturam et curationem in sequentibus duobus capitibus declaraturi sumus.

CAPVT I.

SOLIDORVM LAXITAS NIMIA
EIVSQUE REMEDIA.

XX.

FIBRARVM laxitas *excessu peccat*, quando motus naturalis, vel paullo maior, debitam illarum resistantiam superat.

XXI. CVIVS vitii (xx) *principium* est tanta imminutio cohaesionis in staminibus inque ipsis elementis, quanta ad tollendum impulsus et resistantiae aequilibrium sufficit.

XXII. COHAESIO elementorum (xxi) immediate imminuitur fibrillarumque firmitas laeditur, quoties vel gluten necens vel moleculae terreae a Naturae norma aberrant.

XXIII. AD laxitatis morbosae *causas* procatarticas pertinet, quodcumque alimentorum digestionem cum constantia impedit, vel requisitam succi nutrititii adsimilationem et adplicationem laedit, vel fibrillarum nimiam extensionem efficit.

XXIV.

XXIV. NECESSARIUS et immediatus huius vitii (xx.) *effectus* est defectus firmitatis fibrarum, vnde diversimoda solidorum debilitas, et inertia motuumque naturalium laesio, varia cruditas, congestio, stagnatio, corruptio, dislocatio, omnis generis malorum origo.

XXV. MATURA laxitatis nimiae (xx) *diagnosis* haud facile eruitur. Singulis enim hominibus diuersa est stricti laxique temperies, cuius excessus adeoque semper est respectiuus. Lento deinde gradu hoc vitium irrepit. *Confirmatam* autem laxitatem aperte declarant effectus (xxiv) sensibiles, distincti, ad resistentiae et determinatae decrementum aucti.

XXVI. QVORUM (xxiv) vltiores *sequelae* facile praevidentur, si perspecta vitii causa (xxiii), vehementiae gradus et duratio cum ceteris corporis conditionibus conferantur.

XXVII. MORBOSA laxitas vel nullam admittit, vel operosam saltem exigit *curationem*. Requirit haec vt integra fibrillarum firmitas (xxii) restituatur. Quod obtinetur medendi methodo tum ad remouendam causam pro-

catarteticam (xxiii), tum ad reparandam staminum cohaesionem (xxii) idonea.

XXVIII. POSTERIORI scopo tria potissimum auxiliorum externorum genera inferuiunt: *frictio, compressio, frigidae applicatio.*

Frictio.

XXIX. FRICTIO *est* antiquissima, simplicissima et efficacissima operatio (ii), quae notissimo manus vel instrumenti super parte motu peragitur.

XXX. QVAE quidem *vario* scopo, modo et gradu adhibetur: hic vero de ea tantum agitur, quae datis (xxvii) indicationibus respondet.

XXXI. HAEC manu, vel inermi, vel sine done aut panno aspero, calido, stimulantium virtute impraegnato, instructa *instituitur*, adque conspicuam partis rubescentiam et intumescentiam continuatur.

XXXII. COMMVNIS, licet gradu diuersus, omnis frictionis (xxix) *effectus externus est*
alternata

alterna partis pressio et releuatio: diætæ (xxx. xxxi) speciei magis proprius est eiusque finem constituit alter (xxxii) diætus. *Internum* huius auxilii effectum quod attinet, rite administratum sequitur moderata solidi simplicis commotio, viui irritatio: vtrumque ad firmandam staminum cohaesionem (xxvi) egregie conspirat.

XXXIV. VT vt autem fiat (xxxii) *cauendum* est, ne praecipiti, inordinato aut violento modo suscipiatur. Gradatim adque diætum (xxxii) terminum aucta tantum salutare praestat effectus (xxxiii); ultra eundem protracta vel incaute adhibita maiorem laxitatem ipsamue rupturam fibrillis inducit, repulsis simul humoribus partes vitales obruens.

Compressio.

XXXV. COMPRESSIO in vniuersum est operatio, dignitate priori (xxix) vix secunda, qua partes molles ope corporis externi strictiores redduntur.

XXXVI. HAEC (xxxv.) etiam vario respecta varia est: nobis itidem ea modo confide-

randa venit, quae a nimia laxitate solidorum simplicium indicatur.

XXXVII. *QVAE paratur* artificiosa vestimentorum aut fasciarum ad partes externas applicatione vel strictura.

XXXVIII. *COMMVNEM* omnis compressionis effectum externum, (xxxv) diximus: in praesenti specie (xxxvi. xxxvii) evidens est partis in minus volumen redactio. *Effectus internus* est propior fibrarum, lamellarum, parietum ad se inuicem accessus: unde cellularum et vasorum coarctatio. Relaxatis simul solidis fulcimento, fluidis distensuris malumque aucturis obstaculo est hocce auxilii genus. Vnde patet quantum reparandae staminum cohaesioni faueat.

XXXIX. *INPRIMIS fasciae circulares*, partibus extremis ad arctioris tegumenti similitudinem iniectae, in multis earumdem morbis, a relaxatione oriundis, remedium constituunt longe praestantissimum.

XL. *QVI* compressionem dicto (xxvii) scopo adhibet, id maxime *curet*, vt illa aequabiliter

liter atque per gradus fiat: praecipue autem in praestanda enchirefi exercitatum et regularum artis probe gnarum esse decet, qui fascia circulari (xxxix) partem inuoluit.

Frigidae adplicatio.

XLII. AQVAE frigidae adplicatio quid *sit*, facile intelligitur. Pertinet ad tertiam curationum externarum (ii) classem, antiquitate et praestantia nulli alii secunda.

XLII. DE hoc quoque valet, quod (xxx. et xxxvi) de praegressis dictum est.

XLIII. QVAE firmandae cohaesionis causa adhibetur frigidae adplicatio, duplici fit modo: quippe corpus vel hac perfunditur vel eidem immergitur.

XLIV. VTRAQVE (XLIII) rite administrata *effectus* habet notabiles et contrarios, ad obtinendum tamen dictum (xxvii) scopum egregie conspirantes. Hi duo absoluunt stadia.

XLV. IN stadio *priori*, quod sub ipso primo frigidae contactu incipit et paullo ultra eius remotionem excurrit, *externa* corporis super-
ficies

ficies subitanam patitur refrigerationem, expalescit et contremiscit. *Intus* fluida condensantur, solida simplicia contrahuntur, viua irritantur. Vnde extremorum canalium coarctatio, perspirationis cutaneae suppressio, humorum in vasa maiora regurgitatio, aucta cordis resistentia istuumque eius aliqua remissio, sanguinis in visceribus bibulis, praecipue in encephalo, accumulatio. Quae omnia repente cum summa celeritate atque vehementia fiunt: eo quidem magis, quo magis subitanea, grauis simul ac fugax est frigidae adplicatio. Patet, quantum augendae staminum cohaerentiae (xxvii) faueat huius stadii effectus.

XLVI. QVOD (xiv) maxime post remotam frigidam sensim transit in alterum. Quippe in *externa* cute renascitur calor et rubor; vterque naturali maior, receduntque tremores. *Intus* fluida iterum expanduntur, solida relaxantur, vivis noua energia accedit. Pressione enim externa, quae circulo sanguinis obstaculo erat, remota, vi neruea et musculari a frigoris et resistentiae stimulo excitata, cordis actio valide in-

sur-

furgit, humores aucto impetu distribuit, libertatem et aequabilitatem circuli restituit: spiritus vitales, ab copiosiore sanguinis in encephalum influxu vberius reparati, omne corpus, adiuuante vasorum actione, percurrunt et reficiunt: perspiratio et quaeuis alia secretio suppressa iterum viger. Omnes hi effectus vehementiae gradu praegressis (LXV) respondent. Egregie concurrere illos ad confirmandam cohaerentiae reparationem facile colligitur.

XLVII. SEQUITUR frigidae adplicationem non solum in *laxitate* solidi simplicis verum etiam in *debilitate* viui, adeoque in morbis innumeris, grauissimis ex utroque vitio oriundis remedium esse palmarium, cum ad *curationem*, tum maxime ad *prophylaxin* perquam idoneum.

XLVIII. VERVM enim vero *notandum* est, subitanam et vno fere momento absolutam aquae frigidae adplicationem sufficere ad dictos (XLVII) scopos obtinendos. Minus repentina aut diutius protracta vehementer suspecta habetur, quum potius laxitati inducendae vel augendae faueat, vt alia mala exinde oriunda raceamus.

amus. In vniuersum autem efficacissima haecce curatio in vsum trahi *non debet*, quoties notabiliter viget cutanea euacuatio, impune haud laedenda, quoties extrema adest visceris cuiusdam labefactatio, vel sanguis copia peccat vel in violentat congestiones procliuis est.

CAPUT II.

SOLIDORVM RIGIDITAS NIMIA
EIVSQUE CVRATIO.

XLIX.

MORBOSA fibrarum *rigiditas* (ix) *adest*, quando motus naturalis debitam illarum resistantiam superare nequit.

L. HVIVS (XLIX) principium est tam firma fibrillarum minimarum ipforumque elementorum cohaerentia vt requisitae secundum naturam flexioni aut elongationi fibrae resistant.

LI. QVAE quidem a statu sano deuiatio perinde ac oppositum vitium (XXII) tum glutinis tum molecularum terreorum culpa inducitur.

LII.

LII. VARIÆ id (LI) efficiunt *causæ* procatarticae, quotquot nimirum congerendae in partibus solidis materiae terreae vel nimiae eorumdem contractioni fauent.

LIII. MULTIPLES et periculosi rigiditatis morbosae *effectus* tum immediati, tum mediati, ex illis, quae de contrario vitio diximus (xxiv. xxvi), facile cognoscuntur.

LIV. QVAE de *diagnosi* prioris vitii (xxv) monuimus, etiam de praesenti dicta funto.

LV. IDEM valet de praecipuis *curationis* momentis.

LVI. PALMARIA autem in rigiditatis excessu *auxilia* externa sunt

a. Vapor aquae calidae corporis peripheriae applicatus:

b. Fotus aquosus, aut mucilaginosus, aut oleosus, tepidus:

c. *Unctio* oleosa, blanda:

d. *Balneum* tepidum vel simplex aquosum, vel emollientibus nuptum.

SECTIO II.
MORBI HUMORVM VNIVER-
SALES.

LVII.

ADFECTIONES in vniuersis fluidis (v. XVIII) quaerendae vel ad *quantitatem* vel ad *qualitatem* eorum praeternaturalem referri possunt. Quae adeoque sub duplici conspectu commode ponuntur.

CAPUT I.

QUANTITAS HUMORVM PRAE-
TERNATVRALIS
ET CHIRVRGIAE PRAESIDIA HVC
SPECTANTIA.

LVIII.

HUMORVM in genere spectatorum quantitas vel *excessu* vel *defectu* peccat.

LIX. IN priori vitio (LVIII), quod ut plurimum sanguinis abundantiam inuoluit et *Plethora* salutatur, varia auxilia externa locum habent summamque utilitatem; quae autem in fluidorum defectu vix et ne vix quidem conducunt.

LX.

LX. VARIA dantur auxilia externa, ad maiorem minorem vel sanguinis vel alius humoris educationem idonea, quae adeoque partim dicto (LIX) scopo, partim in singularium morborum curationibus adhibentur. Quorum recensionem hoc loco haud incongrue subiungi posse putamus.

LXI. NEQVE tamen omnia auxilia euacuanti externa (LX) pari gradu sunt idonea atque usitata. Nonnulla saltem sunt, quorum utilitatem non satis euicit experientia: quo referendam esse putamus *vulnerum ulcerumque suctionem, spongiam deterfivam ad faucium emunctionem, anthiam urinisugam ad vesicae vrinariae euacuationem commendatam et alia eiusdem furfuris inuenta.*

LXII. IN recensendis usitatoribus (LXI) ordinem sequimur, quem ipsorum humorum educendorum diuersitas suppeditat. Euacuatur nempe

a. sanguis *Venae sectione,*

Arteriotomia,

Scarificatione,

Sanguisugio:

b. lac *Lactisugio*

B

c. lym-

c. lymphæ ferumque *Vesicatorio*:

d. mucus *Errhino externo*:

e. salivæ *Sialogogo externo*:

f. urina *Catheterismo*:

g. purulenta *Fonticulo*

Setaceo,

Onchotomia:

h. faeculenta *Clysmate*:

i. varia *Iniectione*

Paracenthesi,

Incisione:

V e n a e s e c t i o .

LXIII. VENAESECTIO est operatio (II) qua vena quaedam singula opportuna inciditur sanguinisque tanta copia detrahitur, quanta ad obtinendam indicationem sufficit.

LXIV. Cuius effectus immediati et perpetui sunt, massæ sanguineæ imminutio, venæ incisæ arteriarumque huic correspondentium depletio:

qui-

quibus vt plurimum accedit auctus sanguinis in illas arterias adfluxus.

LXV. VNDE (LXIV) iterum multiplices profluunt *effectus mediati*. Quippe massa sanguinis imminuta, moles mouendorum et resistentia in arteriis minuitur, hinc cordis stimulus circuli-que impetus frangitur, sanguis fit minus densus: depletio venae sociaeque arteriae humores in ipsis accumulatos euacuat, ex ramis vicinis deriuat, circulum localem liberiore reddi: aucto sanguinis in arterias ad sectam venam pertinentes adfluxu parcius ille aliorum vehitur.

LXVI. OMNIS itaque sanguinis e vena incisa missio est *euacuatoria*, quatenus systematis sanguiferi partem deplet; *spoliatoria*, quatenus humorum massam in vniuersum, et cruoris quantitatem in specie minuit; *deriuatoria*, quatenus vasa vicina liberat, *reuulsoria* demum, quatenus impetum circuli aliunde reuocat.

LXVII. PROPTER diuersos hos effectus (LXVI), ad obtinendas varias easque magni momenti in-

dicationes vtiliffimos, inter *praesentiffima* et *praestantiffima* auxilia externa iure meritoque collocatur venaeseetio.

LXVIII. NON ideo est dissimulandum, dictos (LXVI) effectus haud semper esse aequè notabiles: pro diuersa venae a corde distantia et capacitate, incisionis magnitudine, riuuli profilientis velocitate, partium vicinarum conditione, diuersus quoque est illorum gradus.

LXIX. SINGVLAREM locum meretur venae *varicosae*, haemorrhoidalis praecipue incisio, ad minuendam expansionem et extrahendum coagulum commendata, in praetumido, tenuiffimo cutique adhaerente varicis loco instituenda.

LXX. AD communem sanguinis missionem (LXII) praee reliquis *opportunae* sequentes habentur venae:

a. in bracchio,

α. *cephalica*,

β. *basilica*,

λ. *mediana cephalica*,

δ. *mediana basilica*,

ε. *medi-*

ε. mediana magna,

ζ. cubitalis:

b. in manu,

α. saluatella,

β. cephalica,

c. in pede,

α. saphaena interna,

β. saphaena externa,

γ. suralis:

d. in collo,

α. iugularis externa,

β. colli media:

e. in capite,

α. frontalis,

β. angularis,

γ. ranina.

LXXI. HVIVS (LXIII) *enchirefis* peritorum ductu sedulaque exercitatione discenda praecipue consistit in rita venae incisione et deligatione.

LXXII. QVIPPE venae idoneae (LXX) partiumque subiacentium situ probe explorato turgida illa redditur vel ope vinculi membro

paullo supra locum incidendum, iniecti vel alius compressionis ad prohibendum sanguinis per venas reditum aptae, vel etiam balnei fatusue tepidi, sanguinem allicientis. Tunc vena turgida aut lanceola chirurgica, aut instrumento singulari notissimo, caute adque longitudinem canalıs vel oblique *aperitur*. Sufficiente quantitate sanguinis educta, cruore absterfo, labia vulnufculi in contactum rediguntur et spleniolo teguntur, quod fascia idonea firmatur.

LXXIII. VENAECTIO, minus caute instituta, varias *noxas* locales inferre potest, quarum praecipuae sunt *ecchymosis*, *nerui*, *tendinis*, *arteriae*, *vasis lymphatici laesio*.

Ecchymosis.

LXXIV. ECCHYMOSIS *est* sanguinis venosi in telam cellulofam effusio.

LXXV. Cuius *caussa* vel est ipsa venae praecisio, vel incisionis in tegumentis factae parvitas, vel membri, ex quo sanguis detractus est, praematura aut vehemens exercitatio.

LXXVI.

LXXVI. IN *curatione* ad gradum mali est respiciendum. Etenim dum levior est ecchymosis, cruoris sub cute haerentis absorptio vel solis Naturae viribus relinquitur, vel remedio externo discutiente adiuuatur. Grauius autem malum, ubi sanguinis effusi copia tumorem, irritatio, praesertim in loco stimuli impatientiore, dolorem et inflammationem creat, incisionem tempestiuam poscit.

Nerui tendinisue punctura.

LXXVII. NERVVM vel tendinem sub venae pertusione laesum esse peculiaris monstrant *signa*, quae partim anatomica partium cognitio, partim pathologia chirurgica suppeditat. Haec in alio loco exponemus.

LXXVIII. Cui infortunio, quod numquam parui fieri debet, matura paranda est *medicina*, vel balsaminatiui instillatione et liberali vnguinum blandissimorum adplicatione, vel nerui adfecti praecisione.

Arteriae pertusio.

LXXIX. QVAE arteriae laesionem produunt *signa* itidem ex anatomica et pathologica sua

notitia colliget Chirurgus. Vbi de aneurysmate sermo erit, haec figillatim indicabuntur.

LXXX. NECESSARIAE huius *sequelae* sunt diuersae: sanguis nimirum arteriosus aut vehementius *profluit*, aut in textum cellulosum effusus *tumorem* vel *illimitatum* vel *limitatam* format, totuplicem *Aneurysmatis spurii* speciem constituens, aut tunicam arteriae interiores per incisas exteriores protrudit atque expandit, *Aneurysma mixtum* efficiens.

LXXXI. LIBERVM sanguinis ex arteria *profluvium* contingit, quoties huius canalis vulnus vulneri cutis partiumque interpositarum admissim respondet.

LXXXII. QVOD (LXXXI) *curatur* certa tutaque proficientis sanguinis arteriosi cohibitione et perfecta vulnusculi arteriae inflicti conglutinatione.

LXXXIII. VTRVMQVE. (LXXXII) obtinetur:

a. imminutione massae sanguinis ad animi deliquium vsque:

b. compressione arteriae in loco laeso vel ope spleniorum duriorum, magnitudine gradatim

aucto-

auctorum, apice singulae arteriae parti innitentium, fascia longa, non nimis lata, caute constricta, accuratissime firmatorum, vel ope instrumentorum hunc in finem adaptatorum:

c. moderando impetum sanguinis versus partem laesam, congrua arteriae illum adhaerentis compressione:

d. quiete membri laesi absoluta, ne apparatus a puncto comprimendo dimoueat:

e. praecautione symptomatum ab ipsa compressione metuendorum:

f. conseruatione apparatus comprimentis vsque ad perfectam arteriae laesae restitutionem.

LXXXIV. SANGVINIS arteriosi in telam cellulofam *effusio illimitata* (LXXX) contingit quando incisio cutis vulneri in arteria facto eique non adeo exiguo haud accurate respondet.

LXXXV. EIVS *diagnosin* suppeditant communia laesae arteriae signa, tum maxime tumor circa incisionem externam natus, initio mollis, depressus, vehementer deinde increscens, inaequaliter sese diffundens, durescens, dolens, vix aut parum pulsans.

LXXXVI. *FORMATVR* huius mali (LXXXIV) *prognosis* ex perspecta conditione laesionis et ex notis effectibus effusi cruoris consecutiuis.

LXXXVII. *AD conditionem laesionis* quod attinet, moles sanguinis ex vulnerata arteria continuo flumine elabentis textumque cellulosum distendentis tamdiu augebitur, donec tegumenta cedere amplius nequeant, vel partes vicinae ulteriolem illius effusionem impedian, vel coagulum in arteria laesa natum huius vulnus obruret.

LXXXVIII. *ACCUMVLATI* in tela cellulosa cruoris *effectus consecutiui* duplicis sunt generis. Coaguli copia cutisque resistentia nata eompressionem partium mollium inducunt, vnde circulus sanguinis impeditus vel suppressus, caloris imminutio, extinctio cet. Sanguis in aliena loca effusus putrescit, vnde inflammatio, gangraena, sphacelus.

LXXXIX. *NOTABILIS* cruoris arteriosi effusio *praecauetur* tempestiua arteriae laesae compressione.

XC. MALI iam praesentis *curatio* exigit:

- a. certam ulterius profluuii cohibitionem immediata arteriae laesae compressione vel ligatura praestandam:
- b. sanguinis effusi ablationem, cute conuenienter incisa obtinendam:
- c. symptomatum praesentium et insequentium curam.
- d. vulneris consolidationem.

XCI. ALTERA, *limitata* nempe sanguinis arteriosi in telam cellulosam *effusio* (LXXX), tum etiam *Aneurysma mixtum* suo loco pertractabitur.

Lymphaticae venae laesio.

XCII. VASCVLI lymphatici laesionem sub venae sectione factam esse *cognoscitur*, si vulneris coalitio diuturno lymphae stillicidio impediatur.

XCIII. IN *curanda* hac laesione deligatio, quae dicitur *ficca*, et compressio simplicissima et optima sunt auxilia.

Arteriotomia.

XCIV. ARTERIOTOMIA *est* incisio arteriae opportuna pro mittendo sanguine instituta.

XCIV.

XCV. CVIVS (XCIV) *effectus* similes sunt iis, quos venae sectio habet (LXV), quos tamen, ceteris paribus, gradu superant.

XCVI. ARTERIAE sanguinis missioni prae reliquis *opportuna* sunt rami temporales, utpote facile et certo comprimendi.

XCVII. IN his, ob exiguum canalis lumen, sectio transuersa instituitur. Sanguine educito vulnus glomere solido, emplastri adhaesiuo ope firmando, comprimitur.

Scarificatio.

XCVIII. SCARIFICATIO *est* crebra tegumentorum communium in loco idoneo incisio, quae ad educendum vasorum minorum sanguinem vel laticem in telam cellulosam effusum, vel lanceola chirurgica, vel peculiari instrumento, vel alio demum modo peragitur.

XCIX. SCARIFICATIO satis copiosum sanguinem educens communes cum venae sectione habet *effectus* (LXV). Efficacius tamen ex vasculis vicinis obstructis sanguinem deriuat quam ista.

C. Quo magis promoueat^r sanguinis effluxus, cutis, huic operationi subiicienda, fovetur aqua tepida: scarificatae cucurbitula plerumque imponitur, vnde egregie augetur vis deriuatoria (XCIX).

CI. IDONEI ad scarificationem *loci* in vniuersum sunt tegumenta communia, vbicumque satis mollia sunt et sana, aque vasorum sanguiferorum et neruorum decursu immunia. Specialem loci opportunitatem determinat deriuationis efficacissimae probabilitas.

Sanguisugium.

CII. SANGVISUGIVM *est* eductio sanguinis vel ex venis singularibus, vel ex vasculis cutaneis, per suctionem hirudinum adplicatarum.

CIII. ELIGANTVR *hirudines* ex aquis puris desumptae, colore ex flauo viridescente, capite tenui et turbinato notatae. Immundam cutem vix et ne vix quidem adgrediuntur. Sanguine saturatae sponte decidunt; sin minus, adsperosale coguntur.

CIV. DE sanguisugii *effectibus* eadem fere valent, quae de scarificatione (XCIX) diximus.

Com-

Commodiffimum certe, quid? quod vnicum est auxilium in variis adfectibus, qui localem sanguinis missionem poſcunt, reliquos autem modos hactenus (LXII. XCIII. XCVIII.) recensitos excludunt.

CV. HIRVDINVM adplicandarum *numerum* et *locum* petendum determinat euacuatio et deriuatio hoc auxilio praestanda.

Lactifugium.

CVI. LACTISVGIVM *est* rita eductio lactis ex mamma muliebri.

CVII. QVAE (CVI) *in* vſum vocatur quoties lac vel propter denegatam lactationem infantis, vel propter depreſſam aut laeſam papillam, vel propter propriam ſpiſſitudinem debito modo profluere nequit, ex qua difficultate varia eaque grauiffima mala oriri poſſunt.

Veficatorium.

CVIII. VESICATORIVM *est* medicamentum ſingulae corporis parti externae adplicandum (II), peculiari acrimonia veſiculas in cute producens.

CIX.

CIX. *Cvius materiem* suppeditant Cantharides in puluerem tritae, panis fermento vel emplastro idoneo super alutam congruae magnitudinis extendendo exceptae.

CX. *MEDICAMENTI* huius rite adplicati *effectum externum* (CVIII) dictum praecedit et comitatur partis ab illo occupatae inflammatio. Vesiculis productis lymphae feruae turgidis, leuatur irritatio, quae recrudescit vbi illae vel arte ineisae vel sponte disruptae contentum humorem effundunt ipsamque subiectam cutem denudatam relinquunt. Eidem corporis loco iterum iterumque adplicatum vesicatorium irritationem perpetuam reddit et vlcus artificialis speciem creat.

CXI. *Vnde* facile perspicitur *internus* eiusdem auxilii effectus. Quippe acrimoniae illius (XVIII) stimulus validam excitat in solido viuo irritationem, sanguinis maiorem adfluxum, lymphae feruae effusionem.

CXII. *Praeter* hosce vesicatorii effectus immediatos (CX. CXI) alii quoque *mediati* sunt dicendi. Quo validior est irritatio, eo notabilior

liorem *symptomatum febrilium* syndromen adducit neruorum confensus, cum eadem euanescentem, recrudescentem. Deinde *alia irritatio*, praeter naturam, vt dicunt, oborta, vesicatorii adplicationi anterior, eandem vel vicinam partem occupans, artificiali stimulo tollitur vel minuitur. At vero sub ipsa huius auxilii effectu haecenus recensito *viae quoque urinariae* cantharidum acrimoniam experiuntur.

CXIII. NOTANDVM tamen dictorum (CX. CXI. CXII) effectuum, mediatorum saltem, gradum pro diuerso corporis statu, morbi genere et ingenio, partis vesicatorio occupatae situ, adplicatorum numero, administrationis modo, esse diuersum.

CXIV. Ex dictis (CXI. CXII) patet multiplex et praestantissima huius auxilii *virtus deriuans, euacuans, sedans, excitans* cet. Vesicatorii iugiter in eodem loco renouati utilitas eadem est ac vlcera arte factorum, mox exponendorum.

CXV. CORPORIS *partes* ad vesicatorii adplicationem idoneae pro varia huius auxilii indicatione

dicatione variant: sufficiat notasse, scopo deriuandi, euacuandi, sedandi, locum conuenire adfectionis sedi, quantum fieri potest, proximum.

CXVI. IN vniuersum denique *cavendum* est, ne parti oedemate occupatae, vel in ipsa cute inflammatae, vel in putrescentiam pronae adplicetur vesicatorium, neque violenta epidermidis detractione crudelior et periculosa producatur irritatio. Praestat etiam, vbi diuturniore stimulo opus est, continua plurium vesicatoriorum serie, quam singulo identidem renouato, vti.

CXVII. INCOMMODOs vel nociuos vesicatorii, ceteroquin recte indicati riteque administrati, effectus quod attinet, *febri* consensuali, cuius noxa laudatis (CXIV) virtutibus abunde compensatur, post sopitam irritationem localem vix et ne vix quidem superstiti, praeter communem morbi tractationem nulla parari solet medicina. Quid? quod dantur conditiones, quae augendam per vesicatoria cordis vasorumque actionem praecipuis indicant. *Viarum* autem *urinarum adfectioni* occurritur tum Camphora can-

C

thari-

rharidibus ipsis vel medicamentis internis addita, tum maxime potu demulcente copioso.

CXVIII. DERIVANTEM, sedantem, excitantem vesicatoriorum virtutem minore gradu exferunt alia adplicata externa, praecipue *Rubefaciencia* et *Relaxantia*. Vtrumque genus sensibili effectu euacuante caret: priora quidem, aucta efficacia vesiculas producere valent; tunc autem non amplius rubefaciencia sed vesicantia sunt salutanda.

Errhinum.

CXIX. ERRHINVM seu PTARMICVM est medicamentum externum, quod naribus attractum notabilem pituitae copiam prolicit.

CXX. CVIVS materies maxime desumitur ex vegetabilibus acris in puluerem redactis.

CXXI. PRAETER dictum (CXIU) effectum externum saepe sternutationem quoque producere solet, nares et sinus mucosos efficacius expurgantem.

CXXII. EFFECTVS interni sunt neruorum irritatio, canalium muciferorum depletio, humorum

rum adfluxus aque partibus vicinis deriuatio. Sternutatio corpus succutiendo non solum hos effectus auget, verum alias quoque excretiones adiuuat, genusque neruofum excitat.

CXXIII. VNDE facile perspicitur Errhini *virtus euacuans, deriuans, excitans*, in variis morbis, capitis praesertim, egregiam utilitatem habens.

Sialogogum externum.

CXXIV. SIALOGOGVM externum *est* medicamentum externum, quod manducatione vel alio modo ad organa saliuaria adplicatum maiorem salivae excretionem ciet.

CXXV. VEGETABILIA acriora, vel eorum decoctum, vel talis decocti vapor, *materiam* huius medicamenti constituunt.

CXXVI. SIALOGOGVM quoad *effectus* atque *utilitatem* cum Errhino, sternutamentum non prouocante, multam habet analogiam.

Catheterismus.

CXXVII. CATHETERISMVS *est* operatio (II) qua lotium in vesica vrinaria retentum ope

cannulae in hanc partem rite immiffae educitur, in Ifchuriae Chirurgia vberius explicanda.

Fonticulus.

CXXVIII. FONTICVLVS *est* vlcus simplex tegumentis communibus in loco opportuno arte inductum.

CXXIX. IDONEVS ad fonticulum excitandum *locus* in vniuerfum datur vbicumque cutis mufculorum maiorum interftitia regit, multo panniculo adiposo repleta, et notabilium neruorum vaforumque decurfu libera. Interiori cruris aut brachii parti hoc vlcus communiter induci folet. Specialem vero loci opportunitatem determinat derivationis efficaciffimae probabilitas.

CXXX. FONTICVLVS *inducitur* cutis incifione ad recipiendum pifum fufficiente, vel etiam cauterio, medicamento cauftico, veficatorio.

CXXXI. INCISIONEM cutis dolorificam et cruentam fequitur marginum inflammatio, tumor, fuppuratio denique, pifo aliove corpore conglobato immiffo et irritante promouenda.

CXXXII.

CXXXII. ESCHARA cauterio, caustico, vesicatorio tegumentis ad conuenientem magnitudinem et profunditatem caute inusta, fouetur remedio pingui emolliente digestiuo, donec resoluta vlcus relinquat, dicto (CXXXI) irritamento alendum.

CXXXIII. FONTICVLI *recens excitati effectus externi* ex dictis (CXXXI, CXXXII) liquent: *interni* parum differunt ab iis, quos vesicatorium producit (CXI, CXII).

CXXXIV. VLCERIS (CXXXI, CXXXII) producti et rite se habentis *effectus externus* praecipuus est suppuratio, adeoque iugis et moderata humoris purulenti euacuatio; *interni* autem sunt modica irritatio, et lymphae feruue ex partibus vicinis deriuatio: fortasse etiam pus alibi resorptum in tale vlcus iterum deponitur.

CXXXV. VNDE apparet, fonticulum quoad *virtutem*, euacuantem praecipue ac deriuantem, cum vesicatorio, renouato saltem, egregie conuenire, illumque vix minoris in diuersis morbis esse vtilitatis.

Setaceum.

CXXXVI. SETACEVM *est* vlcus finuofum, bina habens orificia; in idonea tegumentorum communium parte ope ferri filum transuehentis productum.

CXXXVII. CONSVETVDINE magis quam ratione duce sola fere nucha tot aliis ad alendam hanc vlceris artificialis speciem idoneis *locis* praeferri solet.

CXXXVIII. SETACEVM commodissime *administratur*, acu maiore eum in finem fabrefacta acuta vel candente, cui iniectus est funiculus ex filis lineis, aut gossipinis, aut bombycinis contortis paratus, eleuatam cutim perfodiendo, funiculumque in vulnere relinquendo et singulis diebus per idem promouendo.

CXXXIX. VLCERIS huius, cum recens excitati tum adulti *effectus* illis, qui ex fonticulo (CXXXI. CXXXII) fluunt, satis sunt similes; ob maiorem tamen vlcerationis ambitum et valde dolorificam irritationem, quotidie renouatam, istos gradu superant.

Onchotomia.

CXL. ONCHOTOMIA *est* operatio (II), qua pus in abscessu vel proprio quodam cauo inclusus incisione facta educitur, in abscessuum chirurgia vberius pertractanda.

Clysmata.

CXLI. CLYSMA seu Enema *est* medicamentum fluidum intestinis ope siphonis ano immitti iniiciendum.

CXLII. QVOD quidem auxilii externi genus (CXLI.) quoad materiem, effectusque et vsum multiplex est atque diuersissimum: dantur clysmata *euacuantia, relaxantia, adstringentia, expandentia, sedantia, refrigerantia, excitantia, mitriantia, medicamentum ori haud ingerendum vehementia*: hoc loco eam tantum speciem attingimus quae euacuandarum primarum viarum causa adhibetur.

CXLIII CLYSMATIS euacuantis (CXLII) materiam praecipue constituunt aqua, lac, decocta aut infusa emollientia, stimulantia, tepida oleo, saccharo, melle, sale aliisque remediis mixta.

Spécialem delectum, quantitatem, adplicandi rationem cet. indicationes particulares determinant.

CXLIV. CUIVS (CXLIII) *effectus externus* est faecum intestinalium variarumque materierum ipsis admistarum, eductio. *Internus* ad dictum scopum faciens triplex est: excrementitii dilutio, emollitio, deterfio; virium expultricium excitatio; humorum intestinalium copiosior secretio. His accedunt varii alii effectus, v. c. viscerum abdominalium fatus cet. Ex omnibus istis egregia iterum profluunt beneficia, humorum reuulsio, deriuatio, orgasmi, spasmi, doloris cet. mitigatio, et alia bene multa. Vnde summa huius remedii (CXLIII) in plurimis morbis *praestantia*.

Iniectio.

CXLV. INIECTIO *est* medicamenti liquidi in cauum naturale vel praeternaturale immissio, ope syringis aut alius instrumenti praestanda.

CXLVI. QVAE etiam quoad materiem, effectus et vsus multiplex est: ad euacuantia autem

tem auxilia pertinet, quatenus coagulum sanguinis, mucum, lac, pus, aliaque de quibus suo loco dicetur, educit.

CXLVII. AB iniectione in eo tantum differt *Gargarisma*, medicamentum perinde liquidum adque emungendas vel detergendas fauces vfitatissimum, quod hoc non semper instrumenti, sed solius saepe linguae ministerio ad dictas partes deferatur et emissio paullatim spiritu moveatur.

Paracenthesis.

CXLVIII. PARACENTHESIS *est* caui naturalis aut praeternaturalis perforatio, quae singulari instrumento vel cultello liquidi morbose collecti inde educendi causa instituitur, alio loco convenientius exponenda.

Incisio.

CLIX. INCISIO denique ad auxilia euacuantia omnino refertur, quatenus nempe varia fluida praeter naturam in corpore nata vel ei foris inducta in variis morbis euacuat. Quae omnia in sequentibus vberius declarabuntur.

CL. HUMORUM vniversim spectatorum *quantitas defectu* peccans (LVIII) curationem externam non admittit, nisi illa auxilia, quae solidorum robur augendo chyli elaborationem adiuuant, hac trahere velimus.

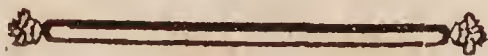
CAPVT II.

QUALITAS FLVIDORVM
VITIATA.

CLI.

QUALITAS totius humorum massae multiplici modo laedi potest: quae tamen vitia vel ad *spissitudinem* aut *tenuitatem*, vel ad *acrimoniam* morbosam potissimum referuntur.

CLII. AD quorum (CLI) *curationem* adprime vtilia sunt varia auxilia chirurgica, partim iam recensita, partim in sequentibus proponenda, quibus nimirum vel solida ad fluidorum correctionem apta redduntur, vel vitiiati humores minuuntur, vel iisdem antidota admiscentur.

PARS ALTERA
MORBORUM LOCALIVM
CHIRVRGIA.

CLIII.

MORBI locales (v) et in *fluidis* et in *solidis* occurrunt. Quum vero nullum particularis humoris vitium non supponat praesentem simul solidorum elaborantium vel continentium aberrationem a statu sano (xi), qua cognita et curata illud facile cognoscitur et curatur, missis localibus fluidorum morbis ad eos, qui in solidis maxime sedes suas habent, procedimus. Quorum ideam et diuisionem generalem in praecedentibus (xii. xiii) dedimus.

SECTIO I.

MORBI AB IRRITAMENTO.

CLIV.

VARIJ sunt stimuli, qui corpori humano vel foris admoti, vel intro delati, vel interne prognati, noxam eidem inferre valent.

CLV.

CLV. MULTIPLICES aequae ac diversissimi sunt stimuli qui vel corpori humano foris admoti, vel intro delati, vel in ipsa machina menteue prognati, varias irritando cieunt turbas inferuntque noxas.

CLVI. CAUSSARVM illarum morbificarum (cxxxiv) diversa natura ex effectuum contemplatione satis commode cognoscitur.

CLVII. OMNES autem corporis adfectiones ab irritamento oriundae in quatuor praecipue classes redigi possunt: *dolores, spasmos, inflammationes, febres.*

CAPVT I.

DOLOR EIVSQVE REMEDIA.

CLVIII.

DOLOR *est* ingrata quaeuis perceptio, quae ex impressione in partem sentientem facta nascitur.

CLIX. QUVM omnes partes facultate sentiendi praeditae hanc a solis nervis habeant, sequitur doloris *originem* in nervo quodam adfecto quaerendam esse.

CLX.

CLX. QUVM vero nulla pars sentiens dolorem excludat; quum in diuersis hominibus inque eodem homine sub diuersis conditionibus diuersus sit sensibilitatis neruorum gradus; quum porro impressio ingrata perceptionem creans, partis denique hanc impressionem patientis fabrica et habitus, qua naturalis qua praeternaturalis, multis modis variare possit; patet ipsam sensationem ingrata *sede, duratione, vehementia, indole* esse diuersissimam.

CLXI. AD *sedem* doloris quod spectat, vel singulam quamdam corporis particulam vel plures, nunc minorem, nunc maiorem plagam occupat: vel in sola parte adfecta haeret, ei veluti infixus, vel in vicinas excurrit, vel sedes omnino mutat, vagus dicitur. Ratione *vehementiae* interdum intolerabilis est cruciatus, interdum pruritus: utplurimum inter haec duo extrema consistit, modo grauior, modo leuior. Quoad *durationem* vel diuturnus est vel fugax: vel continuus vel remittens vel plane intermittens: postremus iterum vel statis vel incertis temporibus recurrit. *Indole* maxime variat, nunc *punctionis, scissionis dilacerationis, rosi-*
 onis,

onis, distensionis, vitiosis, nunc pressionis, constrictionis, formicationis, pulsationis, alboris, stuporis, anxietatis, nauseae sensum referens.

CLXII. DOLORIS cuiuscumque *principium* est stimulus, tali impressione neruum afficiens, ut spirituum transitus aut impediatur aut praeceps inordinatusue fiat.

CLXIII. QVAE talem (CLII) stimulum efficiunt *causae* vel manifeste, vel abscondita magis vi agunt.

CLXIV. CAUSSAE *manifestae* sunt laesiones externae, aut *neruorum canaliculos angustantes*, siue complanatione hoc fiat, siue constrictione, siue distensione; aut *peculiarem motum in iis producentes*, ut dissolutiones, acria varia, corpora aliena, ignis, frigus, et ipsa neruorum denudatio aerisque contactus.

CLXV. AD magis *absconditas* stimuli causas referenda sunt quaecumque parti iusto maiorem *extensionem* inducunt, ut impletio immodica, auctus humorum impetus versus aliquam partem, impeditus circulantium transitus vel indebita

bita eorundem congestio; quaecumque validiorem *constrictionem* partium efficiunt, ut spasmus et acria vel ingesta vel in corpore nata. Vtrumque harum caussarum absconditarum genus nervis vel angustationem vel peculiarem sensum (CLXIV) inducit.

CLXVI. Ex allatis (CLII. CLIII) patet dolorem saepe esse morbum *idiopathicum*, id est a nulla alia adfectione pendentem, frequentissime tamen *symptomaticum*, alius nempe morbi effectum et comitem.

CLXVII. DOLORIS *effectus* pro diuersa ipsius sensationis ingratae sede, vehementia, duratione ac indole (CXLI) et diuersa stimuli (CLV) caussarumue hunc efficientium (CLIV. CLV) natura variat: notabilem atque permanentem dolorem concomitari solent vigiliae, anorexia, febris, debilitas, macies, syncope et alia.

CLXVIII. EA doloris *curatio*, quam Chirurgia praestat, in triplici consistit momento: vel enim causa dolorem inducens tollitur, vel etiam nervus adfectus sensu priuatur, vel ipsa sensatio mitigatur.

CLXIX.

CLXIX. AVXILIA externa *causam doloris tollentia*, pro varia eiusdem natura sunt varia: remouetur e. g. corpus alienum irritans diuersis euacuantibus aut enchiresibus, quae suis locis exponentur.

CLXX. NERVVS adfectus *sensu priuatur* praecisione, disruptione, cauterio.

CLXXI. NERVI *praecisio* indicatur vbi illam ex parte est solutus, vel non solum dolorem, sed alias quoque generis neruosi turbas, infra dicendas, excitat.

CLXXII. RARIUS instituitur *disruptio*, quippe quae in sola dentis dolentis euulsione locum habere videtur.

CLXXIII. Ad *cauterium* denique quod attinet, illo hic vtendum est, quod actuale dicitur, siue ferrum candens parti dolenti admoueatur, quemadmodum in dentibus cariosis fieri solet, siue lanugo quaedam parti dolenti haud inflammatae imposita comburatur. Posteriori methodo non solum nerui adfecti destruuntur, verum fortior quoque, fugax tamen, sensatio inducitur, inque

inque partibus mollibus vlcus artificiale, ad deriuandam acrimoniam perquam idoneum, creatur.

CLXXIV. DOLORIS *mitigationem* Chirurgia praestat neruos denudatos nouo tegumento muniendo; aëris vel alius corporis stimulantis accessum praepediendo; irritantia, quae prorsus auferri nequeunt, debilitando; tensionem dolorificam relaxatione, compressione, suspensione minuendo; humores, vel mole vel acritate laedentes, varia euacuatione educendo, reuellendo, deriuando; fortiore sensu alibi excitato morbosum infringendo: narcoticis insensilitatem temporariam efficiendo. Postremum vero auxilii genus numquam nisi vrgente necessitate, nec sine summa cautela adhibeatur, siquidem saepe sub fallaci leuaminis specie causam mali auget.

CAPVT II.

SPASMVS ET EIVS THERAPIA.

CLXXV.

SPASMVS in vniuersum *est* subitanea et violenta quacuis partis vera vi motrice praeditae actio, voluntati vel Naturae normae non respondens.

D

CLXXVI.

CLXXVI. QVVM nulla detur pars, quae veram vim motricem (CLXXV), irritabilem puta, a simplici contractilitate elatereue distinguendam, possideat, nisi fibris muscularibus sit instructa, liquet spasmum, quoad *subiectum*, esse morbum fibrae muscularis.

CLXXVII. TAM arctus autem consensus intercedit systemati motorio ac sensitivo, tamque pauca occurrunt spasmorum exempla, quae non praecedat evidens quaedam impressio in organum sentiens facta, ut facile adpareat, spasmus *originem* proxime a fibra musculari ad genus nervosum esse referendam. Vnde quoque liquet, spasmum minus simplicem esse morbum quam dolorem.

CLXXVIII. QVVM vero fibras musculares non solum evidentioribus motus organis, a quibus illae nomen habent, verum etiam innumeris aliis partibus, quas alterne contrahi et relaxari posse oportebat, largitus sit Creator: quum ipsius vis motricis seu irritabilitatis gradus in singulis hominibus pro diversa aetate, sexu, vitae genere, ceteris, inque ipsis organis moto-

riis

riis mulropere variet: quum partes istam fibrae muscularis adfectionem patientes structura reliquisque dotibus sint diuersissimae: quum nihil denique magis differat quam impressiones, quibus enormes isti motus cientur; patet spasmodorum perinde, ac dolorum, amplissimum esse imperium summamque, *sedis, durationis, vehementiae, indolis* respectu, diuersitatem.

CLXXIX. ET primo quidem *sedem* spasmus nunc in singula quadam parte musculari habet, nunc in pluribus: nunc exteriores voluntatique subiectas, nunc penitiores et magis vitales occupat: modo in pauculis cuiuspiani fibris micat, modo in totos faeuit lacertos: neque semper in prima sede manet, sed per alias saepe et alias vagatur, fulminis celeritatem interdum aemulans. Perinde varia est eius *vehementia*: potest leuissima palpitatione ludere; potest in horrendas et funestas contractiones, totum corpus vel in stipitem inflexibilem mutantem, vel ossifrago rigore concurientes, excurrere; potest in quoto quoque gradu intermedio subsistere. Quoad *durationem* eadem occurrit diuersitas: datur

spasmus fugax, pertinax, acutus, chronicus, quin imo habitualis, S. Viti nomine insignitus: datur continuus, remittens, intermittens, periodicus, erraticus. Ratione *indolis* duplex quidem at maxime diversum notatur spasmi genus; scilicet violenta illa contractio vel permanet, ipsam partem adfectam immobilem reddens, vel mox cessat et iterum iterumque recurrit, partem alterno motu succutiens. In priore casu spasmus dici solet *tonicus*, in altero *clonicus* seu *cōnuulsiuus*. Vtrumuis genus pro diuersa sedis, quam occupat, extensione diuidi potest in *partiales* et *uniuersales*.

CLXXX. OMNIS spasmi *principium* est enorme fibrarum muscularium irritamentum. Hoc nihil aliud esse videtur quam spirituum, vim irritabilem in actum deducentium, intempestiuus vel iusto fortior impetus, cuius tamen effectus tanto maior erit, quanto magis vigebit insita vis fibrae muscularis. Illum autem impetum determinari a perceptione, in sensorio communi vel immediate vel mediante neruo excitata, haud improbabile est.

CLXXXI. TALEM perceptionem (CLXXX) creantes *causae* sunt impressiones variae, vel a *corporis* partibus, vel ab ipsa *mente* repetendae.

CLXXXII. Ad impressiones *corporis* partibus attribuendas pertinet quidquid vel premento, constringendo, distendendo, imperfecte dissoluendo, aut alia demum ratione irritando neruum, ganglion, medullam encephali spinalemue *stimulat*, uti omnes doloris *causae* (CLXIV. CLXV) dictae, vel enormem *spirituum* iacturam, non satis cito reparabilem inducit, uti haemorrhagiae, venus immodica, et alia quaeuis vehementer debilitantia.

CLXXXIII. QVAE a *mente* fiunt, impressiones vel ad eius nimiam intentionem vel varias affectiones referri possunt, et perinde ac corporeae, sensorium commune vel *stimulare* vel spiritibus *exhaustire* videntur.

CLXXXIV. Ex dictis (CLXXXII. CLXXXIII) patet spasmus non fecus ac dolorem (CLXII) vel esse *idiopathicum* vel *symptomaticum*.

CLXXXV. LIQVET etiam, quomodo spasmus *differat* ab aliis contracturis morbofis, e. g. ex simplici antagonismi defectu, ex fabricae muscularis degeneratione, ex effuso humore oriundis, quae neque ab irritamento cientur neque subito insurgunt.

CLXXXVI. SPASMORVM *effectus* pro ipsorum causarumque suarum et aliarum conditionum diuersitate variant. Interdum quidem sunt adeo leues fugacesque, vt iniuriam inferre non valeant: quid? quod nonnumquam egregie iuuant, inimicum eliminando; vtplurimum tamen multimodam inducunt noxam, praecipue turbas in circulo sauguinis, febres, inflammationes, fluxus, sensus motusque debilitatem, deprauationem, extinctionem vel partialem vel vniuersalem.

CLXXXVII. CHIRVRGICA spasmī *curatio* in vniuersum versatur maxime in remouendis vel infringendis mali causis, adeoque pro harum diuersitate est varia eique fere similis, quae tollendis doloris irritamentis (CLXIX) conuenit.

CLXXXVIII.

CLXXXVIII. SPASMVS *tonicus*, variis auxiliis generalioribus dictis, euacuantibus potissimum, praemissis, liberaliore opii, etiam per iniectiones ingesti, vsu debellatur. Ex laesione singularis nerui oriundum Balsamo peruuiano fugatum esse legimus. *Partialis* etiam caetae, lentae, continuae muscoli contracti extensioni, variis relaxantibus, vnctione imprimis oleosa, adiutae, tum etiam repetito nisi contractiuo antagonista, frictione stimulantibusque mitioribus excitato, cedere solet. In desperato casu musculum adfectum secare oportuit; dantur qui ab opio, denudatae carni adplicato, pertinacioris spasmis resolutionem sperant. In *uniuersali* balnea tepida saepius repetita maximopere profuerunt: hydrargyri inunctionem etiam laudari videmus.

CLXXXIX. IN spasmis *convulsivis* praeter illam, quam variae caussae requirunt, curationem nulla alia singularem habet utilitatem. Duram tamen necessitatem amputandi nonnumquam adduxerunt illae.

CAPVT III.
INFLAMMATIO EIVSQVE
MEDELA.

CXC.

INFLAMMATIONEM seu Phlogosin in vniuersum *adesse* dicitur, quoties pars organica dolore fixo continuo, tumore, rubore, calore adficitur, functione sua simul laesa et feбри, consensuali dicta, in reliquo corpore excitata. Vnde eam magis compositam esse adfectionem, quam spasmus, in prono est.

CXCI. COMMVNIA illa symptomata (cxc) eo constantiora et notabiliora inueniuntur, quo verioris nominis est inflammatio. Haec enim vel genuina est, *Phlegmone* dicta, vel aequiuoca, quam *Erysipelas* vocant, vel spuria. Singula separatim exponere, quam generali pertractatione diuersa confundere praestat.

Phlegmone.

CXCII. PHLEGMONE ceu verissimum inflammationis genus (cxc) *cognoscitur* dolore partis adfectae vehementiore; tumore magis expanso,
splen-

splendente duroque et elastico; rubore profundiore; pulsatione sensibiliore, arteriarum in reliquo corpore micationi respondente; calore vrentis; functione in maiore gradu laesa; febre consensuali fortiore, continuae acutae typum praeseferente, pulsu duro plerumque stipata.

CXCIII. RECENSITA tamen (CXCI) Phlegmones signa non adeo perpetua sunt, quin partis adfectae situs, structura et reliquae dotes, turbae denique ex laesa eius functione oriundae nonnulla occultare, alia mutare valeant. Sic in visceribus aliisque partibus reconditis inflammationis neque tumor, neque rubor, neque pulsatio immediatam oculi digitiue explorationem admittit, tamen et analogia de iis dubitare vetet et varia phaenomena ex iisdem repetenda hanc satis confirmant. In nonnullis organis multum sanguinem transmittentibus, ob textum laxiorem vel nervis minus praeditum, inflammatio anxietatem potius quam acutum dolorem creat, neque pulsui duritiem inducit. Qui tanto debilior esse solet, quanto magis phlegmone intercipit liberum sanguinis circulum. Dantur verae phlogoses, propter occultam sedem minoremque

eius dignitatem vix cognoscendae, antequam suppuraverint. Quo sensibilius autem, hinc stimuli impatientius est viscus inflammatum, eo vehementius saepe adficitur sensorium commune, ita ut non raro plane exhaustum vel saltem oppressum videatur, unde pulsus exilis febrisque variis symptomatibus, quae ab inflammatione alienissima videntur incautis, stipata.

CXCIV. OMNIS verae inflammationis *principium* consistere videtur in irritamento systematis sanguiferi, arteriarum potissimum, praeternaturalem harum dilatationem inducente. Haec theoria sane minoribus premitur difficultatibus facilioremque et probabiliorem explicationem omnium inflammationis phaenomenorum suppeditat, quam illa quae vel Obstructioni vel Extra-vasationi innititur.

CXCV. QVAE dictam (CXCIV) dilatationem efficiunt *causae* sunt varii stimuli, iis, quibus dolores (CLXIV. CLXV) spasmi (CLXXXII) cientur, satis analogi. Sic simplicissimum quodque irritans, acre mechanicum, chemicum, lux, aër externus, calor, frigus, in extremam corporis
super-

superficiem agens; sic multiplex solidum, humidum, per vias aëreas, alimentares, inhalatorias, excretorias intro receptum, vel intus praeter naturam enatum aut retentum, aut translatum; sic denique tensio, compressio, constrictio, continui solutio quaecumque; sic vena obstructa, tumida, irritata, inflammationis causa fieri potest. Neque tamen horum quidquam ideo creare valet phlogosin, quod vasa sanguifera obstruat; tumores et alia mala ex tali circuli obstaculo oriri queunt, vera autem inflammatio numquam nisi illud simul irriter arterias. Vnde patet varios corporis sani motus paullo citiores aut difficiliore, deinde varios animi adfectus et corporis morbos, febriles imprimis, horumque solutiones imperfectas, quinimo medicationes, ad inflammationis causas, remotiores licet, referri posse; sicut ex eodem fonte et dolores et spasmos profluere videmus.

CXCVI. NOTANDVM est, similem vasorum irritationem vix et ne vix quidem fieri posse absque neruorum ministerio. Hinc solo nonnumquam consensu inducitur inflammatio, e. g. ab acri neruum remotioris partis irritante.

De-

Deinde multo plura vasa adficiuntur quam quae stimulum experiri potuerunt. Propter eandem consensionem arteriarum adfectio venas forte in similem excessum ducit et vice versa.

CXCVII. QVALISCVMQUE vero sit stimulus, systema sanguiferum irritans, alium certe in corde, alium in arteriis habet effectum: illud enim in contractionem, has vero in relaxationem deducit. Postremum abunde probant experimenta indubia; certorum animi pathematum, frictionis, lucis, ignis, gelu, aliusue irritamenti, oculum e. g. vexantis, effectus; haemorrhagia ab adplicato vellicante neque tamen caustico oriunda; erectio penis ex aucto arteriolarum hiatu facile deducenda et alia bene multa.

CXCVIII. Quo diutius aut fortius in arteriam agit stimulus, eo magis dilatatur ista, eoque maiorem recipit sanguinis quantitatem, quem ideo versus hanc partem, tanquam minus resistentem, vberius adfluere necesse est. Neque tamen ideo obstructio sanguinisue stagnatio datur in arteriis sic adfectis: hunc certe propulsant atque transmittunt in venas respondentes,

licet

licet non satis expedite, nec semper integra quantitate accepta. Quippe sub aucta earum dilata-
 tione varia simul colatoria magis patula fiunt
 crassiorique quodque fluido transitum concedunt,
 vnde rubri cruoris globuli extra sua vasa va-
 gantur, nunc cellulofam telam turgidam, nunc
 profluua sanguinolenta reddentes. Simili loci
 errore ductus latex serofus ex cute acribus vel-
 licata prodit, epidermidemque in bullas eleuat.
 Quae omnia fieri nequeunt, quin nerui multam
 pressionem, tensionem cet. patiantur. Facile in-
 de explicatur purpurea partis adfectae suffusio,
 tumor renitens, calor, pulsatio et dolor. Inti-
 ma deinde cordis atque vasorum consensio non
 finit haec sensibili adfici irritamento, quin il-
 lud iugiter fortius micet auctaque, pro stimuli
 gradu et indole, velocitate circumagat sang-
 uinem, nullo tamen impetu, velut creditum est,
 obstructa a tergo pulsante. Vnde prono alueo
 fluit febris consensualis, pulsusque fortis et in
 arteriis non adfectis, adeoque magis resistenti-
 bus, duri origo.

CXCIX. VERIORIS inflammationis *sedes* du-
 plex est. *Primariam* sistunt arteriolae vel venu-
 la

lae rubrae dictae, vel vascula his minora, vi inflammationis ad globulorum rubrorum receptionem coacta. Quatenus posterius genus simul occupat inflammatio, *cum errore loci* dicitur. *Secundaria* est tela cellulosa, vtpote sanguinem per relaxata ostia diductosue parietes vasorum irritatorum elabentem recipiens (CXCIX). In vtraque habitare solet Phlegmone.

CC. GENVINAE inflammationis *effectus* experientia probatus est imminuta sanguinis concrecibilitas. Cuius documentum est *crusta inflammatoria* dicta, sanguinis, sub statu vere phlogistico e vena missi, insulam obtegens, quippe quae ex lymphâ coagulabili valde attenuata, adeoque lentius inspissata et propter citiorem globulorum rubrorum descensum absque horum connubio concreta, formatur, neque indiuiduus neque proprius ceteroquin inflammationis comes, proque mutata vasorum energia nunc aucta nunc imminuta.

CCI. PHLEGMONES *terminationem* quod spectat, optabilem sanationem sola *resolutio* praestat. Nisi resoluatur inflammatio vera, in alium morbum

bum

bum mutatur: pars adfecta nimirum vel *abscedit* vel lente *induratur*, vel *Gangraenam* subit.

CCII. RESOLVTIO inflammationis in vniuersum versatur in stimulo, ceu causa morbi, tollendo, inque illius effectibus, malum sustentibus, e. g. sanguinis effusione, febre consensuali, remouendis.

CCIII. ABLATIO stimuli, interni praesertim in nonnullis inflammationibus certorum *specificorum* virtute efficitur. Sic Mercurius phlogoseos venereae causam debellat, Oleum oliuarum atque Sales vrinosi, Viperarum, Senega serpentis crotalophori morsum eneruat. Quum vero vnicuique irritamento inflammatorio interno suum antidotum nedum sit inuentum, in vniuersum ad sanguinis missionem variaque auxilia loco adfecto admouenda recurrit Chirurgia, quibus non solum causa sed etiam effectus irritationis, ex parte saltem, tolluntur.

CCIV. QVANTVM diuersae *euacuationes sanguinis* hoc scopo (CCIII) institutae iuuent facile liquet ex effectibus venaesectiois (LXXVI), arteriotomiae (LXXXV), scarificationis (XCIX), hiru-

dinum-

dinumque (CIII) dictis, cum morbi causa, symptomatibus et curatione (CXC - CCIII) comparatis. Specialior phlegmones pertractatio monstrat, quatenus in quolibet eius genere maxime conveniat. In uniuersum tamen notandum venit, omnem sanguinis educationem, quantum fieri potest, prope locum adfectum esse instituendam, singularum autem repetitionem a symptomatibus vehementibus, pulsu duro fortique permanentibus, viribus aegroti, corporis habitu morbi que indole simul eam exinanitionem ferentibus, minus tuto autem a crusta inflammatoria (CC) indicari, in grauiore denique phlegmone, quae extremum corpus occupat neque reliquis huiusmodi auxiliis cedit, profundiores et largiores scarificationes, ubi loci opportunitas has fieri finit, egregie conducere.

CCV. INTER medicamenta *externa* loco inflammato adplicanda praecipue laudantur sic dicta *discutientia*. Primum in hac classe locum usus consecrauit Camphorae, tamquam specifica virtute praeditae. Crocus porro, Millefolium, Chamomilla, Sambucus, Ulmaria, Ruta, Absinthium et alia, siue irritationem compescuntia
siue

siue vasis expansis roboris quid reddentia, satis idoneam suppeditant materiem variorum epithematum, tam siccorum quam humidorum. Remedia *adstringentia*, inter quae saturninis plurimum tribuitur, vasa coarctando iuuare possunt, neque infrequenter pulcros praestant effectus, quoties nimirum inflammatio potius nimiae vaporum sensilitati vel debilitati, quam vehementi pertinaciae stimulo est tribuenda. Promiscuus tamen horum vsus minus tutus merito censetur, quum irritamentum saepe repellant aut in parte inflammata scirrhum relinquant. Neque omnem noxae suspicionem effugiunt remedia *relaxantia*, emollientia dicta, aquosa, mucilaginoza, vnguinosa, calida maxime, in primo inflammationis stadio adplicata, quippe quae dilationem vaporum augent, horumque robur adeo frangunt, vt praefens malum resolutionem vix admittat, vel vteunque superatum facile deinde recurrat. Maximopere autem profunt *Vesicantia*, prope phlogoseos sedem cuti admota, vtpote irritamentum artificiale (xc) creantia, quo humores a loco adfecto reuocantur, huiusque sensatio dolorifica, inflammationem alens, infringitur.

CCVI. SYMPTOMATA (CXCII) euanescentia, cutis corrugata, excretiones restitutae, euacuatio critica *factam* phlegmones *resolutionem* denotant.

CCVII. QVA (CCVI) non succedente, causa morbi permanente, magis magisque crescet vasorum dilatatio, inque minores eorum series transiens tumorem, pulsationem cet. mire augebit, donec vel suppuratio superueniat vel gangraena.

CCVIII. ADEST *suppuratio* quoties in parte inflammationem passa liquidum variae indolis elaboratur, quod in vniuersum *pus* dicere solent.

CCIX. HVNC transitum (CCVIII) *indicant* horrores intercurrentes, doloris, pulsationis, febris consensualis imminutio vel faltem immutatio, in phlegmone ultra septimum diem vigente, vna cum aliis nascentis apostematis signis suo loco proponendis.

CCX. AD *puris formationem* in loco inflammato varia conspirare videntur: ex relaxatis ostiis, vel diductis ruptisque parietibus vasorum
elabi-

elabitur lymphæ vel serum, præcipua puris coquendi materies: alteram sistit ipsa tela cellulosa: utriusque colliquationem præstat motus fermentatiuus, vasorum actione eiusque effectibus adiutus.

CCXI. QUAMQUAM illas (CCX) erroneas vias ipse cruor legere possit, sicut dictus (CXCVIII. CXCIX) dilatationis vasorum effectus, in ophthalmiæ exemplo visibilis, lacrymatio cruenta in eodem adfectu haud infrequens, grumi sanguinis ex apostemate maiore cum pure prodeuntes, docent, veri tamen est similius, lympham serumue propriam puris dare materiem. Haec enim fluida sub inflammatione grauiore maximam effusorum partem constituere probat facilis et vberima eorundem in corpore tum sano, tum morbofo, exhalatio et transsudatio: probat quoque rarissima, si vnquam contingit, cruoris sinceri in genuinum pus transmutatio. Lymphatica vero, an mucosa sanguinis pars ad elaborandum pus sit magis idonea, nedum satis liquet. Quaecunque sit, euidens certe materiae purulentæ, ex elapsis per dictas (CCX) vias liquidis factæ, exemplum videre non raro licet

in visceribus inflammatis, quippe quae puris specie obducta inueniuntur, absque omni continui solutione in tota superficie loci inflammati. Colliquatam cellulofam simul ad puris formationem concurrere (ccx) inde probatur, quod vix notabilis generatur huius quantitas, nisi in locis multo textu celloso praeditis, sicut etiam suppurations tractum eiusdem sequi, eamque exhaurire solent. Fermentationis speciem esse ipsam puogeniam probabile est, quia genuinum pus numquam producit in instanti, sed post certum temporis spatium; tum etiam quia omnes humores animales, sufficienti aquae quantitate temperati, motum spontaneum suscipiunt, vnde dulcè blandumque nasci solet productum; tum denique quia pus in reliquis effusis et superstitite cellulosa tela similem mutationem inducit, adeoque fermenti instar agit. Egregie autem haec adiuuantur iugi humoris noui admissione, calore, pulsatione, solitis actionis vasorum, auctae potissimum, qualem febris consensualis inflammatoria (cciii) ciet, effectibus.

CCXII. SUPPURATIO sic nata (ccxi) *promouetur* externis relaxantibus seu emollientibus calidis,

calidis, sub cataplasmatibus potissimum forma applicatis.

CCXIII. HUMORE itaque copiosius adfluyente, adiuuante pulsatione inflammatoria, perficiente motu fermentatiuo (CCXI), accedente applicatorum relaxantium virtute (CCXII) *pus nascitur*, blanda nimirum et vinctuosa materies, ad acrem stimulans, quantum fieri potest, obtundendum et in similem fermentationem deducendum adque vasa irritata demulcenda idoneum, qua accumulata in alium denique morbum, abscessum nempe suo loco pertractandum, transit inflammatio.

CCXIV. INFLAMMATIO in partibus glandulosis nisi resoluator nec in suppurationem abeat, praecipue remediis frigidis, adstringentibus, reprimentibus tractata, lente *induratur*, tumoresque glandulosos frigidos creat, infra dicendos.

CCXV. INFLAMMATIO ad summum aucta, subsistente causa irritante, extinctionem virium vitalium parit atque *Gangraenam* inducit, alibi exponendam. Largo tamen opii usu sanatam illam esse legimus.

Erysipelas.

CCXVI. ERYSIPELAS *aequiuocam* diximus inflammationem, quia cum Phlegmone, ceu genuina, non fatis conueit, neque tamen plane ab eadem discrepat. Notabilior autem est haecce discrepantia in Erysipelate symptomatico quam in idiopathico, nisi illud Phlegmonem ipsam comitetur, vel in eandem degeneret.

CCXVII. ERYSIPELAS *idiopathicum* tria absoluit *stadia*. Horror, grauedo, anorexia, lassitudo, febris denique, amphimerinae typum seruans, *primum* constituunt, ultra biduum vix excurrens. *Alterum* adducit tumor inflammatorius, cutis superficiem occupans, ambitu facilius excrescens locumue mutans quam in subiacentes partes descendens, coloris e roseo, rarius e purpureo vel liuido, flauescens, premente digito euanescentis, ablato mox redeuntis, diffusum ardoris pruritusque magis quam fixum doloris et pulsationis sensum creans, minus notabili duritie et splendore, saepe tamen vesiculis ichore repletis stipatus. Collabescentibus vasis adfectis, tumoreue subsidente *tertium* de-

mum

mum succedit stadium, in quo omnia sympto-
 mata euanescent et epidermis loci adfecti, post
 difflatum ichorem sicca, sub squamarum forma
 secedit, quod plerumque circa vndecimum mor-
 bi diem absoluitur. Quae quidem eueniunt,
 quoties benigna resolutio locum habet. Raro
 autem vel numquam veram suppurationem ad-
 mittit Erysipelas, nisi forte in phlegmonem mu-
 tata fuerit: illam tamen interdum mentitur vl-
 ceratio, ex acriore pustularum latice oriunda.
 Neque idiopathicum sine mala arte in gangrae-
 nam transit, a scirrho perinde alienum.

CCXVIII. ETIAM in aequiuoco hocce in-
 flammationis genere *principium* morbi in irrita-
 mento vasorum dilatationem (CCIII) producente
 consistit.

CCXIX. CVIVS (CCXVIII) *causae* frequentio-
 res sunt varia ingesta, transpiratio suppressa,
 bilis mota, adfectus animi, stimuli externi.

CCXX. PROPRIA huius inflammationis *sedes*
 in vasculis summae cutis, cruori vehendo non
 dicatis, quaerenda est. Telam autem cellulofam

non complectit Erysipelas, nisi Phlegmonae nuptum.

CCXXI. PRAECIPVA *curationis* externae momenta consistunt in remouenda, quantum fieri potest, caussa irritamentum praebente (CCXIX), et adhibendis auxiliis antiphlogisticis (CCIV) et leuiter discutientibus (CCV); semper respiciendo vires aegroti morbique indolem.

CCXXII. ERYSIPELAS *symptomaticum* ab idiopathici natura et gressu notabiliter degener, varios morbos comitari solet: datur *phlegmonodes*, *oedematodes*, *scirrholes*, *herpeticum*, neque infrequenter occurrit inter prodromos, symptomata, metastases variarum febrium, praecipue malignarum. Tale connubium cognoscitur ex concurrentibus Erysipelatis et morbi idiopathici signis, et curationem exigit ad postremum maxime adornatam.

Inflammationes spuriae.

CCXXIII. SPURIAE inflammationes dicendae *sunt* illae, in quibus communes phlogoseos notae

tae characteristicae (cxc) vel desiderantur vel minus notabili gradu adfunt: aliae ultra Phlegmones Erysipelatisue terminum adeo protrahuntur, vt chronicae saluari possint, aliae econtra sunt fugaces et fere momentaneae. Vtriusque generis caussa proxima est irritamentum, in diuturnioribus plerumque ex acrimonia humorum venerea, arthritica cet. in fugacibus a leuiore stimulo, frictione e. g. oriundum. Posteriores curationem vix exigunt: priores idonea humorum correctione magis quam metho- do antiphlogistica debellantur.

CCXXIV. DIVERSA phlogoseos *natura* hactenus (cxcix-ccxxiv) exposita, iam praecipua inflammationum, vt aiunt, *localium* genera, quot nempe externis potissimum auxiliis sanari solent, veniunt consideranda. Quo pertinent *Ophthalmia*, *Parotis inflammatoria*, *Angina*, *Inflammatio mammarum*, *Bubo inflammatorius*, *Testiculorum inflammatio*, *Phimosi*, *Paraphimosi*, *Paronychia*, *Pernio* et *Ambustio*.

Ophthalmia.

CCXXV. OPHTHALMIA *est* tunicarum oculi inflammatio: characterem constituunt dolor et rubor partis inflammatae, lucis intolerantia et myosis seu pupillae angustatio, quae tamen pro diuersa morbi specie egregie differunt.

CCXXVI. VARIO respectu ophthalmia *distinguitur*. Prout enim morbi sedes vel manifesta vel occulta est, ophthalmia vel *externa* dicitur vel *interna*. Si notabiliore lacrymarum profluuio stipatur, *humidae* nomen habet; *siccae* vero, si vel crassus vel omnino nullus humor defluit. Ratione indolis et terminationis distinguitur in *phlegmonoden*, *erysipelatoden*, *resolubilem*, *suppurantem*, *gangraenescentem*: *continuum* denique et *periodicam*. Quoad originem *idiopathica*, *sympathica*, *symptomata*, *metastatica*. Ast prae reliquis exponi meretur notabile illud discrimen, quod diuersa mali vehementia efficit; quo respectu triplex est Ophthalmia, *leuis* nempe, *gravis* atque *grauissima*.

CCXXVII. IN *leuiore* huius morbi specie, *Taraxi* dicta, vascula in statu sano sanguinem
rubrum

rubrum excludentia, hoc impulso distenduntur, rubore conspicua fiunt, pruritusque incommodi potius quam doloris sensationem creant. Absit pulsatio et calor, utque plurimum lucis intolerantia. Neque raro deest lacrymatio, cuius locum saepe tenet aucta sebi ciliaris secretio, prout vel albugineam oculi vel interiorem palpebrae tunicam, huiusque marginem occupat inflammatio. Ab accidentali tantum irritamento oriunda nunc breui euanescit, nunc diutius permanet, in alium morbum rarissime abiens. Vnde patet ad spurias phlogoses merito referri Taraxin.

CCXXVIII. At *gravior* est Ophthalmia, *Chemosis* quae salutatur, quoties inflammatio corneae diaphanae limites vel attingens, vel excedens, vasculosum atque cellulofum coniunctivae textum ita tenet, ut propter vehementem et obscure rubrum istius turgorem illa adpareat depressa, splendoreque et pelluciditate sua priuata. Haec non solum notabilem pulsationem, crudelem dolorem, palpebrarum tumorem, lucis impatientiam, lacrymationem multam, calidam, acrem, sanguinolentam, transudatione purulenta,
palpe-

palpebras conglutinante, deinde exceptam, varia quoque symptomata rapti versus partem affectam sanguinis secum vehit. Dirus iste status vel ante undecimum diem soluitur, quem euentum dicta transfusio purulenta sequitur, vel in tertiam speciem transit.

CCXXIX. SPECIES denique *grauissima*, choroideae nempe atque retinae tunicae inflammatio, notabilem pupillae coarctationem, summam lucis intolerantiam, crudelem dolorem et alia maximae phlogoseos et congestionis sanguineae symptomata adfert; neque tamen semper coniunctiuam rubore conspicuo suffundens. Haec nisi cito resoluatur, in suppurationem et corruptionem abit.

CCXXX. OPHTHALMIAE (CCXXV) *diagnosin* et *prognosin* suppeditat symptomatum et causarum recta diiudicatio.

CCXXXI. DIVERSA huius morbi *symptomata* vel primitiua sunt dicenda, vel consequutiua. *Primitiua* statum inflammatorium et laesionem functionis oculi partiumue adiacentium indicare, ex dictis (CCXXVII. CCXXVIII. CCXXIX) patet.

Con-

Consequuntia symptomata morbi pro diuersa eius sede, natura, causa, vehementia, medicatione, variant. Praecipuae autem mali minus feliciter superati sequelae sunt tumores palpebrarum; lippitudo; viarum lacrymalium impedimenta; opacitas corneae transparentis aut capsulae crystallinae; sanguinis in caua oculi transsudatio; Vnguis; Hypopion; vlcera corneae, choroideae, retinae; corruptio humorum et varia alia immedicabilia visus nocumenta.

CCXXXII. GENERALIS Ophthalmiae *caussa proxima* non fecus ac in quavis alia inflammatione irritamentum est, quo vasa dilatari, humorum adfluxus augeri, transsudatio sanguinis et reliqua phlogoseos (cxc) etiam verioris (cxcviii) symptomata, cum maiore, minore organi visus laesione produci possunt.

CCXXXIII. CAUSSAE *remotae* irritamenti in ipso organo haerent, vel forinfecus admoventur eidem. *Internae*; chronicam potius quam acutam ophthalmiam efficientes, sunt Plethora, praesertim particularis siue congestiones sanguinis; euacuationum solitarum suppressio;

fio; exanthematum repulsio; gonorrhoeae virulentae cohibitio; miasma venereum, scrophulosum, cancrosum, rachiticum, variolosum, morbillosum; irritabilitas iusto maior; atonia oculi eundem morbum iam semel vel frequentius passi. Ad *externas* causas pertinent tempestates variantes, frigus, calor, lux nimia, obiecta minutula visum fatigantia, ventus, fumus, vapor irritans, pulvis et alia corpuscula casu illapsa, Trichiasis, Distychiasis, alterius oculi vel partis correspondentis valida irritatio, violentia quaevis externa, ipsae denique operationes chirurgicae.

CCXXXIV. CHIRURGICA Ophthalmiae *cursatio* praecipit stimuli ablationem, humorum derivationem, roboris vasorum restitutionem, stagnantium et effusorum resorptionem vel remotionem: in quibus indicationibus prosequendis sedulo tamen ad inflammationis sedem, ambitum, causam, gradum cet. respicere oportet.

CCXXXV. *UT auferatur stimulus* (CCXXXIV) internus therapia requiritur morbo primario vel tollendo vel reuocando adaptata. Externo autem

tem

tem diuersimode occurritur: illapfa, intrufa diluantur et eluantur, quo scopo egregie conuenit lac crocatum, vel mucilago feminis Cydoniorum aut radicis Althaeae, cum aqua quadam destillata commista, tepide adplicanda: cilia irritantia vel eradicatione, vel palpebrae inuersione secundum artem remoueantur: violentiae suam exigunt medelam; post chirurgicas operationes summum certe praesidium sistit frequens frigidae adplicatio: quae denique tolli nequeunt, vitentur saltem; lux nimia excludatur vel moderetur et sic porro. Neque exiguam ad infringendum vel auocandum stimulum confert symbolam irritamentum, vesicatorii praesertim ope in opportuno loco sustentatum. Quid? quod ipsi parti inflammatae salem stimulantem non sine fructu inspersum esse legimus.

CCXXXVI. HUMORVM ab oculo adfecto *remulsio et deriuatio* pro varia Ophthalmiae causa et vehementia venae sectionibus in brachio aut pede aut collo, tum maxime sanguifugio circa palpebras, arteriotomia in temporibus, instituendis, vesicantibusque vel fetaceo nuchae ad mouendis obtinetur.

CCXXXVII.

CCXXXVII. VASORVM laxatorum *robur restituitur* adplicata frigida vel vario epithemate vinoso, discutiente, leniter adstringente, vitriolato aut saturnino. Post superatum morbum spiritus aromaticus, ex palma in oculum evaporans, egregie interdum prodest.

CCXXXVIII. STAGNANTIVM vel effusorum *resorptionem* adiuuant adplicationes externae (ccxx) dictae: *evacuatio* efficitur scarificatione coniunctivae sanguine turgidae, resectione vasorum varicosorum, et si collectio sanguinis aut puris sub coniunctiva, inter lamellas corneae aut in camera anteriore daretur, incisionibus haec educatur.

CCXXXI. PROBE quoque in diuersis huius inflammationis stadiis vitanda est strictior deligatio et intempestiva calidorum, frigidorum, relaxantium, adstringentium, spirituosorum cet. adhibitio: etenim nullum fere datur in Ophthalmia auxilium, quod minus opportune in usum vocatum multam, quinimo immedicabilem, visus praesertim, noxam inferre non possit.

Parotis et Bubo inflammatorius.

CCXL. GLANDULAE conglomeratae externae interdum quoque phlogosi sunt obnoxiae, sic glandula Parotis *Parotidem inflammatoriam* axillaris vero et inguinalis *Bubonem inflammatorium* sistit. Lente tamen talis inflammatio nascitur, lentius recedit, difficulter solubilis, neque facilius suppurans, rarius in gangraenam transiens, in indurationem pronissima. Generalem Phlegmones tractationem (CCII - CCV) requirit, haud neglecto simul morbo primario.

Angina.

CCXLI. ANGINA in vniuersum *dici solet* respirationis, vel deglutitionis, vel vtriusque impeditio, a morbofo faucium aut partium vicinarum statu pendens.

CCXLII. Hoc malum omni fere respectu diuersum est. Et primo quidem varia est impedimenti *sedes*: frequentius tamen adfectae sunt fauces, pharynx et larynx cum vicina tracheae et oesophagi parte. Ipsa deinde impediti transitus *ratio* valde differt: dictae enim spiritus alimentique viae vel inflammantur, vel

ferosa colluie turgent, vel spasmō varīoue tumore angustantur, vel corporibus alienis obturantur, vel paralyſi relaxantur, vel vlcere deuaſtantur; primus omnium modus veram Anginam conſtituit.

CCXLIII. VERA ſeu *inflammatoria* angina, *Cynanche* auctōribus dicta, hoc loco praecipue conſideranda, iterum cum natura tum ſede differt. Quoad *indolem* vel phlegmonodes eſt vel maligna dicta. Illa *ſedem* vel in lingua vel in glandula ſubmaxillari aut ſublinguali, aut thyroidea, vel in tonſillis, vel in vuula, vel in velo palatino, vel in pharynge, vel in oeſophago, vel in larynge, vel in aſpera arteria vel in parte adiacente habet. Maligna vtplurimum fauces tantum inuadit.

CCXLIV. GENVINAE Anginae inflammatoriae *diagnofis* ſignis inflammationis communibus (cxc) et laesae partis adfectae functioni, adhibito ſimul viſus, tactus, auditus, tum etiam cognitiōis anatomicae miniſterio, innititur. Notandum tamen in grauiffimis huius generis ſpeciebus, illa nempe quae laryngem tracheamue occupat,

cupat, et illa, quae in pharyngem descendit, singularia quaedam symptomata obseruari. In priore nempe febris adest acuta et fere ardens, vox sibilans, clangosa, vehemens sub inspiratione dolor, sub deglutitione, vocumque articulatione immaniter auctus, respiratio frequens, parua laboriosa, facies florida deinde liuescens, pulsus mire vacillans, anxietas intolerabilis et continuus suffocationis metus. In altera specie respiratio, est satis commoda, at deglutitio dolens, impossibilis, materia deglutienda per nares regurgitatur aut in tracheam pulsa tussim violentam excitat, febris non adeo intensa; neque tam celeriter mortem adducit haecce species quam prior.

CCXLV. ANGINAE inflammatoriae genuinae causa *proxima* est irritamentum. *Remotae* vel externae sunt, sicut frigus ipsis faucibus aut aliis partibus, calente praesertim corpore, admotum, nimis gutturis labor, venena et alia acria, corpora aliena impacta, combustio cet. vel internae, sicut varii morbi febriles, inflammatorii, exanthematici et alii. Vnde patet Anginam inflammatoriam exquisitam perinde ac Ophthalmi-

am, vel idiopathicam esse vel sympathicam, vel symptomaticam, vel metastaticam.

CCXLVI. Ad *prognosin* quod spectat, morbus iste numquam periculo caret. Quod quidem eo grauius est quo immeabiliores sunt aëris alimentivæ viae, quoque difficilius per pulmones agitur sanguis. Quae tonsillas occupat inflammatio fat facilem admittit resolutionem, male autem tractata vel valde vehemens in supurationem, scirrhum, gangraenam abit. Larynge aut pharynge adfecto, nisi tempestive resoluatur phlogosis, vel brevi suffocatione, vel pulmonum inflammatione, vel gangraena, vel alimenti defectu perit aegrotus.

CCXLVII. ANGINAE vere inflammatoriae Chirurgia versatur potissimum in causivæ remotivæ (CCXLV) ablatione, sanguinis missione in brachio, pede, collo, sub lingua instituenda, sanguifugio, scarificatione, clysmatibus paullo acribus, gargarismatibus deterisivis leuiter adstringentibus, quale e. g. est oxymel aqua dilutum. Neque exiguum leuamen adferunt rubefacientia, quin imo vesicantia, cervici admota.

Ling-

Linguae tumor inflammatorius, propositis remediis haud imminuus, profundiores poscit incisiones. Vbicumque vero haec omnia fallunt et strangulationis periculum imminet, ad Tracheotomiam recurrendum est. Quae febrem scarlatinam, variolosam, morbillosam cet. comitatur vera faucium inflammatio, idonea morbi, cuius symptoma est, medicatione plerumque resoluitur adque desquamationem deducitur: si vehementior fuerit, dicta auxilia, praecipue Rubefacientia aut Vesicantia vna cum gargarismate, minime tamen repellente, in usum vocari possunt.

CCXLVIII. ANGINA *maligna*, etiam gangraenosa dicta, cum inflammatoria genuina in gangraenam terminata minime confundenda, ad certas febres putridas potius pertinet, quippe quibus superuenire solet, fauces primum erysipelate, deinde maculis cinereis, in gangraenam vel ulcerationem cito transitoris, inuadens. Praeter generalem medendi methodum in febribus mali moris vsitatam, topica quoque exigit auxilia, maxime antiseptica et detergentia. Neque inutile erit notare, in tumoribus glandulosis

tristis huius mali solutionem promittentibus, coc-
tionem per emollientia minus tutam fuisse,
quam continuam materiae morbificae attractio-
nem et destructionem ope vesicantium.

CCXLXI. *FAUCIVM abscessus* post verio-
rem inflammationem vel metastasin ortus, signis suis
characteristicis cognoscendus, tempestivam in-
cisionem, urgente morbo vel ante perfectam
maturitatem instituendam, requirit.

CCL. *AD spurias* quoque Anginas, ab in-
flammatione haud oriundas (CCXLIV) quod spec-
tat, singularum cognitio et curatio cognoscendo
et curando morbo idiopathico innititur. Hic
tantum monemus, in urgentissimo illo strangu-
lationis periculo, quod secedens tracheae laryn-
gisue phlogosin (CCLII) passae crusta, glottidi
impacta, vel aliud corpus alienum, in iisdem
pylis haerens, adfert, instituta simul necessaria
sanguinis missione vomitum ciendum, denegato
autem hocce exitu simile suffocaturum per fac-
tam in trachea incisionem extrahendum esse,
sicut etiam ea, quae in oesophagum delata ne-
que per fauces repelli neque in ventriculum
depri-

deprimi potuerant (alterumtrum in tali discrimine indicatur) ex ipso canale, illo, quem corpus reserentem eleuauerat, loco inciso, feliciter exactam fuisse legimus. Quod si ne haec quidem succedant vel fieri queant, impedito saltem spiritui via est aperienda, instituta nempe Tracheotomia: quo tamen auxilio miseros illos carere oportet, in quibus infra locum tuto incidendum residet obstructio, vel ipsi pulmones ob sanguinem iam nimis accumulatum ad suscipiendum suum laborem inhabiles sunt facti.

CCLI. Quo magis autem in ipsa *Tracheotomiae* administratione vitetur irritatio ab effuso in asperam arteriam sanguine et emphysema, quae quidem iucommoda solitam successiuam cannulae in incisam tracheam immiſsionem aut subitanam paracentherii per integumenta et tracheam simul intrusionem sequuntur, talis adhibeatur encheiresis. Capite aegroti, in humiliore fella collocati, reflexo et firmato, integumenta vna cum thyroideae glandulae parte, si haec intacta relinqui nequeat, infra laryngem incisione longitudinali transscindantur. Ductis musculis et detecta trachea paracenthe-

rium planum rectum vel curvatum, acu minus prominente instructum, inter tertium et quartum, tutius vero ob minorem laesae glandulae merum, inter quartum et quintum circellum immittatur. Retracta acu cannula in vulnere relinquatur, elapsu eius ex arte impedito, donec naturae respirationis viae sint restitutae.

CCLII. QUAMDIU vero alimentis transitus est praecclusus, clysmatibus nutritiuis alendus est aegrotus, qua via etiam ingerenda sunt medicamina interna.

Inflammatio mammarum.

CCLIII. MAMMARVM muliebrium inflammatio facili negotio dignoscenda, aut textum cellulosum tantum occupat, aut ipsas glandulas lacteas inuadit. Vtramlibet inducere solent denegata vel insufficiens lactatio, lac spissum, refrigerium, rudis contrectatio et violentiae externae, animi pathemata, ingesta spirituosa, vel acida, fluxus catamaeniorum impeditus. Superficialis aut resoluitur aut in abscessum abit: profunda vero vtrumque difficulter admittit, in tumorem scirrhosum, in carcinoma degenera-

muta-

mutabilior. Curatio ad causam morbi adornanda est. Resolutio in puerperis dato purgante, lactisque tempestiua et leni educatione valde adiuuatur.

Testiculorum inflammatio.

CCLIV. TESTIS inflammatio, ex communibus phlogoseos signis (cxc) facile dignoscenda, acutissimo dolore, maxime sub funiculi spermatici tensione stipata, vel epididimidem vel ipsum testem vel vtramque partem simul occupare potest. Ad speciales huius inflammationis causas pertinet miasma venereum, Varicocele, Hydrocele, infima Coli flexura scybalis distenta, calculus per vretherem descendens, Gonorrhoea vehementior vel male tractata. Prognosis semper ambigua: nisi tempestiue resoluetur malum, suppuratio, totam saepe partem adfectam consumens, scirrhus in degenerationem carcinomatofam pronissimus, Sarcoccele, Hydrocele et alia mala, suo loco exponenda, sequi possunt. Curatio chirurgica citam resolutionem exigens, methodum praescribit, ad morbi genium adornatam, testis suspensione adiutam;

gonorrhoea suppressa reuocanda est cereo immisso, prudenter simul adhibito hydrargyro, emplastri aut vnguenti forma scroto adplicato.

Phimosi.

CCLV. PHIMOSIS dicitur in vniuersum quaeuis inhabilitas praepurii ad detegendum glandem, siue natiua conformatione, siue morbofo huius vel illius statu, siue mala medicatione induc̄ta. Accuratius distinguitur in veram, inflammatoriam nempe, et spuriam, quae reliquas species complectitur.

CCLVI. PHIMOSIN inflammatoriam cognoscimus ex impedita praepurii retractione, communibus phlogoseos notis (cxc) stipata. Speciales morbi caus̄ae sunt verrucae, vlcerationes et aliae irritationes glandis vel praepurii a violentia externa, vrina, muco, vel alio humore acri, maxime a gonorrhoea vel a miasmate venereo oriundae. Praeter impeditum vrinae effluxum et varias noxas inde metuendas, vlcerum cet. sub praepurio latentium deteriorationem, glandis compressionem et diuersimodam partium adfectarum corruptionem secum vehere potest.

potest. Curatio chirurgica potissimum versatur in resolutione praestanda, cui scopo hic maxime inferunt balnea tepida discutientia aut saturnina, iniectiones similes, respiciendo simul ad causam mali. Quod si his non debelletur inflammatio et periculum crescat, ad cultrum recurrendum est. Quod quidem auxilium etiam in spuria Phimosi administrari debet, quoties haec vel coitui officit, vel morbum occultat.

CCLVII. INSTITVITVR autem *praeputii incisio* sequenti enheiresi. Scalpulum minus, cuius apex vel globulo cereo est obtegendus vel in specillo fulcato recondendus, aperturae nativae, vel si haec penitus fuerit clausa, vulnuscule ex arte facto intromittatur: inde sub suprema aut laterali praeputii parte, qua nempe vasa minus frequentia ludunt, ad postremum balani ambitum prudenter protruso pellis transfodiatur, et quidquid cultro iam releuando occurrit, aequabili sectione diuidatur. Margines vulneris vsquequaque perinde refecari iubent nonnulli. Sic denudatae glandi debita admouentur remedia vel ferramenta, vulneris autem
labiis

labiis simplicissima deligatione cicatrix inducatur, impedito diuini coalitu.

CCLVIII. DATUR etiam in mulieribus phimosis omnimode spuria, *Nympharum* nempe inflammatio, urinae emissionem perinde ac Clitoridis erectionem impediens, quae soli therapiae antiphlogisticae cedere solet.

Paraphimosis.

CCLIX. PARAPHIMOSIS in vniuersam est strangulatio glandis a praeputio pone hunc ita retracto, ut antrorsum relabi illamque obtegere nequeat, siue ipsa pellis iusto strictior difficili coitu aut manus ministerio violenter retrotracta fuerit, siue glans denudata, verrucis, vlceribus, phlogosi, vel ex alia quacumque causa maius volumen nata, redituro praeputio obstaculum ponat. Quod quidem eo certius inflammationem, quinimo gangraenam adducet, quo magis pertinax est illa restrictio, quo validius coles riger, quo aciora simul adfunt irritamenta.

CCLX. IN tali phlogosi (CCLIX) sollicitè procuranda est resolutio, praestita ocyssime praeputii relaxatione et protractione, in qua
tamen

tamen encheiresi probe cauendum est, ne balanus pressionem patiatur. Frigida in principio morbi prudenter adplicata regressum pellis egregie faciliat. Noxam econtra adferunt, nisi cito iuuent, emollientia. Quodsi non succedat praeputii protractio et glandi maius maiusque periculum minetur, incisionibus in strictissima pellis parte, illaesa corporum cauernosorum tunica, factis, ad vulnerum simplicium normam deinde consolidandis, illa adiuuetur.

Paronychia.

CCLXI. PARONYCHIA seu Panaritium est inflammatio phalangis singulae vel plurium in digito manus vel pedis. In qua diiudicanda et curanda notetur quadruplex, quam diuersa morbi sedes efficit, differentia. Datur Paronychia *cutanea*, [cutim cellulosumque textum inuadens, *subunguis*, sub tegmine digiti latens, *tendinea*, ligamentis articularibus et tendinibus horumque vaginis communis, illa denique, quae a *perioste*, cui inhaeret, nomen habet.

CCLXII. PARONYCHIA cutanea cognoscitur tumore inflammatorio manifesto symptomatibus-
que

que minus violentis, neque vltra digitum affectum vagantibus neque ominosis. Profundiores autem species intensiorem dolorem caloremque, nullum vero sub mali principio tumorem secum vehunt, qui tamen praegresso oedematoso vere inflammatorius accedit. Crudelior est dolor, tractum tendinis sequens, si huius vaginam phlogosis occupet; crudelissimus, et ad humerum excurrens, febre acuta, totius manus, quinimo brachii et glandularum axillarum intumore, spasmis que stipatus, si periosseo inhaereat phlogosis. Tendinea miros saepe in manu brachioe abscessus parit: periostei adfectio in gangraenam prona est, vtplurimum saltem ossis corruptionem inducit: subunguis paronychia tegminis secessum interdum caussatur.

CCLXIII. COMMUNES Panaritiorum *causae* occasionales sunt variae ineuriae externae e. g., puncturae, morsus, lixiuia acris; tum etiam varia vitia interna, metastatici imprimis decubitus.

CCLXIV. OMNIS Paronychia *curatio* chirurgica ad phlogoscos resolutionem maxime
dirigi-

dirigitur. Quae morbo nedum adulto metho-
do antiphlogistica generali (CCIII. CCIV. CCV)
obtinetur: plurimum tamen hic praestat sangui-
nis missio localis, fodus resoluens vegetabilis
vel saturninus, inque profundiore, at recenti
inflammatione vesicatorium vel causticum loco
dolenti adplicatum. Nisi intra triduum resolu-
tionis signa adpareant, promouenda est suppu-
ratio cataplasmate et emplastro emolliente ad-
moto. Neque maturior puris elaboratio ex-
spectetur, sed eo citius instituat incisio, quo
altius delitescit malum. Incidendus autem est
ille, qui primum doluit, locus, cultro inde
secundum longitudinem partis ducto. Quod si
pus in vagina improuide relictum ad manum
bracchiumue propagatum fuerit, incisione inter-
dum omnem illius viam profequi necesse est,
intactis tamen ligamentis annularibus. Vlcus,
ob cariem, tendinis laesionem, cuniculos et
fungos diuersimode complicatum secundum me-
thodum alibi exponendam tractetur. Subunguis
Paronychia non resolubilis puris, per vnguem
transparentis, emissionem vel ab vnguis mar-
ginem, vel illo rasura attenuato et inciso exigit.

Per-

Pernio.

CCLXV. *PERNIO est* inflammatio a frigore producta, cui adeoque maxime obnoxiae sunt digiti, auris lobuli, nasi apex.

CCLXVI. *PRO* diuerso frigoris admissi gradu differunt Perniones. Quippe illo stimulo tantum cutim constringente et eius vasa dilatante, spuria nascitur inflammatio, leuis nempe partis adfectae tumor, rubor, dolor, sub calore in pruritus transiens, quae omnia per integrum hyemem immutata subsistere possunt. Frigore autem acriore, humorum serosorum in summa cute circulum iam retardante blanditiamque tollente epidermis in bullas eleuatur, quibus ruptis cutis corrosa adparet, tumore simul magis conspicuo, doloreque acutiore. Particulis frigorificis violentissime in corpus agentibus, humores coagulantibus, vires vitales opprimentibus, non solum integumenta communia, sed subiacentes quoque partes, quid? quod integri digiti, manus, pedes cet. gangraena corripuntur, quae perinde metuenda est, quoties pars summum frigus passa derepente calori exponitur

tur et vice versa. Sic etiam intensissimum frigus vniuersum corpus adgrediens stuporem, rigiditatem, soporem, apoplexiam denique lethalem producere solet.

CCLXVII. QVAE Pernionibus non vice-rosis conueniunt, *auxilia* externa ad extrahendas particulas frigorificas et restituendum deinde partium robur sensumque faciunt. Priori scopo inferuit immersio partis adfectae in aquam frigidissimam vel niuem; ad posteriorem conducit frictio in conclauis frigido administranda, fœtus denique spirituosus, acidus, aromaticus. Ulceratio et gangraena ex frigore ortae communem horum adfectuum medelam postulant. Prophylaxis Pernionum in eo tantum consistit, vt partes gelu expositae aptis tegumentis muniantur, vtque subitanei caloris aditus ad partes frigus passas vitetur. Ad auertendam frigoris hyberni iniuriam nihil magis conducit quam tegumenta idonea, lanæa potissimum, aëris accessum ad partes extremas praecludentia, et caloris subitanei post susceptum frigus vitatio.

Ambustio.

CCLXVIII. AMBUSTIO est inflammatio (cxc) ab igne actuali vel potentiali producta, ad cuius causas adeoque pertinent radii solis concentrati, corpora accensa, ignita, igne liquefacta, feruentia et varia caustica: cuique subiecta est tota corporis humani peripheria, et viae alimentares cet.

CCLXIX. HAEC (CCLXVIII) quoque pro varia caloris admoti intensitate variat. Pars nempe ambusta vel Erysipelatis (CCXVII) speciem sistit, epidermide non statim in bullam eleuata; vel grauiorem et profundiorum inflammationem, mox cum vesicula dolentissima stipatam; vel crustam humidam gangraenosam aut superficialem aut profundam, graui Phlegmone circumdatam; vel Necrosin plus minus penetrantem. Diuersa ista laesionis factae conditio et magnitudo, materiae vrentis natura, partis ambustae dignitas et sensibilitas, diuersam reddit morbi prognosin.

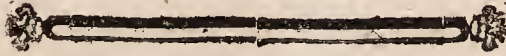
CCLXX. AMBUSTIONIS *curatio* chirurgica exigit leuioris phlogoseos resolutionem, grauioris suppurationem, gangraenosi separationem. Primum adiuuatur methodo antiphlogistica applicatis leniter discutientibus, maxime saturninis: ad secundum et tertium conducunt cataplasmata, fofus, inunctiones emollientes; Vesiculae in vtraque specie absque epidermidis de- tractione sunt incidendae. Gangraena ex combustione medelam a communi diuersam non desiderat. Prophylactica inflammationis ne- dum abortae remedia sunt aquae calidioris vel caloris maioris admotio, vel fofus spirituofus acidus.

CCLXXI. NEQVE tamen sicco pede praeter- eunda est multifaria et eximia auxiliorum chi- rurgicorum in reliquis inflammationibus singu- laribus vtilitas. Et primo quidem in *Phreniti- de* et *Cephalitide* nulla curatio sine sanguinis missionibus, hirudines multum praestant, plura forsan promittente Arteriotomia Nec adplicata externa hic sunt omittenda. In *Peripneumo- nia* ac *Pleuritide* vere inflammatoria venaefecti-

onibus ad quamque doloris orgasmique renouationem repetendis, hirudinibus, tum quoque vesicantibus loco dolenti admotis, praecipua curationis pars absoluitur. *Carditidi* et *Paraphrenitidi*, rarioribus at periculosissimis morbis, vel nulla vel analoga medicina paranda est. *Hepatitis*, *Gastritis*, *Enteritis* et aliae phlogoses in imo ventre latentes sanguinis missiones, vesicantia vel saltem rubefacientia aut embrocationes fottusque et balnea poscunt. *Nephritidi* eadem, si *Cantharides* exceperis, conueniunt. In *Gonorrhoea* virulenta, dum valida vrget irritatio sanguinisque ebullitio, huius detractio, hirudinum ad perinaeum adplicatio, fottus iniectionesque lenientes mire iuuant. Quid? quod fasciationis ministerium hic quoque requiritur, ritam puto suspensionem scroti, utpote quae inflammationem testium efficacius praepediat. Possunt etiam musculi lumbares, *Psoas* inprimis, inflammatione, nephriticam vel arthriticam aut rheumaticam passionem mentiente occupari, quae nisi saepe laudatis antiphlogisticis, topicis praesertim, mature et efficaciter impugnetur, abscessum gignet late per carniū interstitia vagantem sanatuque

dif-

difficillimum. In omnibus istis phlogosibus adprime vtilia sunt clysmata emollientia. *Rheumatismus* denique acutus non raro chirurgicis localibusque auxiliis facilius debellatur, quam medicamentis internis. Illa quoque haud inutiliter in vsum vocantur quoties *Arthritis*, vaga praesertim, multam inflammationem secum vehit.

CAPVT IV.

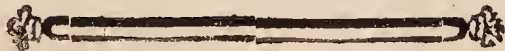
FEBRIS.

CCLXXII.

AD morbos ex irritamento oriundos, auxiliis chirurgicis maxime debellandos, Febris denique referri potest. Innumeris autem huius generibus et speciebus quoad formam, vehementiam, gressum, indolem, durationem, euentum, tanta intercedit *diuersitas*, vt nullus alius morbus definitu sit difficilior. Satis apte tamen *dicitur* permanens motus sanguinis concitatio. Cuius *caussa* proxima certe est irritatio cordis; at ipse stimulus irritans vix vnquam directe, sed mediante systemate sensorio, in sanguiferum agere videtur. Vnde patet doloris, spasmi, inflammationis causas remotas etiam febrim producere posse. Haec etiam dolori spasmoque haud infrequenter, inflammationi semper fere superuenit, consensualis (cxc) dicta, quid? quod vix vlla datur febris idiopathica, quae vnum alterumue adfinium illorum adfectuum secum non vehat, sicut etiam varia mala ad morbosam laxitatem, rigiditatem, impeditum transitum, soluti-

solutionem continui cet. referenda, indidem profluere solent.

CCLXXIII. FEBRIVM *curatio* Medicis stricte sic dictis reliqui solet, qui multam quidem medicamentorum internorum vim adhibent, raro tamen multum proficientes, nisi simul in vsum vocantur auxilia chirurgica, nulli fere indicationi non respondentia. Sic spasmus periphericus pediluio aliove fotu tepido soluitur, orgasmus sanguinis missione infringitur, humores versus caput rapti eadem, maxime locali, reuocantur, inflammationes partium ante dictis remediis debellantur, vis neruea torpens vesicantibus excitatur, aluus obstructa clysmatibus referatur, fauces aphthis obsessae iniectione liberantur, Naturae metastasin molienti succurritur cet.

SECTIO II.

MORBI AB IMPEDITO VEL SUP- PRESSO TRANSITV.

CCLXXIV.

PRAECIPVVM vitae fanitatisque praesidium po-
situm est in libero contentorum per debitas
suas vias transitu.

CCLXXV. QVAMQVAM vero ad illa, quo-
rum transitus non sine vitae periculo, fanitatis
saltem noxa vel morbi iam praesentis deterio-
ratione, impeditur, non solum sanguis, serum,
lymphæ, mucus, semen, bilis et reliqui natiui
corporis nostri humores, sed etiam varia fluida
et solida vel secundum vel praeter naturam
prognata, sicut excrementa aluina, vrina, foetus
uterinus, sanguis menstruus, multiplex materia
purulenta, saburra, concrementum, ipse deni-
que aër pulmones alterne intrans et relinquens
pertineant: patet vel hoc respectu diuersissimam
esse obstructionem. Neque minor occurrit
multiplicitas, si ad varios modos impedimenti,
quod partes transmittentes efficere possunt, re-
spici-

spicimus. Ast quum foetus exclusio et diuersa huius obstacula ad singularem Chirurgiae partem, quae Obstetricia audit, referantur, quumque aëris et cibi potusque impeditum transitum iam (CCXLI) exposuerimus, varium denique concretum morbosum suo quodque locum consideraturi simus, hic tantum de ea, quae *fluidis* contingit, obstructione agendum venit.

CCLXXVI. FLUIDA, quibus etiam excrementa aluina sunt adnumeranda, vel *completam* vel *incompletam* patiuntur obstructionem: illa transitum supprimit, ista tantummodo difficilem reddit.

CCLXXVII. VTRIVSQUE *principium* consistit in resistantia morbosa, quae vel in fluido traiciendo, vel in vasis transmittentibus haeret.

CCLXXVIII. QVAE in traiciendis resistantiam producere valent, *causae* sunt moles nimium aucta, et cohaesio iusto maior, siue haec vniuersalis fuerit, siue partialis. Partes transmittentes fluidorum transitui obstant, quoties vel capacitas, vel dilatabilitas vel contractilitas

earum est laesa. Vt plurimum resistentiae causae in fluidis simul ac solidis haerent.

CCLXXIX. IMPEDITI aut suppressi transitus *effectus* pro diuersa mali magnitudine, impulsus vehementia, fluidique et solidi obstructi, tum quoque causae remotae natura, differunt. Vascularum sanguiferorum obstructions incompletae maiores, subitaneae, et valido impulsu agitatae congestiones creant, tensiones, irritationes, dolores, effusiones, tumores, horumque sequelas. Sanguis in his canalibus lente accumulatus, nulla nisi sueta vi pulsus, obstacula diutius premens, expansis parietibus debilitatem infert, oscula dilatat, cohaesionem laedit, vnde varia profluunt mala. Quodsi completa contingat obstructio in arteria sanguinem vehente, canalis coalescit, paucis sanguine ad locum obturatum remanente, quantum nempe rami laterales recipere valent. Pars denique, cui vel nulla vel insufficiente anastomoseos ministerio suppeditatur sanguis arteriosus, recte nutriri non potest, vnde marcor et debilitas. Venosi autem canalis plenaria adstrictio sanguinis infra obstaculum accumulati-
onem, et stasin, efficit, variorum morborum,
ipsius-

ipfiusque Gangraenae fontem. Impedito vel fuppreffo lymphae aliusue abforpti fluxu tumores effufionesque nafcuntur: liquidi fe cernendi vel excernendi retardatio aut retentio pro diuerfiffima eius natura et dignitate multiplicem cum fluidis tum folidis infert noxam, quam hic recensere taediofum foret: at nihil tam instantanea tamque periculofa et horrenda mala fecum vehit, quam laefus vis nerueae influxus. Praecipuos vero obftructionis effectus, Chirurgiae auxilia poſcentes, fingulatim pertractabimus.

CCLXXX. GENERALIS obftructionis *Therapia* vel ad cauffam laedentem cognitam (CCLXXIX) vel ad effectus immediatos (CCLXXIX) adornatur. Moles humorum nimium aucta fufficientibus fanguinis miffionibus minuitur. Spiffitudo eorundem a quiete, calore motuue tenuiora difflante, refidua condensante, vifcido denique et amurcofo orta, pro harum cauffarum diuerfitate vel venae fectiones aliasue humorum euacuationes, vel forus et balnea emollientia defiderat. Lentori a motu languido et debilitate folidorum pendentibus iis quae morbofam laxitatem (XXVII) corrigunt, medendum eft. Gelu adunatae fanguinis

vinis moleculae balneo et frictione, qualia in
 pernione (CCLVIII) iuuant, pristinam fluorem
 recuperant. Canalis morbosam angustationem,
 compressione vel elongatione productam, singu-
 laria auxilia in sequentibus exponenda tollunt:
 imminutae contractilitati iis, quae amissum soli-
 dorum robur (xxvii) restituunt, deficienti deni-
 que dilatabilitati iis, quae vel rigidum relaxant
 (LVI) vel spasmus soluunt (CLXXXVIII), succur-
 ritur. Congestionibus subitaneis earumque se-
 quelis immediatis medemur tempestiuo virium
 impellentium moderamine iisque, quae humores
 a parte adfecta potenter reuellunt et deriuant;
 in lentis vero et perseverantibus eadem quidem
 iuuant, ita tamen adhibita, vt humores iugiter
 reuocent, qua virtute vlcera artificialia reliquis
 euacuantibus palmam praeripiunt.

CCLXXXI. QVVM autem magnus sit mor-
 borum ex impedito vel suppresso fluidorum
 transitu oriundorum et iam exponendorum nu-
 merus, sextuplicem subfectionem praemittimus,
 quarum prima *Tumores*, secunda *Marcores*, ter-
 tia *Retentiones* quarta *Resolutiones*, quinta *Cor-*
ruptiones, sexta *Suffocationes* continet.

SUBSECTIO I.

TVMORES EORVMQVE CHIRVURGIA.

CCLXXXII.

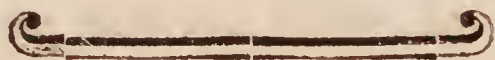
TVMOR *est* morbosum voluminis augmentum in parte organica. Cuius *materiem* sistit fluidum omne, cum naturale, tum praeternaturale, congestum, compactum, coagulatum, concretum, induratum: *subiectum* vero esse potest quaelibet pars cauo praedita adque recipiendum fluidum apta.

CCLXXXIII. COMMUNE tumorum *principium* est vel insuperabile impulsus fluidorum augmentum vel debilitata partis recipientis reactio. Vnde liquet ad *causas* remotas pertinere quodcumque vel fluidi adfluxum et impulsum solita resistantia maiorem, vel receptaculorum vim reagentem solito fluidi impulsui imparem reddere valet. Patet quoque omnem tumorem esse morbum compositum, quippe in quo fluida a Naturae norma aberrare non potuissent, nisi ab eadem recessissent solida contiaentia.

CCLXXXIV.

CCLXXXIV. Tumor est vel *idiopathicus* vel *symptomaticus*: postremum hic non attingimus. Alia et perinde utilis distinctio illa est, qua in *calidos* et *frigidos* dispertuntur. Priores, a fluidorum orgasmo, calorem phlogisticum secum vehente, nomen habentes, inflammationis indiviui comites, adeoque *symptomatici*, sunt; frigidi vero, successiue ex insufficiente receptaculorum reactione ortum trahentes, nulla loci adfecti inflammatione stipari solent.

CCLXXXV. NUMEROSISSIMA horum tumorum (CCLXXXIV) familia commodissime in quatuor distribuitur phalanges, *Hydropes* nempe, *Phymata*, *Cystides* et *Excrecentias*.

CAPVT I.

HYDROPEs.

CCLXXXVI.

HYDROPS in genere *dicitur* morbosa feri vel liquidianalogi in parte caua collectio (CCLXXXII). Haec obtinere potest in omni corporis habitu inque singulari qualibet parte, tumores diuersa ratione modificans. Praecipua autem horum genera optime disponuntur secundum variam, quam occupant, sedem. Sic primum consideranda veniunt *Oedema*, et *Anasarca*, deinde *Hydrocephalus*, *Hydrophthalmus*, *Hydrothorax*, *Ascites*, *Hydrocele* et *Hydrarthron*.

Oedema.

CCLXXXVII. OEDEMA est tumor lentus, diffusus, cum mollitie et frigore pallens, foueam pressione inductam plus minus retinens, a situ partis adfectae mutabilis pedes potissimum infestans.

CCLXXXVIII. Cuius principium humoris ferosi in vasis accumulatio inque telam cellulofam diffusio. Quo confert quidquid congestionem
len-

lentam, perseverantem humoris aquosi efficere valet, siue hunc vel spissitudine immeabilem vel resolutione ad errores loci prouum reddendo, siue vasorum ipsorum parietes vel oscula robore suo priuando, aut cohaesionem soluendo.

CCLXXXIX. OEDEMATIS *prognosis* quod attinet, sequentia sunt notanda. Quo diutius remanet foueola, digito impressa, eo magis debilitatas vel dissolutas esse partes solidas, eoque difficiliorem fore curationem necesse est. Sanationem non admittit hic tumor, si causa congestionem inducens tolli nequeat, sicut in illo qui Hydrothoracem, Phthisin, Cachexiam inueteratam, aliudue malum immedicabile comitatur. Maxima humoris diffusi copia, subitaneum augmentum, acrimonia, putrefactionem, caloris vitalis extinctionem atque gangraenam minantur. Vnde facile intelligitur sub quibus conditionibus morbus felicem resolutionem obstructi promittat.

CCXC. OEDEMATIS autem *curatio* triplicem ponit indicationem exsequendam: *congesti* reuulsionem et ad loca opportuna deriuationem dietis (CCLXXX) praestandam; *effusi* resorptionem, frictio-

friktionē lenta, diuturna, aromatica, fotu vapo-
roso, spirituoso, vinoſo, alcalino volatili, cam-
phorato, ſapononaceo adiuuandam, vel tranſſuda-
tionem appoſito ſale communi toſto, ſicciffimo,
calente, humidi ſitientis tentandam, vel euacua-
tionem, leuiſſimis ſuperficialibusque ſcarifationi-
bus, (in oedemate grauiore et inueterato vix
tutis) efficiendam; *roboris* deficientis reſtauratio-
nem flaccique ſuſtentationem, roborantibus et
adſtringentibus externis, ſaſcia praefertim expel-
lente ſecundum artem inieſta, operandam.

Anaſarca.

CCXCI. ANASARCA *eſt* tumor oedematofus
corporis vniuerſalis, totum telae cellulofae am-
bitum occupans. Cuius cognitio et curatio ex
iis, quae de Oedemate diximus, eluceſcit.

Hydrocephalus.

CCXCII. HYDROCEPHALVS *eſt* aquoſus capitis
tumor, ad faciem inferiorem haud deſcendens,
hinc ab Oedemate ſymptomatico, Anaſarca, in-
tumeſcentia a ſaliuatione, variolis cet. induſta,
facile diſtinguendus. Morbus vix niſi in in-
fantibus recens natis obuius, commune Hydro-

pum principium adgnosens, in externum internumque dispefci folet, quibus tamen haud incongrue *mixtum* addi poffe videtur.

CCXCIII. HYDROCEPHALVS *externus* iterum duplex eft: etenim vel in textu cellulofa haeret ferum effufum, vere oedematofum tumorem, ad palpebras non raro protenfum fifens; vel ab aponeurotico calvariae inuolucro, vel denique ab ipfo Pericranio includitur latex, in utroque cafu concolor eft quidem, at renitens magisque tenfa et fubdolens intumefcentia. Externis folis adfectis neque notabilius hiant cranii futurae, neque fymptomata adfunt laefionem fenforii communis indicantia. Prauus foetus fitus vel partus difficilis, aliaue violentia externa huius speciei cauffa fit. Morbus iam adultus medellam plerumque fpernit; tentanda tamen eft curatio medicamentis topicis efficaciter difcutientibus et roborantibus, vinctura fimul prudenter adhibita: quibus folis nihil efficientibus fcarificatione occipitis, vel veficatorio, vel fetaceo fubducendus eft humor.

CCXCIV. HYDROCEPHALVS *internus*, ex lactice intra cranium, diuersa quidem sede, effuso oriundus, quo non solum compressiones externae, verum etiam variae causae ferum versus caput determinantes conferunt, vnde non adeo infrequenter, quid? quod epidemiam adfectans, pueros primum alterumue lustrum nedum emensos quoque corripit, cognoscitur ex stupore, sopore, strabismo et aliis atque colluiei serosae signis. Vt plurimum vero ipsa cranii ossa nondum coalita eidentius a se inuicem recedunt. Sero tunc quoque in textum cellulosum infiltratum *compositum* illum (ccxcii) Hydrocephalum producit. Latex autem ex encephalo forte in spinalem thecam descendens, vel in ista, primum fontem adgnosens, praeter varios eosque grauissimos adfectus medullae compressionem denotantes, tumorem quoque serosum inter spinam vertebrae lumbaris prominentem, *spinam bifidam* dictam, efficit, in quo statu de salute miselli omnino desperandum est, imprudensque huius tumoris incisio mortem acceleratura foret. Capiti tamen anceps saltem medicina paratur ante dictis resoluentibus externis.

Vesicatoria hiantibus futurarum interuallis admota egregie iuuasse legimus.

Hydrophthalmus.

CCXCV. HYDROPTHALMVS *est* oculi protuberantia ab abundanti humore aqueo oriunda. *Cognoscitur* successiuo oculi augmento, qui adeo demum increfcit vt palpebris contineri nequeat. Cornea plus solito arcuata est et prominens, iris profundius latet et immobilis est, nunc ampliorem rarius strictiorem sistens pupillam. Dolori primum tensiuo, oculi fundum occupanti, hemicrania grauior superuenit, visus debilitatur, obscuratur, perit; malo ad summum aucto Epiphora, Ectropium, Carcinoma, tunicarumque ruptura sequitur. *Medendum* est morbo nedum in corruptionem terminato epithematis vasis debilitatis robur reddentibus, absorptionem excitantibus; euacuantibus efficacioribus, permanentem deriuationem promittentibus, sicut venae sectione, scarificatione, cucurbitulis, sanguiifugio, tum maxime vlcere artificiali; educatione humoris mediante Paracentesi in sclerotica vel cornea tunica secundum artem instituenda.

Hydro-

Hydrothorax.

CCXCVI. HYDROTHORAX *est* feri pleuram inter et pulmonem effusi morboſa collectio, nullo diſtincto tumore externo ſtipata, vel propriam adgnoscens *cauſſam*, vel alius morbi ſymptoma aut ſequela, modo alterutrum, modo vtrumque pleurae ſaccum occupans.

CCXCVII. MORBI huius *diagnofis* ob inconſtantia et aequiuoca phoenomena magna difficultate premitur. Frequentiſſima tamen et minus fallacia ſigna fere haec ſunt: reſpiratio difficiliſ, exſpiratio maxime, capite peſtoreque anteriorum inclinato aliquantum leuanda, a minimo motu voluntario aut decubitu reſupino anhelofa, noctu ſuſpirioſa, ſomnienti ſubitaneum ſuffocationis imminentis metum creans; anxietas perpetua, ſenſusque ponderis circa praecordia, quae ſimul, poſt paſtum inprimis, inflata et tenſa adparent; aegritudo permanens; tuſſicula, cum ſputis tenuibus aut ſubuiſcidis; pulſus depreſſus, vrina pauca, faciei pallor, palpebrarum inferiorum et manuum pedumque oedema; inſolita vicinarum coſtarum diſtenſio et ſub inſpiratione immobilitas; fluctuatio in

pectore percepta dum truncus sedentis aegroti prehensis humeris valide concutitur; sonus denique percussio pectore suffocatus. Alterutrum Pleurae faccum aquam effusam continere docet costarum eiusdem lateris imminuta mobilitas; brachii stupor vel resolutio; manus, pedis vel lateris ipsius inflatio oedematodes; genae rubor; decubitus in idem latus difficilis, in oppositum intolerabilis, in dorsum leuato pectore minus incommodus.

CCXCVIII. HYDROTHORAX idiopathicus, a simplici colluie serosa obortus vel acuti morbi sequela, neque vetustus, neque viscerum laebe viriumue notabili iactura stipatus, *sanationem* admittit. Cuius palmarium auxilium, humoris stagnantis educationem certissime praestans, consistit in thoracis pertusione, tempore locoque opportuno secundum artis regulas instituta.

CCXCIX. FIERI autem debet *Thoracis Paracentesis*, inter secundam et tertiam costam spuriam, si sinistrum, inter tertiam vero et quartam, si dextrum latus perforandum est, costis ab infima numeratis; medio fere inter costarum extrema loco. Integumentis incisio-

ne longitudinali fat ampla diuifis, ipfae carnes fectione tranfuerfali, ad inferiorem coftam proxime accedente, ne arteria intercoftalis laedatur, tranfcindantur. Quodfi pulmonis accretio in eo loco occurreret, fpecillo digitoue haud foluenda, nouam paracentefin in altiore fede inftituere neceffe foret. Sanguinis profluuium a laefa arteria intercoftali oriundum fola vafis ad coftam fuperiorem compressione, ope laminae ferreae ad vinci formam curuatae praeftanda, tuto fiftitur. Vulnus quamdiu libero effluxu opus eft, interposito linteolo vel glomere molli, fpleniis ac fascia continenti firmando, apertum feruetur. Arctior vero deligatio, turundarum tubulorumque vfus caute hic vitentur. Omnibus aquis elapfis, vulnus eadem ratione ac illa fimplicia, quae in peftoris cauum penetrant, tractandum eft. Paracentefis in vtroque latere numquam fimul eft inftituenda: aër enim vtrunque in thoracem irrumpens periculofam pulmonum compressionem efficere poffet.

Ascites.

CCC. ASCITES *eft* lenta abdominis intumefcentia ab humore praeter naturam collecto.

Materiem non solum latex serosus vel lymphaticus, verum etiam chylus, vrina, sanguis, ichor sistit. Quorum sedes saepissime cauum est, quod peritonaei sacculus format: rarius tela intercus cellulosa, intermuscularis, peritonaeum, omentum, ouarium, vterus, tuba, ren. Pro partis autem humorem effusum continentis diuersitate Ascites in abdominalem seu vulgarem, et sacculum distinguitur.

CCCI. INTERDUM quidem a simplicibus Oedematis et Anasarcae *caussis* oritur: saepius tamen viscerum obstructiones, apostemata, indurationes scrophulososque tumores sequitur. Unde nonsecus ac Hydropes reliqui vel idiopathicus est vel symptomaticus.

CCCII. GENERALEM ascitis *diagnosin* praebet tumor frigidus (CCLXXVIII), successiue licet breui tempore ortus, aequabilis, tensus, renitens, sub percussione scite instituta distinctum motum fluctuantem edens. Vt plurimum quoque extremitates inferiores oedemate simul occupantur, sudor deest, vrina parce fluit: fusco colore et multo sedimento praedita, catamaenia supprimun-

tur etc. Abdominalem declarat aequabilior totius ventris tumor et distincta fluctuatio; saccatum prodit lentior illius ortus, notabilisque et circumscripta in singula eaque suspecta abdominis parte protuberantia, parvam vel nullam fluctuationem admittens, neque semper oedema adest menstruorumue defectus. Quoniam autem viscere latex coerceatur, nullo certo signo cognoscitur; suspicionem tamen aliquomodo dirigit tumoris sedes. Ovarium hydropicum quoque orificii vterini versus latus adfectum tensionem efficere solet.

CCCIII. Ascitis *prognosis* quod spectat, idiopathicus abdominalis vulgaris, recens, nullo viscerum vitio viriumque defectu stipatus, sanationi haud obstat: symptomaticus vero sequitur conditionem morbi, cuius tarda progenies est, quemque semper deteriorem reddit. Saccatus difficulter sanatur, maxime si ex pluribus faccis compositus fuerit: vix unquam hydrops ovarii aliusue visceris abdominalis feliciter curatus est. Incipiente morbo ovarii excisionem suadent nonnulli.

CCCIV. PRAECIPVA, quam Chirurgia ad cuiuslibet Ascitis *curationem* confert, symbola consistit in educatione humoris effusi. Quam vel scarificationes praestant, vel Paracentesis abdominalis, vel amplior caui hnmorem continentis apertura.

CCCV. CVTIS *scarificationes*, ultra cellulofum textum non penetrantes maxime profunt ad euacuandum humorem in abdominis tegumenta effusum, inque peritonaei ascite interdum iuuant.

CCCVI. CELERIVS et certius latex serofus educitur per *Paracentesin* abdominis, quae non solum vehementiam morbi semper mitigat reliquorumque remediorum efficaciam adiuuat, verum quoque non raro sanationis praecipuam partem praestat. Acu autem triquetra cannulae fulcatae immissa venter asciticus in medio inter umbilicum superioremque et anteriorem ossis ilei spinam vno at cauto ictu perforatur, quo facto acus retrahitur et cannula in vulnere relinquitur, donec fluida euacuata fuerint. Ne vero subitanea abdominis inanitio viscerum fluctuationem et vasorum relaxationem, hinc animi deliqui-

liquium, non raro lethale, inducat, ventri percussione passuro fascia lata, circumdetur et ad aquae educationem progredientem magis magisque adstringatur, quo musculis coercendae contentorum moli iam imparibus subueniatur. Haemorrhagia huic punctioni rarissime quidem superueniens, ex communibus internae externaue signis cognoscenda et diiudicanda, praeter regulas et cautelas suo loco exponendas vasis laesi compressionem poscit, turunda cannulae adhibitae magnitudinem aequante praestanda.

CCCVII. HYDROPS faccatus factae quinimo iteratae paracentesi haud cedens, amplam integumentorum et facci *incisionem* cannulae fulcatae ministerio, posteriorisque destructionem, iis quae suppurationem promouent, praestandam exigit. Haemorrhagia forte oborienti analoga, ac (cccvi) dictum, methodo occurritur.

Hydrocele.

CCCVIII. HYDROCELE est scroti tumor faccatus a morbofo humoris collectione, cuius *materia* vel serosa aut lymphatica, vel sanguinea, vel ichorosa est. Frequentiorem mali *sedem* consti-

constituit cauum vaginali et albugineae tunicae intercedens; infrequentiore praebent cellulae, quas vaginalis funiculi tunica efficit, in faccum maiorem distentae. Laxa denique tela vaginalem membranam hinc cum Darto, illinc cum Cremastere, Cremasteremque cum Darto connectens, effusos humores non satis coercens, oedematofum dimidii vel totius scroti tumorem admittit, saepius symptomaticum, propriisque signis cognoscendum. Quae vero hydrocelem producit obstructio vel in testis, epididymidis aut funiculi vitio vel communibus congestionis et stagnationis causis quaerenda est.

CCCIX. COMMUNIA hydroceles *signa* haec sunt: tumor successiue obortus, excolor, aequalis, mutabilis at ex toto non recedens, initio mollis, fluctuans, pressioni cedere non plane nescius sed illico resiliens, nec vlla arte minuendus aut in ventrem pellendus, crescente morbo maiorem naetus magnitudinem, ponderosus, durus, renitens, vtri repleto et arte constricto similis euadit, nisi humore foetus sit turbido, aut valde densam contraxerit membranam: humore magis magisque collecto scrotum aliquomodo
 rugo-

rugosum, venis inflatis interstitum, penis parvus, constrictus, sub tumore quasi delitescens, deprehenditur. Quodsi funiculus spermaticus primum iusto maiorem monstrat crassitiem, deinde dictum sistit tumorem aequabilem, mollem cet. ab annulo ad testem vsque conspicuum, huius superiore parte simul sursum paullum tracta, in funiculi vagina haeret latex effusus: quod quidem malum a vesicae vrinariae hernia facile distinguitur, vtpote acuminata tumoris versus annulum figura, variisque aliis phoenomenis istum prolapsum concomitantibus, destitutum. Similis autem tumor, initio conglobatae magis figurae, testiculum deinde adeo, vt digito tangi non amplius possit, includens, deorsum maxime extensus, testemque fere ad verticem sacci reliquens, eo simul cum epididymidis parte difficillime, funiculo autem satis libere percipiendo, vaginale testis inuolucrum hydropem coercere docet. Sanguinem denique vel ichorem subesse, ex praegressis effusionis cruentae vel suppurationis signis maxime cognoscimus.

CCCX. HYDROCELES *prognosin* praecipue determinat testis conditio; hoc enim integro molestiana

lestiam magis quam periculum inducit humor collectus, quamquam malo ad summum aucto diuturna et violenta compressio et maceratio testiculum vel indurare vel resolvere queat. Quodsi vero ex praeeistente eiusdem vitio pendet hydrops iste, mali primitiui euentum non modo sequitur sed deteriorem quoque reddit. In vniuersum sanatio difficilis est; facilius tamen iuniores liberantur quam adultiores, quid? quod pueri nedum septennes solis naturae viribus non raro sanantur.

CCCXI. MORBI *curatio* duplex habetur, palliativa et perfecta.

CCCXII. *CURATIO* palliativa, casu interdum in felicem mali ablationem cedens, quod effluens post operationem humor purulentus saepe denotat, Paracentesi infimi scroti efficitur, acu extrorsum et antrorsum directa. Quod auxilium toties repetendum est; quoties collectus de nouo latex molestias redintegrat.

CCCXIII. PERFECTA autem seu *radicalis* curatio non solum fluidi nociui educationem, sed fontium potissimum exsiccationem molitur. Ad

vtrum-

virumque in vniuersum conducunt incisio, fetaceum, causticum actuale et potentiale, iniectio, medicamenta externa suppurationem promouentia, mundantia, exsiccantia, epulotica, haud neglecto simul apparatu continente et suspensorio.

CCCXIV. HYDROCELE *funiculi* recens, cellularis, mediocris magnitudinis, sanatur fetaceo, ope acus curuae, planae, latioris, per externam partem ad mediam tumoris profunditatem traiecto, ad aliquandum diutina suppuratione humorem idoneo. Idem effectus in simili casu speratur ab ulcere in superiore et laterali tumoris parte caustici ope excitato et turunda molli, crassiuscula, longiori, digestiuo imbuta, sensim donec omnis humor morbosus effluxerit, minuenda, sustentato. Vetustus autem et mole grandior tumor aperiendus est. Quippe integumentis ultra tumoris longitudinem dissectis et ductis, cellulis intactis relictis, funiculo visu tactuque detecto sacculi ad istius tractum incidantur, eleuentur et forfice amputentur, ab inferioribus ascendendo vasaque spermatica sedulo vitando. Cellulae imprimis, fusco et glutinoso humore repletae funiculi decursum obscurantes,

rantes, tutius minutim incisae suppuratione excitata destruantur. Concrementa adiposa maiuscula facculis amplioribus incumbentes cutique pertinaciter adhaerentes caustico provide, ne funiculo iniuria inferatur, consumenda sunt. Saccatus denique huius hydrops, neque vetustus neque magnae molis, caustico vel scalpello secundum longitudinem aperiatur sacculusque suppuratione tollatur.

CCCXV. HYDROCELE sub tunica *testis* vaginali residens perfecte curari vix et ne vix quidem debet, nisi praemittatur quinimo iteretur punctio, siquidem fluidum emissum, tum etiam tumoris volumen testisque conditio de vera morbi natura et ineundi medendi ratione certiore reddat Chirurgum. Turbida, sanguinolenta, foetida si effluxerint, dissectio haud differenda est. Duplex vero hic datur methodus. Prima et efficacissima haec est: scroto plicato ab annulo ad fundum vsque inciso, sacculus vaginalis in tota sua longitudine duce specillo fulcato aperitur; amplior, crassior, scirrhusa sacculi, tum quoque integumentorum pars excinditur, reliqua vero haud ressecanda, aut tota interna sacculi superficies

ficies aliquomodo adfecta, frequentius scarificatur et suppurationi committitur. Haemorrhagiae forte oboriturae debita occurritur medela suo loco exponenda. Sugillationes in proximis interdum partibus obuia scarificationes et fomentum discutientem spirituofum falinum pofcunt. Altera methodus confiftit in facci vaginalis fimul atque albugineae tunicae inflammatione diuerfo irritamento cienda, diftorum inuolucrorum coalitum, hinc ipfius aquarum fcaturiginis interceptionem productura. Quem in finem varia adhiberi poffunt corpora aliena, tam folida, quam fluida: fic cannula Paracenterii, cylindrus e charta luforia confecta, turunda oblonga, craffiuscula, reflexa, digeftiuo obducta, per aperturam acu triquetra aut lanceola factam inducitur et, donec fufficientem creauerit irritationem, relinquitur: fic quoque liquidum inflammans per cannulam paracenterii iniicitur, quo fcopo vinum calidum, fpiritus vini, quin imo tenuiffima lapidis cauftici folutio laudant experti. Setaceum, ante (cccxxx) propofito fimile et eadem ratione per infimam et externam facci partem traiectum adque conuenien-

tem irritationis gradum protractum vix minora hic praestat. Idem valet de ulcere ope caustici excitato et tractato. Ut ut autem experientia comprobauerit diuersarum harum methodorum utilitatem, summa tamen cum cautione, neque nisi testis sanus fuerit, adhibendae sunt; imprudente enim vnus vel alterius administratione testis et partes vicinae iusto vehementius inflammari multaque alia symptomata vix et ne vix quidem domanda adduci possunt. Vnde sub reliqua curatione sedulo obstandum est nimiae phlogosi; suppuratio autem citissima et copiosa procuranda est escharoticis et digestiuis, fotibusque emollientibus; purum denique vlcus balsamicis, roborantibus, epuloticis consolidandum.

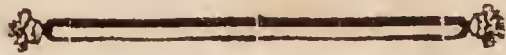
CCCXVI. HYDROCELE sub albuginea in ipsa *testis* substantia delitescens non secus ac collectio serosa in *sacco peritonaei* prolapso imperuio et inani, merito dubia habetur. Quae vero grandiolem et vetustiolem *herniam scrotalem* comitari solent, aquae a genuina Hydrocele, comparatis vtriusque morbi notis characteristicis, facile distinguuntur.

CCCXVII.

Hydrarthrus.

CCCXVII. HYDRARTHRS *est* tumor articulum, frequentissime genu, occupans, aequabilis, ligamento capsulari circumscriptus, albidus, mollis, vestigium impressi digiti non retinens et motum cum dolore laedens, a morbosa synoviae collectione lente ortus. Quem tamen non solum communes congestionis serosae lymphaticae causae sed iniuriae quoque externae *inducunt*. Ambigua et minus laeta est mali *prognosis*, siquidem non solum facillime recurrit, sed compressione atrophiam, dolore inflammationem, corruptione cariem producere potest. Symptomaticus autem et recens hydrarthrus in vniuersum facilius sanatur quam idiopathicus et vetustus; neque vllus alius morbus per longas moras magis inualefcit, quam iste. *Curationem* quod spectat, simplici et nascenti hydrarthro sat efficaciter occurritur multa frigidae affusione. Vbi vero iam adoleuit malum, humoris adfluentis reuulsio molienda est, vlcere artificiali in tumoris vicinia excitato adque perfectam morbi sanationem sustentato. Vt congesta et spissa dissipentur, frictio repetita, fofus penetrantissimus,

mus, resoluens, incidens, discutiens, roborans, embrocha ex similibus aut aquis mineralibus calidis lento stillicidio ex alto in partem delapsis in auxilium vocentur. Humor denique hifce non cedens punctione, scalpelli ope in commodissimo et maxime decliui tumoris loco instituenda, educatur.

CAPVT II.

PHYMATA.

CCCXVIII.

PHYMATA *dicimus* tumores partium glandularium, frigidos, lentos, circumscriptos, plus minus duos, a fluidis intra vasa minima morbose collectis, compactis, concretis oriundos. Quorum principes sunt *Scrophula*, *Struma*, *Scirrhus* et *Carcinoma*.

Scrophula.

CCCXIX. SCROPHVLA *est* tumor lentus, perennis, globularis, diuersae magnitudinis, cuti concolor, duriusculus, indolens plerumque mobilis, glandulam lymphaticam maxime in collo, ferius in artubus, *occupans* ab accumulato et inspissato succo glandulari *ortus*.

CCCXX. CVIVS vitii *caussa* vel in specifica glandulae vel succi sui, vel quod veri simillimum videtur, totius systematis lymphatici labe est quaerenda. Quippe morbus rarissime in singula quandam glandula residet, sed plures simul adficit, ipsis mesaraicis aliisque internis, si inualuerit, vix parcens. Congenitum plerum-

que, neque raro haereditarium malum, sub *Scrophularum* nomine notum, diu in corpore delirescere confuevit, diētis demum tumoribus sese prodens. Suspicionem feminii tamen mouet cutis tenerior, facies florida, labii superioris nasiue infolita crassities, genarum turgescētia ad aures accedens, venter tumidus et alia glandularum obstructarum signa.

CCCXXI. MORBI *prognosis* quod attinet, experientia docet, scrophulas in externo corporis habitu subsistentes impune interdum tolerari et obscuram earum causam solis Naturae viribus saepius superari, quum adulescens aetas illarum energiam auxerit. Vetusiores et peioris indolis tumores, violentiam vel intempestiuam medicationem passi indeque irritati, facile inflammantur et in vlcera fistulosa, fordida, crustacea, serpentina, neque ossibus parcentia, hecticam febrim secum vehentia abeunt: aliae scirrhosae euadunt. Internae autem glandulae conglobatae vitio scrophuloso adfectae morbos pariunt pro sedis diuersitate varios, Atrophiam, Ascitem, Phthisin etc.

CCCXXII.

CCCXXII. SCROPHVLOSI morbi occulti *curatio* in sola fere externa frigidae adplicatione, prudenter dirigenda, posita est; quod quidem remedium, si malum prorsus tollere non valeat, summum tamen sistit praesidium prophylacticum, ulteriori labis incremento potenter obstitans. Glandulis autem exculceratis, ossa depascentibus, scirrhis, cet. opponitur Chirurgia, vlceribus, cariei, scirrho, carcinomati adpropriata, cum singulari ad morbum primarium respectu.

CCCXXIII. SIMILIS ex aliqua parte, sed fugacior et ab euidenti et communi obstructionis causa, vel a miasmate diuersae indolis, vel ab humoribus noxiis repressis vel a stimulo oriunda glandularum externarum internarum intumescencia a scrophulis facile distinguitur. Haec medicamento externo efficaciter discutiente resoluitur, miasma specifico noto corrigitur, humores repressi aliorum maxime versus loca consueta reuocantur.

Struma.

CCCXXIV. STRUMA *est* intumescencia gutturis lenta, indolens, volumine, figura, duritiei gradu diuersa. *Materiem* sistit humor scrophulosus, interdum in steatomatosam, quinimo calcaream naturam mutatus. *Residet* illa in glandula thyroide aliisque minoribus gutturis glandulis. Neque infrequenter omnes simul adfectae in verum sarcoma, molis fere monstruosae et cartilagineae tenacitatis, excrescunt. *Mali causas* quod attinet, apud nonnullos populos, monticolas praesertim, endemium est, sexumque sequiorem frequentius infestat. Deformitatem et molestiam magis quam *periculum* creat, vt ad feram senectutem innocua toleretur, dummodo laryngi pectorisque cauo nullam inferat iniuriam aut in carcinoma, quod quidem rarissime accidit, mutetur. Intumescencia glandulae thyroidis a lymphâ morbosa collecta, Bronchocelen veram creat, morbum certe maxime infrequentem. Strumarum *curatio* chirurgica eadem est ac Scrophularum.

Scirrhus.

CCCXXV. SCIRRHVS *est* tumor lentus, permanens, ut plurimum solitarius, cuti concolor, circumscriptus, perdurus, inaequabilis, mobilis, non vero quidem, dolorem sed pruritus et lancinationis fugacis sensu, interdum quoque pondere molestus. *Materies* est succus glandularis coagulatus et exsiccat; *sedes* omnis glandula, maxime cuius liquida in spissitudinem sunt prona vel lentius promouentur.

CCCXXVI. PRINCIPIVM huius tumoris non solum ex communibus obstructionis causis, sed saepius quoque a specifica humorum transmittendorum acrimonia, non nisi ex effectu in glandulis manifesto demum cognoscenda deriuatur. Vnde praecipua scirrhorum distinctio in *mites* et *malignos*.

CCCXXVII. GENERALIS Scirrhi *diagnos*is ex dato (cccxxv) caractere patet. Quae nascentis indolem declarent, signa desiderantur: nati autem malignum ingenium prodit molis augmentum cum sensu pruriginoso, vel punctorio, tum etiam asperitudo angulosa.

CCCXXVIII. SCIRRHI *prognosin* quod spectat, primarius necessariusque huius mali effectus est incapacitas partis induratae ad debitam suam functionem: consequentius autem, laesio partium vicinarum a mole, pondere, duritie aliove irritamento scirrhi. Unde longa malorum chronicorum series, pro diuersa partium adfectarum ipsiusque laesionis natura varians. Nullus adeoque scirrhus verus sua indole benignus est et innocuus, quamquam tolerabilis recte dicatur, qui mole paruus functionis cuiusdam integritatem parum turbat; mitis quoque saluari possit, qui quiescit. At vero in his etiam perniciofa latet indoles. Maximum sane metum creat is, qui ex maligno principio ortum trahit, utpote in carcinoma prae reliquis degener, tristissimamque transmutationem fatis diu occultans.

CCCXXIX. VNDE in scirrhi *curatione* ad morbi aetatem praecipue attendendum est chirurgo, quippe quem recentiori ocysissime obstare, inueteratum autem quousque tuto fieri potest, impugnare decet. Experientia autem docet, in scirrho vero, locum imprimis glandulis refer-

tum

tum occupante, sine caussa manifesta exorto, utcumque mite et recente, emollientia et resolventia externa vix tuto tentari, pruriginosum vero et dolore lancinante molestum valde inde exasperari. Efficacior itaque et tuta scirrhi Chirurgia in sola exstirpatione consistit. Quae absque difficili negotio notabiliue discrimine absoluitur, si scirrhus parvus est, mobilis, cute tantummodo tectus, neque decolor: laboriosius autem, si grandior ille est partibusque adhaerescens, periculosa denique est operatio, si absque grauiore partium laesione fieri nequit, quid? quod exitialis foret, si in corpore manifeste cacochymico pluribusue scirrhis obfesso tentaretur.

CCCXXX. PERFICITVR autem exstirpatio sequenti modo: cutis incisione cruciata, aut, ne maior fiat cicatrix, simplice, scalpelli ministerio praemissa, diductis vulneris labiis enucleatur scirrhus, quoties neque moles neque immobilitas obstat; grandior vero, cuti tenui aut rubescenti fortius adhaerens, in corpore ceteroquin sano, circulari sectione facta, digitis aut hamulo attrahitur, et vna cum integumentis, quousque
haec

haec illum tegunt, totus excinditur. In utroque casu vulnus deinde tamquam simplex tractandum est.

CCCXXXI. GLANDULARVM indurationes ab acrimonia venerea, scorbutica vel febrili ortae, morbo primario debellato, medicamentis resolventibus externis frictione adiutis saepe cedunt.

CCCXXXII. QUI vero in textu celluloso, imprimis post praegressas inflammationes, occurrunt, tumores indurati, a vera scirrhi natura multis parasangis distantes, late expansi, neque circumscripti, immobiles denique et indolentes, medicatione externa emolliente aut resolvente haud raro tolluntur.

Carcinoma.

CCCXXXIII. CARCINOMA genuinum est scirrhus (cccxxv) malignam suam naturam variis symptomatibus manifestis, crudelitate successiue augefcentibus, declarans. *Principium* est acrimonia insuperabilis et deleteriae indolis, succo glandulari inspissato inhaerens, aetate, morbo accedente aut irritatione externa qualicumque in aetiuitatem deducta. Distinguitur in
occul-

occultum, quod cute integra suis adhuc continetur inuolucris, et *apertum* seu ulcerosum, detiore tantum modificatione ab altero diuersum. Materiae carcinomatofae in motum iam concitatae *effectus* sunt titillatio, pruritus, lancinatio, tumoris incrementum, asperitas scabra angulosa, calor, dolor, natiui tegumentorum coloris successiua degeneratio in rubellum, rubrum, coeruleum, liuidum, atrum, vasorum vicinorum inflatio varicosa, crassa, nigrique coloris, exulceratio denique adspetu horrenda foetoreque intolerabilis, labiorum inuersione, carnis duritie et fungosa inaequalitate, excrescentiis saepe cito in mirandam molem elatis, ichore acri vrente, dolore interdum immani, haemorrhagia conuulsione, accedente tandem febre lenta, consumptione, lipothymia, morte.

CCCXXXIV. OCCULTI carcinomatis *diagnosis* desumitur a symptomatibus primariis virus motum (CCCXXXIII) indicantibus. Ulcerationem produnt praegressa Carcinomatis occulti signa tegumentorum excoariatio successiua, transsudatio ichoris tenuis, acris, vrentis, foetidissimi. Apertum denique vlcus dicta (*ibid.*) teterrima facie,

cie, sibi foli simili, et horrenda symptomatum syndrome a reliquis omnibus dignoscitur.

CCCXXXV. VERVM enimvero docente experientia vel absque praegresso scirrho vlcera oriri possunt, carcinomati quoad aspectum abominabilem ingeniumque malignissimum et indomabile simillima, quae a punctis vel varicibus nigricantibus duris, verrucis fuscis, atris, aut cute tuberculosa, fungosa, coriacea, originem trahere solent, cancri rectius dicenda, in ulcerum historia vberius pertractanda.

CCCXXXVI. CARCINOMATIS veri *prognosis* variat. Occultum aetate sola in ulcerationem transit, certius tamen in glandulis magis nervosis, quamquam in euchymis minus celeriter fiat ista mutatio. Irritatum autem ineuitabili euentu carcinomatis aperti naturam induit. Ulcerosum et confirmatum, adhaerescens, in corpore fenili adque hunc morbum disposito, nulla medicatione tentandum est. Virus autem carcinomatosum non amplius in vna tantum parte residere, sed omnem humorum massam inquinasse potissimum cognoscitur ex pluribus tumoribus quinimo ulceribus

ribus iam subnatis, notabiliue et refractaria lip-
 pitudine. Cancrofa quidem vlcera, parua, re-
 centia, nedum cadauerofum foetorem edentia,
 lente ferpentia, parum fungofa, medelae conue-
 nienti et tempeftiuae interdum cedunt; confir-
 mata vero carcinomatis naturam in omnibus
 fequuntur. Si diriffimi huius tumoris extirpa-
 tione ipfum feminium auferri nequeat, atrociora
 poft illam mala exspectanda funt: et fi radices
 remanent, carcinoma crudelius refurgit.

CCCXXXVII. GENVINI Carcinomatis *curatio*
 vel perfecta eft, morbi fimul atque cauffae radi-
 calem ablationem, vel huius faltem correctio-
 nem, moliens, vel palliatia, fymptomatum fo-
 lummodo lenimen praestans.

CCCXXXVIII. QVAE *cauffam* mali debellaffe
 vel correxiffe feruntur, remedia externa funt
 Cicuta, Solanum furiofum et scandens, Hyo-
 fcyamus, Phytolacca, Cortex Peruuianus, Dauci-
 fatiui radix, Sedi maioris fuccus, Camphora,
 Opium, Acetum, Plumbum diuerfimode prae-
 paratum, terra quaedam Lufitanica, Hirudines,
 quinimo Bufones parti adfectae adpofiti, vari
 deni-

denique medicamenta composita et Arcana, quorum pleraque, si tantae laudis vsquam vere digna inuenta fuerint, stupefaciente magis, hinc irritamentum, haud exiguum sanationis obstaculum, infringente virtute, quam vi specifica, egisse videntur.

CCCXXXIX. CERTISSIMAM vero mali ipsius simul cum fomite ablationem praestat tumoris cancrofi *extirpatio*. Circa hocce tamen auxilium tamen sequentia in vniuersum monenda sunt. Ultra carcinomatis ambitum excurrat sectio notabilemque vicinorum sanorum partem potius auferat, quo minus supersit, quod malum renouare possit. Sanguinis ex vasis abscissis profluuium non nisi vrgente necessitate sistatur. Noduli in vicinia cancri, siue cutim siue cellulofam occupent, simul extirpandi. Suppuratio larga sustentetur. Ulcera denique artificialia in loco opportuno excitata et diutius fluentia post maioris carcinomatis excissionem multum vtilitatis habent. Rodentibus huius mali destructionem moliri inanis plerumque et periculosus est labor.

CCCXL. QUIETEM symptomatumue *lenimem* desiderat morbus extirpationem non admittens. Quo scopo tentantur remedia causae correctionem promittentia (cccxxxviii) vlcus vel tumor prouidissime contra iniurias externas defendatur, vnde deligatio molliter instituat, antisepticaque blandiora, et si occasio tulerit, lenissima narcotica in vsum vocentur.

CCCXLI. VLCERA cancrofa, dolentia, rinentia, cadauerosum foetorem spargentia, sanguinem fundentia, neque tamen nimis lata aut profunda, sectione tuto auferuntur in corpore coeteroquin sano, viribus haud carente. Sin minus, medicationem poscunt reliquis vlceribus communem, habita semper causae latentis ratione.

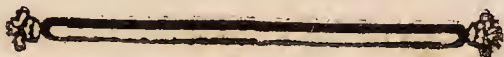
CCCXLII. CANCER *mammarum* muliebrium omnium frequentissimus, quum praeter causam communem (cccxxxiii) lactis discrimina, maxime vero notabilis vteri cum mammis conspiratio facillime obstructionem huiusque sequelas adducant. In Diagnosti, prognosi et therapia iste quidem morbus a Carcinomate (cccxxxiv-xli)

non abludit, nisi quod partem mammae occupans eodem modo ac scirrhus (cccxxx) cum suo inuolucro caute enucleari debeat. Omni autem mamma correpta, tota haecce morbi sedes refecanda est, quae tamen operatio fausto successu carebit, si varia adsint virus in sanguinem recepti signa (cccxxxvi), praecipue si pulmones exinde adfecti adparent; sicut etiam negotii menstrui terminus, post sextum aetatis lustrum imminens, euentum ancipitem reddit.

CCCXLIII. IN ipsa vero *mammae exstirpatione* ad sequentia attendendum est. Aegrotam commode sita musculus pectoralis maior adfecti vel vtriusque lateris retractione brachii tenditur. Integumentis fanis circa mammam sectione versus axillam angulata scalpelli ministerio incisus, margo digitis attollitur atque tota cum inuolucris liberiori quidem manu, excinditur: nam minus nocet carnis sanae tantillum abstulisse quam infecti particulam reliquisse. Laesi arteriae thoracicae mammariaeque rami saepe solis Naturae viribus deinde contrahuntur et modicam sanguinis copiam, neque sine salutari effectu fundunt: raro autem compressione, glomeribus

bus ex Agarico seu linteo carpto, rarissime ligatura opus erit. Sic factum denique vulnus linteo carpto molliter impleatur, spleniis tegatur, apparatusque vinctura, scapulari dicta, firmetur. Reliqua tractatio ad communem normam infra dicendam, adornetur.

CCCXLIV. LABIORVM, palpebrarum, bulbi oculi, membri virilis testiumque cancri, morbi minime infrequentes, a communi Carcinomatidis natura non recedunt: vlcerati vero operationes poscunt suo loco exponendas.

CAPVT III.
C Y S T I D E S.

CCCXLV.

CYSTIS *est* tumor lentus atque perennis, doloris expers, ad tactum aequalis, plus minus durus et renitens, circumscriptus, plerumque mobilis, figura globosus, ovalis vel pyriformis, ab humore in folliculo proprio vel etiam alieno praeter naturam collecto oriundus. *Sedem* habere potest in qualibet glandula conglobata, maxime subcutanea; saepissime vero in singula quadam textus adiposi cellula dilatata, interdum quoque in vase sanguifero vel ductu excretorio ad capsulae similitudinem expanso, residet. *Materies* est variae naturae et consistentiae, lymphatica, cruenta, albuminosa, mellea, pultacea, sebacea, fungosa, ossæa, pilis intermixta. *Principium* est congestio et accumulatio humoris contenti glandularis in glandulae vel membranae adiposae cellula diuersimode commisti, mutati et deprauati, vnde receptaculum dilatatur, ad loca contigua adprimitur, cum illis condensatur, inque cystidem multas saepe lineas crassam, neque infrequenter cartilaginis aemulam, transit.

CCCXLVI.

CCCXLVI. Ex dictis patet, hos tumores, qui etiam tunicati seu capsulati dicuntur, rigorosiore examine distingui in cystides veras et spurias. *Verae* mihi sunt illae, quae integra et vnde-quaue clausa gaudent capsula, quo pertinent *Lupia*, *Hygrōma*, *Ganglion* et *Ranula*. *Spurias* illas dico, quarum facci peruii manent vel saltem cum reliquo, ex quo enati sunt, canale communionem quandam seruant. His accenseo *Aneurysma verum*, *Varicem*, *Mariscam*, *Varico-celen*.

Lupia.

CCCXLVII. *LUPIA* est cystis (CCCLV) materiem spissam vel solidescentem includens. Contentorum differentiae *distinctio* innititur: *Meliceris* salutatur, cui succus inest, mellis consistentiam adfectans: *Atheroma* concrementum pultaceum grumofum, *Steatoma* febi vel lardi simile, *Osteosteatoma* simul ossescens, pilis non raro remixtum, continet. Sede tamen atque mole haud parum differunt. Sic *Meliceris* matricem adgnosceret solet glandulam conglobatam, capillitio maxime infesta, vbi quoque *Talpae* seu *Testudinis* nomine insignitur: reliquae lupiae,

ex textu celluloso subnascentes, truncum artusue deturpare, inque longe maiorem ac mellea molem excrescere confueuerunt. Vnde liquet difficillime a se inuicem dignosci diuersas hasce species nisi tumoris situs, volumen et consistentia tactu explorata probabilem vel certam reddat coniecturam.

CCCXLVIII. LUPIAE minores, parum incrementes et molliores omni *periculo* carent facileque per totam vitam tolerantur, maxime si nullius partis adiacentis functionem laedant. Vbi vero grandiores et ponderosae fiunt, non solum deformitatem haud occultandam, sed varias quoque molestias creant, aliisque partibus tum mole sua comprimente tum nutrimenti detractione grauem noxam inferunt.

CCCXLIX. TRIPLEX hic datur *curatio*: quippe vel resoluentibus vel suppurantibus tentatur, vel extirpatur tumor.

CCCL. ET primo quidem *resolutio* adplicatis discutientibus, frictione lenta, blanda, repetita adiutis molienda foret, quoties lupia recens nata et adhuc mollissima fuerit; quamquam

quam mitior haec Chirurgia rarissime, si unquam, speratum praestet effectum.

CCCLI. Tumor resolutioni resistens, mollior imprimis moleque parvus, lenissime irritatur illinitione quotidiana spiritus falis ammoniaci, cum calce viua parati, tum quoque emplastris resinosis calidis ad inducendam in cystide inflammationem, Natura adiutrice in *suppurationem* terminandam. Qua ad debitam maturitatem progressa omnique fere cystidis materie in pus mutata, vel caustico vel ferro aperitur tumor, apertura in posteriore casu ultra illius ambitum protracta. Quod sic non separatur, vel ferro refecandum vel digestiuo acri destruendum est, ne vlcere consolidato cystis renascatur.

CCCLII. OMNIS autem tumor tunicatus neque resolubilis neque in suppurationem vertendus ob difformitatem, molestiam, periculum non amplius tolerandus, extirpari debet, quod satis tuto fieri potest, nisi radices nimis largas aut profundas habeat vel vasis neruisue maioribus adhaereat, vel aetas aut vires aegroti medellam respuant. Cystis pyriformis, mollis, parua,

in petiolo ex arte ligata atque gradatim constricta sponte decedit. Expediunt autem et longe promptiore Chirurgia similis tumor scalpello praeciditur, quae curandi ratio in omni cystide duriore et grandiore, licet pyriformi, ligaturae semper praefenda est tutiusque adhibetur. Idem fere praestare solent medicamenta rodentia circa radicem tumoris quotidie applicata et emplastris firmata, donec is decidat vel erosa maximam partem radice commode refecari queat. Attamen in maiore cystide ista mendendi methodus ob curationis diuturnitatem et crudelitatem tædiofa est neque omnem noxae suspicionem effugit. Amplior vero tumor tuni- catus, si conditiones eius extirpationem permit- tunt, ferro tutissime vna et semel excinditur: integumentis per medium tumorem facta longa aut, si opus fuerit, cruciata plaga incisus, cystis digitis arrepta scalpello famulante a partibus adiacentibus caute separatur, ut integra et inui- olata eximatur. Hoc certe opus, hic labor, praecipue in tumoribus grandioribus, durioribus et minus mobilibus. Post talem extirpationem diu interdum e vulnere sanguis transsudat, nullo arti-

artificio, neque ipsa ligatura coercendus, quod partem capsulae superstitem indicat, vnde vasorum contractio impeditur. Haec igitur indaganda et recidenda est, quo facto haemorrhagia facile compefcitur. Vulnus post operationem remanens, si exiguum fuerit, oris emplastrorum ope rite iunctis inque debito situ firmatis intra paucos dies fanescet; maius autem pro symptomatum ratione tractandum est.

Hygroma.

CCCLIII. HYGROMA *est* verus tumor cysticus solitarius, conglobatus a lymphâ sincera in telae adiposae cellula vt videtur effusa atque congesta, A Lupiis *diagnoscitur* mole minore et mollitie. *Curatione* vero ab iisdem vix recedit.

Ganglion.

CCCLIV. GANGLION *est* genuinus tumor cysticus, globosus, renitens in cellulosa tendinum, pressioni externae magis obnoxiorum vagina situs, materiem continens albuminisi similem. Vnde facili negotio *distinguitur* a reliquis. Inrescens non solum deformitatem creat verum etiam liberae musculorum actioni obstat.

Triplici modo *curari* potest. Resolutio validioribus discutientibus tentata interdum in homine non fecus ac in equo succedit. Vilitior, quidem at valde anceps methodus est tumoris disruptio contentique humoris dispulsio, feriente instrumento ligneo praestanda, Imoxsubiuncta compressione, mali regenerationem praepediente. Tutissima autem medendi via consistit in cauta *extirpatione* (CCCLII).

Ranula.

CCCLV. RANULA *est* tumor saccatus sub lingua situs, vel in obstructo dilatatoque ductu salivari vel in cellulosa tela exortus, materiem modo purulentam, modo lymphaticam, modo pultaceam, modo terrestrem continens, facillime *diagnoscendus*, pro varia sua magnitudine loquelam, manducationem deglutitionemque plus minus *laedens*, provida capsulae incisione euacuationeque destructione *sanandus*.

Aneurysma verum.

CCCLVI. ANEURYSMA VERVM dicitur tumor arteriae, cystidi haud dissimilis, a sanguine
in

in suo transitu impedito adeoque canalem ante
obstaculum iusto magis expandente, neque ta-
men eius tunicas dissolvente, productus. Mor-
bum autem rarissimum commode ad reliqua
Aneurysmata a soluto continuo oriunda, quippe
cum quibus diagnosi et therapia plurimum con-
uenit, referri posse putamus.

Varix.

CCCLVII. VARIX *est* tumor venae saccati
aemulus a sanguine ob impeditum iter in parte
minus resistente imprimis ante valvulas accumu-
lato formatus. Sensim oboritur, pressus plerum-
que recedit, iterumque redit. Colorem habet
saepissime liuidum. Vel solitarius est, ad nucis
iuglandis magnitudinem non raro excrefcens,
vel nodosus, in maioribus venis harumque simul
ramis occurrens. *Sedem* frequentissimam crura
praebere solent; neque tamen capitis ventris-
que et aliorum partium venae ab hoc malo im-
munes sunt. Ad *causas* liberum sanguinis per
venam inferioris artus transitum facile impedi-
entes praecipue pertinent vterus grauidus, excre-
mentorum accumulatio, ligaturae strictiores, in-
farctus

farctus viscerum, status gressusue diuturnus, solitae euacuationis suppressio. *Symptomata* varicis successiua sunt pruritus et ardoris sensus, dolor denique incrementi plerumque comes, inflammatio aut ruptura sanguinisque profluuium a violenta distensione: sanguine euacuato incommoda ad tempus leuantur; cute autem sub ruptura venae integra manente ecchymosis molesta nascitur, sicut etiam inflammatio superueniens vlcera in malam notam degeneratura ipsamque cariem adductura creare potest. Vnde prono alueo fuit Varicis prognosis. In *curatione* triplex occurrit indicatio. Causa, si fieri potest, tollenda est: sic morbus primarius debelletur, vitae genus mutetur etc. vel coagulum cruentum venam obturans incisione ex arte facta eximatur. Robur amissum venis reddi debet compressione, ope fasciae expulsivae dictae vel tibialium firmorum membro adaptatorum prudenter administranda, topico roborante adiuuanda. *Symptomata* vel leuentur: sic inflammatio, haemorrhagia et caries secundum artis regulas tractentur; vel praepediantur tempestiua tumoris incisione sanguinisque stagnantis educ-

educatione, superius (LXIX) dicta, qua facta vulnus tamquam vlcus simplex deligetur.

Marisca.

CCCLVIII. MARISCA seu tumor haemorrhoidalis est cystidis spuriae species, tumor nimirum prope ani marginem situs, ruber, vel lividus, saepe dolorificus, nec infrequenter cruorem fundens sponteque deinde recedens. Cuius morbi *principium* est expansio variosa vasorum haemorrhoidalium in cauam vel mesaraicam venam se exonerantium, vel etiam sanguinis ex iisdem vasis in telam cellulosam effusio. *Causae* fere eadem sunt ac varicum (CCCLVII). Haereditariam dispositionem nonnulli etiam accusant. *Diuiduntur* Mariscae in internas et externas, in coecas et apertas, solitarias et congregatas, symptomaticas denique et criticas. Externae oculis *visendas* sese praebent, internaе quandoque sub alui egestionem in propatulum veniunt vel ope explorantis indicis in anum immitti innotescunt. Coecae non adeo extensae, vix vlla fecum vehunt *symptomata*: ampliores autem dolorem, inflammationem, abscessum, vlcera, fistulas, quinimo in corpore cacochymi-

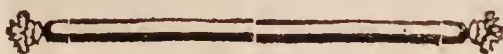
chymico gangraenam inducere possunt. Quae vero criticam promittunt haemorrhagiam, *auxiliis* emollientibus, cucurbitis, scarificatione, ad fluxum disponuntur, quo non succedente vel ancillantibus hirudinibus vel tumoris incisione sanguis educendus est. Haemorrhoides modice fluentes, eae maxime, quae morbi solutionem adferunt, adeoque criticae salutantur, vix impune supprimuntur. Nimius autem et debilitans fluxus, qui quidem rarissime observatur, communem haemorrhagiarum medelam poscit. Symptomata denique mariscae, neque cruorem fundens neque inflammata, post ablationem caussae venamque in brachio tufam repellentibus adstringentibus, maxime frigida, interno tumori ope enematis admouenda, tentetur. Inflammata vero methodum antiphlogisticam et, nisi haec suffecerit, incisionem exigit. Indurata demum et molesta, extirpationem admittens, vel ferro vel ligatura auferenda est. Posterore methodo utens ante fili iniectionem extimam Mariscae tunicam circa tumorem incidat, ne strangulatio hanc complexa in periculosum consensum trahat intestina.

Vari-

Varicocele.

CCCLIX. VARICOCELE *vocatur* morbosa vasorum in scroto vel funiculo spermatico expansio. *Sedem* hoc malum habet non solum in superficialibus profundisque scroti inque spermaticis venis, verum etiam in ipso vase deferente, in epididimide, in teste. *Causse* sollemnes sunt violentiæ externæ, varii in imo ventre tumores, circulum humorum impediētes, evacuationes sanguinis suppressæ, brachierii inepta compressio, quibus iusto parcioŕem Venerem addunt. *Cognoscitur* morbus ex sensu ponderis in scroto, tumore inaequabili, communibus denique Varicis signis; si externus fuerit; quod si vero funiculum occupat, canaliculorum circumvolutorum tumor ad miram molem haud raro increŕscens successiue epididimidem ipsamque testis fabricam sursum trahens atque demum inuoluens, superius autem ad annulum, quinimo in ipsum ventris cauum adŕcendens, herniamque omentalem mentiēns (quam tamen ampliatis pylis illis reuera inducere potest,) grauibuŕque doloribus ad dorsum et femora extēsis stipatus veram mali naturam declarat. *Curatio* rarissime succē-

succedit, pro diuersa tamen caussa tentari potest sanguinis detractioe varia, leni alui subductione, discutientium, adstringentium adplicatione, matrimonio; nonnulli castrationem, medelam certe malo tristioerem proponunt. Minus quidem absouum est illorum consilium, qui Variocoeles incisionem ac consolidationem suadent; facile tamen patet hoc non fieri posse in ea specie, quae vias feminales occupat.

CAPVT IV.

EXCRESCENTIAE.

CCCLX.

EXCRESCENTIAE *sunt* tumores solitarii, lente et sine dolore increfcentes, coeterum immutabiles, cuti concolores, vbi cute teguntur, plus minus duri saepiusque immobiles, a moleculis solidi vel fluidi huic intermisti morbose auctis. *Sedem* constituit omnis pars organica, maxime cutis, panniculus adiposus et compages ossea. *Materia* differt ratione partis adfectae, vnde magna consistentiae, coloris et indolis diuersitas. *Principium* est succi nutritii, vt videtur, copiosior depositio et assimilatio in parte organica ob nimiam staminum flexilitatem.

CCCLXI. INGENS horum tumorum familia haud incommode quidem *dispertiri* posset in molliores, quo lipomatosi et sarcomatosi, pertinent, et duriores seu osteomatofos. Praecipua vero vtriusque genera habentur. *Lipoma*, *Sarcoma*, *Encanthis*, *Pterygium*, *Polypus*, *Epulis*, *Bicephalium*, *Natta*, *Condyloma*, *Sarcocoele*, *Cercosis*, *Clauus*, *Verruca*, *Naeuus*,

Fungus articuli, Hypersarcosis, Exostosis, Rachitis, Lordosis, Tophus, Gummi, Hyperostosis, Teredo, Paedarthrocace, Osteosarcosis.

Lipoma.

CCCLXII. LIPOMA *est* tumor solitarius; mollis, inaequalis, indolens, immobilis et planus, a morbofo pinguedinis sanae in loco singulari augmento. Distinguitur in Lipoma *adiposum* et *sarcoticum*; in posteriore pinguedini substantia carnis fungosae aemula admista est, vnde consistentia durior. Lipoma resolutioni semper resistens neque suppurationem admittens, si mole molestum est, sola *exstirpatione* remouetur. Quippe mere adiposum, simplex, pyriforme, paruum, ligatura circa basin ex arte constricta sine periculo neque difficulter ad secessum deducitur. Latiori autem basi praeditum, etiam sarcoticum, descissa cute tuto separatur, nisi nimis magna obstat moles. In reliqua vulneris curatione ad eius magnitudinem et symptomata respicitur.

Sarcoma.

CCCLXIII. SARCOMA *est* tumor solitarius, cuti concolor, tarde increfcens, variae figurae

et

et magnitudinis, interdum pensilis, neque raro stupendae molis, ad tactum aequabilis et durifuscus, indolor, a materiae carnis aemula prognatus. Resolutionem haud admittens neque suppuratione digerendus praeter eas, quas vel situ vel mole creat, molestias succique nutritii detractionem vix vllum *nocumentum* adfert, nisi vel maligni quid sibi coniunctum habeat vel irritationem patiatur: in priore casu in vlcus fungosum aut serpens, aut canrosem facile transit, in posteriore vero inflammatio partes adiacentes corripit, saepe in suppurationem gangraenamue abiens. Sarcoma molestum sola extirpatione *curatur*. Haec semper ferro tutissime peragitur, pensile vero, paruum, molle dolorisque expers ligatura etiam auferri potest. Morbi ab irritatione tumoris sarcotici oriundi leuantur stimuli ablatione et conuenienti medela; certius tamen atque perfectius ipsa excrescientiae exsectione tolluntur. Sarcoma in vlcus fungosam aut serpens mutatum ferro, quousque licet, recidendum est, canrosum vero carcinomatis Chirurgiam requirit.

Encanthis.

CCCLXIV. ENCANTHIS *est* tumor parvus granulofus, in cantho oculi interno bulbum inter et palpebram prognatus, faepe etiam ipfius carunculae lacrymalis excrefcentia, cuius duae species notantur: prior fungofam, rubram et indolorem, posterior folidefcentem albidam, interdum plumbei coloris, mori fimilem, plus minus dolentem, interdum carcinomatis aemulam fiftit. *Curatio* chirurgica in excrefcentiae ablatione pofita eft, quae quidem in priore specie cathaereticis rite adplicatis fuccedit, petiolatum tamen ferro vel faltem ligatura tollere praeftat; altera autem filo ferico aut hamulo attraeta praecedenda eft.

CCCLXV. SIMILE fere Sarcoma oculi in cantho minori obuium, bulbo ipfo vel palpebris adhaerens Encanthis rationem fequitur.

Pterygium.

CCCLXVI. PTERYGIUM *est* excrefcentia ad canthum oculi, faepiffime maiorem, alae expansae figuram referens, verfus corneam feſe extendens vel aueta rotam anteriorem bulbi faciem

em obtegens, modo membranae tenuioris, modo textus adiposi speciem ferens, neque infrequenter vasculosa aut vasis sanguiferis varicosis referta, in ipsum denique cancerum interdum degenerans. Quae excrescentiae, si tenuiores fuerint, cauta cathaereticorum applicatione *deleantur*, densiores vero scalpelli operam postulant. Pterygio enim prope ortum suum hamuli ope eleuato filum sericum acu perducitur, quo arrepto et leniter attracto membrana refecatur probe cauendo ne caruncula lacrymalis vel cornea laedatur. Reliquiae exsiccantium vsu soluuntur. In vasculosis saepe sufficit canales Pterygio nutrimentum adferentes forfice praecidisse vel ligatura interceptisse. Cancrosa huius excrescentiae degeneratio communem carcinomatis curationem requirit.

Polypus.

CCCLXVII. POLYPVS *est* excrescentia petiolata modo lente, modo celeriter prognata, indolor, albida aut rubicunda, aequabilis, ad tactum duriuscula, vel simplex vel multipertita, naso interno infesta eiusque cavitatem

plus minus opplens. *Sedes* in vniuersum est membrana pituitaria, quousque expansa patet: hinc Polypos in omni caui nasalis ambitu inque ipsis sinibus frontalibus, maxillaribus et ethmoidis suboriri posse experientia docet; saepissime tamen occurrunt in media aut inferiori dicti caui parte. *Certa materiei* notitia desideratur; videtur esse ferum inter tenuissimas membranae pituitariae cellulas effusum inque massam solidam mucoso corneam concretum. Vnde liquet *principium* morbi quaerendum esse in membrana ista pro parte relaxata inque feri viscidioris appulso. Aut situ aut mole aut vtroque simul *nocet* Polypus: opplendo nares olfactus, respirationis et vocis integritatem laedit: mole auctus nasi difformem dilatationem ossiumque diastrasin creat: per aperturas posteriores nasales emergens deglutationem et respirationem difficilem reddit, deinde plane intercipit hominemque strangulando trucidat.

CCCLXVIII. SIMILIA (CCCLXVII) alii quoque inducunt morbi narium, Hygroma, Sarcoma ac fungus simplex aut carcinomatofus, qui quidem tumores cum genuino narium Polypo vulgo con-

confundi solent, essentialiter tamen ab eo differunt signisque gaudent diagnosticis, Chirurgo attento non facile praeteruidendis.

CCCLXIX. POLYPI genuini *curatio* nulla datur alia quam extirpatio. Quae facilis est, quoties tumor in infimo vel medio cauo nasali residet anteriorique parti simplici petiolo adhaeret: difficilius succedit, vbi multipartitus aut profundus est: difficillima denique et anceps est, si radices sinuum nasalium labyrinthos perrepant. Primi quidem Polypi extirpatio parum negotii facessere solet; at difficulter plerumque renascenti malo paratur medela. Male autem tentatur Polypi ablatio, scarificatione, praecisione, adustione, corrosione, quippe quibus singulis aegroti inutiles vel periculosae creantur molestiae. Efficacior equidem est euulsio, utpote feliciorum tumoris eradicationem promittens, at vero non solum dolores, verum etiam ob haemorrhagiam non facile conpescendam periculum secum vehit. Vnde methodus, qua tumor ligatura constringitur, tamquam lenissima simul et tutissima, reliquis praefertur, dummodo inopportunos excrescentiae situs eam haud excludat.

cludat. Quodsi vero alterutri caui nasalis lateri adhaeret Polypus, mox apto instrumento atque prudenti encheirefi soluendus est, quo vel vinculo circumiiciendo vel euulsioni locus concedatur.

CCCLXX. RECENTISSIMAM autem rationem Polypi *ligaturam* instituendi, qua nempe huius radix filo ductili argenteo vel aureo, vel commodius chorda, proprii instrumenti ope circumiecta, lente constringitur, vetustioribus palam praeripere ex ipsa artificii simplicitate patet. Pedunculum autem tumoris vincutura coarctandum esse ratio quidem postulat: attamen ligaturam radici propinquiorem saepe sufficere experientia docet. Ex ligati vero Polypi subsequens intumescencia dolorifica cum coloris infuscum mutatione cognoscitur iustus adhibitae strictionis gradus: horum signorum absentia, tumorisque denuo flaccidi pertinax adhaesio indicant arctioris vinculi necessitatem. Quod si tum supervenerit suppuratio, nexus dissolutio iam instat, prudenti tumoris attractione acceleranda.

CCCLXXI. AD *euulsionem* quod attinet, huius necessitas occurrit, quoties Polypi moles cauum nasale exacte opplens aut nimis profunda eius radicatio ligaturam non admittit. Peragitur autem forcipe retusa, commoda, qua tumor probe comprehensus circumducendo et torquendo blande attrahitur, donec fracta radice totus erumpat. Polypus retro pone vuulam in fauces propendens volsella curua comprehensus simili encheiresi euellitur, sollertissime tamen cauendo ab vuue aut veli penduli inconsiderata laesione. Dicti vero veli dissectionem momentosa excrementiae retro haerentis et opertae moles nonnumquam necessariam reddidit. Euulsio Polypi integri nares ac fauces simul opplentis per fauces, ceu largiorem viam felicius fieri videtur, sicut etiam experientia euicit, Polyporum molem, vtcumque multipartitam, vnico saepissime petiolo adhaerere. Sanguinis profluum, indiuidua huius operationis sequela, interdum vel sponte cessat, vel hausto per nares vino rubro frigido simplici vel alumine impraegnato pacatur. Grauior autem haemorrhagia styptica potentiora poscit, linamentis carptis

conglomeratis excipienda, quibus nasi cauum sanguinem fundens exactissime opplendum est: glomer tamen primum immissus filo firmiore e nare propendente instruatur, quo facilius tandem educi queat. Sanguis per nares posteriores fluens optime cohibetur fetaceo, in media sua parte glomeribus lineis crassis instructo et liquore styptico imbuto, quod per fauces et nasi cavitatem ita transmittendum est, ut glomeris linei ope apertura posterior sanguinem fundens, quantum fieri potest, claudatur. Ulterior curatio desideratur nulla; laudatur tamen ad accelerandam, ut aiunt, conglutinationem, liquidum leniter septicum, turundulis exceptum et naribus per aliquot dies prudentur immissum, qua methodo facile etiam reciduo huius morbi efficaciter occurri putatur.

CCCLXXII. HYGROMA nasale, mucosum, paruum, rotundum, propendens, iterato incisum et exsiccantibus adhibitis non raro tollitur, magnum e contrario in latitudinem atque intra sinus nasales difficulter omnino et vix perfecte sanatur.

CCCLXXIII.

CCCLXXIII. FVNGI simplicis, Steatomatum et Sarcomatum nasi euulsio numquam tuto tentatur; ligatura autem hi tumores sine periculo extirpantur, quando indolores in anteriore et inferiore cavitate nasali siti gracilique pedunculo praediti sunt; largiores e contrario, dolorosi eque altiore parte prognati, ferramento caute ab osse resoluantur, dummodo via ad eorum radices patet, quae ipsius etiam nasi dissectione congrua, postulante necessitate, paranda est.

CCCLXXIV. TVMORES duri vel etiam cruenti, dolorifici, inaequabiles, liuidi, naturam carcinomatofam prodentes, huius mali rationem sequuntur adeoque nulla medicatione chirurgica tuto tentantur; parui tamen et in limine fere aperturae nasalis exorti matura extirpatione omnino tolluntur.

Epulis.

CCCLXXV. EPVLIS *est* excrescentia carnosa in gingivis potissimum enata, plerumque indolor, interdum callosa vel cartilaginea alias mollis, sensim in maiorem molem aucta, masticationem et loquelam impediens, in cancrum non raro

raro degenerans, cariemque saepe inducens.
Curatur iisdem methodis ac Encanthis (CCCLXIV).

Bicephalium.

CCCLXXVI. BICEPHALIVM *est* tumor capiti accretus, saepe sarcoticus interdum lipomatofus, figura et mole alterum caput referens, effectibus ac curatione cum Sarcomate (CCCLXIII) vel Lipomate (CCCLXII) conueniens.

Natta.

CCCLXXVII. NATTA, *est* excrescentia a Bicephalio sede tantum diuersa, vtpote e dorso propullulans et petiolata, ligatura aut scalpello remouenda.

Condyloma.

CCCLXXVIII. CONDYLOMA *est* excrescentia cutanea oblonga vel expansa, fico aut cristae gallinaeae similis, in podice vel pudendis obuia, plerumque dolorifica, a viru venereo, papillarum neruofarum repagula destruyente oriunda. A Marisca *dignoscitur* sede, figura irregulari, pressu haud mutabili, structura vt plurimum fungosa, superficie non raro foedum ichorem fundente,

dente, symptomatibus venereis concomitantibus. Per se molestiam magis quam periculum creat; causa tamen virulenta maxime est metuenda. Unde in *curatione* potius ad fomitem respiciendum est, quo rita medicatione deleto sponte exsiccabitur condyloma, sin minus, causticis aut ferro adiuuanda est therapia interna.

Sarcocele.

CCCLXXIX. SARCOCELE vulgo Hernia carnofa *est* mutatio testis totalis vel partialis in substantiam solidiorem carnis aemulam. *Cognoscitur* haec degeneratio ex tumore lente quidem, sed sine dolore partis adfectae, neque ad valde notabile molis augmentum aut figurae nativae alienationem incrementum, solito tamen solidiore. Per se quidem irresolubilis atque immutabilis est, neque nisi mole et funiculi spermatici tensione nocet.

CCCLXXX. SEDULO *distinguenda* est Sarcocele a Scirrho testiculi, utpote mole, figura et soliditate multo magis a Naturae norma aberrante exque plane diverso principio, si simplex fuerit,

fuerit, oriundo. Induratio testis, inflammationis foboles, resolutionem admittit, praecipue si a causa venerea natales traxit; verus autem Scirrhus communem huius mali indolem sequitur eiusque malignitatem prodit si principium carcinomatofum ei iunctum est: certius quidem semper in proprio testis corpore, quam in epididymide. Verum enimvero obseruatio docuit sarcoticum testis tumorem genuinum suaque indole immutabilem per accidens saepius deprauari vel per vim externam vel per tensionem funiculi spermatici diuturnitate omnino nociuam, vel denique per scirrhum successiue coortum. Quae quidem deprauatio atque combinatio cognoscitur ex accedente sensu doloris, a sola funiculi tractione haud explicando, pungente, lancinante, vrente, iuncto cum infueto duritie, molis atque deformitatis incremento. Tunicam vaginalem et albugineam saepius in sarcoma incrementum, ipsa testis substantia minus degenerare, experientia euicit. Lipoma simplex et sarcoticum testem inter et epididymidem, vel in tuni-

ca vaginali prioris obortum, sarcocelen interdum mentitur. Testis vel epididymidis indurationem cum hydrocele coniunctam esse, vulgatissimum est; sarcocelen vero genuinam tale connubium iniisse et *Hydrosarcocelen* formasse, nulla certa obseruatione constat. Epididymidis intumescencia cum duritie infolita, a transitu feminis per vas deferens impedito, *Spermatocele* audit, ipse testis obstructionem successiue creans, vnde morbi sequuntur pro circumstantiarum diuersitate modificati. A testis obstructione saepius suboritur symptomatica funiculi turgescencia, plus minus crassa, ad tactum mollis atque anfractibus undique interstineta, Ramex varicosus aut *Cirsocele* nuncupata, a vasorum spermaticorum debilitate morbosa ortum trahens. Sanguinis a teste redeuntis diuturna remoratio venarum spermaticorum debilitationem varicosam aut Cirsoceles speciem creat, in sinistro latere solemniorem, varios ipsius testis adfectus inducentem. Lipoma in funiculi spermatici tunica vaginali subortum, situ, intumescencia, mollitie herniam omen-

omentalem mentiens, *Liparocele* salutatur, incommodum quidem sed numquam periculofum. Scirrhus testis degeneratio ad funiculum interdum adfcendit, huncque corripit, tumorem durum, inaequabilem, dolentem, ominofum certe morbum, inducens.

CCCLXXXI. SARCOCELE genuina et simplex fua indole infanabilis est, mole tamen molefta et funiculi fpermatici diuturna traétione nocitura fulcitur apto commodoque fufpenforio. Induratio testis, phlogofeos fequela curatur vapore acido parti adfectae faepius admiſſo atque emplafiro gummofo, penetrante, valide digere, poſt balneum vaporis tumori impoſito, qui fufpenforio deinde fuſtentandus eſt, ne funiculi tenſio reſolutionem impediatur: quodſi vero cauſſa venerea ſubeſt, remedia huic labi conuenientia in uſum vocentur. Scirrhus testis verus, quieſcens et miris, nulla curatione externa tentandus eſt; deſiderat tamen aſſiduam fufpenſorii fulcimentum omniſque ſtimuli vitiationem curioſiſſimam. Lipoma funiculi ſpermatici simplex

plex vel farcoticum, molestum nullam aliam fanationem admittit quam extirpationem cruentam, summa tamen cum cautela, ne partes adiacentes laedantur, peragendam. Spermatocele vera desiderat ablationem impediti, quod feminis transitum praecludit, sola quidem curatione chirurgica raro obtinendam: humorum motui in teste ipso symptomatice laeso occurritur metu relaxante prudenter adhibito suspensorioque commodo. Sympathica vero funiculi turgescencia, a diuturniore testis tumore nata, huius morbi conditionem sequitur, neque nisi eodem debellato sanatur. Ramicis denique varicosi a morbosa sanguinis venosi accumulacione orti curatio medicamentis topicis valide adstringentibus et roborantibus tentetur; in statu autem grauiore et doloroso ad varicum dissectionem, scroto in antecessum caute aperto, recurrendum est. Vtramque tamen medelam in pertinacissimo hocce morbo saepissime irritam esse, tristi experientia constat. Testis scirrhusus non solum molestiam, verum etiam dolorem atque periculum creans vnicum adgnoscat remedium, extirpationem nempe, quam hic Castrationem dicere

amant. Crudelis tamen et momentosa anceps-que ista operatio non nisi vrgente necessitate instituenda est: neque ad eam sine temero ausu recurritur quoties vires aegroti aetate aut morbo iam sunt fractae, vel scirrhosa funiculi spermatici labes annulum attingit vel altius adfecto dolor lumbaginis aemulus indicare solet.

CCCLXXXII. IPSA autem *castratio* sequenti modo absolvitur. Scrotum sectione longitudinali ab annulo ad alterum tumoris extremum audacter deducta aperitur. Sanguinis profluvium modum excedens notabiliorum arteriarum ligatura supprimitur. Integumentorum incisorum angulus separatur quatenus ad detegendum funiculi adfecti tractum necesse est. Filum ceratum arte contextum pauloque latius, per ipsam funiculi compaginem, inter vas deferens et vasa sanguifera acus curvae ope traicitur, susceptaque vasa interposito linteolo molliori vel mox constringuntur et infra ligaturam simul cum vase feminifero resecantur, vel quod praestat, funiculus liber statim in parte sana praeciditur. Nerui separatio, inanis certe labor, tutius omittitur. Posterior testiculi dissoluti facies dein-

deinde a scrotò caute separatur et vna cum adhaerente vitiata funiculi impositaque scroti parte, haud omiffis huius reliquiis inutilibus et vulneris fanationem retardaturis, rescinditur. Quum a funiculo rita ligatura constricto omne haemorrhagiae periculum absit, vulnus non nisi linamentis carptis mollioribus impleatur, impletum et linteo duplicato triangulari tectum fascia, quae a litera T nomen habet, deligetur. Haemorrhagia e vasis spermaticis apertis et liberis procedens, dum modica est, minime sistatur; quodsi vero profusior est, trito inter digitos extremo tumore compefcitur, sin minus, compressio funiculi ad pubem ope spleniolorum triangularium magnitudine gradatim auctorum, fascia quae spica dicitur, vel digitis firmatorum instituenda est. Qua etiam, quod rarum, incassum adhibita, vltimum at certum auxilium erit ligatura. Apparatus, si scopum attingit, intactus relinquitur, donec oborta suppuratio eius mutationem postulet, neque amplius imminet haemorrhagiae periculum. Compressio aberrans illico diligentius restauretur: insufficiens autem tempestivae ligaturae necessitatem parit,

quo nempe scopo filum ante transscissionem traiectum et relictum erat. Reliqua demum vulneris curatio chirurgica pro ratione symptomatum subsequendum adornanda est.

Cercosis.

CCCLXXXIII. CERCOSIS *est* excrescentia molli maioris, aequabilis, mollis, pyriformis et indolor saepe sarcotica, interdum lipomatosa, ex utero vel vagina propendens, caudam carneam fere referens. *Sedes* solemnis est uteri fundus, rarior collum, rarissima orificium: sarcoma vaginale, labis venereae plerumque proles vulgata sat facile deprehenditur. *Materia* est substantia mollis, vasis sanguiferis referta intra consistentiam carnis et fungi media, interno uteri vel vaginae tegumento obducta. Omnem Cercosin, multifida, quae tamen rarius occurrit, haud excepta, unico tantum petiolo radicali certa constat experientia. *Fundi* autem *uterini* excrescentia orificium transgressa sanguinis stillicidio stipatur, a perpetua strictura tumoris venas comprimente oriunda. Cognoscitur tum tactu, digito puta corporis mollis, pyriformis solitarii, orificium uteri quoad figuram

ram immutatum libere intrantis praesentiam facile indagante, tum diuturno et fere perpetuo sanguinis stillicidio. Quae in *cervice* vteri enata est, Cercosis nullam sanguinis profluuium secum vehit, cuius adeoque absentia, simul cum certa orificii vterini versus posteriora tractione in dictae originis coniecturam ducit, vltiore et attenta exploratione confirmandam. Ipsius denique *orificii* vterini Cercosis ob compressionis absentiam largiore basi radicata facillime cognoscitur obliqua huius ostii distractione, tumoris ponderi tribuenda, iuncta cum aperturae eius immunitate. Sarcoma vaginale e rugosa vaginae tunica, basi plerumque latiore exfurgens et integritatem orificii vterini nullo modo laedens, digito scrutante ab vterinis haud difficulter distinguitur. Vnde patet quomodo sarcoma vteri et vaginale dignoscantur ab inuersione prolapsu herniisque in vagina obuiis, aequae ipsa Clitoridis excrescentia, quae non adeo portentosa, quinimo in quibusdam regionibus, si auctoribus credendum, endemia, Cercosi adnumerata est. Liquet etiam, Cercosin vel situ vel mole vel utroque *nocere* posse: vterinam quidem

conceptui, vaginalem, grandioremaxime, partui quinimmo coitui obstare vulgatissimam denique, ex ipso uteri fundo prognatam ob sociam et indomabilem sanguinis iacturam tandem fieri lethalem constat. Cercosis sarcomatis naturam sequens et immutabilis nulla alia ratione sanatur quam exstirpatione chirurgica; quamquam observatione compertum fuerit, illam, quae fundo uteri inhaeret, sponte subinde secedere. *Curatio* huius mali perperam vel cum periculo aegroti tentatur praecisione, corrosione, tum maxime euulsione: tutissime autem succedit certa tumoris constrictione, vincula versus eius basin, quod alius fieri potest, ex arte circumiecto.

Verruca.

CCCLXXXIV. VERRUCA est excrescentia cutanea, vix sensibilis, interdum petiolata, modo solitaria, modo gregalis, varias corporis partes infestans, saepissime a labe locali, interdum tamen a vitio humorum originem ducens. *Curatio* vel exstirpationem ligatura, volsella, cultro, causticis prudenter admissis, praestandam, sym-

sympatheticis auxiliis haud raro succedentem, vel humorum simul correctionem exigit.

Clavus.

CCCLXXXV. CLAVVS est excrescentia callosa dura, pedum digitis fere priua, in centro callum durissimum gerens, ex cuticula ad tendines quinimo periosteum penetrans, summum dolorem creans, a pressione digitorum plerumque natales trahens. Qua vitata facile aueritur; iam vero eminens balneo, emplastro, aliove adplicato relaxante emollitur, scalpelloque caute raditur, donec nuclei extractio succedat: reuertens denique sub repetita curatione paullatim emoritur. Nonnulli vesicatorio et suppuratione sustentato malum eradicare fatagunt.

Naeuus.

CCCLXXXVI. NAEVVS est excrescentia congenita, indolor, subrotunda, interdum verrucosa, pilosa, varia quandoque repraesentans: eodem tamen nomine etiam venit simplex cutis decoloratio congenita maculam referens, statis temporibus decrescens iterumque recurrens. Vtrumque vitium, prius saltem, si vel mole vel

deformitate iniuriam infert, aut ferro exsecandam aut causticis consumendum est.

Fungus articuli.

CCCLXXXVII. FUNGVS ARTICVLI vel Lupia iuncturae *est* tumor articularis, genu maxime infestans, lentus, perennis, diffusus, palpens, ad tactum fungorum in modum inaequalis, plerumque elasticus, nulla pressione mutabilis, indiciorum materiae fluctuantis expers, motumque cum dolore laedens. *Sedem* maligni constituunt expansiones membranaceae et ligamentosae articulum circumdantes, unde iste quaquaversum intumescit ipsamque poplitis lacunam opplet. *Principium* est ligamentorum articularum, capsulae et membranarum adiacentium peculiaris resolutio ab ipsius telae cellulosa interstratae et intime contextae alteratione oriunda, unde densarum harum partium turgescentia laxa inque fungosam quasi substantiam degeneratio. Vel *idiopathicus* est fungus articuli, e causis abstrusis sarcomati forte communibus nascens: vel *symptomaticus* a laesione externa aut per translationem alicuius morbi affinis, Rheumatismi potissimum, procedens. Varias autem

autem inducit *noxas*: articuli debilitatem, rigiditatem vel incurvationem: tumoris augmentum dolor sequitur, noctu, frigore, temporis iniuria exacerbatus, ad quemlibet articuli motum acutissimus, tum quoque venarum circa hunc ludentium varicosa, glandularumque eiusdem lateris veluti serophulosa intumescencia. His superuenit tandem totius membri macies, corruptio tumoris fungosi in colliquamentum acre, articulum partesque vicinas cum immanissimo dolore depascens, et aegri tandem tabida confectio. Difficillimam esse genuini fungi articularis fanationem ex perspecta eius natura prono fuit ratiocinio, ancipitemque eiusdem *euentum* tristis experientia confirmat. Minora tamen obstacula periculaque creat symptomatikus quam idiopathikus; ceteris saltem domabilior est is qui a laesione externa suboritur. Qui Rheumatismo superuenit, vago dolore liberans, morbi primarii medelae interdum cedit. Fungus mollis, lente increfcens, doloris expers, in corpore ceterum sano diu sine vltiore noxa persistere potest: verustus autem, dolore acerbus, in vlcerationem aut in colliquamentum acre articulum

partesque vicinas corrumpens pronus, ex parte iam résolutus, ad omnem leniorem medicinam rebellis est et duram amputationis necessitatem inducit. Morbi *curationem* quod spectat, duplex hic datur indicatio: humores praeter naturam adfluentes mature atque efficaciter ad locum opportunum sunt deriuandi partesque ligamentosae membranaceaeque, tela cellulosa fungosa penetratae laticem recipientes, nouo robore firmandae. Priori scopo satisfacit Chirurgia vlcere in vicinia tumoris excitato, profundo inque copiosa suppuratione vltra perfectam morbi sanationem sustentato: alterum praestat fotu spirituose aromatico, penetrantissimo, discutiente et roborante, etiam Aeolipilae ministerio diligenter adplicando, vel embrocha exsiccanti, salina, acida, saturnina, vel denique fortiter adstringente, vitriolata aut aluminosa. Fungi vero articularis dissectio male semper succedit, cariemque vlcera sinuosa, pertinacissima quid? quod ipsam Gangraenam creare solet.

CCCLXXXVIII. ALII autem dantur adfectus, fungum articuli mentientes. Tumor genu ab effusione serosa sub fascia lata articulum arc-

te cingente lente subnatus, diffusus, aequabiliter tensus dolore et motus laesione minus molestus, vel etiam a fero acri sub aponeurosi ad superiorem patellae marginem congesto ortum habens, profundus, dolorosior, ulcera artificialia vesicatorium et fotum efficaciter discutientem desiderat. Qua ratione Hydrops articuli a fungo differat ex comparatis iis, quae (cccxvii et cccclxxxvi) diximus, elucescit. Tumor autem ex purulenta in cavo articulari congestione natus, exque signis praegressae inflammationis, suppurationis aut metastaseos dignoscendus, maturam puris emissionem postulat, licetne haec quidem certam sanationem promittat. Cystis vel Scirrhus circa articulum subortus, in poplite non adeo infrequens, extirpationem requirit, quae vero in hac parte, si qua alia, caute est instituenda. Racchitici, arthritici, podagrici iuncturarum tumores, vti et Paedarthrocace, certissimis suis signis a fungo nonnisi articulari facile distinguendi, morbo, e quo fluunt, sublato tolluntur.

Hyper-

Hyperfarcosis.

CCCLXXXIX. HYPERSARCOSIS *est* excrescentia rubra, mollis et fungosa in vlceribus impuris et ossibus corruptis imprimis obuia, cathaereticis atque sectione auferenda. Excrescentiae durae matris fungosae a violentia externa interdum ab acrimonia humorum, syphilitica maxime originem ducentes, lente cranium dissoluere et tumorem externum formare possunt, qui cuti concolor, mollis, immobilis est, saepe etiam pulsationem habet tumoremque aneurysmaticum mentitur, margine ossis dissoluti ut plurimum tactu percipiendo, dolores crudelissimos, compressi cerebri symptomata successiva, certam denique mortem adfert, nisi integumentis resectis margo ossis trepani ope auferatur; tunc demum ipsius excrescentiae destructio cultro, ligatura, causticis stypticis, prout res exigit, molienda est.

Exostosis.

CCCXC. EXOSTOSIN in vniuersum *vocant*, tumorem durum, ex ipsa ossis substantia, multiplici modo ultra definitos limites adauicta enatum; magna autem hic datur differentia. Etenim

nim non solum vel *uniuersale* est vitium, omnium nempe ossium compagem adauctam siens, quod vel particulare, in singulis maiorum partibus obuium; verum etiam quoad causam toto coelo differt, fibrarum ossium debilitas vel cum succi nutritii vel cum humoris acris congectione coniuncta est. In priore casu morbus exquisitae exostoseos nomen meretur: praesente vero acrimonia et inde pendente ossis corruptione vel vario alio adfectu ex communi causa deriuando Racchitidem, Tophum et reliquas ossium excrescentias constituit, quarum quidem pleraequè forte aequo iure ad mala ex saluto continuo oriunda referri possent, hic tamen propter communem intumescenciam satis commode simul cum reliquis pertractantur.

CCCXCI. GENVINA itaque Exostosis mihi est tumor singuli ossis vel plurium, durissimus, indolor, pro diuersa debilitatis fibrarum et pressiois partium adiacentium gradu volumine et figura varius, lenta incrementa capiens suaeque natura immutabilis pariter ac innocuus, situ tamen, mole aut figura nonnumquam functiones partium vicinarum diuersimode laedens quin-

immo

immo obscurissimos planeque immedicabiles morbos inducens. Quamdiu haecce increfcentia nullam parit noxam, intacta relinquenda est; iniuriam autem iam inferens extirpanda est, quod quidem, praemissa congrua partium incumbentium dissectione vel ferra vel cuneo et malleo prudenter peragitur. Exsectionis denique vestigium ad exfoliationem vulnusque ad consolidationem artis auxiliis deducendum est.

Racchitis.

CCCXCII. RACCHITIS *est* morbus compositus ad deformitates referendus, inter cuius symptomata characteristica haud infimum locum tenet dura ossium in articulos coeuntium intumescencia, media illorum parte potius emollita adeo ut nonnumquam ceream flexilitatem monstrant. Carnes simul marcent et flaccent, cutis, excepto abdomine et capite laxata est et rugosa, caput in maius volumen excrescere videtur, facies plenitudinem adfectat, sternum protuberat lateralibus pectoris partibus compressis, abdomen intumescit, vires corporis lumborum potissime, languent, unde segnities ad motum, praesente tamen praecoci ingenio et iudicio, viuida-

viuidaque ciborum cupidine. Morbus vel tenellos inuadit infantes, dentitionem mire retardans, aut pueros corripit, dentes tunc cariosos reddens; saepissime intra tertium vel sextum aetatis annum euanescit, rarius ad duodecimum excurrit, rarissime per totam vitam protrahitur. *Principium* in specifica humorum laebe, qua particulae terreae absorbentur, solida in vniuersum debilitantur, scrophulosae adeoque aliquatenus analogae, consistere videtur. *Causae* hunc morbum inducentes variae sunt: parentes Venere, aetate exhausti, cacochymia, syphilitide maxime, laborantes infirmam inque Racchitidem pronam procreant sobolem: nutrix similibus vitiis adfecta, potui spirituoso vel victui acescenti indulgens, lactis inops, farinacea cruda, saccharina, in acorem degeneratura, glutinosa, spiritus ignobiliores, forbillitiones debilitantes, vel ambulationes praecoces vel iusto particiorem corporis motum pusioni concedens, sub ipsa lactatione cum viro congressa, immatura denique ablactatio, praegressis potissimum conuulsionibus, malo ansam praebet. Mutationes autem ossium a malo racchitico oriundae et ad
prae-

praesentem considerationem maxime facientes in genere hae sunt: compages ossea mollescit, hinc musculorum actio corporisque pondus varias inducit curvaturas, anguli eminentiaeque complanantur vel rotundantur, extrema articularia intumescunt, superficies externa inaequalitatem et incrustationis speciem contrahit innumerisque foraminulis saniem rubellam fundentibus notatur, colorem denique cineritium inducit, medulla simul fluidiore et abundantiore. In specie vero dentium germina delentur, protrusi corrumpuntur, claviculae, versus sternum praesertim, inflantur et intorquentur, humerus vlna et radius versus interiora flectuntur, manus et pedis digitorumque ossa crassa et tuberosa apparent, collum femoris transversalem directionem consequitur, genua ad se inuicem accedunt, tibiae fibulaeque extrorsum curvantur, pelvis a debita forma aberrat, apertura superiore angustatur, inferiore nimis ampliata vel vice versa spina dorsi diuersimodam flexuram adsumit, capitis denique moles aliquam deformationem patitur, quae omnia situ consueto pravaque portatione et vestitu inepto musculorumque actione deter-

determinantur. Neque raro post morbum superatum remanent variae deformitates, in foeminarum peluibus varia partui obstacula parantes, claudicatio et similia, sicut etiam serophulosi viscerum tumores, ciborum concoctionem, chyli elaborationem, respirationem laedentes, tristissimis saepe sequelis viam sternunt. Quoad *prognosin* notandum, ex maturiore morbi accessu, exque ossium carie et maiore curvatura ad peiorem illius indolem satis congrue concludi, sanationem, nisi ante septimum aetatis annum successerit, difficillime et vix absque superstite formae vitio obtineri, scabiem denique superuenientem bonum esse signum. *Curatio* solis interdum Naturae viribus perficitur; chirurgica autem auxilia potissimum versantur in superflui humoris euacuatione et solidorum corroboratio: postremo scopo balnea frigida, medicata, frictions, prudensque corporis exercitium respondent. Scabiei insitionem commendari legimus. Cariei therapia alio loco exponetur.

Lordosis.

CCCXCIII. LORDOSES dicuntur curvaturae, atque gibbositates ossium trunci vel artuum, a

diuersis, quas occupant, partibus diuersimode denominatae. Sic alia est lordosis spinalis, alia scapularis, sternalis, costalis, peluialis. Racchitidis plerumque symptomata aut sequelae, Natura medicatrice nonnumquam *sanantur*. Chirurghi tamen prouidissimam ac indefessam exposcunt curam, qui in gibbosis infantibus capitis moli spinam prementi idoneum paret sustentaculum, situm corporis diurnum nocturnumque ita adornet, vt muscoli cum ligamentis ad restituendam pristinam formam conspirent, conuexi leuem iugemque compressionem, concaui sustentationem procuret, ad digestionem et respirationem scrupulose semper respiciendo. Alii ex quotidiana corporis suspensione haud parum sperant. Ossium longiorum curuaturis apta succurritur fascia, tum maxime prudenti vitatione talis positurae, quo pondus corporis in partem deformatam agit. Neque vniquam negligenda est causa latens. Vetusiores autem Lordoses omnem fere respuunt correctionem.

Tophus.

CCCXCIV. TOPHVS *est* tumor ossis, partem sanam duritie non aequans, planus, aequabilis,
dolore

dolore molestus, in compactiore fabrica ossea enatus. Cuius *principium* est lamellarum superficialium successiva diductio, a congestione humoris vel sani, vel labe venerea, scorbutica, serophulosa, cancrofa corrupti, ortum trahens. Pro varia principii conditione multiplex est Tophi differentia et *terminatio*: frequenter quidem resolutionem admittit, interdum vero in genuinam Exostosin (cccxcī) transit, neque raro cariosus euadit, indomabili saevitie aegrotum aliquando excrucians. Recentis *resolutio* adiuuatur medela principio eius speciali cognito propria atque medicamentis externis efficaciter discutientibus. Carioso communis corruptionis offium tractatio competit.

CCCXCV. LIGAMENTI vel tendinis morbosa inflatio et induratio similem tumorem osseum aliquando mentitur, non nisi curiosissimo examine dignoscenda.

Gummi.

CCCXCVI. GUMMI *est* tumor duriusculus, sed Topho (cccxciv) mollior, planus et aequalis, circumscriptus, ossi proximus, saepe do-

lens, a viscido humore in periosteo vel in capsula peculiari collecto ortus. Dolore molestus et ossis corruptionem minitans aut medicamentis externis efficaciter discutientibus, aut tempestiua vlceris incisione et curatione sanatur.

Hyperostosis.

CCCXCVII. HYPEROSTOSIS *est* notabilior ossis intumescencia, plus minus dura, inaequalis et tuberosa, vniuersam interdum ossium minorum compagem occupans, saepius tamen in spongiosi maioris extremis residens, a carne fungosa et humore inter lamellas haerentibus exorta, nulla arte nisi membri adfecti amputatione *medicabilis*.

Paedarthrocace.

CCCXCVIII. PAEDVARTHROFACE *est* intumescencia ossis pueris, racchiticis maxime, familiaris, vniuersam molem ossis, adaugens in extremitatibus frequentior, spongiosa et inaequalis, vix aut parum et obscure dolens, ab humore morbofo intimam ossis compaginem penetrante producta, in cariem pronissima. *Sanationem*

tionem matura caussae correctio promittit, discutientibus et roborantibus externis simul in usum vocatis.

Teredo.

CCCXCIX. TEREDO, sideratio, gangraena, cancer ossis, recentioribus *Spina ventosa*, est intumescencia ossis, in minore quidem vniuersalis, in maiore partialis, spongiosa, inaequabilis et mire tuberosa, acerbos dolores creans, cum carie partiumque incumbentium inflatione et exulceratione fistulosa coniuncta, ab intimae compaginis osseae corruptione natales ducens. Dirissimi huius mali principium est vel ipsius olei medullaris acrimonia, vel humoris stagnantis venerea, scorbutica, racchitica, scrophulosa, carcinomatosa labes, qua textus osseus corroditur, in putrilaginem conuertitur, inque monstruosam molem et figuram expanditur. Interdum quoque parte ossis emortua, reliqua viua et luxurians illam obtegit: haec ossis in osse inuenti origo. Omnem autem atrocissimi morbi differentiam hic exponere nimium foret. *Prognosis* innititur cognito mali, principio gra-

dui et aetati. *Curatio* externa a cariei tractatione, suo loco dicenda, non recedit.

Osteosarcosis.

CD. OSTEOSARCOSIS *est* dolorifica et luxurians compagis osseae degeneratio in substantiam mollem carni aut pinguedini similem. Quod locale plerumque vitium in spongioso ossium textu maxime frequens, initio difficulter distinguitur, et in corruptionem carcinomatofam pronissimum sola extirpatione matura *sanatur*.

CDI. AFFINIS Osteosarcosi morbus est uniuersa fere *ossium mollities* vel etiam liquefactio, cum rachialgia acerbissima et mira artuum contorsione totiusque corporis contractione successiua. Infolens, obscurus truculentusque hic affectus omnem medicationem spernit.

CDII. INTVMESCENTIAE panniculi adiposi, abdominis ipsiusque vteri, ab aëre rarefacto oriundae, *Emphysema, Physocephalus, Bronchocele, Tympanitis, Physometra, Pneumatocele* vel certitudinis fundamento omnino carent, vel tamquam aliorum morborum symptomata ad horum considerationem pertinent.

SECTIO II.
MARCORES ET EORVM
THERAPIA.

CDIII.

MARCORES vocantur morbi quorum praecipuum symptoma consistit in diminutione voluminis: cui quidem vitio omnes partes organicae, maxime tamen carnes et tela adiposa sunt obnoxiae.

CDIV. HORVM (CDIII) *principium est* detractio pinguedinis, vel succi nutritii, vel ipsius sanguinis, cellulas aut vasa in statu sano distendentis solidorumque iacturam reparantis. Quae eo conferunt, *causae* triplicis generis sunt: vel copiam humorum in vniuersum minuunt, sicut euacuationes nimiae, Veneres extenuantes, alimenti defectus, morbi praegressi, variae praesertim adfectiones et vitiositates, ritam chyli elaborationem, aut transmissionem, aut assimilationem laedentes: vel vires impellentes frangunt, quo simul cum prioribus pertinent senectus, languor et animi pathemata, deprimentia

dicta: vel localem resistantiam pariunt, arteriam v. c. neruine maiorem comprimendo.

CDIV. VNDE patet Marcorem vel *idiopathicum* esse vel *symptomaticum*. Distinguitur quoque in *uniuersalem*, et *partialem*, inque *febrilem* et *non febrilem*. Vtroque respectu posteriore Marcotes satis commode in tria disper-
tiuntur genera, *Tabem* nempe, *Phthisin* et *Marsmum*.

CAPVT I.

T A B E S.

CDVI.

TABEM *dicimus* marcōrem corporis vniuersalem (CDII) cum febre hectica, absque tussi et sputo purulento.

CDVII. INTER cuius *causas* frequentiores sunt Venus immodica, lactatio nimia, Hydrargyrosis rigorosior haemorrhagiae aliaeque euacuationes vberiores, moeror, obstructions viscerum et glandularum, maxime abdominalium, peioris notae vlcera, suppuratio interna in vias aëriferas non penetrans, vomica pulmonalis integra, corruptiones ossium, singularis aëris constitutio, miasma venereum, catarrhi, alui fluxus febres et alii morbi male curati. Vnde patet hunc morbum saepius esse symptomaticum atque secundarium, quam idiopathicum et primum.

CDVIII. PERICVLOSISSIMVM et vix vniquam sanabile malum Medicorum striete sic dictorum curae plerumque committi solet. Neque tamen

nihil hic promittit Chirurgia. Sic in tabe dorsali haud exiguam operam ferunt balnea: ad glandularem autem ea quoque, quae de Scrophulae et Scirrhi curatione (cccxxii. cccxxxi) diximus, sub prudenti restrictione adplicari possunt: ulcerosa et venerea sine auxiliis externis curari nequit: apostema, tristis huius morbi fomes, audacter incisum aliquando sanatum est. Vomica non raro ad rupturam deducit vapor tussim ciens inspirando haustus.

CAPVT II.

PHTHISIS.

CDIX.

PHTHISIS est marcor vniuersalis (CDII), non solum cum febre hectica, sed etiam dyspnoea tussi vtque plurimum sputo purulento coniunctus.

CDX. Cuius *caussa* semper est vlcus vel in ipso pulmone vel in parte vicina haerens materiemque in bronchia transmittens. Hinc nunquam fere idiopathica aut primaria est phthisis, sed alius morbi, maxime Peripneumoniae, Pleuritidis, Hepatitidis, Haemoptoës, variaequae metastaseos sequela.

CDXI. RARO quidem sanationem admittit iste morbus, quae tamen nonnumquam succedit, egregie adiuuatur haustis vaporibus relaxantibus, emollientibus, leuiter stimulantibus, maxime vero fonticulis ad thoracem excitatis, qui in vniuersum iure meritoque laudantur ad curandas suppurationes internas: eximiam quoque utilitatem habent parcae et repetitae sanguinis detractiones.

CAPVT III.

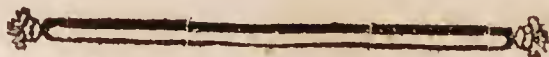
MARASMVS.

CDXII.

MARASMVS seu Atrophia *dicitur* Marcor nulla febre, tussi aut sputo purulento stipatus. Vel *uniuersalis* est totum corpus extenuans, vel *partialis* ad certum quoddam membrum limitatus.

CDXIII. MARASMVS *uniuersalis* aëris insalubris, moeroris, vitii in canali alimentari, obstructionis glandularis, senii aliarumque communium Tabis causarum proles, quoad curationem ab illa vix recedit. In ea specie, quae a denegato alimenti descensu oritur, clysmatibus forte etiam inunctionibus idoneis nutriendum est corpus.

CDXIV. MARASMVS *particularis* a locali resistantia membro adfecto propria, nerui nempe aut arteriae compressione vel obstructione originem plerumque ducens, hinc Paralyseos haud infrequens comes, obstaculi ablatione, si fieri potest, adhibitis deinde frictionibus, balneis cet. sanatur.

SECTIO III.

RETENTIONES.

CDXV.

RETENTIONEM *dicimus* morbum, cuius praecipuum symptoma constituit defectus vel saltem imminutio vel difficultas excretionis cuiuspiam naturalis. Vnde liquet inter omnes adfectus, qui ex impedito vel suppresso transitu nascuntur, nullos dari, in quibus ipsum hocce principium tam evidens sit inque sensus cadat, quam in praesentibus. Patet quoque, ea, quae de *causis, effectibus* et *therapia* vniuersae huius morborum classis (CCLXXVIII - CCLXXX) diximus, maxime etiam de Retentionibus in genere spectatis esse subsumenda.

CDXVI. LATIORE quidem sensu Retentionibus haud immerito adnumerari posset quilibet partus laboriosus et impossibilis, difficilis vel denegatus calculi aliusue corporis alieni exitus, sanguinisque menstrui fluxus impeditus et alia nonnulla; at vero quum obstetricia Chirurgiae pars instituti nostri ambitum non ingrediatur, calcu-

calculus alio loco considerandus veniat, menstruorum defectus denique potius ad causas morbificas vel ad aliorum adfectuum symptomata pertineat, illa forte catameniorum molesta retentione, quam coalitus praeternaturalis, suo loco dicendus, infert, excepta, hic tantum urinae atque fecum aluinarum impeditam emissionem pertractabimus, sub *Ischuriae, Dysuriae et Constipationis* ritulis comprehensam.

CAPVT I.

ISCHVRIA.

CDXVII.

ISCHVRIA in vniuersum *vocari* solet suppressio effluxus vrinae. Mali specie caussisque diuersissimi distinctionem optime suppeditat varia vrinae retentae et accumulatae fedes: vnde triplex exponenda venit Ischuria, *renalis* nempe, *ureterica* et *vesicalis*: quae enim *urethralis* salutatur, omnino ad postremam pertinet.

Ischuria renalis.

CDXVIII. ISCHVRIAM RENALEM, nonnulli dicunt suppressam vrinae in vno vel vtroque rene secretionem, morbum certe perrarum in sola fere huius organi inflammatione reuera occurrentem neque, nisi vtrumque colatorium obstructum fuerit, ex simplici mictionis defectu cognoscendum, quum vno rene adfecto alter eius vices supplere soleat, sicut etiam spasmus idiopathicus vel sympathicus, altera sollemniorque talis suppressionis caussa, cum aliqua constantia praecludit. Neque facile admitti potest
ple-

pletcora, lentor, paralyfis, integram canaliculorum vniuerfitatem obstruens, vel tanta euacuationis alienae vbertas vt non habeant renes quod colent. Vnde elucefcit quomodo malum, numquam non fymptomaticum, dignofcendum et curandum fit.

CDXIX. VERIORIS autem nominis Ifchuria renalis *eft* vrinæ in vno vel vtroque rene retentio. Quae oboritur quoties constrictio fpasmodica, tumor, vaforum turgor, calculus, grumus cruoris, pus, mucus, lotii in pelui renali collecti defcenfui in vreterem obftat. Quum vero ifte adfectus non fecus ac fecretionis fuppreffio (CDXVIII) raro vtrumque renem inuadat, aequè abfonum foret, plenarium mictionis defectum hic expectare. Vnde in formanda morbi *diagnofi* recurrendum eft ad cauffae obftaculum creantis figna adque accumulatae in rene lotii effectus. Vrina autem receptaculum renale expandens dolorem in regione lumbari plus minus grauem et varias fub trunci motu moleftias producere, fumme auctam apoftema fluctuans interdum mentiri, exque reforptio demum latice febrem, fecretiones vrinam redo-

len-

lentes, conuulsiones superuenire necesse est. *Curatio* huius Ischuriae vnice versatur in auferendo obstaculo, pro cuius diuersitate varia laudantur auxilia externa, maxime euacuantia, clysmata, femicupia. Tumore ad lumbos exorto fluctuante secundum artem inciso calculum sublatum fuisse legimus.

CDXX. VTI autem obstaculum vrinae ex pelui descensum impediens eius retentionem circa ipsam scaturiginem, ab Ischuria vesicali ceterisque mox dicendis valde distinctam, producit, sic quoque contraria causa eundem habet effectum. Quippe lotium in vretere accumulatum facile in renem redundat, quid? quod vesica urinaria summo gradu distenta, fracta valuarum vretericarum resistentia in hosce canales inque ipsos pelues renales non sine notabili aegroti leuamine, regurgitat latex, expansionemque creat, dicti (CDXIX) morbi aemulam, diuersis tamen auxiliis, vtpote ad remotiorem causae sedem directis, tractandam.

Ischuria vreterica.

CDXXI. ISCHURIA VRETERICA *est* retentio urinae in vno alteroue vretere, quoad *causas* renali (CDXIX) analoga, solo dolore ad hypogastrium vesicamque decurrente, tumoreque saepe externo *dignoscenda*, similem quoque *medelam* poscens.

Ischuria vesicalis.

CDXXII. ISCHURIA VESICALIS, nonnullis Hydrops vesicae dicta, *est* morbosa lotii in vesica urinaria retentio ab emissionis impedimento. *Cognoscitur* e deficiente mictione; sensu ponderis in hypogastrio, pube, perinaeo; perpetuo, at inani, mingendi conatu; notabili imi ventris intumescencia supra ossis pubis arcum exsurgente, initio subfluctuante, semper elastica, hemisphaerica figura violenter expansam vesicam prodeute, neque digiti attactum, neque erectum corporis situm ferente; protuberantia denique intestinum rectum atque vaginam angustante, immisso in haec caua digito detegenda. Quibus signis, constantia et gradu haud parum diuersis, maximam certitudinem addit retenti lotii effluxus

rita catheteris immiffione aliaue obftaculi folu-
tione reftitutus, huncque infequens beatiffimum
leuamen, euaneſcente ſimul tumore. Vnde pa-
tet quomodo diſtinguatur haecce Iſchuria a re-
nali (CDXIX) vt et vreterica (CDXXI): vtriusque
tamen ſymptomata iamiam recensitis ſuperueni-
unt, quamprimum veſica ſummo gradu diſtenta
lotium vreterum oſtia ſubit adque fontem ſuum
remigrat.

CDXXIII. QVAE Iſchuriam veſicalem infe-
runt, *cauſſae* vel in prauo veſicae ſitu vel in
cauo tunicisue eiusdem, vel in vrethra vel aliis
partibus vicinis ſunt quaerendae. Et primo qui-
dem naturalem vtris vrinarii *ſitum* mutare con-
tentoque lotio exitum denegare valent omnes
partium adiacentium herniae, prolapſus aut in-
uerſiones, illam ſecum trahentes vel includentes.
Ipfum Veſicae *cavum* Iſchuriae cauſſam continet
quoties veſica lotio diutius retento vltra modum
expanſa, vel corpora aliena inducta, vel calcu-
lus, excreſcentia, pus, ſanguis, mucus, vermis
colli oſtium claudunt. *Tunicae* inflammatae,
induratae, paralyſi vel ſpasmoadfectae lotii
effluxum non ſinunt. Quibus accenſendus eſt

tumor vuulae ac trigoni vesicae. *Vrethram* autem varia compressio aut obturatio v. c. a tumore, coalitu, calculo, pure, sanguine, muco, propria canalis inflammatione, ulceratione, cicatrice, strictura, callositate, fungositate duplicaturae membranaceae, tumore varicoso textus spongiosi, intumescencia verumontani, induratione glandularum, imperuiam reddere potest. Multiplex denique est *partium vicinarum* deuiatio a statu sano, quae Ischuriam vesicalem creat: sic vteri situs mutatus aut volumen auctum, sic diuersi vaginae, intestini recti, perinaei prostataeque tumores collum vesicae vrinariae comprimunt lotioque viam praecludunt.

CDXXIV. DIVERSISSIMAS hasce causas pariter diuersas producere Ischuriae vesicalis species, inque particulari cuiuslibet diagnosi potissimum ad signa causae respiciendum esse, sua sponte patet. Quae a mutato vesicae *situ* pendet, sagaci ventris, perinaei, vaginae rectique intestini exploratione haud difficulter dignoscitur. Mingendi *stimulum studio cohibitum*, poenitentiam nimiae sedulitatis ac verecundiae prolem, accusandum esse docet erroris memor ac-

grotus, assiduusque et frustraneus vrinam fundendi conatus. *Calculi* aliusue corporis alieni suspicionem mouent peculiare horum notae, ad calcem operis tradendae. *Polypofas vesicae excrescentias* adesse monstrant praeuia inflammationis, suppurationis, excoriationis vel corporis alieni hospitati signa, et ipsa caui exploratio catheteris ope instituenda. *Obstaculum purulentum* indicant signa praegressae in rene, vretere, vesica vel partibus vicinis suppurationis, vrina pus admistum habens, nonnumquam etiam lamellati quid secum vehens, lentumque difficultatis mingendi augmentum, donec materia purulenta copiosa tenax vesicae collum occludat. *Sanguinis* grumum vel gluten *mucosum* in causa esse praecedentia extrauasionis sanguineae vel congectionis mucosae signa, lotiumque cruore vel muco mistum declarant. *Inflammationem* tunicarum vesicae produnt febris acuta, dolor ardens crudelis in perinaeo et hypogastrio, interdum rubore externo stipatus, ipsius Ischuriae ex grauissima Dysuria origo, perpetuus impotensque vrinam emittendi nisus, alius adstricta, summus tenesmus, anxietas intolerabilis,

vigiliae, delirium, vomitus, sopor, extremorum frigus. *Induratae* vesicae difficilior est cognitio, probabilis tamen nascitur coniectura ex senio et vitae genere aegroti, praegressis adfectibus vesicalibus, et defectu notabilis in hypogastrio intumescantiae, forte etiam exploratione. *Paralyseos* diagnosis magis obuia est: causae praegressae medullae spinalis vel neruorum vesicalium compressionem inducentes, insensibilitas vtrius distenti, vel saltem non adeo molesta eius incommodi perceptio, aliarum partium inertia vel euidens resolutio, mictio manu hypogastrium premente, tussi validoue nisu succedens perque gradus increfcens, nullo simul praesente obstaculo in vrethra hanc Ischuriae causam indicant. *Tumor viulae* ac trigoni vesicae, senibus haud infrequens, noscitur ex lento mali accessu et duritie supra prostatam digito in rectum immisso obuia. *Spasticam* colli vesicae constrictionem adesse iudicamus, si causae spasmus creantes praecesserunt, si dictam partem atque perinaeum durities et dolor occupat, intestino recto in sympathiam raptio, si denique vrethra est libera lotiumque sub violento omnium potentiarum

tiarum expultricium aetione nonnisi paucis guttis prodit. *Vrethrae* compressio vel obstructio mechanica cognoscitur ex canalis imperuiatione, tumoribus membri virilis, perspectisque morbis vel erroribus praegressis, vesica simul a qualibet Ischuriae causa immuni. Quod si praecessit difficilis vel dolorifica mictio cum tenui, flexuoso, bifurcato vrinae flumine, Gonorrhoeae praesertim pedissequa, in plenariam lotii retentionem gradatim terminata, stricturis, contractionibus, filamentis, inflationi varicosae, forte etiam carunculis vel excrecentiis tribuenda erit Ischuria. Morbosa *partium vicinarum* conditio, tumores ani, intestini recti, perinaei, prostatae, vaginae, inflammatorii, haemorrhoidales, purulenti, aquosi, excrementa aut corpora aliena impacta, vterus grauidus, parturiens, e sede sua dimotus cet. exploratione facile indagantur.

CDXXV. ISCHVRIAE *prognosis* quod spectat, morbus in vniuersum semper grauis est et periculofus, non rupturas solum, vrinae infiltrationem variasque fistulas, verum etiam ingentem vretorum ipsorumque renum expansionem, vrinae suppressionem eiusque resorptionem,

hinc anorexiam, cardialgiam, vomitum, saporem ac foetorem vrinofum, febrem acutam, soporem, conuulsionem inducturus, nisi tempestiue debelletur. Singularum specierum prognos ex cognita causa huiusque medicabilitate vel immedicabilitate eruitur.

CDXXVI. ISCHVRIAE *curatio* chirurgica in vniuersum praescribit ablationem causae vrinae exitum praeccludentis emissionisque naturalis restitutionem, vel lotii retenti educationem arte praestandam. Speciatim vero illa, quae a *mutato situ* vesicae ortum habet, therapiam herniarum ac prolapsuum, vberius deinde exponendam requirit. Ischuriam a vesicae *calculo* vel alio corpore praeternaturali non raro tollit talis positura, sub qua obstaculum illud ab ostio vesicae recedit, quod etiam immisso cathetere saepe dimouetur: iterum tamen iterumque recurrens malum non nisi operatione, suo loco dicenda, radicitus curatur. Quae a *pure, sanguine*, cetera oboritur, vrinae retentio catheterismo, iniectionibusque diluentibus et incidentibus, haud neglecto morbo primario, aufertur. Ischuria ab *excrefcentiis* polyposis poscit catheterismum, sub-

iunctis

iunctis, deinde iniectionibus detergentibus; si vero his resistat malum, ad incisionem colli vesicae, tumorisque irritationem, macerationem, ligaturam, euulsionem, suis quamque signis indicatam atque prudentissime instituendam, recurritur. *Inflammatis* vesicae tunicis conueniunt auxilia antiphlogistica communia, maxime autem sanguinis missiones, inter quas primum locum tenent hirudines in vicinia loci adfecti adplicatae: quid? quod haemorrhagiam rudiore catheterismo inductam egregie iuuasse legimus. Vrilter simul adhibentur topica resoluentia, emollientia, hypogastrico, perinaeo admissa, intestino recto iniecta, semicupia. Nonnulli a liquido demulcente vrethrae iniecto aliquid sperant. Morbo autem his non cedente catheteris aut cerei immissio secundum artem instituitur. Omnibus sine fructu tentatis ad punctiorem deueniendum est. Ischuriam ab *induratione* et phlogosi vesicae promptissimo hydrargyri vsu debellatam esse legimus. *Paralyticae* vero medela praecipue consistit in assiduo, repetito, neque difficili catheterismo, fotu frigido penetrantissimo, tam ad hypogastrium quam ad peri-

naeum admissio, vesicantibus ossi sacro adpositis, iniectionibus leniter stimulantibus, et si vitium locale adsit, huius ablatione speciali. Quae ex colli vesicae *spasmo* et lotio ultra terminum retento nascitur, auxilia requirit antiphlogistica, antispasmodica, foveae emollientes, foveae, cautissimamque deinde catheteris vel candelulae introductionem. *Trigoni tumor* difficillime dispellitur, hydrargyri tamen usum hic profuisse observatum est. *Vrethrae* mechanica compressio ablationem comprimentis prudentemque instrumenti immisionem, coalitus, calculi vel corpora aliena singulares sectiones suo loco proponendas postulant: lentae eiusdem angustationi medetur indefesso et legitimo cereorum usu, quo obstaculo vincendo impare vesicae punctio est instituenda. Ischuriae a *partium vicinarum* intumescencia curatur prudente catheterismo vel cerei immisione atque therapia morbo primario adaptata. Pressionem ab *utero* distento tollit situs resupinus, reflexus aut antrorsum depresso pectore inclinatus, abdominis ab osse pubis remotio vel eleuatio manus vel vincturae ministerio praestanda, his denique nihil efficientibus,

affi-

affiduus ad imminentem partum catheterismus, aut imminutio tumoris methodo naturae morbi adpropriata.

CDXXVII. CANDELULA autem seu *cereus*, quo ad peruium reddendum vrethrae canalem vesicaeque ostium vtimur, e sparadrapo seu linteo tenui materia ceracea imbuto, quo scopo nonnulli Emplastrum diachylon cum hydrargyro vel stibio remixtum laudant, singulari artificio arctissime conuoluendo paratur, ut turundae similis fiat, altero extremo vtcumque tenuiore, cylindracea, adcuratissime aequabilis, non sine flexilitate firma, pro varia morbi et aegroti differentia variae crassitiei et longitudinis. Turundas vrethrae immittendas ex plumbo aut corio confectas, ob corruptionem fracturamue, quam facile patiuntur, obque frusti in vrethrae remansionem inde metuendam, causticis committas autem ob nimiam, quam exerunt, irritationem, non sine periculo adhiberi experientia docuit: chordaeas tamen in minima vrethrae peruiatione habent vtilitatem. Ipse nunc *cereus* oleo blando vel albumine oui oblitus leniter et gradatim, ne violentior nifus vrethram laedat,

im-

immittatur, talisque encheirefis pluries in die repetatur, donec naturalis canalis meabilitas restituta fuerit. Qualemcumque vero vrethrae arctationem, si candelulae apex impedimentum superare nequit, instrumento magis magisque distendenti tandem cedere, vel saltem obstaculum iterato illius adpulsu in suppurationem conuerti malumque radicatus tolli posse, comperum est.

CDXXVIII. ALTERVM adque liberandam vrinae viam vsitatissimum instrumentum *Catheter* seu *Algalia* est. Sexui digniori dicatum consistit in tubo argenteo ad nativam vrethrae magnitudinem tractumque fabricato, cuius alterum externum, quod vrethram permeare debet, in apice quidem coecum, in utroque autem latere inciso sulco obtuso aut foramine rotundo patulum est, alterum instar infundibuli hiat, duobus annulis lateralibus, tum etiam stylo, totum cylindri canalem percurrente eumque, vel patulum seruante vel obturante, instructum. Catheteres ex corio, osse aut plumbo confectos ob varia, quae creant, incommoda argenteis postponendos esse constat, sicut e contra flexibiles, e filo

e filo metallico spirali rite concinnati, tela sericea cerata vel refina elastica obducti, vulgaribus vel illis, qui figuram literae *f* aemulant, sub certis conditionibus merito praeferuntur.

CDXXVIII. IPSE autem *Catheterismus* seu immissio catheteris sequenti modo instituat. Aegro resupino corpore, genibus paullulum flexis, in sella vel lecto collocato, Chirurgus, ad latus eius vel ante eum stans, sinistra colam praepugio retracto firmans, dextra catheterem oleo aut albumine illitum, concaua eius parte pubem aegroti spectante, per vrethram flexuosam blanda propulsione in vesicam demittit. Haec est vsitator et praestantior methodus; alteram ceu *magistri digniorem* encheiresin extollunt nonnulli: catheterem nempe, conuexitate sua abdomen respiciente, in vrethram ad imam pubis partem inducunt, tunc autem certo artificio leniter illum inuertunt, vt apex antea descendens iam contraria directione pubis arcum subeat vesicamque ingrediatur. Sub vtrauis autem catheteris introductione tria praesertim obstacula vrethra illi opponit: primum ad insertionem ligamenti suspensorii, alterum ad nascentem membranaceam
canalis

canalis texturam sub arcu pubis, tertium denique ad Prostatae sinum. Triplex hoc impedimentum, felici catheteris itinere vitandum, superatur aliquantum retrahendo instrumentum, adque superiora vel inferiora, prout apicis de medio canali aberratio exigit, leniter mouendo manubrium, inducendo digitum indicem intestino recto, ac reprimendo fundum prostatae extremumque catheterem versus pubem, perinaeum denique eiusdem digiti ope extrorsum, quo derugatio fiat, trahendo. Immisso in vesicam cathetere extractoque eius stylo vrina retenta maximo cum aegroti leuamine effluit, vel si nimis tenax fuerit, siphonis ministerio per catheterem attrahitur. Tubum vero, pro diuersa Uchuriae causa interdum in vesica relinquere conuenit, quum remota fistula impedimentum vrinae reddendae saepius recurrat. Neque tamen ultra duodecim dierum spatium relinquendus est, siquidem calculosam crustam facile contrahit, quae ipsam extractionem difficilem saepe et dolorificam noxiamque reddit.

CDXXX. MINORI longe difficultate tubus argenteus, breuior, rectus, ad extremum anteriorius

rius paulum incuruatus, in breuiorem & largiorem *foeminarum* vrethram immittitur, cuius orificium externe prope superiorem ostii vaginae marginem levi tuberculo notatum pulpa digiti, sine sensus ope, indagatur.

CDXXXI. QVAE incassum adhibito catheteris cereorumque ministerio, vrgentibusque symptomatibus, veluti sacram anchoram praebet, ipsa *vesicae punctio* multiplex est: vel enim vrethra vel perinaeum vel intestinum rectum, vel vagina, vel denique hypogastrium transfoditur. Punctio per vrethram aut in medio perinaeo incisione illius supra obstaculum vel paracenterii recti vel catheteris, loco styli acu triquetra instructi ope absoluitur: quum autem instrumentum per medium canalem aegre perducatur, eoque deuiante vrethra non laedi non possit, et aliae difficultates hancece auxilii rationem premant, merito relinquitur. Vbi perinaeum transfigendum est, medius inter raphen et finistrum ossis ischii tuber locus paracenterio longiori per foratur, apice iuxta digitum indicem ano immissum in linea recta absque vlla declinatione inter musculos, ischio atque bulbo ca-

uerno-

uernosum in vesicae partem, collo et vretheris orificio intermediam dirigendo. Hypogastrico electo punctio ad distantiam vnus et dimidii pollicis ab ossium pubis symphyssi, paracenterio, cuius cannula leuiter incuruata longitudinem duorum pollicum cum dimidio non superare debet, perficitur: sic enim pars anterior vesicae distentae, nullo peritoneo tecta, pertuditur. Quae denique in flexu potiore per intestinum, in sequiore per vaginam vteri fit, punctura paracenterio curuato ad indicem dicto canali inductum adque mediam et posteriorem vesicae partem adiacentem et connexam hanc perfodi-ente administratur: cuius methodi praestantiam recentissimorum experientia euicit. Quocumque demum modo paracenterium in vesicam introductum fuerit, lotium acu triquetra retracta per cannulam educitur. Quae deinde fasciis adfixa in vesica ad decem vel duodecim dies relinqui, quinimo post debitam absterfionem denuo induci potest, donec caussa naturalem vrinae exitum praecludens remota fuerit.

CAPVT II.

DYSVRIA.

CDXXXII.

DYSVRIA est difficilis, saepe stillatitia, voluntaria tamen, vrinae emissio. Quae adeoque perinde ac plenaria lotii retentio obstaculum ponit, liberum illius per vesicae ostium atque vrethram transitum impediens, vnde solo fere gradu ab Ischuria differt, cuius etiam haud infrequens praenuncia vel pedissequa est.

CDXXXIII. Non sine subtilitate a Dysuria (CDXXXII) distinguitur *Stranguria* seu Ardor vrinae, quod nempe malum in dolorifica quidem, ceteroquin autem libera mictione consistit. At sicut simplicissima huius excretionis difficultas molestiam creat ad dolorem (CLVIII) omnino referendam, ita etiam merus vrinae elabentis ardor libero huius transitui plus minus obstare solet. Deinde minime insolens est Dysuriae et Stranguriae connubium, communesque ambae agnoscunt causas.

CDXXXIV. VTRIVSQUE mali *causae* sunt inflammationes, excoriationes, irritationes, indurationes aut angustationes vrethrae vel ostii vesicae, quales nempe, maiori quidem gradu, Ischuriam producere valent. Frequentiorem ansam praebent violentia externa, praesertim iniectiones incautae, miasma syphiliticum, victus acrior, potus fermentatus, diureticus, cantharides, haemorrhoides, calculus in qualibet via urinaria haerens, sanguis, mucus, pus, vermis, stricturae, callositates et reliqua inter causas Ischuriae in vrethra hospitantes (CDXXXIII) allata, tum denique uteri vesicaeque situs mutatus. Prae ceteris difficultati urinae subiecti sunt senes, hypochondriaci et hystericae.

CDXXXV. DYSVRIAE *prognosis* differt, quoad causa facilius vel difficiliter tollitur, qua increfcente in Ischuriam transit morbus.

CDXXXVI. CHIRURGICA *curatio* diuersae mali *causae* accommodanda est, vnde plurima hic repetuntur, quae in Ischuriae therapia (CDXXX) iam laudauimus.

CAPVT III.

OBSTIPATIO.

CDXXXVII.

OBSTIPATIO in vniuersum *dicitur* suppressa vel notabiliter impedita faecum aluinarum exclusio, cuius itaque varios dari gradus necesse est. Sic in multis hominibus aluus post interualla Naturae normam plus minus excedentia deponitur, non semper ideo laesa sanitate: in aliis regulare vel irregulare ventris beneficium varias secum vehit molestias: in aliis denique pertinax alui obstructio symptomata ominosa adducit, *Ileus* tunc dicta. De periculoso isto constipationis gradu potissimum dispiciamus.

CDXXXVIII. COMMVNIA Ilei, seu pertinacissimae et periculosae obstipationis *symptomata* sunt dolores ventris acuti, huiusque intumescencia et tensio, borborygmi, nausea, assumtorum, deinde etiam, si in tenui intestino haeret obstaculum, stercorum evomitio, et nisi malo occurrere possit, gangraenae signa, inferius recensenda.

CDXXXIX. QVAE producendo huic malo maxime fauent, *causae* sunt inflammatio, spasmus, paralyfis, vel inertia, intussusceptio, coelitus, angustia vel imperuatio natiua intestinorum, strictura appendiculae vermiformis vel omenti, hernia aliue adfectus partium adfinium canalem intestinalem in coarctationem rapien-tes, scybala, lumbrici, calculi, corpora aliena, mucus tenax, eundem obstruentes, tumores denique vicini, eius cauum intercipientes.

CDXL. QVAENAM vero ex his causis inculpanda sit, perpenfa symptomatum accessio, vehementia, duratio, adfociatio, morbique praegressi natura, et attenta totius abdominis intesti-que recti exploratio docet.

CDXLI. OBSTIPATIONIS grauioris *prognosis* semper incerta est atque ambigua: imprimis autem illa, quae ex inflammatione nascitur, intra paucos dies mortem inferre solet: in aliis speciebus malum diutius protrahitur: quid? quod vigesimo demum die insequutumalui beneficium morbum soluit. Vnde omnis aegroti salus in restituta ventris exoneratione posita est.

Vomi-

Vomitus stercoreus, ingens abdominis expansio, pulsus parvus, celer, inaequalis, summum vitae discrimen denotant.

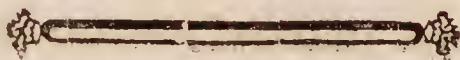
CDXLII. PRO diuersa morbi causa variat

Therapia. Praecipua autem auxilia chirurgica, minime tamen sine cauto delectu adhibenda, consistunt in praesidiis antiphlogisticis; clysmatibus vel stimulantibus, salinis, squilliticis, drasticis, vel emollientibus, oleosis, blandissimis, vel expandentibus, aquosis, aëreis, vaporosis, vel denique sedantibus, opiatis, foetidis; vnctiōe abdominis, perinaei, oleosa; epithemate vel emolliente, calido, vel stimulante, frigido, vel sedante, balneo, semicupio; frictione lenique concussione aut ventione interdum obtinenda; materiae repulsae reuocatione ope vesicatorii vel epispastici cet. Atretis cultro succurrendum, vitiisque et morbis vnde hoc malum pender, propria cuique methodo obuiam eundum. Quam pro intussusceptione dirimenda institutam esse ferunt, abdominis sectio insuperabilibus premitur difficultatibus. Naturae vero viribus magnam canalis intestinalis partem susceptam ac corruptam separari, per anum elimi-

nari tubique integritatem restitui posse mirabilibus exemplis constat.

CDXLIII. RELIQUAE et minus ominosae alui obstipationes communem fere cum Ileo adgnoscent causam, gradu tamen minorem. Vnde elucescit quomodo illis occurrendum sit. In vniuersum quidem exercitium corporis, frictiones, inunctiones abdominis, balnea, modicus denique et stata hora repetitus ventrem depouendi nisus, tarda intestina tandem ad pristinam alacritatem reuocant, vt non semper opus fuerit, clysmatum ope aluum referare.

CDXLIV. SINGVLAREM pertractationem non meretur difficilis vel dolorifica ventris exoneratio, vtpote adfectus vix vniquam idiopathicus, plerumque a mariscis aliisque tumoribus, fistulis, prolapsu intestini, morbofo partis adfinis statu, mala medicatione oriundus, horumque ablatione tollendus. Quae a scybalis durioribus exoritur, difficultas alui clysmata emollientia poscit.

SUBSECTIO IV.

RESOLUTIONES.

CDXLV.

RESOLVTIO *est* permanens facultatis motricis vel sentientis vel vtriusque, defectus a causa in ipso organo motorio vel sensitivo haerente deriuandus.

CDXLVI. VNDE liquet, variam partium ad motum vel sensum impotentiam a debilitate, inflammatione, spasmu, tumore, vincitura, frigore, anchylosi, cet. oriundam, quae internam duraturam musculi neruiue laesionem non efficit, cum vera resolutione haud confundendam esse. Patet quoque hanc quoad *subiectum* communem esse musculorum neruorumque morbum, cui ex vna parte Spasmus (CLXXIV) ex altera Dolor (CLVIII) est oppositus.

CDXLVII. OMNIS resolutionis *principium* consistit in impedito vis nerueae transitu, siue obstaculum in singulo musculo vel neruo, siue inter partem adfectam et sensorium commune, siue in sensus motusque fonte siue in ipso fluido nerueo haereat.

CDXLVIII.

CDXLIX. QVAE tale impedimentum (CDXLV) producere valent, *causae* multiplicis generis sunt, sub specialibus titulis commodius recensendae.

CDL. SICVT vero resolutio sede, ambitu, gradu toto coelo a se inuicem distat, mali quoque *prognosis* perinde ac *therapia* diuersissima est; in vniuersum enim hoc modo notandum venit, nullam resolutionem boni quid promittere, omniaque artis molimina eo esse dirigenda, vt influxus vis nerueae restituatur.

CDLI. OMNIS autem resolutionum vniuersitas sub duobus capitibus comprehendi potest, *Apoplexia* nempe et *Paralysi*: illa totum corpus inuadit, haec partem tantum occupat.

CAPVT I.

A P O P L E X I A.

CDLII.

APOPLEXIA est subitanea motuum voluntario-
rum sensuumque internorum et externorum
abolitio, cum difficili ac stertorosa respiratione
ac pulsu plerumque magno et forti artuumque
laxitate. Reliqua symptomata *concomitantia* sunt
facies tumida, ut plurimum florida, etiam liuida,
raro pallida, lacrymatio, vomitus, urinae atque
excrementorum emissio spontanea. *Instantem*
morbum praesagiunt oris distorsio, visus audi-
tusue errores sensuumque internorum heberu-
do, linguae difficultas, vertigo, cephalagia aut
capiplenum, temulentiae aemulum, somnus
profundus vel nullus, leuis fugaxque huius vel
illius partis torpor, tremor, frigor, genarum
suffusio insolita, debilitas artuum, nausea sine
caussa manifesta. Paroxysmum non lethalem
sequi solet resolutio partialis, flatulentia, langu-
or, sensuum debilitas cet. Vnde elucet Apo-
plexiae *differentia* ab Epilepsia, Lethargo, Cata-
lepsi, Asphyxia, et aliis morbis congeneribus
nec non temulentia.

CDLIII. DIRI huius morbi *causas* quod attinet, maxime illi obnoxii esse solent senes, breuicolles, plethorici, obesi, vinosi, desides, literati. Occasionem praebent varia, in sex classes commode distribuenda. Et primo quidem sanguinem expandendo versusque caput rabiendo, vel eius descensum impediendo, vel vaforum rupturam in encephalo creando Apoplexiam inducere valent enormis caloris vel frigoris gradus, collaria angustiora, motus vel nifus vehementiores, potationes aut epulae, maxime vespertinae, animi pathemata excitantia, plethora aliuinde commota, euacuationes, sanguinis praesertim, suppressae, membri maioris amputatio, vociferatio, tussis, polypus, aneurysma, tumor, partus difficilis, conuulsiones, aliaque respirationem vel liberum sanguinis iter notabiliter laedentia, ipsae denique iniuriae externae encephalo illatae, harumque sequelae. Colluuius serosa ex victu vel morbo nata forte encephalum opprimendo vel spirituum secretionem frustrando Apoplexiam inferre valet. Sensorio communi sanguinem spiritusue detrahendo eundem morbum gignere videntur la-

dores

bores mentis, vigiliae, venteres, haemorrhagiae aliseque exinanitiones modum excedentes, variique neruorum adfectus. Magis incerto modo Apoplexiam creat materia arthritica, exanthematica, herpetica, repulsa, praecepsque vlcerum vel fonticulorum antiquorum exsiccatio vt et lactis repressio, quibus accensendus est lethalis Ileus vel Ischuriae gradus. Diuersa denique localia cranii encephalique vitia vim nerueam in ipsa sua scaturigine opprimendo hunc saepe morbum inducunt, vti exostoses internae cranii tabulae, effusio et purulentia varia, tumor cysticus, petrificatio, ossescentia, forte quoque aer extricatus. Postremam caussarum Apoplexiae classem, perinde incognita ratione nocentem, constituunt vapores metallici, aer mephiticus, venena narcotica.

CDLIV. VNDE prono ratiocinio fluit, Apoplexiam nunc *idiopathicam* esse, nunc *symptomaticam*, nunc *metastaticam*: plures in ea producenda conspirare posse caussas: diuerso denique modo effici illud influxus neruei impedimentum, in ipso encephalo haerens, in quo morbi *principium* consistit. Patet quoque vulgarem

Apo-

Apoplexiae distinctionem in *sanguineam* et *serosam* minime absoluere omnem essentialem huius morbi differentiam, siquidem nonnullae dantur species quae ad neutram referri possunt. Non ideo negari potest sanguinis congestionem vel extrauasionem frequentissimam constituere Apoplexiae causam, serosamque interdum occurrere: at neque ex causis praegressis, neque ex symptomatibus semper cum certitudine iudicari potest, vtrum cruor an pituita noxam inferat: vtrumque adesse posse funera docuerunt.

CDLV. ATROCISSIMI huius morbi *prognosis* semper ambigua est: eo tamen grauius imminet vitae periculum, quo saepius iam recurrit, quoque vehementior est insultus, quo plures aut immedicabiliores concurrunt causae.

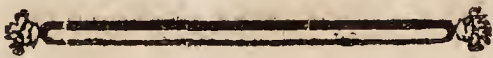
CDLVI. PRAECIPITIS ancipitisque adfectus *curatio* maximam partem Chirurgiae subsidiis festinanter strenueque adhibendis absoluitur. Vbi *sanguis* in capite accumulatus morbum produxit, libera et repetita illius detractio e vena brachii deinde iugulari, arteria temporali, hirudinibus ad tempora vel occiput adplicatis praepri-

primis in usum vocanda, aegroto mox in situ erecto, cruribus demissis, in aura frigidiuscula pura collocato, collari, et reliquis quae circumfanguinis laedunt, relaxatis, capite denu- dato, quinimo capillis resectis. Multum quo- que promittit frigida capiti admota. Pediluvia tepida prudenter administrata haud parum con- ducunt. Clysmata modico stimulo praedita omnino indicantur; quum vero hocce auxilii genus posituram exigat, sanguinis a capite redi- tui minime fauentem, ad laxantia tutius recurri- tur. Alterutro autem praesidio eo magis opus est quo euidentialior praecessit ingluuies. Corpo- ris succussiones, vesicantia, et alia excitantia quaecumque maxime sunt vitanda. Nonnulli a cauterio pedibus adplicato aliquid sperant. Apoplexiae *traumaticae* scita laesionis externae indagatione et tractatione magis quam sanguinis missionibus occurritur. Quodsi *inanitio* simplex, plethorae locali opposita hunc morbum induxe- rit, spiritus irritantes, vesicatoria, frictions et alia quae humores encephalo reddere langui- dumque sanguinis circulum excitare valent, in usum trahenda forent, omissis venae sectionibus, pedi-

pediluuiis, ceterisque debilitantibus et reuellentibus. Scrupuloso autem examine hic opus est: mixtus enim est nonnullarum caussarum ad hanc classem pertinentium effectus: sic Venus vel meditatio immoderata simul cum virium iactura sanguinem forte versus caput rapiunt. In *serosa* cerebri inundatione sanguini parcendum est: magis conueniunt, quae per aluum euacuant. Varia quoque alia reuellentia et excitantia, vesicatoria, imprimis adhiberi possunt. *Metastaticae* autem iis maxime auxiliis medendum est, quae materiem peccantem ad debitam sedem reuocant, quo scopo fofus, pediluua et alia balnea, frictions, sinapismi, vesicatoria, fonticuli cet. adhibentur: non neglectis interea congestionis sanguineae, si haec adfuerit, remediis. Quae a *vitio locali* pendet sagacem caussae prementis vel irritantis indagacionem et ablationem postulat, sine cranii perturbatione menyngumque vel ipsius etiam cerebri incisione raro obtinendam. *Venena* efficacius emeticis et laxantibus expelluntur: conducit tamen clymata simul iniicere; neque tuto sanguinis missio et alia auxilia humores a capite reuocantia

cantia orgasmumque compescentia omittuntur, praesertim si narcotica ingesta fuerint. Quae a vaporibus suffocantibus ortum ducit Apoplexia, simili fere methodo, ac sanguinea, tractanda est: plurimum hic praestant liberrima aerae vel aquae frigidae admissio et enemata stimulantia.

CDLVIII. Hoc demum cauendum ne status apoplexiae aemulus, ab ea tamen diuersus, e ventriculo multis vel indigestis cibis obruto originem trahens, inter alia primam culinam expurgantia etiam clysmata sat acria postulans, Chirurgum ad liberales sanguinis missiones, periculosum in hoc casu errorem, deoucat.

CAPVT II.

PARALYSIS.

CDLIX.

SVB Paralyfi intelligi folet refolutio (CDLXX) particularis feu ad vnam vel plures partes musculari neruofaque fabrica praeditas limitata, plerumque fenfuum externorum motusque voluntarii organa, rarius viscera, rariffime partes vitales inuadens, neque infrequenter vel intumefcentia vel marasmo vel dolorifica fenfatione membrorum adfectorum, faepe etiam febre pulfu in iisdem partibus vt plurimum molliore comitata. *Cauiffae* particularem refolutionem inducentes funt praeter eas quae Apoplexiae generandae fauent (CDLIII) conuulfiones, fpasmi, diftentiones, dolores, torpores compreffiones, obftructiones, et aliae mufculorum vel neruorum fingulorum vel encephali vel medullae fpinalis vel gangliorum laefiones, hydrargyrum, plumbum aliudue venenum corpori admotum vel ingeftum, vehementior vel diuturnior caloris vel frigoris, humido praefertim iuncti, actio, forbillitio immodica relaxans, Venus effraenis, verminatio metaftasis. *Prognofis* paralyfeos

seos numquam laeta est: quo aetate prouectior est aegrotus, quo vetustius malum, quo altioris sedis quoque minus medicabilis caussa, quo denique magis simul cum motu sensus, vel simul cum sensu motus est laesus, quoque notabilior est partis tumor, frigor, conuulsio, eo minor affulget spes. Communis resolutionis particularis *curatio* caussae mali sedem, deinde ipsam partem adfectam respicit. Adfecto nempe encephalo, quin etiam praegresso maiore minore insultu apoplectico, pro diuersa illius laesionis natura varia auxilia, in capite praecedenti (CDLVII) exposita, adhibentur, donec adpareat cerebrum non amplius sanguine grauari, colluue inundari, cet. Illaeso autem vel perfecte liberato sensorio communi ad localia remedia deueniendum est, semper tamen cauendo, ne in aegroto ad apoplexiam procliuui huic ansa praebatur. Quod si in medulla spinali haeret origo mali, ipsa caussa citissime indaganda eique, quatenus fieri potest, medendum est, quo scopo vel communis inflammationis, vulneris, fracturae, luxationis, exostoseos, cariei, vel hydrocephali, apoplexiae, cerebri concussionem effusionemue sang-

Q

uineam

uineam passi vel denique localis mox dicenda therapia tentatur: neque hic sine successus fiducia agere oportere Chirurgum mirabiles curationes docuerunt. Tumor varius, ganglion vel neruum comprimens, extirpari, plethora venosa sanguinis missione spoliatiua, reuulsua, deriuatiua tolli, colluies serosa euacuantibus phlegmagogis (CDLII) indigitatis aut vlcerebus artificialibus minui vel saltem aliorum duci, venenum et acrimonia translata remoueri vel corrigi debet. Tristi caloris frigorisue effectui contraria potentia opponitur. Vermes inter alia iniectiones, forte quoque inunctiones oleosas specificas poscunt. Languidam vel torpidam vis nerueae energiam erigit eandemque in partem resolutam reuocat multiplex tum cardiacorum, tum neruorum vel simpliciter stimulantium genus. Praeter alimenti restaurantis, excitantis, vini meraci, aëris fereni temperati, variique corporis exercitii, concubii viri vel feminae sanae amplexus acidularum denique beneficia, hic laudanda veniunt balnea varia frigida, calida, simplicia, medicata, vinosa, maxime stillicidia, rite adhibita, frictiones simplices
 vel

vel spirituosae, oleosae, aromaticae, sinapinae, partis adfectae immissio in faecem vinosam, aut corpus animalis recens macerati, vrticationes, vel flagellationes, rubefacientia, vesicatoria, acria volatilia vel aromatica naribus admota, sternutatoria, masticatoria, vis electrica, cui iam vix quidem merito magnetica substituitur: minus nota sunt fortiora animi pathemata et ea, quae febrim accendere valent. De stimulantibus externis in vniuersum notandum, horum efficaciam eo maiorem esse, quo propius alteri nerui laesi exterio adplicantur. Paralysis autem pro diuersis, quas occupare solet partibus, diuersas sortitur nomina: si alterutra corporis medietas resoluta est *Paraplegia* vel *Hemiplegia*, si singulum quoddam membrum *Paresis*, seu *Paralysis* striete dicitur: posterior iterum in singularibus quibusdam partibus proprias adgnoscat causas propriamque exigit medendi methodum, quae adeoque sigillatim exponenda veniunt.

Paraplegia.

CDLX. PARAPLEGIA est resolutio totius corporis, capite excepto, post superatum Apoplexiae insultum interdum superstes, nonnumquam

a causa medullam spinalem laedente, e. gr. humore collecto, infarctu, vertebrae fractura, luxatione, concussione, vulnere, carie cet. ortum ducens. Vnde patet ad Paraplegiam referendam esse frequentiore illam resolutionem, quae extremitates inferiores simul cum aliis partibus, quarum nervi infra laesionem ex medulla spinali egrediuntur, inuadit. *Prognosis et curatio* ex iis, quae de Paralyfi diximus, facile intelliguntur.

Hemiplegia.

CDLXI. HEMIPLEGIA est resolutio dimidii corporis, brachium nempe et crus, utque plurimum faciei linguaeque partem alterutrius lateris occupans, insultus apoplectici frequentissima sequela, raro saltem sine tali prodromo accedens, ceterum vero quoad causas, prognosin et curationem partim Paraplegiae, partim Paresi analogi.

Paresis.

CDLXII. PARESIN strictiore sensu dicimus resolutionem partis cuiuslibet singularis: strictissime autem sic nuncupamus illam, quae digitum,

ma-

manum, brachium, pedem, crus vel femur inuadit. Plerumque solus motus in paresi deficit, rarius simul laesus est sensus, rarissime isto tantum priuatur pars, motu superstite. *Causa* vix vmquam extra adfectionis sedem vel proximum nerui ganglion quaerenda est: iniuriae externae, adplicata saturnina, rheumatismus, arthritis maxime paresi inducendae fauent. *Prognosis* et *curatio* ex ante dictis sponte liquent.

Blepharoplegia.

CDLXIII. BLEPHAROPLEGIA seu resolutio palpebrae duplex est: vel musculus eleuator paralyti laborans velum superius attollere non valet, vnde hoc ante oculum laxè propendet, a coalitu, aut tumore palpebrarum facile distinguendum: vel orbicularis, constrictioni impar, oculum apertum relinquit. Vterque morbus, nisi laesionis externae soboles, senibus familiaris, grauioris mali Apoplexiae vel Hemiplegiae praenuncius aut pedissequus, latentis caussae et periculi ablationem praecipit, per se quidem, quousque tutum est, efficacissimis neruinis aut stimulantibus tentandus.

Amaurosis.

CDLXIV. Amaurosis est visus obscuritas vel defectus, omnino ad resolutiones particulares pertinens, quatenus nimirum a sola nerui optici vel plexus ciliaris laesione pendet: ille autem vel in retina vel in tractu vel in ipso thalamo immeabilis fieri vel plane destrui potest. Pro cuius vitii diuersitate Amaurosis quoque differt: sic alia est *perfecta*, etiam Gutta serena dicta, in qua plenaria visus abolitio adest: alia *imperfecta*, Amblyopiae nomine insignita, in qua obiecta indistincta adparent, quaeque iterum distinguitur in *continuan* atque *intermittentem* seu stasis vel incertis temporibus recurrentem. Ad alteram speciem referuntur Amblyopia crepuscularis et diurna, Antiquis Hemeralopia et Nyctalopia dictae, quae nomina Recentiores perperam transmutarunt. Perfectam autem amaurosin sequi solet pupillae decoloratio, plerumque pallida, nebulosa, eiusque relaxatio, iridis motu simul imminuto vel plane amisso. Postremo quidem signo ab omnibus ceteris Coecitatis speciebus facile distinguitur. Amblyopia semper utrumque, *perfecta*

fecta Amaurosis non raro alterutrum tantummodo occupat. *Causae* quae dictum neruum vel plexum laedendo Amaurosin inducunt, sunt inflatio vasorum vel glandularum illos comprimens, violentiae externae, oculo vel partibus huic ipsi circumiaceutibus illatae, diuturnus corporum splendentium intuitus, effluvia acria, transpiratio repressa, acrimonia arthritica, rheumatica, venerea, stupefacientia ingesta vel admota, communes denique Apoplexiae et Paralyseos causae. Nonnullis congenitum est vitium. *Prognosis* perfectae Amauroseos minus promittit quam imperfectae; immedicabile est malum si congenitum vel a causa auxilium respiciente ortum fuerit. Lente accedens, alios morbos neruorum sequens, narcoticorum usu inducta sanatu difficillime est. *Curationis* chirurgicae cardo vertitur in remouenda causa, quo scopo modo ea, quae sanguinem vel serum reuellunt, praeprimis sternutatoria, modo neruina, interque haec potissimum vis electrica et balnea, interdum ipsa hydrargyrosis laudantur. Quae ex morbosa organi optici fabrica nascuntur, visus vitia alio loco considerabimus.

Cophosis.

CDLXV. COPHOSIS est impotentia sonos recte percipiendi, quae perinde ac Amaurosis diuersos habet gradus: vbi enim ne fortissimi quidem soni audiuntur, perfecta adest Cophosis seu *Surditas* absoluta: vbi obscura datur sonorum perceptio, Hypocophosis seu *auditus difficilis* dicitur. Vel vnam modo vel vtramque aurem occupat morbus. Vel perennis est vel post interualla recurrit. Multiplicem autem agnoscit originem, non semper aequae facile detegendam, prout vel meatus auditorius externus, vel tympanum, vel tuba, vel neruus acusticus vel reliqua intimi organi fabrica adficitur. Sic varia encephali laesio a causa interna vel externa, violentia auri vel partibus adfinibus illata, fragor maximus, animi parthema, refrigerium praecipue capitis sudore perfusi vel saliuatione tumidi, solis ardor, tempestas nebulosa, cibus digestu difficilis, inflammatio organo propria vel vicina occupans, orgasmus vel congestio febrilis, metastasis, virus venereum, verminatio, tumor parotidis vel folliculorum sebaceorum, ceruminis defectus vel abundantia, pinguedo

uedo praeter naturam collecta, corpus alienum immissum, polypus tubam in faucibus occludens, coalitus, crusta vlcerosa, exostosis, caries, mala auris externae vel internae conformatio congenita vel acquisita, auditum vel imminuere vel tollere valet. Vnde elucescit summa huius mali diuersitas, a resolutione multimode aberrans, quam hic tamen vna pertractare fas erit. *Prognosis* pro varia mali origine et duratione variat. In vniuersum haud facile curatur, quum recondita plerumque sit laesionis natura. Malam organi conformationem vel vitia haud remouenda omnem artis conatum inutilem reddere patet; minus infaustum successum expectare licet, si caussa morbi medicationem admittit, si hic per interualla increfcit ac decrefcit, si denique haemorrhagia, asthma, oedema, abscessus auris sponte superueniat. *Curatio* praeter alia auxilia chirurgica caussae cognitae vel morbo primario adcommoanda varia medicamenta parti adfectae adplicanda exigit, praepremis instillationes, iniectiones, fumigationes, emollientes, stimulantés, balsamicas, adque deobstruendam tubam iniectiones per nasum, gargaris-

mos, spiritu cum impetu per nares efflato adiutum, quinimo sternutationes. Nonnullis denique surdastris egregiam operam fert tuba seu concha acoustica diuersimode fabrefacta.

Anosmia.

CDLXVI. ANOSMIA *est* defectus vel immunitio odoratus. *Causa* vel in nervis olfactoriis resolutis vel in membrana pituitaria inflammata, mucro obducta, puluere, Tabaci maxime, obruta, polypo resecta, ulcere cet. laesa consistit. Anosmia paralytica plerumque hemiplegiam vel aliam encephali adfectum comitatur eiusque *therapiae* cedit, eo quidem magis, quo minus remedia localia omittuntur: neque reliquarum curatio difficulter intelligitur.

Glossoplegia.

CDLXVII. GLOSSOPLEGIA nobis *est* resolutio linguae, in quo nempe morbo vel motus vel sensus huius partis laesus est. Illo amisso loquela et deglutitio, hoc autem sublato gustus perit: posterior tamen deficere potest ob encephalum adfectum vel crustam papillis gustatoriis obductam cet. sicut etiam manducati promotioni,

vocis.

vocisque articulationi varia alia impedimenta ob-
stare possunt. Ipsa autem linguae resolutio,
rarissime idiopathica ab animi adfectu, vermi-
bus, vulnere cet. oriunda, vt plurimum hemi-
plegiae symptoma est. Inter localia auxilia, si-
napina, quinimo acriora, principem locum tenere
et rationales et fortuitae curationes euicerunt.

Enuresis.

CDLXVIII. ENURESIS seu incontinentia vri-
nae *vocatur* inuoluntaria vel etiam inscia et ple-
rumque stillatitia dolorisque expers mictio.
Quod quidem malum nihil minus quam impe-
ditum transitum indicare videtur, neque tamen
perperam ad istam morborum classem refertur,
quum inter frequentiores illius *causas* haud in-
fimum locum occupet resolutio sphincteris ve-
sicae, iniuriae externae lumbis vel perinaeo
illatae, ischuriae, maxime spasmodicae, partus
difficilis, grauiditatis, Veneris, tumoris cystici
vel apostematis vacui et iterum repleti, apo-
plexiae, paraplegiae, debilitatis febrilis, metasta-
seos, senii denique proles. Reliquae autem
causae perpetuum vrinae stillicidium efficientes
sunt imperfecta ostii oclusio a mutato vesicae
vel

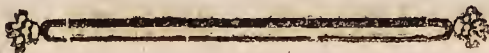
vel partis connexae situ, calculo aliove corpore alieno abscessu, tumore, ulcere: fistulae urinae liberam viam aperientes: rite collectum lotium citra mentis imperium expellit irritatio a calculo vel alio stimulo vicinam partem vexante, tussis vel sternutatio vehemens, vis consuetudinis, delirium febrile cet. Foeda autem partium obscenarum irrigatio non solum foetore aegrum adstantesque molestat, verum illi quoque dolorem, excoriationem, verrucas, inflammationem, in sphacelum pronissimam, creat. Diurni et pertinacis mali *prognosis* in vniuersum de difficultate causam tollendi pendet. Enureseos paralyticae *remedia* externa potissimum consistunt in variis tonicis, sub balnei humidi vel vaporosi, iniectionis, clysmatis, linimenti forma strenue adplicandis, vesicatoriis ossis sacri regioni admotis, vi electrica: praecipuam autem laudem meretur frigida adsperfa. Symptomata urinae incontinentia quoad therapiam morbum primum sequitur. Quae noctu infantes polluit, mictio inuoluntaria praeuertitur poenae formidine, abstinentia a potu tempore vespertino, vesicae ante cubitum exoneratio-

ne

ne, quinimo dormientis excitatione ad mingendum. Claustrum coli iniiciendum, quo vrina retinetur, vesica vel spongia stillantem excipiens, auersabile malum minus molestum reddunt.

Cauloplegia.

CDLXIX. CAULOPLEGIA *est* impotentia mentulae rigendi a partium erigentium resolutione vel summa debilitate. Prioris *causae* origo in laesa medulla spinali vel apoplexia praegressa est quaerenda: alteram senium, morbus extenuans, saepissime Venus immodica, praecox, turpis gignere solet. Vtrique *medendum* est tonicis toties dictis, maxime balneo frigido: libidine fracto moderatiores castae vegetaeque coniugis amplexus succurrunt. A flagellatione temporariam opellam expectant miseri. Impotentia senum immedicabilis est neque impune excitantibus tentatur.

SVBSECTIO V.
CORRVPTIONES.

CDLXX.

CORRVPTIONES *dicimus* morbos, in quibus pars organica singularis vel plures omni vitae nota destitutae adparent, inque sua textura a naturali cohaesione vsque adeo aberrant vt ocius ferius a reliquo corpore dissoluantur. Dirissimi mali *principium* ab impedito vel sponte subsistente vis nerueae transitu repetendum est: cuius tamen causae natura et agendi modus egregie differre videtur.

CDLXXI. CORRVPTIO non solum partes molles verum etiam ossa inuadere potest. Ad posteriorem referri posset Cariei species, quam tamen commodius alio loco proponi posse putamus. Vnde hic tantum consideranda venit illa corruptio, quae partes molles occupat, *Sphacelus* communi nomine dicta, cuius autem duo dantur genera seorsim omnino pertractanda, *Gangraena* nempe et *Necrosis*. Illam enim cum summo inflammationis gradu confundere aequae Sphacelo distinguere absolum est.

CAPVT

CAPVT I.

GANGRAENA.

CDLXXII.

GANGRAENA seu Sphacelus humidus dicitur partis alicuius organicae corruptio cadauerosa, in qua nempe solidum non solum omni vitae dote priuatur, verum etiam tabi putridi instar dissoluitur.

CDLXXIII. Cuius signa vel in parte adfecta, vel in vniuerso corpore occurrunt. Et primo quidem *pars adfecta* plerumque inflammata omni sua functione, quatenus nedum laesa erat, priuatur, frigescit, mollescit, flaccescit, digitique impressi vestigium, veluti oedema (CCLXXXVII) retinet dolores, si qua adfuerant, simul cum omni facultate sentiente et motrice, euanescent, color ex natio vel phlogistico vel hydropico in atrorubrum vel pallidum, deinde liuidum gryseum, nigricantem demum transit, epidermis a cute secedit vel squamas vel vesiculas formans, prodeunte vna ichore subrubicundo, pallide flauo ac denique atro aut liuido, partemque non amplius vitae participem putrida

da

da et foetidissima cadauerum dissolutio inuadit. Signa gangraenae particularis in *reliquo corpore* obuia haec sunt: horror crebrius reuertens, summa debilitas in motibus vitalibus et voluntariis aequae conspicua, putor cadauerosus sudorem, vrinam, deiectiones quae inficiens, subfultus tendinum, conuulsiones, extrema frigida latice glutinosa perfusa, et varia alia, quae insidiosae mitia vitam subruunt. His pro diuersa partis gangraenam passae, internae nimirum, dignitate diuersa accedunt symptomata: sic fauces sphacelosae spiritum foetidum reddunt, gangraena abdominis viscera depascens meteorismum creat. Neque adducta illa signa communia adeo sunt perpetua, quin notabiles patientur exceptiones. Gangraena a decubitu rarissime per se vitae nocet: quae per metastasin febribus superuenit morbum plerumque mitigat. Alia datur quae ab extrema quadam parte lente proserpit, oeconomiae vitali in corpore fat diu parcens.

CDLXXIV. GANGRAENAE *principium* consistere videtur in fluido nerueo stagnante torpente aut vitiato, vnde motus vitalis sufflaminatus.

minatur, humores congesti, quiescentes, resolutionem putridam subeunt partesque continentes quinimo vicinas, quousque per telam cellulosam proserpunt, in similem corruptelam deducunt. Talem vero torporem aut labem illi fluido inducere valet quidquid circulum sanguinis, venosi praesertim vel spirituum vitalium intercipit, vel vtrumlibet liquidum subtrahit, vel motum viribus vitalibus maiorem concitat, vel naturalem exstinguit, vel partis integritatem laedit, vel acrimonia venenatae indole generi nerueo nocet. Vnde intelligitur ad Gangraenae *causas* referenda esse, anevrysmata spuria, conuulsiones, spasmus, decubitus diuturnus, ligaturam strictiorem, fracturam, luxationem, ossificationem, tumorem, herniam aliamue compressionem, obstructionem, strangulationem, tum etiam paralytin, porro senium decrepitem, haemorrhagiam vel aliam euacuationem profusorem, tabem, marasimum, summam inflammationem, ardorem, gelum, ambustionem, vulnus, contusionem, lacerationem, corrosionem, miasma malignum, putridum, acrimoniam scorbuticam, forte quoque specificam, lympham, ichorem, pus corrup-

ruptum, morsumque nonnullorum animalium. Spontanea denique obseruatur gangraena, cuius saltem causa nulla coniectura probabilis redditur; haec viros praecipue, aetate prouectiores, lauteque viuentes corripit, pedem primo inuadens.

CDLXXV. PRO diuersitate causae, virium aegroti, partis adfectae et progressus morbi *prognosis* differt. In vniuersum magis periculosa est, quae a causa interna vel sua sponte accedit. In partibus laxis, multo humore, acri praesertim perfusis, calore et putore foetis vel vehementer debilitatis citius proserpit et difficilius domatur, vti in naribus, ore, faucibus, visceribus abdominalibus, pudendis, perinaeo, hydropicorum denique pedibus obseruare est. Vbi adsunt signa dissolutionis humorum putridae, gangraena lethalis est. Quod si vero margines circa partem gangraena non amplius adscendente correptam genuinae inflammationis et suppurationis notas monstrant, laeta spes illucescit.

CDLXXVI. QUVM corruptio sphacelosa non admittat tantam partium adfectarum restitutionem, vt pristinam integritatem recuperet quidquid putredine iam correptum et destructum est, omnis *curatio* chirurgica versatur in eo, vt gangraena imminens auertatur, praesens coerceatur, corrupti denique secessus promoueatur. *Instantem* sphacelum humidum tempestiuam causae cognitae ablatione, saepissime vero strenua phlogoseos debellatione (CLXXII) auertere conatur Chirurgus. Eadem indicatio locum habet quoad gangraenae iam *praesentis* limitationem. Diuersa autem causa perspecta diuersam poscit medelam: circuli obstaculum remouendum et eiusdem languori stimulantibus aromaticis validis medendum est: motus vitalis nimis excitatus euacuantibus, deriuantibus, resoluentibus efficacissimis compescatur: spicula glacialia lentam et cautam solutionem (CCLXVII) desiderant: violentiae qualiscumque effectui occurritur promptissima irritamenti phlogoseosque indinatae ablatione vel mitigatione: autem veneno suum opponitur antidotum. Spontaneam senum gangraenam opii vsu debellatam fuisse legimus.

Saepe etiam totius partis adfectae, quinimo suspectae refectione mali progressus sistitur. Corrupti *separatio* adiuuatur prudenti emollientium atque suppurantium, limiti partis sanae imprimis admouendorum vsu, nonnumquam ipsius cultri adminiculo opus est. Quae pro variis his indicationibus maxime laudantur, stimulantia lenia aromatica et discutientia sunt Scordium, Absynthium, Ruta horumque decocta vinosae, Myrrha vel Aloë soluta, Sal ammoniacum, Aqua calcis viuae. Ad antiseptica pertinent spiritus fermentatione producti, acores vegetabiles vel sub debita dilutione minerales, sal commuais, cortex Peruvianus, Camphora et alia ex stimulantium classe: forte quoque aër fermentatione vel efferuescentia e corporibus euolutus: neque parui momenti est mundities, atmosphaera pura cum reliquo regimine congruo. Suppurantium titulo praeprimis in vsu trahuntur vnguenta digestiua dicta, terebinthinata. Scarificationes, incisiones et aliae encheireses ad separationem corrupti adhibendae pro diuersa mali sede in textum cellulosum, adque subiacentes musculos vel tendines ipsos penetrare

trare debent: partem sanam vero attingentes suspectae sunt. Resectio partis gangraenosae seu Amputatio singularem meretur pertractationem.

CDLXXVII. IN vniuersum quidem *Amputatio* est cuiuslibet partis morbo correpti vel vitio notati ablatio chirurgica, vltiore autem sensu dicitur operatio, qua pars quaedam ad extremitates pertinens ferramentorum ope ab reliquo corpore separatur. Quae non solum a membro immedicabili adfectione molesto vel etiam morbi contagione periculoso liberat, verum quoque saepissime ea arte perficitur, vt membrum artefactum in locum ablati substitui queat. Vnde intelligitur, remedium, quod inquam plurimis iisque miserabilissimis periculosissimisque adfectionibus solum superest, neque raro certiolem, citiolem et minus crudelem sanationem promittit quam alia quaecumque methodus, non plane ex Chirurgia esse proscribendum. Verum enimvero tristi hocce et duro auxilio, semper momentoso et periculoso, vt non licet, nisi nulla alia supersit vitam seruandi ratio: omnino relinquendum est, quoties vires aegroti operationi eiusque sequelis ferendis

impares sunt, aut omnis causa effectusue morbi, quantumvis amputetur, tolli nequit. Hinc neque Gangraena neque Necrosis amputationem admittit, antequam morbus substiterit atque haud aequiuoca suppurationis laudabilis signa apparuerint; causa enim mali non ablata vel saltem suppressa corruptio in extremo truncato renascitur. Perinde intutum est remedium si partem, in qua amputatio instituenda esset, stupor occupet. At vero in solo hoc auxilio omnis aegrotum seruandi spes posita est, quoties corruptio neque progressum minans, neque ulteriori generis neruosi labi iuncta, vel Paedarthrocace vel caries profundior, articulos inprimis petens, artum depascit, quoties membrum totalem comminutionem passum est, quoties ichor ex parte adfecta resorptus febrem exitialem alit, quoties denique tanta adest trunci arteriosi laesio, ut indomabilis haemorrhagia vitae periculum inferat, vel clauso canale artus sanguine destituatur. Neque adeo culpandi sunt miseri, qui membrum post restitutionem utcumque demum obtentam inutile et molestum futurum refecari malunt.

CDLXXVIII. DELECTVS loci, vbi amputatio instituenda est, potissimum pendet de fede et progressu morbi, habito simul respectu ad commodum extremi truncati motum, adque facilem membri artificialis adaptationem; semper vero in parte sana fieri oportet sectionem, ea tamen cautela vt huic, quantum res concedit, parcatur. Os autem vel in corpore suo praeciditur vel articulo soluto extirpatur.

CDLXXIX. PRIUSQVAM vero ad operationem accedat Chirurgus, id agendum est, vt haemorrhagiae a tanto vulnere inseparabilis pericula praepediantur. Hinc truncum arteriae supra locum amputationis ossi subiacenti adprimere oportet: quod vario modo fieri solet. Et primo quidem globulus oblongus, firmus, e linteo conuoluto confectus, splenique adfixus ad dictum partis refecandae locum iniecto splenio firmatur. Hoc bis circumire debet funiculus firmus, planus, ita deinde ligandus, vt nodus globulum spectet, quo facto et interiecta lamina chartacea crassiore, bacilli perducti ope eousque contorqueatur, donec nulla amplius supersit sanguinis arterias infra vincituram distri-

butas fubeuntis suspicio. Circularis haecce constrictio simul adeo obtundit sensum, ut ipsa sectio insequens minorem dolorem creet. Alia autem et magis composita machina tortilis, Petitionianae nomen ab inuentore habens, diuersimode deinde emendata, e metallo fabrefacta funiculoque instructa, priori ideo praefenda est, quod dicto splenio globulum adfixum firmantur rite adaptata truncum arteriosum aequae comprimit, sanguinem vero per ramos collaterales fluere finit, neque sensum adeo obtundit, unde haec torcularis species compressionem per longius tempus tolerandam et quoad sequelas minus suspectam exerit. Arteriae autem, quae tali apparatu comprimi possunt, sunt brachialis, ad mediam et internam humeri partem, sub bicipite musculo; cruralis, ad mediam et internam femoris partem inter musculum adductorem femoris et vastum internum; poplitea, ad infimam et posteriorem femoris partem in poplitis cauo. In morbo denique amputationem in suprema brachii femorisue parte faciendam indicante, arteria subclauia vel inguinalis globuli digitis adprimendi, vel folius digiti

giti ope, qua costam supremam vel os innominatum supergreditur, comprimenda est

CDLXXX. APPARATV amputationis tam ad sectionem quam deligationem pertinente, ita disposito vt adspetus non perterreat aegrotum, isthoc commode collocato parteque rescindenda solito artificio vel singularis macchinae a recentioribus excogitatae ope firmata, cutis ab adstante Chirurgo versus superiora retrahitur, et fascia iniecta retinetur, quod vt ex sententia succedat ipsaque incisio a debito limite aberrare nequeat, parua ab illo vinculo distantia altera iniicitur fascia, priori quantum fieri potest parallela. Hoc facto Chirurgus, qui membri extirpandi interiori parti obuersus stat, cultro falcato vel recto maiore inter dictas vincturas circumducendo integumenta vna cum carnibus, sectione circulari diuersaeque pro diuersa parte profunditatis, transcindit: laxato deinde ligatura superiore et retractis musculis quidquid carni-um offi adhuc adhaeret penitus diuiditur, quod in crure et antibrachio inter vtrumque os scalpelli recti anticipitis ministerio perficitur. Periosteo denique eadem directione inciso ac ver-

sus inferiorem partem raso os refecandum vnde quaque denudatur. Jam carnibus praecisis subinde linteo ex vna parte scisso retractis os ferrula admota continuo rescinditur; cruris vero vel antibrachii amputatione ferra primum tibiam vel radium, scissionisque initio facto vtrumque os petere debet, vt ambo demum vna fecentur.

CDLXXXI. ABLATO membro torcular paululum relaxatur, quo sanguis profiliens truncos arteriosos prodat, quibus singulis filo cerato composito acus curuatae sub ipsis caute perducto vna cum cellulosi textus aut, si iste tenuior fuerit, carnis vicinae aliqua parte, ligatura iniicitur. Minorum autem arteriarum constrictio, nonnullis quidem laudata per se non necessaria, et ob symptomata, quae multiplicata diuersarum partium mollium compressio productura foret, suspecta rectius omittitur. Adplicationem Agarici quercini ad arteriam patulam, huiusque compressionem lateralem, glomeribus e linteo carpto aut agarico confectis atque gradatim maioribus, ex arte admotis conuenientique apparatu sustentatis praestitam, ad sanguinis pro-

fluui-

fluuium absque ligaturae adminiculo compescendum sufficere, repetito successu compertum est.

CDLXXXII. PARTIBVS mollibus adductis vulnus linamentis carptis siccis obtegitur et peculiari fascia, illarum, cutis praesertim, attractionem duraturam inducente, adparatus firmatur, cauendo tamen ne circularis constrictio partes obtruncatas violenter comprimat. Post triduum vel quatrimum vulnus denudatum ad methodum suo loco exponendam deligetur. Successiua ossis protuberantia, post femoris amputationem frequentius occurrens, momentosa semper et propter diutius protractam suppurationem saepe exitialis, a musculorum retractione, partium mollium colliquatione nimia, deligatione praua carnes reprimente, cautelarumque (CDLXXX) expositarum neglectu oriunda, integra, neque periosteo priuata ferrula refecatur: quodsi vero denudatur et vitiatum fuerit os, vel exfoliationi Naturae viribus praestandae committitur vel causticis consumitur quatenus necessitas iubet; attractio partium mollium interea fasciae idoneae adminiculo ad perfectam sanationem usque continuatur. Symptomata ex tardiore ligaturae

turæ ab arteria secessu aut nimis matura eius obtectione haud raro nascentia forfex, illam caute soluens, tollit.

CDLXXXIII. ALIA amputationis methodus, quam a relicta tegumentorum carniuinque parte *panniculatam* dixerunt inuentores, ea est, qua partes molles, non incisione circulari, sed primum longitudinali, deinde transuersali vel obliqua, tali modo refecantur, vt os altius transscindi vulnusque panniculo partium mollium sic seruato obtegi possit. In cruris amputatione surae caro singulum panniculum pro commodo vulneris tegmento praebere videtur, scalpello nimirum transuersim prope tibiae fibulaeque mediam et posteriorem partem transiecto indeque versus inferiorem et externam surae partem producto; in femoris autem brachiiue extirpatione duo panniculi laterales efformandi sunt. Relicta plaga eique admota caro adiuuante fascia a litera T nomen habente, simplice vel duplici, vel peculiari adparatu reunioni committitur. Hanc amputandi rationem vario quidem respectu prae altera (CDLXXXI) exposita laudandam esse negari non potest: quippe minus

nus secum vehit haemorrhagiae periculum, rario-
rem ossis exfoliationem, symptomata denique in
vniuersum mitiora, sicuti etiam commodiorem
membri artificialis adaptationem admittit; ve-
rumtamen suis quoque iisque haud leuibus pre-
mitur incommodis: suppuratio enim inter pan-
niculum et extremum truncatum cuniculos, ca-
riem et alia mala creare potest: quamquam re-
centiorum experimentis constet, infaustas hasce
sequelas magnam partem praepediri posse, si
non statim ab extirpatione, sed triduo demum
vel quatruiduo praeterlapso, adeoque partibus
suppurando iam laxatis, panniculus ad extre-
mum truncatum adplicetur.

CDLXXXIV. AMPVTATIO in contiguitate
ossium seu *articulo* difficilius in vniuersum suc-
cedit, quia maior ibi datur textus ossei ambi-
tus, partesque molles lentissime ad obtegendum
illum concurrunt. Duram tamen eius necessita-
tem infert morbi progressus. Humeri autem
ex articulo excisio emendata methodo sic pera-
gitur: musculo deltoide versus scapulam separa-
to ligamentisque solutis, caput ossis e cauo gle-
noide sursum educitur, ligatis deinde vasis exil-
laribus

laribus, nervis altius abscissis, reliquisque partibus mollibus resectis, largo vulnere deltoideus musculus relictus imponitur, quo facto partium reunio a Naturae viribus expectanda est: illam tamen cartilagine articulari ablata facilius succedere nuperis experimentis constat. Capitis femoris exsectio e cavo cotyloide tali modo instituta, ut ligatis vasis inguinalibus ingens plaga panniculo musculorum glutaeorum relicto obtegi queat, in cadaueribus facta possibilitatem successus quidem euicit, in viuis autem nedum tentata est, neque probabile videtur, similia pericula optato euentu comprobatum iri.

CAPVT II.

NECROSIS.

CDLXXXV.

NECROSIS seu Spacelus ficcus in eo a Gangraena (CDLXXII) *est* diuerfa, quod pars vita quidem orbata, Mumiae instar exsiccat, neque veram putredinem subit. Vnde patet quomodo Necrosis differat a Marasmo.

CDLXXXVI **IMMINENTEM** et praesentem morbum sequentia declarant *signa*: pars adfecta, plerumque post praeuium dolorem, sine omni causa externa praegressa vel intumescencia, stupescit, color natiuus in liuidum, plumbeum, nigricantem mutatur, motus sensusque aboliuntur, torosum corrugatur, molle, calidum¹, inodorum siccescit, frigescit, et plerumque foetescit, in limine mali superuenit suppuratio gangraenosa², deinde laudabilis, emortuumque tandem a viuo, salua aegroti vita, separatur. Extrema maxime hoc malo deturpari solent.

CDLXXXVII. **NECROSEOS** *principium* forte ab illo cui Gangraena debetur, non nisi incognita ratione differt: exsiccatio autem dissolutio-
nem

nem putridam excludere videtur. *Causae* frequentiores sunt senium, circulum sanguinis languidum, vasorum rigiditatem, saepe etiam articularum ossescentiam secum vehens: interceptio circuli sanguinei nullo modo reparandi, sicut post trunci arteriae compressionem vel abscissionem: compressio integumenta partesque subiacentes in escharam nigram circumscriptam mutans, vti coccygi, natibus vel coxae nonnullorum aegrotorum per longum tempus lecto adfixorum, nec non calci pedis illorum, qui sollemnem fracturae extremitatis inferioris tractationem passi sunt, accidere solet: febris maligna, quae non solum locis corporis immunditiae aut compressioni obnoxiiis, verum etiam aliis partibus hanc corruptionem infert: cibi ex frumento vstilagine inquinato in certis regionibus singularem crudelique dolore stipatam manuum pedumue Necrosin creare solent: ipsa denique gangraena nonnumquam successiva fluidorum euaporatione in Necrosin transformatur.

CDLXXXVIII. *Quoad prognosin* hoc malum a Gangraena vix differt: lentius tamen proserpit adque corrupti separationem peruenit Necrosi,

sis, quid? quod post integros menses et annos pars emortuâ corpori adhaeret. Quae a compressione originem trahit praë reliquis medicationem admittit: febribus mali moris superueniens saepissime metastasin haud infaustam promittit, mutata morbi facie ab illa, quae simpliciter symptomatica est, facile dignoscenda.

CDLXXXIX. NECROSEOS *curatio* chirurgica easdem indicationes et auxilia praecipit ac Gangraena (CDDXXXIV); probe tamen cauendum est ab audaci emollientium vsu aque negotiosa scarificatione et emortui ablatione, siquidem sphacellus humidus exinde nasci citioremque destructionem diffundere potest. Neque scalpello vel medicamentis imprudenter tractanda est Necrosis metastaseos beneficia promittens. Quae circa amputationem partis gangraenosae (CDLXX) diximus, etiam de necrotica valent.

SVBSECTIO VI.
SVFFOCATIONES.

CDXC.

SVFFOCATIONEM *dicimus* morbum, morti simillimum, in quo ipsae functiones vitales a causa quadam externa subitissime licet absque grauiore continui solutione eo usque feriuntur, vt corpus exanime adpareat, et quidquid vitae superest vix et ne vix quidem experimentis cognoscatur, tempestiue tamen et strenue adhibitis auxiliis, maxime externis, suscitandum. Vnde patet quomodo Suffocatio differat ab apoplexia aque variis Asphyxiae speciebus vel ab exinaniatione ortum trahentibus vel mere symptomaticis. Difficilius autem est cum certitudine determinare irreuocabilem mortis adparentis in veram transitum: parum enim exinde concludi potest, si omnis artis conatus irritus fuerit, siquidem plerique homines, proh dolor! suffocato seruando vel nullam vel segnem negligentemque nauant operam: neque nouimus quousque virium vitalium reliquiae vel alia vitae subsidia, sub summo periculo forte nata, perituram flammulam

iam alunt: quod praecipue de iunioribus valet.

CDXCI. SOLLEMNIORES suffocationis *causae* sunt submersio, strangulatio, restis, vel manu collo violenter illata, thoracis ventrisue compressione, corpore alieno viis aëriferis impacto, lingua retrosum acta, spiritu sponte cohibito facta, aër mephiti vel aliis vaporibus vel stagnatione corruptus, fideratio, lapsus, animi pathema.

CDXCII. DIVERSA autem *prognosis* et *therapia* elucescent ex specialiore mali pertractatione.

CAPVT I.

SUBMERSORVM CVRA.

CDXCIII.

AQVAE immerfus quam citiffime, absque violenta tamen opera, extrahatur vestimentisque madidis exfutis in aëre libero, puro, temperato stragulis tepidis capite pectoreque eleuato imponatur et diuersimode commoueatur, capitis situ nequaquam mutato. Mox vas quoddam sanguiferum circa caput, vena iugularis externa vel frontalis, vel arteria temporalis fecetur, quo facto vena in brachio larga incisione aperienda est, quin etiam ipsa arteria radialis tundi debet, nisi vena sat liberaliter sanguinem fundat. Exempto interea muco tenace, qui oris nariumque cauum occludere solet, homo vegetus spiritum suum forti inflatione in suffocati vias aëriferas, omni subterfugio clauso, repetitis conatibus transmittere adnitatur, attendendo numne motus thoracis exinde percipiatur. Intestinarum autem actio fumo tabaci in anum immisso suscitanda est, adhibita simul lenta et continua ventris contrectatione. Quodsi aëri per os inflato

flato obstaculum quoddam occurrat, illi tracheotomia (CCLI) instituta, rectum in Asperam arteriam iter procurandum est. Totum denique corpus pannis calidis asperis vario vapore stimulante impraegnatis confricetur. Non omnibus submersis aequè conducit faucium nariumue irritatio digiti, plumae, fumi tabaci vel salium volatilium ministerio facta. Auxilia recensita non solum festinanter sed etiam patienter adhibeantur, neque inutilibus pluribus conatibus desistat Chirurgus, siquidem integrarum nonnumquam, neque adeo paucularum horarum opera demum scopum contingi experientia constat. Neque ad prima vitae redeuntis indicia sollertia remittat, sed coeptum laborem pergat, donec omne periculum euanuerit. Renascentibus autem functionibus vitalibus maior caloris gradus in corpus transmittatur lauatione aquosa, acetosa, vinosa, spirituosa calida, vel arena, sale, cineribus, stragulis calidis illud excipientibus. Restituta facultate deglutiendi, cauta ac lenta vini calidi instillatione atque fractis potus calidi haustibus refocilletur suscitatus. Egregie tum quoque iuuat emetico propinato primam culinam

culinam expurgare genusque neruofum excitare, id tamen curando vt hocce auxilium aequè ac alia fanguinis raptum verfus caput forte productura vel refpirationi molefta omittantur, donec encephalus pulmoque non amplius compreffus fuerit. Congelato autem corpori praeter praefidia hætenus exposita ea deinde, quae ad extrahendum gelu inferuiunt, remedia in vfum trahantur, in hoc faltem cafu fufpenfa manu adhibendus eft calor.

CAPVT II.

CORPORE ALIENO SVFFOCATORVM CVRA.

CDXCIV.

SVFFOCATIO ab corpore quodam alieno, qualicumque demum modo in glottidem, tracheam vel bronchias delapso vel glottidem obferante, citiffime necare potest. Quodfi tuffis fponde nata vel vomitus arte concitatus alieno reiiciendo impar fuerit, fola falus aegroti in tracheotomia (CCLI) inftituenda haeret, quae fecundum recentiora experimenta tunc quoque fucceffum promittit, quando illapfum in ipfa bronchia haeret, fiquidem hoc aëris flumine ad tranfciffos annulos tracheae adducitur. Conferantur fimul quae de fimili Anginae fpuriae (CCL) diximus et ad calcem operis proponentur.

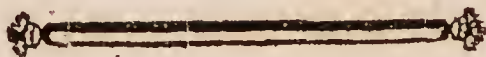
CAPVT III.

LAQVEO STRANGVLATORVM

CVRA.

CDXCV.

QUOTIES suspensum in vitam reuocare fas est, laqueo quam citissime transscisso demittatur corpus, probe cauendo a noua iniuria. In aëre frigido puro constitutum aque omni vestimentorum strictura liberatum simili fere ratione, ac submersi, tractetur, caute tamen abstinendo ab illorum vsu quae congestionem sanguinis in capite augere possunt. Vnde redeuntibus vitae signis idonea therapia reuellente et deriuante succurrendum est encephalo. Patet quoque excitantia spirituosa, alcalina, mechanica, suspensa manu et remotioribus a capite partibus esse administranda. Tutiora sunt clysmata irritantia reuellentia. Laquei vestigia in ceruice epithemate discutiente et si res exigat antiseptico delentur.

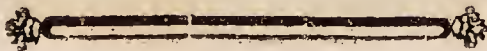

CAPVT IV.

VAPORE SVFFOCATORVM CVRA.

CDXCVI.

QVICVMQVE in aëre vaporibus sulphuris ardentis, carbonum, metallicorum, suaueolentium, fermentantium, putrescentium vel stagnatione ad respirationem inepto vel alia forte ratione nocua reddito, quasi inanimis concidit, seruari non poterit, nisi ante omnia aerae purae, frigidae capite eleuato, maxillis diductis, exponatur. Hoc summum praesidium est: cui non sine fructu iungitur adpersio aquae frigidae. Deinde quoque, prout res poscit, alia excitantia vel deriuantia vel euacuantia in usum trahuntur. Foeminas effluuiis suaueolentium suffocatas haud parum iuuant foetida incitantia naribus admota. Quousque salis alcalini volatilis fluoris virtus resuscitans, nuperrimo celebri experimento comprobata, ad homines ab aëre corrupto suffocatos adplicari possit, dies docebit.

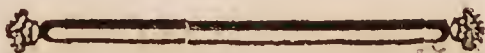
CAPVT V.

FOETVVM SVFFOCATORVM

CVRA.

CDXCVII.

INFANS ad terminum, breui ante partum viuus, si absque vllis vitae indiciiis natus fuerit, aut funiculi circumuolutionibus strangulatus, aut sub laboriosiore transitu violentam compressionem vel summam debilitationem passus, aut mucos tenaci primas vias aëriferas obruente vel linguam palato adglutinante suscipiendo spiritui impar esse potest. In tali autem periculo caussa extemplo tollenda est, funiculus soluitur, mucus digito oleo imbuto extrahitur, lingua a palato remouetur: funiculoque dissecto sanguinis vnciola emittitur. His pro re nata subiungitur lenis costarum agitatio, frictio, spiritus inflatio, vomitionis sollicitatio, clyisma excitans, balneum tepidum vinosum, spirituosum.

CAPVT VI.

COMPRESSIONE AVT LAPSV. SVFFOCATORVM CVRA.

CDXCVIII.

EODEM fere modo (CDXCVII) infans incubitu aut preffione qualicumque suffocatus refuscitari poterit, adhibita praecipue euacuatione sanguinis ex brachio, collo, capite: aëreque frigido liberaliter admissio.

CDXCIX. Neque a dictis aberrat medicatio infantis vel adulti, qui post lapsum exanimis adparet, quique pulsus et respirationis defectu ab illo, cuius cerebrum a simili causa commotionem vel compressionem passum est, facile dignoscitur. Praemissa euacuatione sanguinis, scrupulosaque deinde corporis perscrutatione ad excitantia toties laudata procedendum est, nisi laesio quaedam localis singularem curationem exigat.

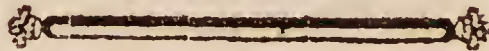

CAPVT VII.

PATHEMATE SVFFOCATORUM CVRA.

D.

IRA excandescentem aut terrore metuue pericul-
sum suffocationis specie prosterni non raro ob-
seruamus. Priori simili fere ratione ac apople-
tico succurrendum est: posteriori magis conue-
niunt excitantia, haud neglecta tamen praeuia
sanguinis missione: vtrique haud exiguum opem
ferunt clysmata non adeo acria et pediluua.

CAPVT VIII.

LINGVA VEL COHIBITO SPIRITV SVFFOCATORVM CVRA.

DI.

INFANS denique lingua inuerfa et pro parte deglutita, fiue longitudinis excessu fiue laxiore nexu peccet, suffocari poterit, in hoc periculo lingua digito immisso retrahenda et therapia superius exposita adhibenda est: nouo relapsui occurritur vinculo vel alio obstaculo mechanicò.

DII. DANTVR etiam mancipia Africana, quae lingua, si satis volubilis sit, in fauces retrusa mortem sibi consciscunt, nisi tempestiua adferatur opera. Egregiam praestare solet fustis scapulas pulsando tussin concutientem aemulans. Eodem remedio ad respirandum cogitur qui spiritu pertinaciter cohibito strangulationem meditatur. Facile autem adparet, neque in prioribus casu dictam (DI) encheiresin omittendam, neque in alterò mitiorem Chirugiam, simplicem nempe thoracis commotionem vel faucium irritationem, postponendam fore.

CAPVT IX.

FVLMINE TACTORVM CVRA.

DIII.

SIDERATIS eadem conueniunt auxilia, quae recte strangulatos vel aëre corrupto suffocatos iuant. Omnis autem cardo vertitur in dignoscendo statu generis neruosi, quod vel a sanguine intra cranium accumulato vel a simplice virium vitalium inertia torpere potest. Persecta alterutra caussa facile inuenitur medendi methodus, aut Apoplexiae aut Paralyseos therapiae similis. In vniuersum sanguinis missio praemittenda, deinde Chirurgia excitans efficacissima adhibenda est. An vtile vel tutum sit, fulmine tactis vim electricam extemplo admouere, maturior experientia declarabit.

INSTITVTIONVM
CHIRVRGIAE
HODIERNAE

LIBER SECVNDVS.

SCETIO III.
MORBI EX SOLVTIONE
CONTINVI.

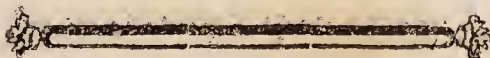
DIV.

MORBI ex solutione continui nati, praecipuam Chirurghi curam sibi vindicant auxiliorumque externorum dignitatem egregie comprobant.

DV. COMMUNE eorum *principium*, sublata nempe partis organicae cohaesio seu continuitas, adeo obuium est, vt nulla explicatione egeat. *Causae* sunt variae violentiae et acrimoniae externae vel internae.

DVI. QUVM autem hae causae ipsaeque continui solutiones ab iis inductae vario respectu sint diuersissimae, et *prognosin* et *therapiam* horum morborum multimode differre patet.

DVII. INGENS morborum huc referendorum numerus commode in quatuor ordines disponitur, quorum primus *Vulnera*, alter *Apostemata*, tertius *Ulcerata*, quartus *Fracturas* comprehendit.

SVBSECTIO I.
VVLNERA EORVMQVE
CHIRVRGIA.

DVIII.

QVAE de vulneribus, ampla et multipartita morborum classe pertractanda veniunt, sub duplici conspectu commode ponuntur, quoad nempe de illis vel *in uniuersum* vel *in specie* valent.

CAPVT I.

VVLNERA IN VNIVERSVM.

DIX.

VVLNVS in genere *vocatur* recens hiansque continui solutio a causa mechanica, sanguinem ut plurimum fundens.

DX. OMNIS vulneris *principium* est cohaesio partis solidae a qualicumque causa mechanica superata. *Causa* vel est corporis mechanice laedentis in corpus humanum actio aut reciproca corporis in tale instrumentum impetus, vel tensio violenta vndecumque nata.

DXI.

DXI. VVLNERIS *diagnosis* generalis eruitur ex signis sensualibus ac rationalibus. *Sensualia* visui tactuique sese offerunt: visus plagae extensionem externam et comparato cum eadem instrumento profunditatem declarat: tactu status labiorum vulneris partiumque vicinarum apprehenditur: prudenti digiti vel specilli immersione, quae tamen numquam nisi urgente necessitate fieri debet directio et profunditas vulneris indagatur. *Rationalia* autem signa ex notione anatomica et functionibus laesis perspectis desumuntur.

DXII. HAEC tantum de vulneribus omnibus valent: reliqua generalia variant prout vulnus vel simplex vel complicatum est. Vnde iam exponenda veniunt quae *simplicibus* sunt communia.

Vulnus simplex.

DXIII. VVLNVS vocatur simplex, quod in corpore sano instrumento puro secanti debetur, nullis grauibz symptomatibus stipatur et nil nisi reunionem desiderat.

DXIV. CVIVSLIBET vulneris simplicis individuui comites sunt *dolor*, sub diuisione ipsa notabilior, deinde mitescens, ex dissolutis, tensis, denudatis, irritatis fibrillis nerueis, cutaneis praesertim, ortum ducens; *labiorum hiatus*, elastica cutis retractione inductus; modicum *sanguinis profluvium*, a soluta vasorum sanguiferorum integritate proueniens, salutare et sponte cessans, dum vasa coarctata coagulo, quod vulneris frontem quoque obtegit, obturantur sero cruento transfudante; *labiorum tumor inflammatorius* post suppressum sanguinis fluxum ex stimulo praegressae violentiae et sanguinis obstructi nascens, non raro *febriculam consensualem* secum vehens, vel sponte resolubilis vel, si labia hiantia conglutinationem citissimam haud admittant, *suppurationem* subiens, in quo tamen casu non amplius vulnus sed vlcus vel abscessus adest.

DXV. VVLNERIS simplicis *prognosis* illaetabilis esse nequit, quum omne periculum a complicatione pendeat.

DXVI. AD *curationem*, vulneris simplicis quod spectat, sola reunio hic indicatur, medicatricibus Naturae viribus praestanda, variis tamen auxiliis, symptomata et alia obstacula conglutinationis remouentibus adiuuanda. Sic *labia hiantia* post praeuiam plagae mundationem sub congruo partis laesae situ laxata ad se inuicem adducuntur atque ope emplastri adhaesui et fasciae vnientis, pro vulneris partisque ratione variae, ad artis regulas iniectae coadunata retinentur. Sutarum adeo decantatarum vsus in vulnere simplice alienus, quid? quod in complicato vix vmquam concedendus est. *Dolorem* corporum alienorum irritantium ablatio, debitaque vulneris deligatio compescere, vel adplicata resoluentia aut emollientia tepida sedare solent. *Sanguifluxum* sua sponte non cessantem linteam carptum molliter adpressum facile supprimit. *Tumor inflammatorius* interdum Chirurgiam (CLXXV) expositam postulat. *Febris consensualis* pro diuersa subiecti partisque laesae irritabilitate diuersae vehementiae, tum metho antiphlogistica, tum lenioribus opiatis tempestiue datis egregie infringitur. Vnde etiam

post operationes chirurgicas plagam maiorem infligentes vtiliter adhibetur idem remedium.

Quodsi suppurationem admiserit, hinc renouatam deligationem exigeret tale vulnus, ad vlcera simplicia referendum foret.

Vulnus complicatum.

DXVII. VVLNVS complicatum *vocatur*, quoties talis adest corporis vniuersi, vel partis vulneratae vel ipsius laesionis conditio, vt a simplici illa, quam (DXVI) exposuimus, medicatione recedendum sit. Sic cacochymia seu cachexia quaecumque, morbosus partis laesae status, symptomata vulnus comitantia, siue necessario siue casu superuenerint, illud complicatum reddunt. Multiplex inde nascitur vulnerum complicatorum *diuersitas*, prout nempe vel arteriam vel venam, vel neruum, vel canalem lymphaticum maiorem, vel tendinem aut aponeurosin, vel os diuidit, aut corpore contundente, vel pungente, vel ex machina pyria iniecto factum est. Quae omnia figillatim nunc veniunt consideranda. Morbosum corporis statum praeterimus,

rimus, quum ille vulnus in vlcus transmutet, quod quoque valet de aëre nosocomiorum effluuiis putridis repletorum, qui toties infaustum reddit aliarum quoque curationum chirurgicarum successum.

Vulnus arteriae.

DXVIII. VVLNVS arteriae *est* mechanica integritatis canalisi arteriosi dissolutio, vulneri cutis partiumque interpositarum vel respondens vel minus. Prius *cognoscitur* ex sanguinis purpurei, cito coagulabilis profluuiio vehementiore saltuque arteriae micationi synchrono: quae quidem eo notabiliora sunt, quo maior est canalisi laesi diameter aut quo minus ille a corde distat.

DXIX. ARTERIAE minoris laesio in cuiuslibet partis organicae vulnere semper adest et vel sponte vel Chirurgia iam (DXXV) exposita facile sedatur. Maioris autem cordiue vicinae vulnus, ex anatomica notitia et characteristicis suis signis noscendum, tantam breuissimo temporis spatio parit sanguinis iacturam, vt inde summa debilitas, oculorum obfuscatio, tinnitus aurium, frigidus extremorum sudor, pulsus celerrimus,

tremulus, debilissimus, syncope, conuulsio, ipsa denique mors inferatur. Arteria minor transversim diuisa proprio elatere sese retrahit, ostium sanguinem fundens lente constringit saltumque minuit, donec coagulo cruoris tardius effluentis hiatus occludatur et ipse canalis, humore irruente non amplius expansus, collabatur, marcescat et coalescat. Rarissime hoc in arteriis maioribus a corde minus remotis, medicatricibus Naturae viribus succedit. Neque huius conatus semper sufficiunt ad claudendam arteriam ex parte tantum dissectam, vnde ista laesio grauiorem semper haemorrhagiam parit. Deinde quoque sanguis dissolutus corporisque aut mentis agitatio ominosam sanguinis ex minore arteria iacturam inducere valet. Vnlus arteriae plagae externae non directe respondens sanguinis arteriosi in textum cellulosum effusionem ac Aneurysmatis spurii non limitati speciem creat, quam alio loco (LXXXIV) diximus. Vnde adparet, vulneris arteriae *prognosis* pendere a canalis laesi diametro eiusdemque a corde distantia, ratione vulneris, quantitate sanguinis emissi, viribus denique et constitutione aegroti.

DXX. TALIS vulneris *curatio*, nisi folius Naturae vires suffecerint, arte praestanda desiderat profluentis sanguinis arteriosi certam suppressionem vulnerisque deinde consolidationem. *Priorem* faciliat imminutio massae sanguineae ad animi deliquium vsque, qua nempe copia humorum in arteriam irruens eiusque contractionem impediens minuitur, vires vitales, illum impetum suffulcientes, franguntur, sanguisque lentius iam motus ad coagulationem disponitur. Huic addatur arteriae laesae compressio, si fieri potest, in ipso laesionis loco instituenda: cui scopo inferuiunt glomeres ex linteo carpto, vel spleniorum gradatim maiorum fasciaeque longae, firmae, neque nimis largae, caute adstrictae, vel idoneorum instrumentorum tornatiliū ope continendi. Arteriae laesio in maiore ab osse quodam distantia praegressa, si opus fuerit, externi vulneris dilatatione, fungi quercini seu glomerum e linamento carpto paratorum, spiritu vini imbutorum, ad ipsam arteriam patulam adplicationem, apta fasciatione firmandam, postulat. Grauis autem ex partiali Arteriae laesione haemorrhagia totalem canalīs abscissionem

interdum requirit, quo iste retrahi hiatusque coarctari possit. Quodsi sanguinis profluuium methodo haecenus exposita compesci nequeat, ad ligaturam (CDLXXXI) recurrendum est. Cauteria siue actualia siue potentialia quaecumque ad supprimendum sanguinis arteriosi effluxum minus tuto adhiberi, experientia compertum est. Congrua vero arteriae sanguinem aduehentis compressione (CDLXXIX) impetus humorum partem laesam petentium commode infringitur. Symptomata denique, ex compressione partium fascia constrictarum nascitura, totius membri inuolutio, fascia circulari iuxta artis regulas instituenda optime auertit. Apparatus comprimens sub absoluta membri laesi quiete et conuenienti mentis corporisque regimine intactus relinquitur, donec vulnus arteriae perfecte *consolidatum* sit, haecque vel cum partibus vicinis pressione condensatis firma cicatrice concreuerit vel saltem, sanguine iam per ramos collaterales dilatatos liberam viam consequuto, plane collapsa demum coaluerit.

DXXI. DICENDVS iam venit morbus specie multiplex et euentu anceps, qui solutam canalis arteriosi

arteriosi integritatem, nisi huic tempestiua aptaque medicina parata fuerit, sequi solet: *Aneurysma* puto. Quod in vniuersum dicitur tumor morbosus a sanguine arterioso ortus. Diuiditur autem in quatuor species, *verum*, *spurium*, *mixtum* et *vericosum*.

DXXII. ANEURYSMA VERVM *est* tumor a sanguine arterioso, tunicis arteriae integris adparentibus. Vnde immerito ad morbos a solutione continui oriundos referri videtur: at aequè iniuste id a reliquis speciebus diuulseris, cuius *principium* quoque positum est in cohaesione tunicarum adeo imminuta vt non solum sanguinis impulsui debitam resistentiam opponere nequeant hincque violentam expansionem subeant, verum etiam facile rumpantur. Hoc autem inducitur a *caussis* arteriae tunicas debilitantibus, sanguinisque impetum in arteriam debilitatam augmentibus, sicut nifus vehementiores, contusiones, distensiones, suppressiones haemorrhagarum consuetarum, et congenita denique alicuius arteriae seu totius generis arteriosi debilitas. Aneurysmatis veri *differentias* quod attinet, aut totum arteriae ambitum aequabiliter distendit

aut

aut vno solummodo latere herniosum quasi tumorem praebet. Deinde vel externum est vel internum. In nonnullis denique vnicum adest Aneurysma, in aliis ob peculiarem systematis arteriosi habitum plures tumores aneurysmatici occurrunt. *Cognoscitur* externum ex tumore ad arteriam sito, plerumque post illatam quamdam iniuriam oborto, figura ouato vel cylindraceo, limitibus circumscripto, ex paruo colliculo lente insurgente, basi vt plurimum larga praedito, cutis colorem vix mutante; paruus pressioni cum aliquo strepitu cedit, ablata illa redit et arteriae pulsus refert; maior autem coaguloque repletus sensum formicationis creat, pressuque non imminuitur. Aneurysmatis autem veri interni diagnosis, nisi tumor pulsans aut motus tremulus extus sentiri possit, incerta est, quum reliqua signa, pulsus inaequalis, cordis palpitatione, dyspnoea, ex variis aliis causis natales ducere queant.

DXXIII. ANEURYSMA SPVRIVM *est* tumor a sanguine arterioso per vulnus arteriae extra eius tunicas in communem cellulofam arteriae circumiacentem, vel in propriam canalis tunicam

cam cellulofam effuso Cuius *principium* itaque est vera solutio continui, a caussa, quae omnes Arteriae tunicas disrumpere, diuidere vel perforare valet, inductum. Vnde patet aneurysma spurium vix vmquam occurrere in interioribus corporis partibus. Alia autem hic datur distinctio, in limitatum et non limitatum. Aneurysma spurium *limitatum* oritur, vbi sanguis arteriosus e paruo vulnere, hinc minore impetu egressus atque coagulatus arteriae hiatus obturat aut in cellulosa arteriae tunica haerens tumorem oblongum, aut coagulo lamellatim disposito subrotundam eminentiam format. Lentissime interdum augetur haecce aneurysmatis species, vnde a nonnullis quiescens seu consequituum salutatur. Cognoscitur ex vi praegressa, tumore ad arteriam sito, duriore, lentissime aucto, pressioni non cedente, cutisque colorem non mutante, si paruus fuerit, pulsante, si maior, obscuriorem micationem referente. *Non limitatum* creat vehementior sanguinis ex maiusculo arteriae vulnere effusio celluloso textu excepta. Quod quidem Aneurysma si presso pede caussam sequatur, erumpens seu primitiuum

uum dicunt. Diagnofin alio loco (LXXXV) expofuimus.

DXXIV. ANEVRY SMA MIXTVM *eft* tumor a fanguine arteriofo exortus, diuifa alterutra arteriae tunica, integris fed lente dilatatis reliquis. *Principium* confiftit in imminuta, ob membranae alicuius laefionem, canalis refiftentia, vnde ille fanguini propellendo impar hunc: integras tunicas in tumorem expandere permittit. *Caufsa* eft quidquid fecando, pungendo, contundendo, diftendendo, corrodingo fingulam quamdam arteriae tunicam laedere potest, vnde Aueuryfma verum vna alteraue tunica demum rupta in mixtum transire confuevit. Et hic quoque dantur *differentiae*, prout nempe vel externa membrana superficialis foluta eft, ficut in venae fectione interdum accidit, vel fibrae musculares lente diducuntur, quod ad arcum arteriarum euenire folet, aut interna tunica vitio quodam corroditur. Deinde vel internum eft vel externum. *Cognofcitur* aneurysma mixtum externum ex tumore ad arteriam, poft laefionem qualemcumque lente exfurgente, ftriétiore vt plurimum bafi praedito, ceterum aneurysmatis veri

veri maioris minorisue signa prae se ferente, prout ipsa vel maior fuerit vel minor. Aneurysmatis mixti interni diagnosis aequè ambigua est ac veri interni.

DXXV. ANEURYSMA VARICOSVM *est* venae ob praeternaturalem cum adiacente arteria communionem varicosa expansio: *oritur* nempe, quando tali vena imprudenter pertusa instrumentum per hanc in arteriam impingit omnesque eius tunicas diuidit, vnde sanato externo vulnere internum remanet sanguinemque arteriosum in venam transmittit. *Cognoscitur* tumore varicoso, imprimis basilicae, ad locum in quo venae sectio fuit instituta, maximo, tremulo, sub premente digito strepitum edente et euanescente, ligatura supra tumorem iniecta crescente, neque tamen illa infra eundem adplicata decrescente, ipsa denique arteria in brachio expansa, versus carpum angusta.

DXXVI. ANEURYSMATVM *prognosis* in vniuersum pro diuersa morbi specie, sede, extensione, duratione variat. *Internum* quaecumque omnem curam radicalem excludens, certam mor-

mortem adfert, quamquam varia auxilia palliativa religiose adhibita vitam ad tempus protrahere possint. *Varicosum* sine notabili damno per multos annos tolerari posse obseruatione compertum est. *Veri* autem *spurii*, et *mixti* periculum pro diuerso tumoris volumine et sede differt. Paruum nempe, in loco, qui aptam fasciationem continentem admittit, situm riteque tractatum vitae quidem non nocet; diu autem prouida continuanda est cura, siquidem non raro post multos annos elapsos neglectum malum periculum inducere potest. Maioris voluminis Aneurysma, siue verum siue spurium mixtumue summum vitae discrimen secum vehit, non nisi operatione chirurgica auertendum. *Spurium nasciturum* tempestiua arteriae laesae compressione praeuertitur.

DXXVII. MALI *curationem* quod attinet, Aneurysmati *spurio non limitato* ea, quam (LXXX) diximus, methodo medendum est. Glaciem impositam, vbi sanguis diffusus erat, profuisse legimus. *Limitato* autem, non fecus ac *vero*, si paruum fuerit, non modo palliativa, verum etiam radicalis medela paratur congrua et satis diu

diu continuata arteriae laesae compressione, aut instrumentorum huic scopo adaptatorum, aut fasciae circularis totum membrum inuoluentis adminiculo praestanda. Maius e contra, siue verum, siue spurium, siue mixtum fuerit, compressione haud coercendum, operationem postulat. Aneurysma verum internum venaesectio- nibus repetitis, scrupulosissima quiete, cautissimo mentis corporisque regimine palliatur, quibus praesidiis neglectis in spurium citissime lethale transit.

DXXVIII. ANEURYSMA *operationi* subiiciens Chirurgus primum curet vt nulla haemorrhagia durante illa oriatur, deinde arteriam laesam denudet eiusque immediatam compressione vel ligaturam instituat, et vulneris denique consoli- dationem adiuuet. *Haemorrhagiae* periculum congrua arteriae compressione supra laesionem aut solis digitis aut torcularis ope locis modo- que (CDLXXIX) dictis instituenda certe auertitur. Arteria laesa *denudatur* larga integumentorum ad illius tractum incisione lentaque et cauta partium subiacentium diuisione, cultri chirurgici specillo fulcato ducti ministerio peragenda, vs-

que dum vulnus vel dilatatio arteriae distincte adpareat. Ad detegendum arteriae tibialis anticae aneurysma ferrula partem ossis cum successu ablatam fuisse legimus. Paruum arteriae vulnus denudatione facta coaguloque ablato, *compressione*, frustulo fungi quercini adplicato praestita debitaque fasciatione et totius membri inuolutione adiuta, radicaliter sanari posse experientia docuit. Maior autem arteriae hiatus aequae ac Aneurysma verum *ligaturam* poscit, supra saepe et infra locum adfectum iniiciendam totumque vulnus vel tumorem includentem: licet vnicam ligaturam haud raro suffecisse constat. Ipsa autem ligatio filo chirurgico, acus curuatae paruae altero extremo obtusae ope, musculis adiacentibus laxatis infra arteriam ducto ad artem instituitur. Neruum adiacentem, quamuis eum saepe ligatura impune comprehendi posse compertum sit, liberum relinquere praestat, praesertim quum membri inflexione atque agitatione satis facile et absque dolore ab arteria separari queat. Circulus sanguinis arteria ligata per ramos collaterales succedit. Ligata ad flexuram cubiti arteria brachiali ramos anastomaticos maiusculos
tam

tam radiales quam cubitales ad sustinendam sanguinis transmissionem sufficientes nusquam deesse, hinc vanum esse mortificationis metum, et notitia anatomica et experientia chirurgica constat. Eam denique, quam nuper commendatam vidimus, arteriam claudendi rationem, hiatum in ipso canale futurae circumflexae ope reunire, in minore arteriae laesione superfluum, in maiore minus tutam esse putamus. Facta ligatura vel compressione vulneris *consolidatio* promouetur leni deligatione, quiete atque therapia rationi vulneris adaptata.

Vulnus venae.

DXXIX. VVLNVS venae est canalis venosi ex qualicumque causa mechanica dissolutio. Duplex est eius *differentia*: vel cutis partiumque interpositarum vulnere directe respondet vel minus, vel denique integris tegumentis externis accidere potest. Deinde vel perfecte vel ex parte tantum diuisa est vena.

DXXX. PLAGAE externae directe respondens *cognoscitur* ex sanguinis minus purpurei lentiusque coagulabilis absque saltu pulsui syn-

chrona, nisi maiori arteriae valde vicina sit vena, profluuium, tanto quidem vehementiore, quanto maior est diameter venae laesae. Vvlnus venae oblique inflitum vel absque cutis dissolutione factum, Ecchymosin (LXXIV) creat, minus tamen vehementem quam arteriae laesio. Quodsi maioris diametri fuerit vena vulnerata magnam et lethalem sanguinis iacturam inducere potest: minoris venae haemorrhagia aut sponte Naturae viribus vel arte facili negotio sedatur, vel syncope induta subsistit.

DXXXI. VVLNERVM venarum *prognosis* in vniuersum longe minus ambigua est quam arteriarum, quum vena diuisa decuplo fere minorem sanguinis copiam fundat, quam eiusdem diametri arteria, quum illa denique ob crebriores anastomoses longe facilius comprimi queat, citiusque ob minorem retrotractionem fibrarum elasticam coalescat. Potest tamen venae vvlnus mortem inferre, si tanta inde oriatur sanguinis interceptio aut reuulsio vt ille encephalo atque cordi deficiat.

DXXXII. PAVCA circa *curationem* sunt monenda. Haemorrhagia tempestiua compressione vel adstringentium adplicatione plerumque facile supprimitur; sin minus, ad methodum (DXLX) expositam recurrendum est. Ecchymoseos leuioris, grauioris medelam (LXXVI) diximus. Quod si vero ex profundiore vena orta, symptomatum ambiguitate Aneurysma mentita fuerit, tamquam tale tractanda foret; vulnere vasis detecto et torculare soluto vera morbi natura medendique ratio patet.

Vulnus Nervi.

DXXXIII. NERVI vulnus quid *sit* per se iam patet: vel totus autem vel ex parte tantummodo ille diuiditur.

DXXXIV. NERVUS *totus* abscissus post dolorem acutum fugacem tunicarum elatere retrahitur, vnde neruulos vicinos tensionem pati necesse est, quo stimulo dolor ac inflammatio insurgunt, ipse neruus abscissus perit, partibus ad quas distributus erat torpore, insensilitate, immobilitate, marcere, quinimo necrosi correptis, nisi aliunde vis vitalis accedat, unde raris-

sime ista corruptio extremorum, saepius medullae spinalis vulnerationibus superuenit. *Partialis* autem nerui laesio, quo maxime puncturae pertinent, fibrillarum diuisarum retrotractionem parit: hinc fibrae integrae fortius tenduntur, dolor grauissimus cum immani partis tumore ac rubore late diffuso excitatur, stimulus cum neruis vicinis cerebroque demum et corde communicatur, quo febris intensa, deliria, spasmi vel conuulsiones ac denique mors induci possunt: aut tumor inflammatus rumpitur cum euacuatione humoris acris tenuis, copiosissimi, subsequente saepe paralyfi, atrophia, gangraena aut morte. Vnde patet symptomata imperfectam nerui dissolutionem concomitantia forsan ob humorum in nerui capsulam effusorum in-suetum cum fibrillis nudis contactum in vniuersum multo grauiora esse

DXXXV. SYMPTOMATA ex nerui laesione oriunda saepe *auertuntur* vel mitigantur tempestiua balsami Peruuiani vel olei terebinthinacei in vulnus instillatione atque fotu emollienti oleoso tepido, ad totum membrum adplicato, methodo anthiphlogistica adiuto. Non raro autem vulne-

vulneris exiguitas symptomatumque grauitas haud differendam congruam illius dilatationem requirit, quo humores effusi educantur, neruusque laesus, tensus, irritatus, plane diuidatur. Dirissimis symptomatibus persistentibus miserum interdum in sola membri amputatione haeret refugium. Ceterum neruorum laesionis medelae curationem doloris (CLXVIII - XXIV) expositam sequitur.

Vulnus vasis lymphatici.

DXXXVI. VAS lymphaticum quoddam maiusculum esse diuisum *cognoscitur* e diuturno stillicidio lymphatico coalitionem soluti impediente. Potest etiam in hac laesione occurrere *diuersitas*: totalis nempe vel partialis vulneratio. Quae totali vasis lymphatici abscissioni paratur, *medicina* in compressione simplicissima et deligatione sicca vel, nisi haec suffecerint, adplicatione medicamenti styptici, spirituosi, saturnini consistit: partialis dissolutio huic therapiae non cedens, caustica vel tutius incisionem totalemque vasis abscissionem poscit.

Carnis vulnus.

DXXXVII. FIBRAM muscularem a caussa qualicumque mechanica diuisam elater insitus versus punctum fixum retrahit, vnde nerui fibraeque ad fines tenduntur, extremis simul ob vasculorum sanguiferorum laesionem cruentatis motuque fibrae retractae cessante. Quae laesio nullam aliam *Chirurgiam* desiderat, quam carnis solutae reunionem, extremorum nempe adductionem situ fasciisque firmandam.

Tendinis vulnus.

DXXXVIII. TENDINIS solutio mechanica *triplex* esse potest: vel enim totus transciinditur, vel ex parte tantum inciditur, vel tensione violenta dirumpitur.

DXXXIX. LAESAE autem fibrae tendineae ad gradum fibrarum muscularium cum illis nexarum retrahuntur, qua retractione fibrae integrae tenduntur. Tendinis diuisionem in statu sano absque dolore vel alio graui sumptomate fieri constat. Quodsi vero inflammatio aut diurna tensio vel irritatio tendinem aponeurosinue adficiat, non dolor solum crudelis, ve-

rum

rum omnia alia quoque symptomata grauissima nerui laesionem (DXXXIII) sequentia inducuntur. Paruum denique tendinis aponeuroseosue vulnus seu partialis dissolutio, ob difficultatem euacuationis atque stimulum humoris effusi in vniuersum symptomata longe grauiora infert, quam maius harum partium vulnus aut tendinis abscissio.

DXL. IN *curatione* tendinis dissoluti duplex datur momentum: partes diuisae reuniendae, symptomata leuanda. *Reunionem* diuisi efficit extremorum retractorum adductio inque mutuo contactu retentio; posteriorem solo situ debita defasciatione adiuto sine futurae cuiusdam ope obtineri posse, inter multa alia praeclarum tendinis Achillei rupti toties absque crudeli acus ministerio conglutinati exemplum euicit. Extrema autem adproximata materiem fundunt in principio fluidam, deinde solidescen-tem, quae denique in massam firmam organicam substantiae tendinis similem abit, extrema vicina firmiter nectentem, vt debita facilitate ille iterum moueri queat et nil nisi leue annulare vestigium praegressae diuisionis remaneat.

Vulnera tendinuna balsamicorum vsu requirunt: rancida autem vnguenta non secus ac aëris accessus probe sunt vitanda, siquidem successiua partis denudatae et corruptae exfoliatio, si totum tendinis ambitum comprehendat, tantum facit hiatus, vt extremorum reunio impossibilis euadat motusque membri quatenus eo tendine famulante eget, pereat. Grauia ex partiali tendinis vel aponeuroseos vulnere seu punctura prouenientia symptomata frigidae in principio morbi sedulam adplicationem, vel vulneris dilatationem, tendinis abscissionem atque therapiam requirunt omnibus viribus inflammationi occurrentem. Rigiditas post tendinearum partium consolidationem remanens balneis tepidis emollientibus, fotu aquoso, saponaceo, oleoso, frictione modica et leui partis rigidae motu adiutis tollitur.

Vulnus ligamenti.

DXLI. VVLNERA articulorum ligamenta vel absque capsulae laesione diuidentia vel articuli cauum aperientia partium tendinearum ac neruorum conditionem et therapiam sequuntur. Quae vero ortum exinde trahunt, suppurationes

nes maiores, caries, anchylofes, fungi articulares, contracturae ad horum morborum methodum tractari debent.

Vulnus ossis.

DXLII. Os ictu, incisione dedolatione portionis alicuius vulneratum, nisi ob contusionis vicinarumque partium laesionis grauitatem mox obtegi, accessus aeris arceri reunioque cum partibus mollibus ad primam, vt dicunt, indicationem obtineri queat, cariei indolem atque curationem exponendam sequitur.

Vulnera puncta.

DXLIII. PUNCTURA est solutio continui instrumento pungente tenui inducta, in qua dissolutione ob exiguitatem vulneris nec notabilis hiatus nec sanguifluxus saepe adesse solet. *Prognosis* puncturarum pro partium varia ratione ac indole quidem varia, in vniuersum tamen vulnere simplici difficilior, ac haud raro ob re-tenta fluida effusa dolorem, inflammationem, abscessum parit, quae symptomata pro magna parte tempestiua ac sedula sanguinis e loco recenter puncto expressione, suctione, et si profundior fuerit

fuerit punctio, dilatatione tempestiua auertuntur, aculei aliaue corpora aliena extrahuntur, abscessus exortus inciditur, neruorum tendinumue punctiones harum partium laesionem partialem sequuntur.

Contusiones.

DXLIV. CONTUSIO in genere *est* violenta corporis obtusi in superficiem humani actio, qua vel cum vulnere externo, vel secus, partes organicae tali modo premuntur, vexantur, lacerantur, vt mox subsequatur tumor dolens, mollis, ambitum praegressae violentiae comprehendens. Hinc triplex contusionis *gradus* elucescit. In priore vasa ipso violentiae praegressae stimulo dilatata et relaxata maiorem liquidi quantitatem admittunt expansionemque praeternaturalem subeunt. In secundo sanguis per vasa dilatata minori quidem copia in cellulofam telam transfudat, integris tamen huius laminulis. In tertio denique vasa et cellularum septa dissoluuntur, sanguis copiosius effusus maius cauum replet, mora ibidem coagulatus, deinde putrescens, simul praesente non raro partium vicinarum laesione. Ceterum contusio vel superficialis

facilis est vel profunda: vel simplex vel complexa, vel cum vel sine vulnere.

DXLV. CONTUSIONIS *signa* aut ad aspectu cognoscuntur, sicubi post praeuiam violentiam qualemcumque tumor cito subnascitur, dolens rubens aut nigricans, aut tactu indagantur, molitiae, fluctuatione, inaequabilitate praeternaturali digiti pulpae obuia.

DXLVI. VARIi autem contusionem comitantur aut sequuntur *symptomata*, dolor, inflammatio, fugillatio, ecchymosis, suppuratio, variique *morbi* pro diuersa partis contusae fabrica et functione: sic contusio arteriarum, aneurysmata; venarum, varices, neruorum, dolores acerrimos, paralytin, atrophiam, spasmos, conuulsiones, gangraenam, necrosin; musculorum aut tendinum, eorum rupturam, rigiditatem et alios adfectus neruosos; glandularum, infarctus, scirrhos, carcinomata: periostei, ulcera profunda, caries, exostoses, tophos, spinas ventosas, fracturas, luxationes; viscerum denique, eorum rupturam atque citam mortem, inducere potest. Vnde prono fluit impetu, *prognosis* contusionis pendere

dere a gradu violentiae ac conditione partis laesae. Laetum resolutionis signum affulget, vbi color loci contusi sub symptomatum leuamine in flauum viridemue transit.

DXLVII. *CONTUSIONIS curatio* praecipue versatur in phlogoseos atque sanguinis effusi resolutione vel, nisi haec mature succedat, eduotione. Inflammationi auxiliis toties dictis occurritur. Effusio sanguinis post leuiorem contusionem auertitur prudenti atque cita compressione et adplicatione epithematis frigidi, repercutientis, acidi, spirituosu, quo scopo aqua marina aceto nupta adprime vtilis est. Quum vero maiorem sanguinis effusi copiam adiuuantibus viribus Naturae resorberi inque circulum reduci posse experientia constet, salutaris haecce resolutio remediis discutientibus efficacissimis, inter quae alcalina volatilia principem sibi vindicant locum, promouenda est. Quodsi vero paucis diebus elapsis nullum adparuerit resolutionis signum, ad emollientia, et si fluctuet tumor, ob metuendam humoris effusi corrosionem ad tempestiuam incisionem refugiendum est.

DXLVIII.

DXLVIII. QVAE vero ab instrumento contundente facta sunt *vulnera* strictius sic dicta, in vniuersum quidem, nisi breui exsiccationem et phlogoseos resolutionem admittant, methodum emollientem exigunt, quo celerius in suppurationem transeat inflammatio, vulnere deinde ad methodum infra propositam tractando.

DXLIX. SINGVLAREM considerationem merentur contusiones a *globis*, quos machina pyria euomit, vel transitu vel contactu immediato factae. Quippe globum maiorem ex tormento bellico proiectum, a latere partis eminus maxima cum velocitate progredientem non solum conuassationes grauissimas, ecchymoses, stuporem maximum, rupturas musculorum, vasorum, neruorum, ligamentorum, fracturas atque comminutiones ossium, sed pro nobilitate partis laesae quoque subitam mortem inferre posse frequens obseruatio docuit. Quod electricae aëris concussioni adscribendum esse videtur. Quodsi globus aliudue corpus e sclopeto aut tormento bellico emissum minuta violentia et celeritate ad ipsam partem mouetur, eundem fere effectum absque cutis laesione producere solet.

solet. Harum contusionum *prognosis* in vniuersum quidem ex conditione partis laesae pendet, aliis tamen contusionibus multo grauiores merito censentur, quum maior interna dissolutio, neruorum labes, stupor aut membri adfecti aut totius corporis, ingens inflammatio citaque gangraena cum maximo vitae discrimine saepissime insequatur. *Curatio* harum laesionum generalem contusionum medelam sequitur; prouidissima tamen attentio habenda est, num ad adspēctum leuem contusionem maior dissolutio interna comitetur, ne tempestiua incisio differatur.

Vulnera sclopetaria.

DL. VVLNERVM globis aliisque corporibus e sclopeto proiectis inque corpus humanum actis factorum praecipua *differentia* posita est in diuersa eorum penetratione: alia enim coeca sunt, alia exitum simul habent, in quibus nempe globus penitus per partem transactus est. *Cognoscitur* introitus globi vulnere angustiore magisque colliso, exitus vero longe largiore apertura.

DLI. VVLNERA haec aliis grauiora vt plurimum redduntur corporibus alienis, eschara, haemorrhagia saepe subsequente atque symptomatibus pro partium laesarum ratione ex earum dilaceratione neruorumque commotione oriundis.

DLII. VNDE *curatio* potissimum versatur in similibus concomitantibus (DLI) remouendis. Corpora aliena, globi, vestimenta, festucae osseae aliaque exploratione detecta aut symptomatibus indicata, congrua dilatatione aut, si profundus fuerit tractus, incisione opposita facta, forcipis ministerio extrahuntur. Quum vulnera sclopetaria, ob crispationem vasorum laceratorum, nisi maior ramus fuerit laesus, vel nullum vel paucum sanguinem fundant, salutare in primo vulneris stadio modicum huius profluuium tempestiua ac prudenti plagae dilatatione ad notitiam anatomicam atque rationem vulneris instituenda restituitur, qua et insequens inflammatio et tensio vulneris minuitur, haemorrhagia metuenda praepeditur et suppuratio simul promouetur. Haemorrhagia grauis escharae solutione vel orgasmo febrili aucta, vel corporis, mem-

bri faltem adfecti, motu vel accedente suppuratione superueniens ad methodum toties propositam cohibetur. Reliqua autem horum vulnorum symptomata ex conquassatione et dilaceratione harum partium oriunda auertuntur aut minuuntur, inflammationi omnibus viribus occurrendo, vulnus tempestiue dilatando atque suppurationem promouendo.

Vulnera venenata.

DLIII. VVLNERA porro complicata redduntur virulentia quadam, vel ante laesionem mechanicam in corpore existente, vel vulneri forinfecus inducta atque humoribus admixta. Vnde praeciqua elucescit venenatorum vulnorum differentia,

DLIV. COMMVNISSIMA autem miasmata virulenta in corpore *praexistencia* sunt venereum, racchiticum, scrophulosum et scorbuticum: haec non solum vulneris consolidationem impedire, sed in vlcus quoque sordidum, rodens et complicatum mutare valent. Neque immerito huc trahi posset hydropica corporis vel etiam partis laesae labes, utpote vulneri gangraenam facile indu-

inducens. Cui vitio non fecus ac illis virulentis sua opponenda sunt antidota.

DLV. VIRVS cum vulnere *externo* communicabile multiplex est: inter reliqua autem nobis tantum dicendum venit viperinum et hydrophobicum, subiunctis pauculis de veneno minerali et vegetabili.

DLVI. COLVBER verus feu *Vipera*, animal veneno praeditum, quippe quod in ore gerit aculeos osseos, plicatiles, cauos, quorum basis premit totidem folliculos succo venenato turgidos, vulneri, quod iratum mordendo inducit, liquidum istud infundit, vnde tumor insignis dolorque grauis e vulnere cito proserpens, deinde horror, extremorum frigus, color icteritius, anxietas praecordiorum, vomitus, animi deliquium, sudores frigidi, sopor, conuulsiones et denique mors. Antidotum huius veneni, experientia comprobatum, est sal alcalinus volatilis sub forma vel salis vel fluoris adplicatus: neque paruam laudem tribuunt olei oliuarum vsui tam interno quam externo.

DLVII. ANIMALIS rabidi aut summe irati aut *hydrophobici* salua morfui, vulneri, excoriationi, cuti integrae admota, vulnus quidem, si qua adest, adeo parum mutat, vt hoc per longum tempus simplicis purique speciem praeseferat humoribus admista vero diu latitare horrendamque suam indolem denique manifestare solet. Symptomatum huius miasmatis euolutionem insequentium praecipuum est Hydrophobia seu aquae pauor, sub anxietate summa, sputatione frequenti et mordendi saepe cupidine certam mortem inferens, nisi tempestiua inunctione mercuriali, vtpote solo probato antidoto, debitaque laesionis externae tractatione virus exstinguatur. Quippe lauacione, cucurbitulis tum ficcis tum cruentis, vstione, totius circumferentiae excissionone, praemissis, vulnus suppurantium cantharidibus remixtorum ope in vlcus large diuque fluens mutatur.

DLVIII. VNDE (DLV) intelligitur quomodo venenum minerale vel animale, vulneri nuper admissum elui et exstingui debeat.

Aliae

Aliae complicationes.

DLIX. VVLNERIS in vlcus mutati, aut fractura, luxatione cet. complicati, aut in cauitatem maiorem penetrantis tractatio aliis locis proponetur.

CAPVT II.

VVLNERA IN SPECIE.

DLX.

VVLNERA in specie pertractaturi diuisionem a diuerfa eorum sede petimus: sic primum *caluariae*, deinde *faciei* et *colli*, *thoracis* denique et *abdominis* laesiones veniunt considerandae.

Laesiones caluariae.

DLXI. AD laesiones caluariae *referimus* omnem violentiam externam partibus cranium extus obtegentibus vel thecae osseae, vel membranae hanc inuestienti, vel alteri cerebrum cerebellumque includenti, vel ipsi huic visceri illatam, siue veram continui solutionem, siue vehementem

modo encephali concussionem induxerit. Diuerfas has laesiones figillatim nunc exponemus. Verum enimvero monendum est, singularum characteres non raro deficere, saepius autem mixtos esse atque ambiguos, quia non cuius parti datum est perpetua et specifica suae laesionis signa edere, neque vna facile iniuriam patiatur, quin simul aliae laedantur, neque quamlibet laesionem presso pede sequantur symptomata. Hinc omne calvariae vulnus in diagnosi attentissimum, in prognosi cautissimum, inque therapia prouidissimum desiderat Chirurgum.

*Externorum cranii tegumentorum
laesiones.*

DLXII. PARTES molles cranium obtegentes incisionem puncturam, contusionem, tensionem pati possunt. *Incisio* simplex abrasio capillis tamquam vulnus simplex (DLXVI) est tractanda, minime tamen parui facienda; in capitis enim laesionibus nusquam tuta fides: tristissimi latentis et neglectae complicationis effectus post plures dies, quinimo hebdomades, adparere possunt. *Contusa* autem vulnera, *puncturae* et *distensiones*

violentæ pro vario, quod occupant, inuolucro, varia adferunt symptomata. Sic galea tendinea tali modo adfecta dolorem tensionum, tumorem erysipelatoden, ad muscoli epicranii extensionem protractum communibusque symptomatibus inflammatoriis stipatum secum vehit: grauiora tamen sunt ista, si obliqua seu transuersa fuerit laesio. Quodsi autem in cellulosum textum accumulatus fuerit sanguis tumorem interdum creat limitatum, qui inter duriusculos margines digito prementi cedens, inexpertis aut incautis imponere proque osse impresso haberi potest. At vero quicumque paulo accuratius examinat illos margines, ut pote supra cranii superficiem prominentes, attactus non adeo patientes cet. simul perpensis aliis symptomatibus, vix falsa hac suspicione duci poterit, quae mox subsequente duri emollitione sponte euanescit. Pericranii vero iniuria, eodem modo illata dolorem, tumorem inflammatorium circumscriptum, ipsius membranae de cranio secessum, ossis subiacentis alterationem, duraeque matris illi correspondentis separationem, phlogosin, suppurationem, febrem denique acutissimam omniaque

ipſius cerebri læſionem paſſi ſymptomata adferre poteſt. Neque tamen diſſimulandum eſt, minime conſtantem eſſe horum ſignorum concurſum, quum non ſolum vulnera caeſa, verum etiam contuſiones et puncturae epicranio pericranioque interdum inſſillantur et ſanentur abſque vllius grauioris ſymptomatis acceſſu. Ceterum communis harum contuſionum et puncturarum therapia conſiſtit potiffimum in auxiliis antiphlogiſticis (cci. ccv) frigida haud omiſſa, et tempeſtiua congruaque incifione, pro varia violentiae illatae ſede et indole, vulneris figura, partium laeſarum dignitate, cicatricis denique ſucceſſurae ratione variae directionis et profunditatis, qua tenſio tollatur, effuſum euacuetur, ipſuſque cranii laeſio auertatur. Deligatione deinde leniore haud irritante, quo ſcopo vinum gallicum melli commixtum vtiliter adhibetur, curatio abſoluitur.

Cranii laeſiones.

DLXIII. CRANIVM violentia externa laeſum denudationem, contuſionem eiùſque ſequelas, incifionem, fiſſuram, fracturam denique ac impreſſionem offis cuiuſdam vel plurium pati poteſt.

test. Quae laesiones nullis nisi sensualibus signis in loco adfecto potissimum obuiis, cum certitudine dignoscuntur: ex sola enim pyxidis osseae dissolutione maxillam inhabilem fieri ad mordendum, ad fabulas dudum fuit relatam. Symptomata autem harum laesionum per se quidem leuia sunt; saepissime tamen aliqua partium contentarum iniuria simul adest vel ob humorum effusionem superuenit.

DLXIV. MECHANICA cranii *denudatio* inter simplicissimas eius laesiones referenda, saepe absque incommodo sanatur: vbi vero ab aëre vel pure contaminatur superficies, cariosa fit et lenta exfoliatione separatur. Vt absque corruptione et secessu obtegatur os denudatum vulnusque sanetur, nisi suspicio laesionis internae obstet, tegumenta ab osse soluta ipsi citissime admoventur, admotaque sub rara deligatione, neque aëris accessum admittente, in situ retineantur ad perfectam vsque consolidationem. Rarius labia vulneris ossi firmiter adhaerentia centro partis denudatae lente et absque sensibili exfoliatione sese approximant; rarissime autem os, cum vulneris margine non cohaerens neque co-

lore suo natiuo gaudens absque exfoliatione iterum obducitur, aut haec leni offis perforatione auertitur. Laminae cariosae separatio promouetur radendo et perforando eius superficiem: interdum quoque margine cutis ablato pars, osseo repagulo iam orbata, facilius soluitur. Deligatio vero instituaturs qualis in carie conuenit. Quod si per totam suam crassitiam corruptum fuerit os, terebratione auferenda est pars sic adfecta.

DLXV. MAIORIS momenti est cranii *contusio*. Huius signa solutis integumentis visui tactuue sese offerunt: integra cute tumor mollis, oedematosus, fluctuans latentem laesionem prodit, quo inciso pericranium ab osse separatum adparet. Saepissime partes subiacentes simul sunt adfectae. Ansam autem cranii contusio praebet inflammationi, suppurationi, tabulae externae vel internae ipsiusue diploës cariei, durae matris secessioni, erosioni, excrefcentiae fungosae (CCCLXXXIX), cephalaeae, multisue aliis malis. Curatio consistit in tempestiua et congrua offis denudatione, sanguinis missione enacuante, deriuante, reuellente, libera manu administranda, lenique at repetita alui subductione

ne; interdum quoque ipsius ossis perforatio trepano instituenda requiritur. Quibus addenda sunt communia phlogoseos, et si caries deinde successerit, huius remedia. Neque hic omittenda sunt epithemata frigida, praestantissimum sane capitis violentia externa laesi congestoque sanguine oppressi praesidium, cui perperam maiorem sanguinis in arteriam carotidem internam transitum tribuunt nonnulli, experimentorum contrariorum et eximii, quod apoplecticis admota capiti frigida adfert, leuaminis immemores. Calida saltem adplicata, propter affluxum humorum exinde prouocatum, vehemens noxae suspicio premit: reliquorum remediorum efficaciam haec certe infringunt.

DLXVI. CRANII *incisio* aut totalis aut partialis variae directionis, aut portionis ablatio seu *dedolatio*, nonnisi visu tactuque cognoscenda, therapiam denudati ac contusi ossis sequitur.

DLXVII. QVAE per se spectata simplicissimam in cranio continui solutionem sistit, specie tamen diuersissima est *fissura*. Haec enim vel maior est, vel minor vixque sensibilis. Alia
sim-

simplex est, alia composita, angularis, bifurcata, stellata cet. Modo os in eodem, qui violentiam sustinuit, loco, modo in parte intacta finditur. Potest fissura in osse percusso consistere, potest in remotiora perrecta via excurrere, potest denique os violentiam passo vicinum vel oppositum rimam contrahere, quod *contrafissuram* vocant. Deinde vel tota ossis substantia vel sola externa internaue tabula finditur. Partium denique continentium et contentarum laesio vel simul adest vel secus. De propria fissurae diagnosi eadem valent quae de contuso cranio diximus. Prognosis illius semper maxime ambigua est, quum dira encephali laesi symptomata, in iunioribus praecipue, summum vitae periculum adferant. Tanto minorem sanationis spem superesse, quanto magis in longinquum excurrit vel indagacionem effugit fissura, sua sponte patet. Curatio fissurae quidem Naturae viribus interdum absoluitur: verumtamen therapiam contusi cranii prouidissimam semper requirit, et si partes contentae aliquomodo adfectae fuerint, cita trepanatio ad latus fissurae instituen- da est.

DLXVIII. OSSIVM cranii *fractura* a fissura solummodo maiori dissolutionis gradu discrepat: ceterum communes fere cum illa habet differentias (DLXIV), quibus varias alias subdivisiones ingeniosas magis quam vtilis, addiderunt auctores. Maioris momenti discrimen adest, si *fractura* cum vnus alteriusue partis in cauum cranii depressione, vel cum totali portionis solutione, acciderit. Quoad diagnosin videantur, quae circa contusionem, quoad prognosin, quae circa fissuram cranii monuimus. Pro vario fragmentorum et festucarum numero, ambitu, situ et effectu variare periculum *fracturamque* notabilius hiantem ob faciliorem effusi euacuationem saepe minus ominosam esse quam angustiore constat. Ad *curationem* quod spectat, *fractura* cum fragmenti depressione ante symptomatum accessum promptam et, donec fragmentum vel ablatum vel releuatum fuerit, repetitam ossis perforationem desiderat. Cranio infantum absque *fractura* depresso solam Naturam medicatricem lente et tuto interdum mederi, experientia compertum est: neque tamen in vnoquoque casu eius vires sufficere remanens non raro sen-

fus alicuius labes vel stupiditas docet. Fractura cum totali fragmenti solutione huius extractionem postulat, quo facto trepanatio saepe minus necessaria euadit.

Menyngum laesiones.

DLXIX. VIOLENTIA externa diuersimode adfici possunt menynges. Communissima autem *durae* matris laesio haec est, quod vasculis connectentibus disruptis, siue correspondentis pericranii siue ossis interpositi solutio id effecerit, a cranio recedit, nullam deinde copulam initura. Fragmento ossis male sito vel sanguine effuso nonnumquam premitur et distenditur, vel festucae pungentis stimulo irritatur. Neque infrequenter in ipsam descendit instrumentum caedens, pungens, dilacerans, contundens, globusque sclopetarius. Raro quidem dedolatione, saepe autem ablato fragmento osseo denudatur. Verum enimvero nullam iniuriam patitur inulta: quocumque demum modo laesa vel inflammatur, benignam resolutionem vix, et si denudata vel dissoluta fuerit, ne vix quidem admittens, sed in suppurationem gangraenamue pronissima: vel etiam nulla phlogosi praegressa corruptio-

ruptionem subit, quod sollemnis est aëris externi effectus. Neque ossis cuiusdam substantiam penetrat caries, neque apostema cerebri superficiem depascit, quin illa quoque membrana inficiatur. Cognoscitur autem atque diiudicatur durae matris laesio ex causa praegressa, ossis solutione vel alteratione, vulneris externi ratione, signis inflammationis, suppurationis, corruptionis generalibus, vel encephalo adfecto propriis, insomniis, deliriis, dolore fixo, oculis rubentibus, lente demum accedente functionum cerebri laesione, interdum quoque tumore externo, circumscripto, oedematoso, pericranii-que separatione. Pulsus celerem, paruum, duriorum, duram matrem laesam denotare legimus. At non dissimulandum est, durae piaevae menyngum adfectionem qualemcumque, etiam notabiliorem, ob utriusvis inuolucris tenuitatem et arctissimam, quae ipsis inuicem atque cerebro intercedit, contiguitatem vasorumque communionem, vix vniquam adesse posse simplicem et singularem, verum hic maxime illas occurrere complicationes signorumque ambiguitates, de quibus iam (Dxxxx) diximus. Praeter generalem

lem

lem harum laesionum therapiam tempestiuæ quoque terebrationis necessitas hic vrget, nisi fracto forte cranio aditus pateat: irritatam enim, distensam, inflammatam, suppuratam, corruptam duram membranam Naturæ soli relinquere, vel per intermedium os remediorum virtutem transmittere, perque ambages medicinam parare, damnosa foret prudentia.

DLXX. QVÆ de dura matre proposuimus, de pia quoque intelligenda esse vi analogiæ patet. Quippe in diagnosi, in prognosi inque therapia parum a se inuicem abludere membranas vicinia atque affinitate coniunctissimas pronofluit alueo. Tetanum quidem pro speciali læsæ piæ menyngis signo haberi nouimus, neque tamen satis consentiente experientia.

Cerebri et cerebelli læsiones.

DLXXI. CEREBRVM et cerebellum a violentia externa vel commotionem; vel compressionem, vel irritationem, vel vulnerationem aliamue læsionem mechanicam, horumque sequelas pati potest. Quæ iam sigillatim perlustrabimur.

DLXXII.

DLXXII. CEREBRI commotio stricte quidem spectata non pertinet ad continui solutiones: quum vero perinde ac reliquae encephali laesiones hic perlustrandae a violentia externa ortum trahat, haud incommode cum iisdem exponitur. Nascitur autem ex thecae osseae concussionem, siue haec ipsa ictum exceperit, vel in corpus durum, sub lapsu praecipue, impegerit, siue columna vertebralis similem percussione in illam transmiserit, siue denique caput violentam rotationem passum fuerit. Leuior cerebri concussio eodem, quo accidit, momento breuem parit vertiginem; grauior vero animi deliquium, pulsum plenum, lentum, apoplectici similem, sensus motusque voluntarii abolitionem, vomitum, sanguinis e naso, auribus, oculis effluxum absque mechanica haram partium solutione, inuoluntarium vrinae ac excrementorum emissionem inducit, quae aut lente minuuntur et cessant, aut compressi cerebri symptomata excipiunt: maxima concussio mortem secum vehit. Quae hic indicantur, auxilia chirurgica potissimum consistunt in euacuationibus sanguinis e braccio, collo, pede, humorum deriuatione,

alui solutione, diaeta tenuissima, animi corporisque quiete perfectissima, situ capitis erecto, aëris puri, frigidi accessu, epithematumque frigidorum adplicatione. Ad auertendas autem commotionis sequelas alcalina volatilia et opium diaphoreticis nuptum cum successu propinata fuisse legimus.

DLXXIII. MULTIPlici modo ab iniuria externa *compressionem* pati potest cerebrum: a corpore alieno per cranium immisso, ab osse depresso, a sanguine, lymphâ feruente effuso, a pure collecto, ab indurationibus aut tumoribus saccatis post commotionem cerebri lente obortis. Corpora aliena per tenuiores pyxididis osseae partes, sicut certas portiones nasales, orbitales, occipitales, temporales fractas, vel per vulnera sclopeto facta in cranii caueam ingressa noscuntur ex causa laesionis praegressa, corpore laedente, loco laeso, exploratione vulneris debita symptomatibusque rite perpensis. Os depresso, plerumque cum fractura, interdum tamen, in infantibus saltem, absque fractura (DLXVIII) accidens, sensibus percipitur et ex symptomatibus superuenientibus diiudicatur. Sanguis cerebrum

com-

comprimens aut in vasis commotione debilitatis accumulatus, aut inter cranium et menyngem, inter duram et piam matrem, in substantia cerebri, et in huius denique sinibus effusus haerere potest. Cognoscitur haecce compressionis causa ex signis commotionis praegressae persistentibus vel post breue interuallum recurrentibus, pulsuque tardo inaequabili. Diagnofis loci specialis adcurata capitis tonfi perlustratione, offis laefione qualicumque et dolore ab aegroto percepto, vel huius indigitatione automatica, visu denique, auditu, sensu, motu alterutrius lateris laefo, obscure quidem indicatur, certa hactenus desideratur. Pus, vel durae matris ab offe separatae, vel cerebri commoti, vel huius illiusue inflammatae proles, easdem sedes occupare potest ac sanguis effusus, rarius tamen inter menynges haeret. Noscitur ex violentia praeuia, signisque commotionis et phlogoseos praecedentibus, symptomatibus consequutiuis ferius superuenientibus. Humorem denique ferofum vel lymphaticum post iniuriam capiti forinfecus illatam a vasorum debilitate, sanguinis, inprimis venosi, cursu impedito, in substantia

cerebri aut eius sinibus aut inter matres, aut in basi cranii accumulari posse frequens observatio docuit. Cuiuscumque autem compressio- nis cerebri symptomata prodiuerso morbi gradu aut statim cum signis commotionis adsunt, aut post breuē interuallum, aut lente denique et sero accedunt. Quo pertinent dolor capitis grauati- uus, vertigo, syncope, febris, pulsus inaequabi- lis, tardus, apoplecticus, delirium, saepe furio- sum, adfectus soporosi, oculorum immobilitas s. celer vehemensque motus, interdum eorum inflammatio, inuoluntaria vrinae et faecum alui- narum exclusio, in aliis ventris constipatio, in- farctus et suppuratio iecinoris, spasmi, conuul- sionesque latus adfectum plerumque inuadentes, paralysis, oppositum maxime occupans, morte, nisi caussa comprimens tolli queat, scenam clau- dente. Omnis cerebri compressio a violentia externa ortum ducens ancipitem habet *euentum* diuersus autem est periculi gradus, pro diuer- sa cranii laesione, compressionis sede, corporis comprimētis indole, liquidi effusi quantitate et mutatione, malique medicabilitate. Quodsi ta- men sanguis collectus in caussa, aetateque iuni-

or fuerit aegrotus, promptius et vehementius insurgunt symptomata, aequè cito recessura, sanguine nempe facile resorpto. Cerebelli laesiones ab iis, quae cerebrum patitur, non abludunt, ob maiorem vero partis dignitatem et difficiliorum vel impossibilem medentis accessum, plerumque grauiora et saepissime lethifera inducunt symptomata. *Curationem* quod spectat, compressio cerebri a corpore alieno huius ablationem poscit. Os depressum releuandum est, nullo tamen sternutatorio vel emplastro adhaesiuo adhibito. Sanguinis vt et puris effusio saepe auerti, et si adsit, resorptione adaueta curari potest, venaesectionibus, alui subductionibus, rita loci adfecti incisione, humorum deriuatione et reliquis concussi cerebri praesidiis tempestiue vsurpatis. Quibus fere omnibus palmam praeripit frigida capiti admota. Subsistentibus autem symptomatibus in loco indicato os perforandum est, vt fluidum emittatur: nec si prima terebratione nihil reductum fuerit, in ea adquiescat Chirurgus, sed plures excindat orbiculos, ipsasque meninges, quinimo cerebri substantiam, si profundius haerens hu-

mor indicetur, haud timide incidat et perlustret: dulce enim atque decorum erit viro cordato remedium quantumlibet anceps creditum, potius expertum esse quam aegrotum certo mortis periculo reliquisse.

DLXXIV. Ex adlatis patet, *trepanationem* seu cranii perforationem, tempestive abministratam, etiam pro re nata repetitam in commotionis cerebri sequelis inque mechanica huius aut menyngum compressione aut irritatione, vnicum saepe esse vitae seruandae remedium, sicut quoque prae ceteris praesentissimum est et efficacissimum. Innumerabiles profecto in fastis chirurgicis occurrunt casus, in quibus trepanum omnimode ad artis regulas adhibitum mirificam tulit operam, vel absque dubio, nisi praeiudicium aliaue medentis culpa obstitisset, aegrotum morti erepturum fuisset. Neque vsquam fida experientia probatum est, hanc operationem per se inferre noxam. Potest autem cranium in toto suo ambitu externo perforari, excepta regione sinuum frontaliu et spinarum et inaequalium occipitalium. Tractus arteriae menyngae sub ossis parietalis angulo decurrentis non-

nonnisi urgente necessitate terebrae subiiciendus est. Sedulo denique cauendum est, ne ossi fracto vacillanti haec admoueatur. Ad futuras vero et sinus durae matris impune applicari posse trepanum, quid? quod sinus longitudinalis laesionem non solum non extimescendam esse, verum etiam sanguinis ex hoc canale missionem salutarem praestitisse effectum, experientia compertum est. Congrua itaque partium caluariam obtegentium incisione ossisque sufficiente denudatione facta, ad quem scopum ut et ad commodiorem deligationem citioremque sanationem adprime inferuit resectio labiorum vulneris, capite rite firmato perforatio ossis prouide atque suspensa manu facta trepani circumactione, ad artis regulas absoluitur, iugiter explorando coronae orbitam. Cui operationi satis idoneum est trepanum vsitatum; alii vero ob accuratiorem capitis firmationem sinistra mendentis manu praestandam compendiosius terebrae genus, Anglis familiare, praeferunt, cuius tamen reciprocationes manum poscunt non facile fatigandam. Ablato orbiculo ossis excisso ac circumrasis foraminis oris, os, si depressum vel

fractum fuerit, eleuatorio commodo extrorsum ducitur: quae forte adsunt, fragmenta minora forcipe extrahuntur: fluidum sub apertura obuium effluit; in vicinia latitans depressa menynge prolicitur; sub dura matre haerens, eiusque eleuatione et liuore transparente cognoscendum, hac incisa educitur. Quodsi symptomatibus persistentibus cerebrum propulsum et percepta in eo fluctuatio, quae quidem raro satis euidens est, delitescens in ipsa illius substantia humoris effusi suspicionem creet, haec quoque incidenda est vt materies stagnans effluere vel, si eius tenacitas profundiorue sedes id non permittat, siphone extrahi possit. Operatio, si scopum non attigerit, si nullum corpus alienum comprimens detegerit, si symptomata permaneant vel etiam augeantur, si fractura vel fissura ad locum magis decliuem protracta inueniatur, si os depressum non vno leuatore attolli queat, si effusio liquidi seu suppuratio latius extensa fuerit, perforatio ossis haud timide multiplicanda erit, ratione loci suspecti semper habita, quod maxime de contrafissuris seu resonitu valet.

DLXXV. CEREBRI *vulnera* ex causa praegressa signisque sensualibus dignoscenda, neque nimis profunda neque remediis pinguibus, acribus, aquosis vexata, absque vlllo symptomate ominoso interdum consolidari posse, experientia euicit. Profunda vero, medullam oblongatam, supremam spinalis partem, cerebelli substantiam interiorem, corpus callosum sinusque cerebri attingentia, citam mortem adducunt, quamquam vnum et alterum horum aegrotorum superstitem fuisse legatur. In vniuersum autem vulnera encephali adplicationem medicamentorum balsamicorum ac spirituosorum dilutorum, raram deligationem, plerumque laxam, si fungus exsurgat, firmiorem, excrescentiae, si reprimi nequeat, resectionem satis profundam, totam denique methodum antiphlogisticam, corporisque et mentis quietem requirunt: sedulo quoque arcendus est aër, tum maxime Venus. Reliqua tractatio non recedit a generali vulnerum therapia.

Vulnera faciei.

DLXXVI. VVLNERA faciei in genere conditionem aliorum vulnerum quoad partes laesas,

lequuntur peculiarem tamen curam desiderant, vt labia debita fasciationis, rarissime futurae adminiculo exactissime reuniantur ne cicatrix difformis supersit.

Vulnus genae.

DLXXVII. IN vulnere genae, si ductus Stenonianus dictus fuerit laesus, ob continuum salivae effluxum, externum vulnus consolidari non poterit, quapropter, si pars ad os spectans adhuc integra et peruia supersit, filo perducto vel denique simplicissima methodo, caustico exsiccante caute adplicato, salivae ad cauum oris dirigenda est, quo facto sub mandibulae quiete vulnus externum leniter compressum cicatrice claudi poterit. Fistula salivialis vero insequens therapiam poscit alibi exponendam.

Labium leporinum.

DLXXVIII. LABIUM leporinum in vniuersum dicitur solutio continui labii cuiusdam, plerumque superioris, huius fissuram inducens, ex causa qualicumque prognata. Diuiditur in naturale seu congenitum et accidentale. Vtrumque iterum vel simplex est vel duplex, vel recens vel inueteratum, vel purum vel complicatum.

Com-

Complicationes labii leporini naturalis in infantibus recens natis sunt fissura duplex, maxilla protuberans, dens prominens, mandibula anterieus fissi, palatum diuisum. Accidentale vero complicatum reddunt grauior contusio, dilaceratio, inflammatio, substantiae deperditio, maxillae laesio. *Symptomata* varium huius morbi gradum concomitantia sunt suetio, manducatio, deglutitio, loquela impedita, continuus salivae effluxus et faedissima oris deformitas. Hiatus labiorum fissurae in omni labio leporino substantiae defectum mentiens, eam reapse non indicat, sed a musculorum contractione oritur. Quodsi autem vera substantiae deperditio adsit, vti post carcinomatis ablationem, maxime hiant labia. *Prognosis* mali ex difficultate labium fissum vniendi pendet. Hinc quaelibet complicatio statum difficiliorem reddit. Ossis fissuram nulla ars conglutinare valet. In malo, siue recente siue inueterato, *curando* marginem fissurae in vulnus recens, cruentum, rectum, superius angulatum mutare satagit Chirurgus, in vniuersum deinde communem vulnerum therapiam, reuisionem nempe, simplicissima methodo praestandam,

dam, subiungens. In omni quidem aetate tenerrimaque infantia labii leporini reunionem perfici posse experientia constat; in infantibus tamen abstinentia a somno praeuia ad felicem operationis successum prodest. In maximo labii hiatu vel vbi reuera deperdita est substantia, compressio genarum, fasciae vnientis ope obtinenda egregiam confert symbolam vt muscoli antrorsum propellantur aegrotusque ferendo vincturae iniectae incommodo assuefiat.

DLXXIX. IPSA labii leporini *operatio* consistit in debita marginis fissurae ablatione, subsequente labiorum vulneris adductione exactaque eorum in contactu ad perfectam cicatricem vsque firmatione. Ablatio marginis aut cultro chirurgico in lamella seu charta firma, sub qua labium tenditur, aut forcice ita perficitur, vt tota pars rubra et pauxillum cutis auferatur, ambaeque incisiones in angulum acutum coeant, quare fraenulum, si infra fissuram adhaereat, incidendum erit. Incisiones vero genarum lunatae ad facilitandam reunionem laudatae omnino reiiciendae sunt. Vulneris tunc recentis labia genis antrorsum pressis ad se inuicem adducuntur

tur et in hoc situ aut futurae aut folius fasciationis ope firmantur. Sutura circumflexa in vnione labii leporini sollempnis sequenti modo praescribitur. Labiis vulneris ad se inuicem adductis duae vel tres acus aureae versus apicem planae, scindentes seu flexiles, prior prope prolabia, altera trium linearum a priori distantia, per mediam labri cruentati partem ita transmittuntur, vt orae sibi aequales fiant. Quo facto filum acui singulae laxè circumducitur vt orae approximatae contineantur, instertitiis vero emplastrum adhaesiuum adplicatur. Rarissime tertia acu opus est. Triduo elapso acus vacillare solent tuncque auferuntur. Suturam circumflexam, filo praecipue arctius adstricto, saepe, ob accedentem tumorem ac inflammationem, rupturam insequi, atque reunionem labii leporini e contra sine vlla futura, sola defasciatione, vel vnico filo laxè prope labii marginem ducto, tutius obtineri posse, experimentis compertum est. Adparatus deligationis ex emplastris spleniis et fascia vniente, huic scopo adornatis, ad artem iniiciendis, consistit. Haemorrhagia labii cruentationem sequens plerumque
solo

folo vulneris contactu sistitur; in infantibus tamen operatione peracta situm capitis erectum requirit, ne sanguis in cauum oris effluens deglutiatur.

DLXXX. DVPLEX labii fissura siue pars labii media secundum naturam formata siue in globi figuram contracta fuerit, alterutrius hiatus, et hoc sanato alterius denique lateris reunionem methodo iamiam recensita peragendam poscit. Pars maxillae protuberans recidenda est, dens prominens, nisi in cauum oris duci possit, euellendus. Quamquam autem mandibula fissa arte conglutinari nequeat, sanatis tamen partibus mollibus saepe Naturae beneficio hoc succedit. Linguae aut incisione aut morfu facta profunda vulneratio, quiete partis huiusque in sacculum ex tenui linteo confectum et dentibus molaribus adfigendum immissione, frequentioreque cum vino et melle humectatione et ablutione sanatur.

Colli vulnera.

DLXXXI. INTER colli vulnera medullae spinalis in vertebrae cervicalibus inclusae, nerui vagi,

vagi, intercostales, diaphragmatici, arteriae carotidis, vertebralis, venae iugularis internae vulnera, ruptura oesophagi aut eius cum aspera arteria totalis diuisio certam inferunt mortem. Nerui recurrentis laesi sequela est aponia insanabilis. Reliquis generalis therapia competit.

Vulnera pectoris.

DLXXXII. VVLNERA *pectoris* thoracis aut partes *continentes* solas laedunt, aut *cauum* simul attingunt, aut partes *contentas* denique afficiunt. Alia sunt simplicia, alia complicata.

Vulnera partium continentium.

DLXXXIII. Et primo quidem *simplicia* partium continentium vulnera ab iis quae de vulnere simplici diximus, nullo respectu abluunt, solam reunionem desiderant, Naturae viribus arte adiutis praestandam. Omnia tamen pectoris vulnera ob perpetuum costarum motum tardius consolidantur. *Complicata* euadunt partium continentium vulnera maiori contusione, dilaceratione, inflammatione, obliquitate siue punctura, sanguine, pure, aëre inter partes collecto, arteria mammaria externa, interna, thoracica, in-

ter-

tercostali, laesa, corporibus alienis, sterno, costis siue costarum interstitiis impactis, ossium dissolutione et denique in cavitatem penetratione. *Contusio*, inflammatio, dilaceratio ex signis obuiis dignoscenda therapiam (DXLVII) expositam poscit, genio morbi adornatam, haud neglecta venae sectione pro circumstantiis repetita. *Obliquitas* vulneris punctura infligti et inde impeditus sanguinis purisque effluxus, ex cautissima vulneris exploratione in eo, quo violentiam passus est aeger, situ instituenda, instrumenti laedentis cum vulnere comparatione, accedente tumore, dolore et duritie aliqua interdum obscure fluctuante, respiratione, sub hauriendo praesertim spiritu, laesa, diiudicanda, praeter generalem therapiam (DXVI) laudatam, vulneris dilatationem exigit. *Arteriae* intercostalis laesio, vulnere in cauum pectoris haud penetrante noscitur ex huius directione et effluxu sanguinis arteriosi, eo maiore quidem, quo prior laesio est ortui arteriae. Quodsi in cauum peruenit instrumentum vulnerans aut sanguis externe non effluat, ex signis haemorrhagiae internis (DXIX) et effusionis in cauum pectoris (CCXCVII)

cognoscitur. Praeterea lamellam siue chartam per vulnus externum in cauum pectoris induc-
tam rem declarare legitur, sanguine nempe su-
pra illam, si ex intercostali arteria, infra eandem
vero, si e cauo thoracis prouenerit, effluente.
Posteriore huius arteriae parte diuisa, vix obti-
neri posse sanationem videtur; in vltiore pro-
gressu vero, vulnere rite dilatato, acu magna
curuata circa superiorem costam ducta ligari,
tutius tamen commodiusque lamina firma in-
vincum curuata, cui fungi quercini frustum ad-
fixum est, ad costam comprimi poterit. Vbi
ex grauiore haemorrhagia suspicio nascitur, ex
parte tantum incisam esse hanc arteriam, totali
eius abscissione et succedente compressione malo
occurrentum est. Arteriae mammae externae
vt et thoracicae laesioni communi arteria-
rum vulneratarum therapia occurritur, interna
autem mammae laesio ob difficiliorem acces-
sum est periculosissima. Quodsi vulnere dilata-
to minora cartilaginum interualla compressionem
vel ligaturam excludant, vrgente necessitate car-
tilago auferenda est, quo facto alterutrum re-
medii genus in binis, quos inferior huius arte-

riae anastomosis indicat, locis institui poterit. Corpora denique aliena costis, sterno vel costarum interstitiis impacta extractionem desiderant, prouidissimam tamen, ne in cauum pectoris protrudantur. De ossis cuiusdam fractura suo loco dicetur.

Vulnera in thoracis cauum penetrantia.

DLXXXIV. VVLNERA pectoris in alterum pleurae cauum penetrantia noscuntur ex comparatione instrumenti laedentis cum vulnere huiusque exploratione cautissima, specillo laeui obtuso famulante, in eo, quo aegrotus plagam acceperat, situ instituenda; quibus maiorem certitudinem addit aër ex vulnere sub inspiratione cum sibilo elabens, sub expiratione in idem irrumpens, symptomatumque laesionem partium internarum aut sanguinis in dictum cauum effusionem indicantium praesentia. Tale quidem vulnus, si simplex fuerit, ea, quae vulneribus in vniuersum competit, ratione curandum est: reunionem nempe, in hoc tamen casu emplastri agglutinantis in corio extensi ope, quod sub
forti

forti inspiratione adplicatur, praestanda. Complicata autem reddi possunt vulnera cauum pleurae adeuntia, utroque pleurae sacco aperto, Emphysemate, pulmone laeso vel particula quadam prolapsa, sanguine in cauum pleurae effuso et aliis denique partibus contentis laesis.

DLXXXV. ET primo quidem *utroque pleurae sacco* vsque adeo laeso, ut aër relicta glottidis rima, vulnera subeat ambosque pulmones petat, ob suffocatam eorum dilatationem periculosissimam esse et cito lethalem fieri pronofluit impetu.

DLXXXVI. NON solum vulneris pectoris, oblique inflicti praesertim, siue pulmonem simul laeferit, siue minus, verum etiam costae vel absque vulnere externo fractae pulmonemque laedentis proles est *Emphysema*, utpote ab aëre in telam cellulofam effuso nascens. Vnde non thoraci proprium, sed aliis quoque partibus oblique punctis vel contusis vel alio modo aditum in dictum textum aëri praebentibus, commune est malum, in variis morbis chronicis, vlceribus sinuosis non inflammatis, gangraena immi-

nente et aliis morbis putridis haud infrequens, quinimo turpis lucri caussa arte nonnumquam in homine interdum non secus ac brutis inductum. Cognoscitur autem tumore pallido, frigido, extenso, qui pressus stridorem singularem facit, foueasque sistit, mox tamen euanescentes. Permanente caussa totum corporis habitum occupare inque stupendam molem increfcere et subtilissimas cellulas, ne ipso quidem humore vitreo excepto, adire potest. Natales vero ex thoracis vulnere trahenti, statim priusquam vires eundo acquisuerit, vulneris dilatatione, vel si nullum adfuerit, sufficiente in loco adfecto incisione, vt aëri exitus pateat, subiuncta huius versus vulnus pressione et externa discutientium, roborantium, adstringentium adplicatione, occurrendum est. Maioris ambitus Emphysema a caussa externa obortum, praeter generalem loci adfecti therapiam citamque aëris educationem plures incisiones desiderat. Maximum denique, abstrusas praeprimis cellulosaë telae ambages infestans, vel ab humorum labe inductum, totius eius textus corruptionem certamque mortem adfert.

DLXXXVII. PARS *pulmonis prolapsa* dilatato vulnere citissime reponenda est. Quodsi vero iam a strangulatione fuerit corrupta, ligatura aut cultro candente auferri posse legimus. Tutius tamen videtur, adhibitis cautelis generalibus spontaneam corrupti separationem expectare, vel maxima respirationis difficultate vrgente portionem corruptam cultro recidere et haemorrhagia sedata in cauum reponere.

Vulnera partium pectoris internarum.

DLXXXVIII. IPSVM *pulmonem vulneratum* esse cognoscitur ex directione vulneris eiusque cum instrumento laedente comparatione, respiratione, maxime thoracis dilatatione, laesa, sanguine vesiculato purpureo per os eiecto. Si pleura pulmoni adhaereat, dictus sanguis vesiculatus e vulnere effluet, saepe quoque emphysemate maiore atque sapore remediorum adplicatorum accedente; si pleurae haud accretus fuerit pulmo laesus, symptomata sanguinis in saccum pleurae effusionem declarabunt. Superficiale pulmonis vulnus methodo antiphlogistica cautissime tractatum, Naturae viribus sanari potest. Magnae autem et profundae plagae, supremam

maxime et interiorem pulmonis partem dissolventes, aut ob grauissimam haemorrhagiam cito, aut ob insequentem inflammationem et suppurationem lentius lethales habentur.

DLXXXIX. RECENS vulnerato, rarius inflammato et suppurato pulmone aër interdum in propriam illius cellulofam tunicam, vasa necentem sese diffundit, *Emphysema pulmonale* constituens, vix vlla arte medicabile, verum sub ingenti anxietate et spirandi difficultate haud tardam mortem adducens.

DXC. MULTIPLEX datur *effusio* liquidi in pleurae caueam ex violentia externa nascens: sanguis enim, aër, pus, lympa denique vel serum hic colligi potest. Communes autem fluidi in saccum pleurae effusi notae habentur ex caussa praegressa cognita, respiratione, maxime sub spiritus emissionem, difficili, anxietate summa, decubitu in latere vulnerato vix ferendo, in opposito, intolerabili, in dorso, leuato pectore, commodiore, sensu ponderis moto corpore mobilis, costis a se inuicem paulo magis recedentibus, minus mobilibus, sono per-

perculso pectore suffocato et reliquis (ccxcvi) adlatis. Specialis effusi diagnosis e causa praegressa et symptomatum accessione eruitur. Sanguinis collectio presso pede sequitur vulnerationem, tertio plerumque die ad costas spurias lateris aegroti echymosi coerulei coloris, sanguini per pleuram transsudanti forte tribuenda, sese manifestans. Puris effusionem symptomata inflammationis, vomicae aut ulcerationis praecedunt. Aquosa autem accumulatio post violentiam externam raro obseruatur, frigidorum viscerum infarctuum haud infrequens sequela. Posteriores duas effusionis species oedema externum comitari solet. Aërem denique in sacco pleurae diffusum declarant causa praegressa, communia effusi in hoc loco signa, absque symptomatum sub certo situ aggrauatione vel leuamine, costarum aequabili extensione et sonitu pectoris percussi notabiliore. Cuiuslibet vero effusionis *curatio* chirurgica accumulati liquidi educationem poscit. Quae nisi idoneo corporis situ aut vulneris dilatatione peragi possit, paracenthesin in loco electo atque succedentem tractationem (ccxcix) expositam poscit. Si vero

tenacitas fluidi effluxum prohibeat, iniectione diluendum est. Inspiratio autem fortis, tussien-
di conatus, sanguinisque siphonis aut oris ope
adtractio, ob vulneris in vase laeso dilatationem
coagulique ablationem, haud immerito suspecta
habentur. Neque iniectiones diluentes sine ad-
curatissima cautela administrentur.

DXCI. OMNIA ceteroquin pectoris vulnera
cito et leniter deliget Chirurgus, ab alienorum
corporum immissione caste abstineat, aërem a
vulnere, quantum fieri potest, arceat vel saltem
deligationis tempore igne adposito attenuet, vul-
nus sub quotaquaque inspiratione obtegat, neque
thoracem fasciis constringat. Reliqua vulnerum
thoracis tractatio pulsu ac haemorrhagia indi-
catur.

DXCII. VVLNERA pectoris, cor ipsum eius-
ue auriculas, vasa maiora, medullam spinalem
attingentia, citam plerumque mortem inducunt:
ductus thoracici denique dissolutionem, effusio-
nem in mediastino posteriore creantem, serius qui-
dem at inevitabiliter interimere observationes do-
cent. Vulnerato pericardio cordeque in superficie

tantum

tantum laeso superstites fuisse nonnullos legimus, unde liquet in effusione sanguinis vel aqua in pericardio haud dubie declarata huius facci incisionem seu puncturam, dummodo cauta manu regatur ferrum, omnino institui posse. Sanguinis vel puris in mediastino anteriore collecti eductio minus tuto incisione in cartilaginum interstitio facta, tutius terebra sterni admota euacuari, experientia constat. Diaphragmatis vulnus, vix absque nobiliorum partium laesione infligendum, semper periculofum est: parte tendinea vulnerata extemplo dolor nascitur vehementissimus, respirationis summa difficultas, anxietas intolerabilis, spasmus aut conuulsio, in mortem breui terminantes. Maiora eiusdem septi vulnera partium in abdomine contentarum adscensui in pectoris cauum ansam dare possunt.

Vulnera abdominis.

DXCIII. VVLNERA imi ventris aut partes continentis solas aut contentas simul laedunt. Vtrumuis genus, vti alia vulnera, instrumento scindente, pungente, contundente infligi variamque directionem et magnitudinem habere possunt. Vel simplicia sunt, nullo nempe nisi ne-

cessario symptomate stipata, vel diuersimode complicata.

*Vulnera partium abdominis
continentium.*

DXCIV. VVLNERA partium imi ventris continentium *simplicia* ad generalem vulnerum simplicium rationem sunt tractanda, vtpote nil nisi reunionem, situ et defasciatione praestandam, desiderantia. *Complicata* autem haec vulnera sunt contusione, dilaceratione, punctura, obliqua praecipue, partium aponeuroticarum, haemorrhagia, humorum in muscutorum interstitia effusione ac denique in cauum peritonaei penetratione.

DXCV. VVLNERA harum partium *contusa*, ex caussa praegressa et signis contusionum generalibus (DXLIV) cognoscenda, grauiam interdum symptomata, inflammationem nempe, dolorem auctum, febrem, tensionem ventris ac subsequentem suppurationem inducunt, ad horum morborum genium tractanda. *Dilacerata* autem cum deperdita imprimis substantia, aut magnam ventris partem occupantia, aut copiosam suppu-
ratio-

rationem creantia ob imminutum partium contentarum fulcrum herniis ventralibus viam sternunt. *Puncta* denique, obliqua, lineae potissimum albae, vaginae muscoli recti aliue aponeurosi illata, grauissimas inflammationes, cum dolore acuto, vomitu, singultu, conuulsionibus periculosissimis adferre solent, tempestiua vulneris dilatatione auxiliisque antiphlogisticis auertenda. *Haemorrhagia* oriri potest ex laesione arteriae mammariae, epigastricae, abdominalis, aliue minoris, e vulneris situ signisque obuiis diiudicanda. Supprimitur autem, dilatato vulnere externo, adplicatione fungi quercini digitoque comprimente, vel nisi haec succedant ligatura, quam arteria mammaria aut epigastrica duplicem vult. *Effusio* sanguinis vel puris aut in cellulosa sub integumentis aut in musculorum interstitiis, aut in vagina recti aut denique inter musculos et peritoneum haerere potest. Noscitur ex causa praegressa, vulnere paruo obliquo puncto, accedente dolore, tumore, duritie circumscripta et fluctuatione, si sub cute haeret effusum, distincta, si profundius aut sub aponeurosi delitescat, obscuriore, absentibus

pene-

penetrationis aut partium contentarum laesionis signis. Desiderat promptam vulneris dilatationem aut in loco decliui incisionem, adhibita deinde therapia vlceribus sinuosis adaptata, inferius dicenda.

DXCVI. VVLNERVM partium abdominis continentium, siue in iisdem consistentium siue in cauum penetrantium, *prognosis* ex symptomatibus pendet, prout vel simplex vel complicatum declarant aut reddunt vulnus. Hinc anxie repetita exploratio, iniectiones aliaque ad detegendum vulneris terminum commendata, nisi symptomata vrgeant, non solum superflua sed saepe etiam perniciofa sunt, dum vulnus intempestiua atque incauta percontatione ex simplici complicatum euadere possit.

DXCVII. COMMVNIS horum vulnerum complicatorum (DXCV. VI) *curatio* symptomatum mitigationem singulorum genio adornatam, inflammationis praepremis auersionem, et hoc facto citam reuionem, situ, quiete, emplastris et fasciis modice adstrictis, rarissime Gastroraphia obtinendam, exigit.

Vulnera in cauum ventris penetrantia.

DXCVIII. VVLNVS abdominis in *cauum* penetrasse docet instrumentum cum illo comparatum et cautissima exploratio, specilli obtusi flexilisque ministerio in eodem, quo vulnus exceperat venter, situ, instituenda, certissime autem syndrome symptomatum partium internarum laesionem vel liquidi intra peritonaeum effusionem denotantium. Quod tamen, nisi superuenerint symptomata complicationem vel functionem laesam indicantia, instar simplicis tractandum erit. Complicatio autem hic datur quoties partes contentae vel e vulnere egrediuntur, siue sanum, siue corruptum aut laesum fuerit prolapsum, vel in abdominis cauo sunt laesae, vel denique eorum contenta simul effluunt.

DXCIX. PARTES e vulnere abdominis reliquis facilius elabentes sunt omentum et intestinum tenue: a maiore tamen vulnere quoque intestina crassa, ventriculus, quinimo hepar et lien prolabi possunt. Signa generalia partes elapas indicantia satis obuia sunt; in obesis tamen membrana adiposa per vulnus expressa
omen.

omentum prolapsum mentiri potest. Specialia signa regio vulnerata et cognitus situs partium naturalis, suppeditant. Egressam partem esse sanam concludimus ex colore natiuo parum mutato, superficie intestinali praecipue neque humido lubricante, neque calore orbata. Laesioni simul prae ceteris subiecta sunt omentum et intestinum, cuius vulnera sensibus facile sese offerunt.

DC. PARTES *egressae sanae* (CXCIX) citissime sunt reponendae, neque obstat mutatio coloris natiui in rubrum subfuscum. Posito nempe aegroti in tali situ ut musculi relaxentur, ultima portio elapsa et deinde quae restant, utriusque manus indice alternatim in ea agente ad vulneris directionem lente et absque omni violentia in abdominis caueam reprimuntur, primum intestino deinde omento reponendo. Cauendum autem sub reductione, ne in vaginam recti musculi vel aliorum interstitia impellantur partes, quod sub laeta repositionis factae specie certam mortem illaturum foret. Cognoscitur autem partes elapsas pristinam recuperasse sedem, si post repositionem digitus in abdomine circa vulnus libere moueri possit.

DCI.

DCI. REDUCTIO PARTIVM egressarum *difficilis* aut plane impossibilis reddi potest volumine earum aucto aut vulnere angustato. In priori casu intestina vel flatu excrementisue expansa vel tumore inflammatorio occupata esse solent. Expansioni interdum occurritur maiorem intestini portionem protrahendo, quo contenta diffundi possint: acupuncturae enim flatibus exitum parare nequeunt, siquidem tunica villosa foramina obstruit. Inflammatio vero plerumque a restrictione vulneris vel aëris contactu orta vix methodo antiphlogistica tempestive adhibita, sed sola causae irritantis ablatione tollitur. Vulnus vel inflammatione vel spasmodica musculorum contractione angustatur: in utroque casu stimulum quantocyus remouere oportet. Sublata autem obstaculi causa cito cauteque tentanda est reductio, quae nisi satis facili negotio succedat, dilatationem haud differendam poscit.

DCII. VVLNERIS *dilatatio* ita instituendam esse volunt nonnulli, vt intestino egresso, sursum, omento autem prolapso, deorsum dirigatur sectio. Sub hac quantum fieri potest, parcere oportet partibus aponeuroticis, arteriis, ligamen-

to hepatis falciformi, quo transciso nexus hepatis naturalis pro parte soluitur. Decet etiam Chirurgum meminisse, venam vmbilicalem, quini-
mo arterias eius focias in nonnullis adultis ad vmbilicum vsque esse peruias, in quo casu earum laesio haemorrhagiam secum latura foret. Ob similem rationem vrachus haud temere diuidi debet. Inter alia ad hunc scopum inuenta instrumenta, quo pertinet culter apice nodato, tecto, haud durato praeditus forfexque proprius; commodissimam suppellectilem constituunt culter chirurgicus curuatus solitus et specillum fulcatum rotundatum, planum. Ipsa encheiresis sequens est: partibus egressis ad latera conductis specillum ad perpendiculum iuxta marginem vulneris dilatandi in abdominis cauum inducitur: liber illius motus lateralis immissionem ex sententia successisse indicat. Tunc apex cultri in sulcum specilli per locum adstrictum ducitur ac una cum specillo eleuatur. Quodsi vero ne specillum quidem in plagam dimitti possit, reclinata prolapsa parte, interposito digiti vngue, circumspecte summa cutis scalpello inciditur, quo facto etiam muscoli vngue magis
magis

magisque premente aperiri poterunt, donec laxior fiat specillumque admittat plaga. Sufficiente dilatatione facta partes elapsae dicto (DC) modo in ventrem reponuntur.

Vulnera partium contentarum.

DCIII. PARTES egressas *simul laesas* quod attinet, parua intestini prolapsi vulnera Naturae sunt committenda, quum parcae diaetae, quietis et remediorum antiphlogisticorum beneficio vulnusculum intestini reducti feliciter sanari posse obseruatio docuerit. Notabilius autem intestini haud corrupti vulnus *suturae*, in minoribus pellionum, in maioribus ansatae dictae, adminiculo reuniri consuevit. *Pellionum* futura sequenti modo instituitur. Intestino fauciato blande arrepto labiisque vulneris eiusdem aequabiliter ad se inuicem adductis, filum sericum crudum vel, quod praestat, duo diuersi coloris, acu recta tenui ad apicem triquetra duce, prope vtrumque vulneris marginem valde oblique duplici aut triplici punctione circa vulnus perducentur, vt acu retracta fila remanentia vulneris labia absque corrugatione unita sustineant. Reducto tunc intra abdomen intestino extrema

fili extra vulnus externum emplastri cuiusdam ope affigantur cuti: ipsum dein filum post triduum vel quatrimum praeterlapso extrahatur, opposita quidem directione, si duplex fuerit. In futura *ansata* duo vel plura fila totidem acupuncturis separatim per vtrumque vulneris labium ducuntur, quibus leniter coadunatis filisque deinde ad vulneris externi ambitum affixis, intestinum laesum prope plagam partium continentium retinetur.

DCIV. INTESTINO plane *abscisso*, in duplici remedio omnis sanationis spes posita est: quippe vel extremis reunitis canalis integritatem restituere, vel iisdem cum vulnere externo conglutinatis anum artificialem creare satagit Chirurgus. Solis quidem Naturae viribus talia vulnera sanata esse legimus: neque tamen ideo sibi sunt relinquenda, quum immedicabilis effusio fieri possit. Intestino sano non concreto obseruandum est, ex vtrouam extremo elabuntur contenta. Hoc deinde in alterum ano naturali continuum immittatur perductoque per mesenterium filo, extus affigendo, firmetur. Raro necesse est vt mesenterium ab extremo superiori in inferius inducendo separetur. Haec

metho-

methodus omnino praeferenda est temero artificio, quo asperae arteriae ex animale quodam defumtae portionem, aut chartam firmiorem, ambobus intestini extremis immittere eaque super tali corpore alieno, per aluum deinde excernendo, consuere suadent nonnulli.

DCV. QVOD *curationem reliquam* vulnura intestinorum in vniuersum rigorosissimam dietam et quietem omniaque phlogoseos remedia poscunt. Ab egressorum quoque superficie, fotu emolliente tepido iugiter humectanda, solertissime arceatur aër.

DCVI. VVLNERA intestinorum elapsorum in genere spectata ancipitem habent *euentum*: saepe enim, praecipue futura intestinali facta, sub laetissima fausti successus spe, quid? quod cicatrice iam induc̄ta, ob generalem canalıs intestinalis coarctationem a parciore partu obortam, aut ob partis vulneratae stricturam a cicatrice atque partium vicinarum concretione illatam, errore aliquo dietetico commisso dolor colicus, obstructio alui, vomitus, rupturae intestinales, effusiones in abdomine, nasci certam-

que mortem adferre possunt. Quae tamen coarctatio in vulnere intestinali parum, in abscisso autem vel substantia priuato intestino maxime metuenda erit.

DCVII. DICENDVM nunc est de *ano artificiali* ceu altera intestino plane abscisso medendiratione (DCIV). Vbi nempe ob metum coarctationis insequentis, tum quoque ob deperditam substantiam omissa est, vel ob praesentem aliquam cum vulnere externo concretionem non amplius tentari potest intestini abscissi et elapsi reunio, absque vltiore partium continentium diuisione extrema intestini filo acu traiecto ad vulnus externum affigenda erunt, vt excrementa eo loco in posterum emitti possint hiatusque remanens ani vices suppleat. Hic periculo angustationis caret, et si circatrici coaluerit atque inuersio intestinalis debita deligatione praepeditatur, cum incommodo excrementorum perpetuo elabentium, idonei receptaculi tamen suescendique facultatis beneficio haud aegre demum tolerando, per totam vitam ferri potest, nullo huic periculo exinde nato, nisi forte ieiuni intestini pars superior in anum factitium hiet sicque

mag-

magnam chyli partem, quae inferius absorbenda fuisset, corpori detrahat. Consolidationem labiorum vnlneris intestinalis rarissime inter se, sed vt plurimum cum vulnere partium contentium, aut cum omento, mesenterio, aliis intestinis, hepate, liene, concrefcere obseruatione compertum est.

DCVIII. LAESIONES *omentis* e vulnere prolapsi, de cetero sani, pro diuerso vasorum volumine maiorem vel minorem haemorrhagiam inducunt, salutare quidem vtque plurimum solis Naturae viribus cedentem: raro saltem ad eam sistendam Chirurgia (Dxx) exposita opus est. Quo facto egressum oleo Terebinthinae inungitur inque abdomen reponitur.

DCIX. PARTES e vulnere elapsae vel oblongiorem extra sedes natiuas commorationem, vel ob corporum alienorum irritationem, vel denique ob vulneris stricturam breui tempore ita *corrumpi* possunt, vt nulla spes sanationis superfit. Quod cognoscitur ex earum colore naturali in pallidum plumbeum, fuscum, nigricantem mutato, odore cadaueroso, et si in-

testinum inter prolapsa fuerit, huius exsiccatione.

DCX. CORRUPTO autem *intestino* egresso gangraena aut paruum superficiei intestinalis partem inuadit, aut totam diametrum aut denique ansum intestini maiorem vel minorem comprehendit. Gangraena minorem superficiei intestini partem occupans, praeter signa visui obuia, symptomatibus mitioribus, et rupta deinde parte contaminata, excrementorum per vulnus nonsecus ac anum egressu declaratur. Vulnus externum sub hoc statu haud dilatandum est, ne fatalis concretio dissoluatur. Adhibita methodo antiphlogistica, diaeta tenuissima, iniectione blanda detergente, leui compressione, aluique per clysteres subductione, corruptum separabitur vulnusque sine canalis intestinalis interceptione consolidabitur. Vulnus totam intestini diametrum siue ansum istius gangraenosam complectens aut cum vulnere externo concretum, quod quidem saepissime ob praegressam phlogosin accidit, aut nondum cum eo coalitum inuenitur: in utroque statu symptomata sunt grauiora atque totalis tubi intestinalis imperuiatio adest.

Rupta

Rupta autem parte gangraenosa faecibusque emissis symptomata incarcerationis cessare solent. Tunc auferatur quidquid corruptum est, et ubi iam adest concretio cum vulnere externo, anus remanebit ut plurimum artificialis: sin minus, futura intestinali facta (DCIII) elapsa pars in cauum ventris reponenda, aut utroque extremo ad vulnus partium continentium adducto et firmato (DCVII) anus artificialis struenda erit. Quid? quod sub his circumstantiis canalem intestinale virium Naturae beneficio, clauso vulnere externo, pristinam integritatem recuperasse obseruatum est. Quod si futura intestinali adhibita vulnereque deinde sanato, post aliquod tempus ab errore diaetetico commisso vel alia causa symptomata superueniant, canalis imperuiationem et rupturam contentorumque in cauum ventris effusionem declarantia, omnis miseri salus posita est in prompta cicatricis externae incisione, faecum elapsarum educatione, et anidenique artificialis efformatione.

DCXI. Si *omentum* e vulnere abdominali prolapsum ex dictis (DCIX) causis corruptionem subiuerit, ablata, ligaturae vel cultri ministerio,

parte gangraenosa, pars sana vel reducenda vel coalitui cum vulnere externo committenda est. *Ligatura* omenti in parte sana minoris portio- nis simplex, maioris duplex, ad partis corrup- tae separationem absque haemorrhagiae metu accelerandam commendata, symptomata omino- sa, dolores nempe acutissimos, grauiore omen- ti inflammationes eiusque suppurationes ipsam- que mortem, experientia teste, inducere valet, quae quidem pericula adstrictione fli pedeten- tim aucta non auertuntur. Facta nihilo minus ligatura parteque elapsa crudeli hac methodo a corruptione liberata, isthaec in abdomen repo- nenda est. Tutius in subsidium vocatur *scalpet- lum*: inde enim nascens sanguinis profluuium inflammationi metuendae potenter obstat, folius Naturae medelam plerumque admittit. Nisi hoc fiat leui compressione ac applicatione fungi quer- cini vel, si haec successu careant, ligatura sup- primitur. Extremum omenti abscissi, si in vul- nere relictum fuerit cumque eo coaluerit, inse- quuturae quidem herniae obstat; attamen ob- ventriculi tensionem motumque laesum satis grauia symptomata exinde oriri posse obserua-
tione

tione constat. In uniuersum autem omentum e vulnere egressum absque repositione coalitui cum vulnere externo committi potest, quoties portio parua supraque vmbilicum egressa ventriculum cibus distendi corpusque pro lubitu retroflecti finit, neque intestini aliquam partem simul elapsam inuoluit. In contrariis casibus omnino in ventrem reducendum est.

DCXII. PARTIVM in imo ventre *contentarum absque egressu* laesio cognoscitur ex instrumenti vulnerantis in cauum abdominis penetratione (DXXVIII), plagae situ, fluidi effluentis indole, functione cuiusdam partis laesa, ventris tensione ac intumescencia, accedente inflammatione, dolore acuto fixo, signisque factam in cauum abdominis effusionem indicantibus. Saepe tamen peruersus viscerum situs, siue congenitus siue morbo acquisitus, diagnosin vulnorum partium contentarum incertam reddit.

DCXIII. VVLNVS *ventriculi* praeterea noscitur ex alimentorum ex vulnere egressu, vomitu cruento, dolore, anxietate et symptomatibus generis neruorum irritati saepe grauissimis.

Maiora autem huius organi vulnera ad cardiacam vel curuaturas praesertim inflicta aut per vtrumque parietem penetrantia paucis diebus plerumque fiunt lethalia; in aliis autem partibus debite et caute tractata sanari possunt, aut fistulam externam relinquunt, per quam pars alimenterum effluit. Vlnus repleto ventriculo inflictum citam huius euacuationem emetico leniore excitandam requirit, vt plaga contrahi possit: si e vulnere externo aliqua pars egressa fuerit, mox reducenda est; in vniuersum autem diuturnum ieiunium, viribus interea enematis nutrientibus sustentatis, abiolutissimam quietem et methodum antiphlogisticam strenue adhibendam poscit ventriculus vulneratus.

DCXIV. TENVIS *intestini* laesionem indicant signa generalia (DCXII) et chylus foras prodiens, eo quidem magis flauescens, quo vicinior duodeno est locus laesus. Maiora autem, duodeni praecipue et ieiuni, vulnera febrem simul acutissimam, anxietatem, pallorem, syncopen, sudorem frigidum, pulsum paruum intermittentem, tremulum, mortem denique adferunt, vel saltem symptomata effusionis in abdominis cauum factae

factae secum vehunt, quae tanto magis extimescenda est, quanto maiore mobilitate gaudet intestinum laesum quantoque plus nutrimenti corpori sic detrahitur, vnde lethalem demum marasimum induci necesse est. Crassum intestinum vulneratum esse praeter communia signa quoque docent excrementa e vulnere exeuntia vel saltem foetorem stercorem eructantia. In his laesionibus symptomata in vniuersum sunt mitiora, et effluxus faecum per vulnus propter minorem intestini mobilitatem non adeo periculosus est, quae etiam coalitui intestini laesi cum vulnere externo minus obstat. Communis vulnerum intestinorum prognosis ex laesionis situ, magnitudine et directione, tum maxime ex symptomatum vehementia et quantitate effusi pendet. Curatio iam dictam medendi methodum et effusionis in abdominis cauum factae remedia exigat.

DCXV. VVLNERA *mesenterii*, si vasa sanguifera notabilia simul laesa fuerint, haemorrhagiam pro canalibus diametro plus minus grauem sanguinisque in caueam ventris effusionem parit. Laesis venis lacteis vel cisterna lumbari
chylus

chylus colore candidissimo effluentia notat irreparabiliq̄e sua iactura marasmum lethalem inducit. Citam vero sub atrocissimis doloribus mortem caussatur neruorum, plexuum praesertim, mesaraicorum vulneratio.

DCXVI. VVLNERA *iecinoris* e signis generalibus (DCXII) dignoscenda, magnam quoque sanguinis in abdomen vel extra vulnus effusionem, cadauerosum corporis adsp̄ctum, pulsum lentum, oculorum obscuracionem, anxietatem summam, sudores frigidos et mortem denique adducere possunt, eo certiolem et citiolem, quo maior ac vicinior vasorum introitui fuerit laesio. Minora tamen, gibbae potissimum partis vulnera, praecipue vbi illa peritoneo accreuerit, sanationem admittunt.

DCXVII. VVLNERATAE. *vesiculae felleae* proprium signum est bilis e vulnere effluens vel in abdomen effusa. Si forte ob praegressam inflammationem concretio cum peritoneo adfuerit effusionem bilis in imum ventrem praepediens, aegrotus vel sanabitur vel fistula externa remanebit.

DCXVIII.

DCXVIII. VVLNERI *lienis* vix vllum competit signum proprium, nisi grauiissima atque cito occidens haemorrhagia, quam vix vumquam effugit aegrotus, licet totum viscus ligatura facta exemptum esse legimus.

DCXIX. CVM duodeno in eo conuenit *pancreas*: quod vulnerari nequit, nisi per alia viscera transadaetum fuerit instrumentum laedens. Neque hoc vulnus aliam notam peculiarem habet, quam fucci saliuae analogi effluxum.

DCXX. VVLNERA *renum* et *ureterum*, ob sanguinis et vrinae effluxum semper sunt periculossima. Si maior adfit effusio, aut intra peritonaeum, vbi haec etiam membrana dissoluta est, aut in celluloso textu, vix et ne vix quidem seruari poterit aegrotus. Post minora tamen renum vulnera superstites fuisse nouimus.

DCXXI. VVLNERA *vesicae urinariae* praeter signa generalia secum vehunt effluxum lotii cruenti, et ischuriam. Ob vrinae effusionem in cauum abdominis vel eius infiltrationem in telam cellulofam certe periculossima; sanationem
tamen

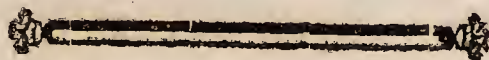
tamen admittit, si effusum situ decliu, incisione aut punctura auferri et cathetere idoneo in vesicam immisso et firmato, parco denique potu noua effusio auerti possit.

DCXXII. Ex allatis patet, sanguinem, alimenta, excrementa, bilem et vrinam, a vulnere in viscere abdominali in ventri cauitatem *effundi* posse. Et primo quidem *sanguis* ex magno trunco, imprimis arterioso, effluens, totam hanc caueam, antequam coagulatio obstet, cito implet, extendit, conditionem laesionis maiorum vasorum et haemorrhagiae internae (DXIX) deinde sequens. Effuso autem e minoris diametri vase sanguine, coagulum sub lentiore effluxu natum, intestinorum gyros leuiter conglutinabit saccumque satis firmum producet, quo sanguis coerceatur, circumscribatur et plane denique supprimatur. Limitata haecce sanguinis effusio cognoscitur e causa et signis haemorrhagiae internae praegressis, dolore et duritie circumscriptis, centro plus minus fluctuante, sub symptomatum primitiuorum leuamine. Plures foci cruoris effusi adesse possunt, si vel gladius, vel globus e sclopeto missus longiorem viam per abdo-

abdominis cauitatem emensus fuerit vasaque in pluribus locis dissoluerit. Limitata autem sanguinis effusio, quamquam sine aëris accessu per plures dies, quinimo hebdomades absque putredine seruari possit, tandem tamen corrumpitur, irritatione, corrosione et inflammatione viscerum symptomata secundaria creans, quae nonnisi cita liquidi educatione minui possunt. Haec educatio incisione in loco praetumido fluctuante instituta obtinetur. Quod si grauis haemorrhagia fuerit metuenda, paullatim emittatur effusum, ne sanguinis profluuium renascatur. Deinde vero iniectionibus blande detergentibus depuretur vulnus. Effusum cruorem limitatum inconsiderata aegroti transportatione, corporis motu et ipsius massae contentae a lymphâ transfudante augmento disrumpi contentumque sanguinem per totum ventrem diffundi posse constat. Quo factò pars effusi ponderis vi et musculorum abdominalium actione in peluim minorem descendit. Hoc euenisse docent caussa et signa iam recensita praegressa, doloris ac tensionis in hypogastrium descensus, alui obstipatio, ischuria cum tenesmo et mingendi cupidine, tumore deinde totius abdomi-

dominis, febre, anxietate, gangraena partium internarum accedente. Mortem tunc portas pulsare facile intelligitur. Effusa *alimenta* et *excrementa* ex (DCXIII. XIV) allatis dignoscenda, difficiliter limitantur, ob minorem tamen elapsi copiam versus vulnus siue anteriorem vel lateralem abdominis partem mouentur. Cognita hac effusione ob maiorem acrimoniae et gangraenae inde nascituae metum cito, sin per vulnus dilatatum effluere nequeat, alienum incisione facta educendum est. *Bilis* ex laeso vtere vel ductu bilario effusa mox ingentem abdominis intumescenciam creat, aluo pertinacissime clausa, vigiliis, cum anxietate summa, pulsu inaequabili, tardo, forte, denique intermittente, aliisque mortis nuntiis accedentibus. Naturam autem, contenta fluida in abdominis cauum effusa, nisi ingens sit eorum quantitas, aut mors iam immineat, versus vulnus externum dirigenti adiuuet Chirurgus, quum mutuo partium contactus, musculorum abdominalium actione sustentatus loco vulneris muscularis minuat. Si effusi per vulnus effluxus aut huius minore diametro, coarctatione, obliquitate aut intempestiua

compressione externa, aut mutato partis vulneratae situ impediatur, ad eum locum, vbi minoratur fibrarum muscularium actio, ad anteriorem nempe et inferiorem vel lateralem abdominis partem coaceruabitur effusum: durities et fluctuatio simul perceptae locum incidendum indicabunt. Emissio fluido, vulnus therapiam in vlcerum, cauum abdominis adientium, pertractatione vberius exponendam poscit.

SVBSECTIO II.

APOSTEMATATA EORVMQVE TRACTATIO.

DCXXIII.

QVAE de Apostematibus exponenda sunt, non secus ac vulnera, sub binis capitibus comprehenduntur, quorum prius *generalem*, alterum *specialem* illorum doctrinam complectitur.

CAPVT I.

APOSTEMATATA IN GENERE.

DCXXIV.

APOSTEMA, recentioribus Abscessus dictus, nobis *est* collectio puris seu materiae puri analogae in cauo praeternaturali. Vnde praecipua elucescit abscessuum differentia: *veri* nimirum, genuinum pus, *spurii*, aliud liquidum, pus mentiens, continent.

DCXV.

DCXXV. QUVM vero pus saepissime quidem inflammationis proles sit, interdum tamen, nulla phlogosi in eo, quo inuenitur, loco praegressa, accumulari possit, alterum nascitur abscessuum discrimen: sunt nempe vel *inflammatorii* vel *metastatici*.

DCXXVI. COMMVNISSIMA abscessuum *sedes* est membrana adiposa et cellulosa: rarius alias occupant partes. In illa autem tela vel circumferibitur materia purulenta, vel ex vna cellula in aliam lente proserpit, vel in caua naturalia maiora diffunditur. Hinc tertia abscessuum distinctio in *limitatos* et *illimitatos*. Tum etiam, prout vel in summa cute subsistunt vel altius haerent, in *superficiales* et *profundos* diuiduntur.

DCXXVII. RELIQUAS abscessuum differentias suppeditat diuersitas caussae et symptomatum: priore respectu in *simplices* et *complicatos*, posteriore in *benignos* et *malignos* distinguuntur.

Abscessus genuini.

DCXXVIII. TRACTATIONIS principium iure meritoque capientes ab abscessibus veris, pri-

mum de inflammatoriis, deinde de metastaticis dicemus.

Abscessus inflammatorii.

DCXXIX. ABSCESSVS inflammatorius pro diversa profunditate diuersas habet *notas*. Praeter praegressa phlogoseos et suppurationis signa tumor pallidus vel intense ruber, in ambitu durior, in medio mollis, fluctuans, eleuatus, *superficialem* declarat. Verum *profundus* cognoscitur ex inflammatione ultra septimum diem protracta; febre, tumore, dolore, calore, rubore, tensione, pulsu nulla eiectione critica facta, imminutis; doloris pulsantis mutatione in grauatium; fluctuatione, si profunda pus haeret, obscura, nonnisi exercitatae attentissimique Chirurghi pulpaë obuia, si profundissime, sub expansione tendinosa praecipue delitescat materia, nullo tactu percipienda, cuius signi defectum tunc supplere solet oedema. *Interni* denique signa desumuntur ex praeuiis specialibus inflammati cuiusdam visceris symptomatibus, febris acutae in lentam transitu, horroribus saepe redeuntibus, dolore premente obtuso, subsistente functione

tione laesa, saepissime quoque oedemate externe sensibili.

DCXXX. IN omni abscessu inflammatorio pus in sacco ab inflammata duriori cellulosa efformato inclusum haeret, vnde eius propagatio in cellulas circumiacentes, et aliquatenus quidem ipsa eiusdem resorptio impeditur. Aliqua autem puris portio in media parte inflammata orta, reliquam crudam et sanguinolentam materiem in cellulis et vasis subsistentem soluit, emollit et ita mutat, vt ipsa pars inflammata attenuetur, mollescat, pus album spissum generetur et puri denique exitus, aut solius Naturae aut artis simul subsidiis adhibitis procuretur. Illa operatio *maturatio* dici consuevit, quae omissa methodo antiphlogistica, quamprimum hanc resoluendae inflammationi imparem esse adparet, promouenda est externis remediis tepidis aquosis, mucilaginosi, pinguibus leniter acribus, praecipue in partibus glandulosis difficilius suppurantibus, sub forma cataplasmati haud grauantis, saepius mutandi, vel emplastri, ad-mouendis, locum deinde restum relinquendo,

donec inflammatum omne, vel saltem maximam partem, in pus mutatum fuerit.

DCXXXI. Pus ab inflammatione praegressa elaboratum non amplius humoribus nostris assimilari neque iis absque magno detrimento admisceri potest, sed e corpore reiiciendum est. Diutius autem in abscessu relictum, tenue fit et acre, putrescit, copia augetur, vicina corrodit, consumit, mole et acrimonia sua cuniculos format, in cellulosa proserpit, vulnera graua, fistulas cariesque creat, aut dissipata parte tenuiore tumores duros, maxime circa glandulas, struit, multorum atque grauissimorum morborum origo. Deinde quoque ob maiorem attenuationem et imminutum inflammationis ambitum, oscula absorbentia subit inque massam humorum vehitur, quam inquinat, varia graua et insanabilia saepe mala inducturum, nisi forte per aluum, vrinam, cutanea spiracula, metastasin, euacuetur. Vberior enarratio caussarum, signorum, remediorum talis absorptionis ad vlcerum historiam pertinet. Ipsa autem puris ex abscessu eductio, integumentorum dissolutione praestanda, vel Naturae viribus committitur vel artis auxilia requirit.

DCXXXII.

DCXXXII. ABSCESSVS inflammatorii *disruptio spontanea* exspectanda est, quoties ille mole minor, superficialis et lente exortus, neque corrosionis periculum metuendum est, sed cicatrix ex incisione nascens turpem deformitatem induclura foret. Applicatis tunc maturantibus (DCXXX) cutis lente attenuatur, mollescit, rumpitur, pus contentum effundit, portione cellulose corruptae saepe simul separata. Quo facto dissolutio vlceris simplicis conditionem sequitur.

DCXXXIII. ABSCESSVS inflammatorius in vniuersum *arte euacuandus* non est, nisi plane maturuerit: festinante enim incisione dolores augmentur curatioque retardatur. Posterius maxime valet de glandularum et tumorum cysticorum suppuratione. At vero ante perfectam maturationem abscessus aperiendus erit, quoties cauis maioribus, intestino recto, articulo, ossi denique valde vicinus periculosam minetur corrosionem, vel pressione sua sanguinis circulum aut respirationem impediat. Perficitur autem ipsa apertura arte praestanda vel incisione vel caustico.

DCXXXIV. APOSTEMATIS cuiuslibet incisio-
nem *Oncotomiam* salutarunt recentiores. Haec
in abscessu inflammatorio aperiendo multiplicem
prae caustici adplicatione praerogatiuam habet.
Sequente autem fit encheiresi. Si non adeo pro-
fundus sit abscessus incidendus, pure in adsur-
gentem tumorem presso scalpelli in emin-
tiorum, molliorem et decliuorem partem intru-
ditur, donec exiens pus instrumentum penetrasse
probet; deinde eleuando cultellum vulnus di-
latatur, vt pus leni pressione commode effluere
queat. In profundorum autem abscessuum in-
cisione, praecipue cum cellulosa superiacentis
oedemate, diuisis integumentis, num fluctuatio
distinctior adsit, explorandum, quo facto scal-
pelli lente et caute ad puris focum demit-
tatur, attentissimo semper symptomatum prae-
gressorum, partium vicinarum, vasorum prae-
cipue et neruorum respectu habito. Profun-
dissimos denique abscessus, incisis integumen-
tis aut expansione tendinea superiacente, saepe
sua sponte breui tempore rumpi contentumque
pus effundere posse compertum est. Directio
incisionis in vniuersum quidem longitudinem
corpo-

corporis sequitur, in nonnullis tamen locis rugae cutis, fibrae musculares subiacentes ac hiatus labiorum, puris effluxui fauens, specialem cultri ductum dirigunt. Rarissime incisione cruciata aut ablatione cutis in abscessibus inflammatoriis incidendis opus est.

DCXXXV. ALTERA abscessum aperiendi ratio, *caustici* applicatio, magis dolorifica, lentior, inque profundis apostematibus minus sufficiens minusque tuta est quam prior (DCXXXIV); in abscessibus tamen glandulosis, lente maturescentibus praesertim, inque illis qui propter resorptionis periculum magnum poscunt hiatus, incisioni praeferenda est, sicut etiam aegrotis ferrum horrentibus interdum aliquid dare prudentia iubet. Caustico autem ad locum fluctuantem, sub debitis cautelis, ne diffuat, integumentis imposito, breui tempore eschara his inuretur, qua ad methodum emolientem soluta pus effluet.

Abscessus metastatici.

DCXXXVI. ABSCESSVS metastaticus est tumor a collectione puris in quadam parte sine praevia huius inflammatione, sed ex sola materiae

purulentae secretionem natus. Aut migratione puris ex vno loco in alium, aut eiusdem aliusue materiae morbosae in morbo quodam ad partem aliquam depositione oritur. Collectionem enim purulentam breuissimo tempore in sanguinem reorberi et per emunctoria eliminari vel in singulares partes internas externasue deponi posse, multiplice obseruatione euictum est. Longe frequentior tamen puris migratio in abscessibus criticis, quam veris inflammatoriis, locum habet. Priores maxime in morbis acutis, putridis et exanthematicis vel post eosdem, interdum quoque in chronicis, occurrunt. Quum non semper verum pus in his abscessibus inueniatur, patet hos quoque non omnes esse genuinos; lactei et lymphatici saltem huc referri posse videntur. At vero nullum in metastatico abscessu liquidum inuenitur, quod non induerit formam purulentiae. Tale apostema *indicat* tumor subito ortus, cuti fere concolor, mollis, non solum in acumine, si superficialis fuerit, vt inflammatorius, sed vbique fluctuans nulla vel parua inflammatione praeuia, verum alio abscessu, vel morbo acuto aut chronico praegresso, prognatus.

tus. *Sedem* communissimam praebet totus telae cellulosae ambitus; haud infrequenter tamen quoque glandulae parotides, maxillares, axillares, inguinales, genua, hepar denique ut et pulmo migrantem materiem recipiunt. In cellulosa ob inflammationis defectum difficilius limitatur facillimeque resorbetur pus effusum, et tunc conditionem abscessus inflammatorii (DCXXXI) sequitur. Omnis autem abscessus metastaticus ob resorptionis metum citam puris emissionem, scalpellis aut, ad inflammationem maioremque hiatum inducendum, caustici impositi ope praestandam desiderat. In certis tamen tumoribus metastaticis intutum est perfectam puris coctionem expectare, siquidem durissimus saepe tumor subito evanescere solet, irreparabili aegroti damno. Vnde suppurantium emollientium loco vesicantia cum fructu adhibita sunt. Rei ambiguae lucem adfundet fida epidemiae observatio.

Abcessus spurii.

DCXXXVII. Ad apostemata spuria, genuinum purumque pus non continentia pertinet

nucle-

nucleatum, sanguineum, lymphaticum, lacteum, urinosum, gangraenosum et pestilentielle.

Abscessus nucleatus.

DCXXXVIII. ABSCESSVS nucleatus seu *Furunculus* est tuberculum inflammatorium superficiale, in ipsa cute ex folliculo seu glandula subcutanea exortum, durum, intense rubens, dolentissimum, in acumine prominens, raro magnitudinem oui columbini superans, saepe multis in locis simul vel successiue increfcens, raro resoluendum, tardius quam alii abscessus inflammatione nati maturefcens, quo factò pus sanguinolentum ex vno vel pluribus foraminulis prorumpit et denique nucleus purulentus, vorticem fibrosam fere referens, in furunculo semper obuius, egreditur et vlcus tunc facile mundationem consolidationemque admittit. Solitarii hi abscessus in locis cellulosa abundantibus praeter dolorem damnatum non inferunt; copiosi vero, post grauem morbum aut in corpore senili vel cacochymico, prouenientes, ossibus, articulis, ano, scroto, bulbo oculi, vicini, mali ominis sunt, neque nisi congrua therapia interna externae iuncta debellandi.

Ab-

Abscessus sanguineus.

DCXXXIX. ABSCESSVS sanguineus, contusionis siue alius violentiae externae, rupturae vasis cuiusdam, aneurysmatis, varicis, *sequela*, communem morbi, ex quo pender, *medelam* admittit, Talis abscessus in neonati capite saepe occurrit, a pelvis resistentia sub partu laborioso ortus, circulo suo duriore marginem ossis dissoluti vel deficientis mentiens, cui, nisi ad methodum (DLXII) expositam resolui possit, tempestiua incisione medendum est, ne corruptio ossis subnascatur.

Abscessus lymphaticus.

DCXL. ABSCESSVS lymphaticus *est* accumulatio lymphae in textu celluloso, circumscripta, post violentiam externam dudum praegressam vel morbum exanthematicum, in corpore cachectico debili, circa dorsum, lumbos, nates, femora, rarius ad brachia pectusue, lente nata. Morbus iste, sua natura semper grauis et periculosus, in principio *cognoscitur* tumore paruo, plano, rotundo, haud decolore, indolente, elastico, fluctuante, impressi digiti vestigium non retinente,

nente. Crescit deinde in molem capitis magnitudinem saepe excedentem, superueniente dolore et colore cutis ex flauo rubescente. Haec denique eroditur lymphamque effundit purulentam, inodoram, collabitur tumor et remanet vlcus pallidum, aquosum, sinuosum, perpetuo magnam liquidi tenis purulenti quantitatem plorans, quod plerumque intra anni spatium exhaurit marasmoque exstinguit aegrotum. *Causa* huius mali proxima est perennis lymphae transfusio, vix e vasis lymphatici maioris ruptura, sed potius ex omnis systematis vasorum istorum vel simul sanguiferorum compaginis laebe locali circa abscessum, deriuanda. *Curationem* quod attinet tumorem lymphaticum clausum nulla arte resolui posse; emollientibus et compressione tentatum velocius increfcere ac magis dolere; apertum porro, suppurantibus tractatum copiosius fluidum exhibere; adstringentibus denique adhibitis tumorem in peripheria augeri, experientia docet. Primum huius morbi stadium citam aperturam vsusque adstringentium, antisepticorum, balsamicorum exigere videtur. In secundo autem cellulosae telae in tota peripheria

phera ablatione tumorem in vlcus benignum mutare mihi contigit. In tertio denique idem forte tentandum foret; alia saltem remedia hic spem fallunt.

Abscessus lacteus.

DCXLI. ABSCESSVS lacteus *oriri* potest in puerperis aut lactantibus, vel a sola lactis abundantia, mammas saepe mirum in modum distendente, vel ab impedita eius euacuatione ob alumni defectum aut debilitatem, papillae depressionem, vlcerationem aut defectum, cohibitam denique lactationem, aut morbum in mamma vel alia corporis parte praegressum. In ipsa mamma nimia lactis a qualicumque caussa congestio primo *tumorem* creat, inaequabilem, nodosum, serpentarium, a ductibus lactiferis extensis, versus axillam praecipue. Subsistente caussa aecedit dolor, inflammatio latius extensa, huiusque in abscessum transitus signis (DCXXX) recensitis dignoscendus. *Auertitur* talis abscessus tempestiua lactis educatione, suetrice experta, alumno, catulo, vitro, antlia, huic scopo accommodata, (CVI) instituenda: subiuncta diaeta tenui auxiliisque phlogosi contrariis, lochia pro-

prouocantibus. Abscessus lacteus in mamma iam formatus communem abscessuum *curationem* admittit.

DCXLII. *Quod metastasin lacteam*, huius nempe liquidi in aliam corporis partem migrationem attinet, puerperis post lactationem declinatam aut lac praua diaeta, refrigerio, animi pathemate, repercussum haud infrequentem, aut apostema aut oedema lacteum inde formatur. Depositiones lacteae in cavitates maiores, viscera, articulos, varias excitant turbas, tumores praecipue, quorum cognitio et curatio ex analogia facile eruitur. *Oedema* vero lacteum in textu celluloso haerens, tumore calente, dolente, renitente, foueam impressi digiti non retinente, a superioribus ad inferiora descendente, hinc ab oedemate hydropico omnimode discrepante, dignoscendum, praeueniri potest lacte per mammam, vterum, aluum, vrinam, sudorem educto. Praesens autem depositi resorptionem ac eliminationem desiderat. Priori scopo lixiuum alcalinum cum lacte et sapone mixtum, tepide adplicandum egregie conducit: posteriori laxantia, aliaque (DCXLII) laudata inferuiunt.

Quod-

Quodsi his inefficacibus fluctuatio obseruetur, ad incisionem recurrendum est.

Abscessus urinosus.

DCXLIV. ABSCESSVS urinosus est tumor ab effuso in telam cellulofam lotio post rupturam, vulnus vel aliam dissolutionem viarum uriniferarum ortus, fluctuans, in perinaeo, natibus seroto, abdomine, obuius, quo inciso vel rupto vrina effluit. Praeter loci fluctuantis incisionem therapiam fistulae vrinariae inferius pertractandam desiderat.

Abscessus gangraenascens.

DCXLV. ABSCESSVS gangraenascens, *Carbunculus* seu Anthrax dictus, sese manifestat tuberculo duro, arido, circumscripto, furunculum magnitudine superante, admodum dolente, in cuius ambitu cito et late diffunditur rubor et dolor, adparentibus in superficie liuidis, nigricantibusque pustulis acrem saniem continentibus, breui in gangraenam transeuntibus. Figura tumoris tunc in ellipticam mutata, epidermis secedit: rupto seu aperto tumore ichor tenuis, nigricans effluit et omnia gangraenosa cum pro-

fundo hiatu aperiuntur. Malum, in nostris regionibus infrequens, gangraenosi separatione acredinisque causticae per carbunculum eliminatione curatur, quo scopo incisiones profundae, scarificationes liberiores, validissima suppurantia et antiseptica conueniunt.

Abscessus pestilentialis.

DCXLVI. ABSCESSVS seu Carbunculus pestilentialis a morbosa materie in febribus pestilentibus ad telam cellulosam vel glandulam delata exoritur. Lati, suppurantes in cellulosa residentes, critici; in partibus glandulosis, deteriores; resolutione subsidentes, lethales. Curationem cum Anthrace communem recipiunt.

CAPVT II.

ABSCCESSVS IN SPECIE.

DCXLVII.

SPECIALEM, in curatione saltem, differentiam abscessuum constituit diuersa eorum sedes. Sic abscessus in *encephalo*, *sinu frontali*, *maxillari alueolari*, *orbita*, *oculo*, *gena*, *parotide*, *fauca*, *pectore*, *hepate*, *glandula inguinali* vel *axillari* singularem sibi vindicant pertractationem.

Abscessus encephali.

DCXLVIII. ABSCESSVS intra thecam cranii a violentia praegressa, inflammatione, metastasi oriundus, symptomatibus compressi aut irritati cerebri dignoscendus, attentissimam status praevii et praesentis diiudicationem requirit. Vbi admouendo trepano locus indicatur, hac sola operatione, et si profundius haereat pus, ipsius cerebri incisione aegrotus seruari poterit.

Abscessus in sinu frontali.

DCXLIX. ABSCESSVS in sinu frontali ab inflammatione membranae sinum inuestientis, foraminum pituitam in nares transmittentium ob-

structione, contusione, muco crassiore, vlceribus, polypo aliaue causa *ortus*, diu quidem latere, grauia tamen denique mala producere potest. *Diagnos*is semper est ambigua; dolore tamen noscitur grauatiuo in fronte, puris ex nare effluxu, tumore palpebrae superioris, succedente laterum sinus distensione, carie et dissolutione ossis aut externa, quae salutarem puris effluxum parit, aut, quod ob tabulae interioris minorem crassitiem saepius accidit, interna, periculosissimam puris intra cranium effusionem secum vehente. *Curatio*, nisi per nasum vel etiam corrosionem externam puri exitus pateat, trepanationem desiderat, vlcerisque tractationem insequentem mox exponendam. Osse ad sinum frontalem perforato ob mucii effluxum difficillime hiatus occluditur, quae difficultas vix membranae sinum inuestientis destructione, securius et certius, aut foraminis naturalis in caueam patuli dilatatione aut ossis perforatione, nouam pituitae viam parante, auferri poterit.

Abscessus in orbitae pinguedine.

DCL. ABSCESSVS in orbita, inflammationis partes pone oculum occupantis *proles*, intolerabiles

biles dolores oculique prominentiam creans, tempestiua incisione in ea, quae fluctuationem monstrat, parte instituenda et reliqua vlceris apostematosi tractatione *curatur*.

Vnguis.

DCLI. VNGVIS *est* collectio materiae purulentae inter lamellas corneae pellucidae ab inflammatione vel metastasi ortum ducens. *Sedens* effuso puri praebent aut exteriores aut interiores laminulae, mox superius, mox versus mediam partem, saepissime ad circulum corneae inferiorem: *figura* aemulatur modo vnguium in digitis segmenta, modo lunulam in vnguis radice obuiam, modo lunam cornutam, maxime si exigua puris quantitas adsit. *Noscitur* morbus macula alba vel flaua, eo magis visum turbante, quo magis pupillam obtegit, cornea transparente, laeui, polita, sine superficiei abscessu aut vlceratione, iride ac pupilla, si lateraliter ad latus maculae oppositae respiciatur, conspicuis. Si valde superficialis fuerit vnguis, vesiculam externam, si inter laminas interiores haereat pus, eminentiam corneae internam inducere valet. *Prognosis* huius morbi maxime

ex quantitate et qualitate puris effusi pendet. Paucum nempe et benignum subinde Natura medicatrice vel arte adiutrice resoluitur; abundans vero et acris, quale metastasis adferre solet, erodit lamellas, vlcus, si anteriores, Hypopion, si posteriores, fistulam, si omnes exeserit, inducens. Pure condensato aut exsiccato Albugo seu Leucoma nascitur. Quo amplior denique et profundior centroque corneae propior est Vnguis, eo difficilior erit curatio saepeque visus immedicabilem abolitionem parit. Therapia Vnguis desiderat congestionis ad oculos moderationem, reuulsionem, deriuationem (DLXXI), et effusi resolutionem. Quae si obtineri nequeat, abscessus in loco decliuore a corneae centro remoto, cautissime incidendus, ac denique vulnusculum ad laeuem, et quantum licet, diaphanam cicatricem deducendum est.

Hypopion.

DCLII. HYPOPION est puris in camera oculi inter corneam iridem et lentem collectio, a praegresso abscessu inflammatorio corneae, iridis, vuae, circuli seu coronae ciliaris aut per metastasin orta. *Cognoscitur* e causa praegres

gressa, pure ab initio albido deinde flavescente, ex inferiore camerae parte sensim adscendente, per pupillam in cameram posteriorem progrediente indeque pupillam offuscante, totam denique cameram implente, iridem et pupillam obtegente, sub seigniore, si obseruari possit, motu pupillae, visus debilitate, obscuratione, abolitione, cornea transparente vel illaesa, vel nebulosa, vel denique in ellipsin prominentem efformata, saepissime praeuia aut comitante graui ophthalmia. Successiua hypopii *symptomata* esse possunt corneae corrosio, vlcera, fistulae, vuae procidentia, Proptosis; porro iris ab ligamento ciliari auelli motumque tremulum subsultorium, qui Hippus dicitur, retinere, aut dissipato vel euacuato pure cum interna corneae superficie concrefcere potest, quod Synechia audit: tota denique oculi structura externa corruptioni et destructioni ex hac caussa obnoxia est. Ad leuiores hypopii sequelas pertinent iridis obscurior color, corneae macula seu cicatricula remanens non molesta, nisi nimis extensa vel pupillae e directo opposita fuerit, et visus aliquantum debilior. Incerta est huius mali *prognosis*:

sibi commissum saepissime coecitatem insanabilem inducit; tempestiue et rite tractatum, visum nonnumquam illaesum superesse finit. Communis Hypopio ac Vngui competit *Chirurgia* (DCLII) in vniuersum tamen sollertissimam, diuersoque morbi gradui adcommodatam. Incisio apice lanceolae ad inferiorem corneae transparentis partem intruso perficitur. Apertura, si pus denuo collectum fuerit, stylo plano iterum renouanda est: pus spissum vero aqua iniecta diluendum.

Abscessus ad canthum oculi internum.

DCLIII. ABSCESSVS in oculi cantho interno signis generalibus dignoscendus, si sentiri possit fluctuatio, aperiendus, vt viarum lacrymalium corrosio auertatur.

Abscessus sinus maxillaris.

DCLIV. ABSCESSVS sinus maxillaris a praegressa inflammatione membranae sinum inuestientis, obstructione aperturae nasalis et inde impedito mucii effluxu, dente molari carioso, abscessu gingivae, contusione et generalibus phlogoseis causis oriri potest. *Noscitur* inflammatio sinus maxillaris calore et dolore pulsante lateris

teris faciei ad orbitam se extendentē, feбри sti-
pata, quibus sequitur dolor obtusus profundus,
interdum sub puris emunctiōe aut eius e naso
effluxu, si aeger sano lateri incumbat; genarum
pressione haud dolorifica. Abscessus tunc sibi
relictus ossis maxillaris intumescētiā succeden-
temque corrosiōem, fistulas in ore, gena,
naso, orbita, ac alia insanabilia saepe mala in-
ducit, quae omnia tempestiua puris emissiōe
auerti possunt. Quae obtinetur tertii dentis
molaris, cuius radices mediam ac inferiorem
caui maxillaris partem respicere vel adire solent,
aut alius cariosi, dolentis, decoloris, aut pluri-
um simul, euulsiōe, et nisi dente extracto adi-
tus in sinum iam pateat, fundi alueolaris per-
foratione, quo factō pus contentum cum muco
naturali non confundendum effluit. Facta vero
apertura, turunda, chorda, vel cannula sub de-
bitis, ne in cauum illabatur, cautelis peruia ser-
uetur. Iniectio in aperturam sinus maxillaris
naturalem, nasalem nempe, ope siphonis tubu-
lo curuato instructi instituenda, scopo plane sa-
tisfacere non videtur.

Abscessus alii maxillares.

DCLV. Ad gingiuas quoque a morbo his proprio vel generali, saepius a tartaro inter dentes et gingiuas, saepissime autem a dentis ipsius carie apostema nasci potest, puris educatione curandum, vnde frequentissime dens laesus vel suspectus euellendus erit.

Abscessus ad genas.

DCLVI. ABSCESSVS ad genas aut oris cauo vicinus, fluctuationem exhibens, incisionem exigat, propter foedae cicatricis defectum et faciliorem sanationem intus instituendam.

Abscessus glandulae parotidis.

DCLVII. MAIOR parotidis abscessus ob partium adiacentium pressionem saepe surditatem deglutionis impedimentum, soporem, applexiam, suffocationis periculum inducens, cito aperiendus est: reliqua tractatio nihil singularis habet.

Abscessus faucium.

DCLVIII. ABSCESSVS faucium inflammatorius vel metastaticus, deglutionem aut respirationem aut vtramque notabiliter impediens, ex morbo

morbo et symptomatibus diiudicandus, incisionem, haud facile negotio perficiendam, in loco eleuatiore, cultri obtekti ministerio instituentam, requirit. Rupto tonsillarum apoftemate per tubam Eustachianam ad cauum tympani pus adfcendere posse, et per aurem externam exitum sibi parare aut immedicabiles offium corrosiones inducere constat.

Empyema.

DCLIX. EMPYEMA *est* puris in cauum pleurae effusio, ex abscessu pulmonali per huius visceris superficiem, vel externo, per pleuram in dictam caueam lapsi. *Noscitur* inflammationis, suppurationis, vomicae pulmonalis praegressae signis, vnde Empyema a sanguine in cauum thoracis effuso aque hydrothorace distinguitur; cum quibus communes habet effusionis thoracicae notas, interque reliquas oedematofum telae cellulofae in latere adfecto tumorem. Magna puris in pectore collectio haud tempestiue cognita neque educta, inter costas tandem eruptionem moliri tumoremque extus conspicuum, distincte fluctuantem creare potest: qui tumor, si ingens fuerit puris moles, cordis arteriarum-

que

que pulsatione particeps fieri, hinc Aneurysma mentiri valet, nisi scrupulosissimo examine vera morbi natura eruatur. Empyematis *chirurgia* versatur in pure educendo, quod paracenthesi thoracis alibi (ccxcix) exposita, in loco electo vel ab intumescencia indicato sub cautelis in hydro thoracis (ccxcvii) et vulnerum pectoris (dlxxxviii) historia recensitis, instituenda praestat.

Abscessus hepatis.

DCLX. ABSCESSVS post gibbae iecinoris partis inflammationem exortus, ad marginem costarum spuriarum interdum tumorem creat fluctuantem, in circumferentia duriolem, vnde a vesicula fellea expansa distinguitur. Hic incisione *curatur*, quum phlogosis praeuia coalitum hepatis cum peritoneo relinquere soleat. Concavam vero huius visceris partem occupans apostema cognitu multo difficilius, per ventriculum aut colon intestinum pus suum effundere posse constat.

Bubones suppurati.

DCLXI. BVBONES glandularum inguinalium venerei superiores in ipso abdominis cum crure angulo

angulo sitas infestant, e morbo extremitatis inferioris oborti, glandulas inferius positas tenent. Vtrique, morbi ortu, decursu et symptomatibus a se inuicem dignoscendi, debito causae morbificae respectu habito, inflammationem et abscessuum glandularum therapiam poscunt.

SUBSECTIO III.

VLCERA EORVMQVE MEDELA.

DCLXII.

VLCERVM perinde ac vulnerum et apostematum expositionem bipartitam vult instituti ratio: paucis itaque de vlceribus in vniuersum praemissis, singularia perlustrabimus.

CAPVT I.

VLCERA IN VNIVERSVM.

DCLXIII.

VLCVS in genere *est* continui solutio in partibus organicis lente exorta, pus, ichorem aut saniem quancumque fundens.

DCLXIV. VLCERVM *causae* communes sunt vulnera suppurata, abscessus rupti vel aperti, acria interna vel externa varia, in corpore genita vel ei ingesta aut adplicata, ad corroden- dum partes idonea.

DCLXV.

DCLXV. VLCERVM *sedes prognosis et therapia* diuersissima est; neque nisi ex speciali pertractatione eruitur.

DCLXVI. VLCERA in vniuersum *diuiduntur* in simplicia et complicata.

Vlcus simplex.

DCLXVII. Vlcus simplex *cognoscitur* ex sede in textu celluloso, superficiali; pure laudabili, coloris nimirum ex albo flavescentis, spissi, pultis mollioris consistentiam habente, inodoro, blando, haud copioso; margine molli, vix aut ne vix quidem inflammato; fundo aequali, coloris ex albo rubescentis, parum dolente. In corpore sano debite tractatum haud difficulter sanatur; in cachectico autem prava medicatione vexatum variis complicationibus ansam dare potest. *Curatio* in eo consistit, vt linteo carpto sicco obtegatur vlcus, margines, ne illud adhaerescat, pingui quodam blando illinantur, emplastrum adhaesiuum, ne decidant applicata, superiniiciatur, leuis compressio fasciae circulari seu contentivae modice adstrictae ope accedat, incauta puris abstersio motusque partis adfectae

adfectae aerisque, frigidi praesertim, accessus vitetur, rara denique deligatio ad perfectam consolidationem continuetur.

Vlcus complicatum.

DCLXVIII. PRAECIPVAE vlcerum complicationes ortum trahunt ex acrimonia interna, varia causa externa, vetustate, ambitu, figura, superficie interna, suppuratione, partium singularium adfectione. Quae omnia in sequentibus sigillatim exponentur.

CAPVT II.

VLCERA IN SPECIE.

DCLXIX.

SPECIALIEM vlcerum differentiam, in curatione maxime respiciendam, constituit diuersa complicatio (DCLXVIII).

Vlcera cum acrimonia interna.

DCLXX. CAUSSAE internae vlcus inducentes vel sustinentes, aut deterioris indolis reddentes, in communi humorum labe sunt quaerendae. Vnde vlcera dantur *scorbutica*, *scrophulosa*, *racchitica*, *cancrosa*, *venerea*, *leporosa*, *anginosa*, *apthosa* et alia mox recensenda.

Vlcera scorbutica.

DCLXXI. SCORBVTICORVM vlcera *cognoscuntur* ex perspecta causa, humorum nempe diathesi, maculas marmorei coloris, in cruribus maxime, stomacacen, luridum faciei colorem, lassitudinem, genuum immobilitatem cet. inducente; foetore singulari; circumferentia vt plurimum ex atro rubescence; fundo spongioso, facile cruentato, gingiuarum statum aemulante;

raro in ossa subiacentia progressu; indole in genitalibus quidem cum ulceratione venerea factis conueniente, in vniuersum tamen hydrargyri vsu exasperata. *Therapia* itaque duplex est: et morbus generalis, et vlcera suam poscunt medelam. Haec externe tractantur remediis antiseptiis, imprimis spiritu vitrioli, pro diuersa fungositate plus minus diluto: vnguenta et pinguia quaecumque hic nocent. Lenis simul adhibeatur compressio. Vnde patet, quid faciendum sit in scorbutica gingiuarum adfectione. Probe tamen meminerit Chirurgus, a dentitione altera interdum nasci posse corruptionem gingiuarum, vix vnquam impune acidis tentandam, sed simplici dentis emortui ablatione solitisque balsamicis curandam.

Vlcera scrophulosa.

DCLXXII. VLCERA scrophulosa cognoscuntur e signis scrophularum generalibus (ccxix) et inflammatione praegressis; vlcera ipsa saepissime sunt fordida, lardacea, serpentina, lympham tenuem acrem copiosam fundunt, marginesque habent tumidos, duros, pallidos: digitos manus pedisque non raro inuadunt, neque ossibus par-

cunt,

eunt, pessimam monstrant idolem, in carcinomatofam proniora. Taediosissima horum vlc-
 rum *sanatio* communem scrophularum therapi-
 am (CCXXII) requirit: conducit praeterea lixiui-
 um alcalinum ad frequentem vlceris elutionem,
 cinis spongiae vel Nucis iuglandis ad inspersi-
 onem, decoctum corticis Peruuiani, Cicutae,
 Scrophulariae, aqua marina, interne et externe
 adhibita, deriuantibus et reuellentibus in subsi-
 dium simul tractis.

Vlcera racchitica.

DCLXXIII. VLCERA racchitica praecipue
 ossa infestant, vnde cariei vel paedarthrocaces
 poscunt chirurgiam, haud neglecto simul virus
 racchitici (CCCXCII) respectu. Neque hic
 inutilia sunt externa scrophulosoform vlcerum
 (DCLXXII) remedia.

Vlcera cancrofa.

DCLXXIV. VLCVS cancrosum, a Carcino-
 mate aperto genuino, scirrhi sequela, (CCCXXXIII)
 distinguendum, tam facie tetra quam indole
 immani illi tamen fati analogum, vtpote for-
 didum, cadauerosi foetoris, labiis duris, reuer-

fis, ichore acri, ambitu magis magisque pro-
 tracto, dolore lancinante, venis vicinis varico-
 sis, notatum, duplicem adgnoscit originem.
 Aliud nempe fungosum in variis corporis parti-
 bus a maculis nigricantibus, verrucis, varicibus
 natales trahit, in mirandam molem breui in-
 crescens: aliud neruofas preecipue partes, mam-
 marum inprimis papillas, labia, nasum, oculos,
 genitalia inuadit, interdum eschara crassa, cru-
 stosa, sicca obiectum, subinde copiosum ichorem
 aque leui attractu sanguinem fundens, dolore lan-
 cinante, carniū duritie, scabritie et pertinaci
 immedicabilitate sese prodens, et veri carcinoma-
 tis prognosin (cccxxxvi) sequens. Ad posterius
 genus quoque referendum est vlcus canerosum
 scrotale, caminorum repurgatoribus in Anglia
 familiare, ex fuligine scroti plicis adhaerescēte
 nascens, labem insanabilem in partes genitales
 inque ipsa imi ventris viscera transmittens.
 Remedia alibi (cccxxxviii) exposita hic quoque
 laudantur, spem tamen, proh dolor! saepissime
 fallunt. Vnde plerumque necessarium est, to-
 tum vlcus sub allatis (cccxxxix) cautelis excin-
 dere, quod praeprimis tempestiue fieri debet in
 vlcere

ulcere cancroso scrotali. Quodsi ne cultro quidem concedatur locus, mali quietem symptomatumque lenimen (CCCXL) procurare studeat Chirurgus.

Ulcera venerea.

DCLXXV. VLCERA venerea distinguenda sunt in primitiua et consequutiua. *Primitiua* dicimus, quae immediate ex contagio in corpus recepto oriuntur, cum sanguine deinde virus communicantia. Haec maxime in genitatibus, et circa papillas mammarum, raro in ore occurrunt: interdum leuius vulnusculum in digito vel manu, intimo infecti corporis contactui expositum, in tale vlcus mutatur. Cognoscitur vlceratio primitiua venerea ex sede suspecta; pustula praeuia; circulo rubro, eleuato, sicco; pure ichoroso; fundo impuro, ambitu crescente; communium vlceris simplicis remediorum insufficientia; quibus certitudinem addit declarata mali causa, impurus nempe contactus praegressus. Satis facile quidem hydrargyro extus adplicato cedunt haec vlcera, at vero infida est curatio, quae efficacissimo eiusdem antidoti vsu interno destituitur. Quid? quod plerumque

praestat, vlceribus forinfecus nihil quidquam specifici admouere, aque internis auxiliis ferio-rem quidem, at tutiorem exspectare sanationem. Vlcera venerea *consecutiua* sunt illa, quae virus humoribus inhaerens cumque illis in aliquam partem delatum creat. His sedem praebent genitalia, textus adiposus, et compages ossea carnibus minus tecta, vti cranii, nasi, palati ossa, clauiculae, humeri, tibiae. In ossibus tamen non solum cariem, verum etiam dolores nocturnos rodentes, exostoses, tophos et gummata producit hoc miasma. Vnde patet vlcera venerea consecutiua facili negotio cognosci tum ex dicta eorum conditione, cui in nonnullis accensendus est foetor singularis teterrimus et ichor caseosus, tum maxime ex aliis symptomatibus venereis concomitantibus, vel saltem praegressis, et causa declarata. Prono hinc alueo fluit therapiam horum vlcerum praecipue consistere in miasmatis extinctione, omnium tutissime mercurialibus, vsu interno vel frictionum specie in humores transmissis, obtinenda. Neque inutile est ipsis vlceribus, si valde impura et refractaria fuerint, admouere hydrargyrum. Quo
magis

magis autem vlcera faucium venerea tonsillarum et vuulae deperditionem minantur, eo citius tum generalibus, tum localibus remediis vltiori corruptionis progressui occurrendum est.

Vlcera ex hydrargyrofi.

DCLXXVI. CVM vlceribus venereis non confundenda sunt illa, quae ex feueriore saliuatione, hydrargyro excitata, ortum trahunt. His frequenti oris collutione vel iniiectione, balsamicorum, aerugini nuptorum adplicatione mendendum est. Neque negligatur solters partium exulceratarum separatio, ne molesto turpique coalitui locus concedatur.

Vlcera leprosa.

DCLXXVII. VERA quidem Lepra et Elephantiasis in nostris regionibus sunt, rarissimae, at horrendi mali locum tenet singularis morbus contagiosus, in quo, quantum quidem praegressa et concomitantia docent, diathesis scorbutica cum viru venereo ad effingendam Leprae speciem conspirare videtur, in nonnullis Noruegiae perinde ac Scotiae prouinciis endemius. Hic foedas inducit vlcerationes, vnde ossa aequae

ac fauces et aliae partes molles depascuntur. Medelam tamen ad vtrumque humorum vitium adornatam morbum nedum adultum haud difficulter tollere compertum est.

Vlcera anginosa.

DCLXXVIII. CERTA quaedam Anginae contagiosae species vlcera faucium, ex albicantibus pustulis cito in tabum, saepe gangraenosum, collabentibus nascuntia, adfert e morbo praesente facile cognoscenda, strenuo antisepticorum interno, externo usu debellanda. Vinum generosum, corticis Peruuiani virtute ditatum, hic maxime laudatur.

Aphthae.

DCLXXIX. Ad vlcera merito referuntur aphthae, vtpotè pustulae vt plurimum albicantes, saepe candidissimae, circulo roseo circumdatae, saepe tamen flavae, fuscae, liuidae, nigricantes, ex apice pertuso mucum glutinosum fundentes, internam oris superficiem obsidentes, interdum in oesophagum et in reliquam viam alimentarem descendentes, valde dolentes, masticationem et deglutitionem impediennes. Saepissime metastasi
lentae

lentae et infidae in febris continuis, exanthematicis, putridis, inflammatoriis denique; tum etiam in aluifluxibus debentur: lactantibus, acore in prima culina laborantibus familiares, in phthificis aliisque tabe confectis scenam claudere solent. Vnde patet communem *causam* esse materiem acidam, purulentam, putridam, aliam denique morbificam resorptam. *Prognosin* laetio-rem suppeditat albidior pustularum color, facilis secessus minorque renouatio, morbi statu simul considerato. *Curationem* quod attinet, Borax veluti specifica virtute fugat aphthas, facillime tamen recurrentes, nisi deletus fuerit earum fomes. Neque tutum est, illico reprimere haecce vlcera, si vere critica fuerint. Benignae blandam tantummodo mucii abstersionem, balsamicamque partium excoriatarum col- lutionem poscunt.

Achores et Fauis.

DCLXXX. ACHORES *sunt* vlcera capitis manantia e foraminulis plurimis humorem glutinosum tenuem foetidum effundentia, pilos plerumque conglutinantia. Ab his vix differt *Fauis*, nisi quod maioribus tuberculis oritur,

magisque patula habet foramina, humorem spissorem, mellis consistentia similem fundit, qui condensatus densiores format crustas. *Sedem* praebent cryptae muciparae cutis capillatae, materie serosa acri adfectae. Infantes et iuvenes huic malo praecipue sunt obnoxii, inter quos nonnulli certis anni temporibus his vlceribus infestantur: in aliis phthiriasis, scrophulae, pallor et macies simul adsunt, alioresque morbi radices produnt: Quum vero foedus iste morbus grauiore interdum adfectus auertat, saepe sub pubertate vel menstruatione sponte recedat, factem interdum haud impune fugetur, in *curatione* caute procedendum est. Tentandum itaque, quid iuuet capillorum resectio, crustae emollitio, vlcerationis deterfio, therapia interna haud neglecta. Quodsi his resistant vlcera, ad leniora reprimentia aut exsiccantia, maxime ex vegetabili regno desumpta, per gradus procedatur.

Crusta lactea.

DCLXXXI. CRVSTAM lacteam vocamus vlcera pruriginosa, manantia, faciem infantum lactantium annuorum vel bimulorum occupantia. Malum in fronte vel genis sub macularum rotunda-

tundarum lente proserpentium, pustulis minutis obsitarum, specie adparet; humor ex albo flavescentis inde effusus crustas modo ficas modo humidas format, quibus ablatis novae succrescunt. Alumni pingues, voraces, seminio scrophuloso praediti, lacte illaudabili nutriti, praereliquis infestantur. *Curatur* morbus praecipue lacte mutato, tenuiore: neque nisi evidentia adsint acrimoniae signa vel ulterius progrediatur malum, aliquid agendum est, quum repressa eruptio grauissima mala inducere queat. Densiores tamen crustae sunt emolliendae partesque solidae balnei frigidi beneficio robore donandae. Quod si imprudenter percussus fuerit morbus, variis acribus, maxime vegetabilibus, eius renouatio tentanda est.

Tinea.

DCLXXXII. TINEAM *constituunt* vlcera cutanea caput capillatum obsidentia, sub crusta crassa, aridissima variique coloris latentia, qua ablata cutis humida, rubra, corrosa adparet. Ex paruo principio malum vsque adeo increfcit, vt non raro totam partem capillatam, quin etiam loca vicina occupet. Modo sponte *exoritur*.

tur, modo per contagium traducitur. Achores diuturni, fauus diuturnus, febris aut labes venerea ansam huic malo praebere possunt. Nul- li aetati parcens, peculiari pertinacia faeuens, saepiusque reuertens, neque sine artis auxilio debellatur. *Therapia* chirurgica versatur in bul- bis capillorum euellendis, quippe qui morbum alere videntur. Quamuis enim variis remediis externis, sicut decocto Nicotianae, pice liquida, oleo empyreumatico, aliisque emollita et ablata in antecessum crusta, exsiccare quidem possint vlcera, redire tamen solent; capillorum vero radicibus, siue forcipis, siue emplastri adhaesui sagaciter admouendi ministerio ablatis perfectam sanationem sperare licet. Arsenicum hic adhi- bere periculosum: hydrargyrum vero haud inu- tiliter in usum trahitur, si labes venerea adsit.

Herpes.

DCLXXXIII. HERPETEM *vocant* papularum chronicam congeriem prurientem, in crustas furfuraceas aut squamosas abeuntem. *Diuiditur* in simplicem et complicatum, benignum et malignum, idiopathicum et symptomaticum, so- litarium et gregalem. Simplex, idiopathicus, solita-

solitarius, non furfuraceus, parum pruriens aut rubens, certis temporibus recurrens et iterum euanescens, nullo humorum vitio fatus, benigni nomen meretur. *Causae* sunt vel externae, quo pertinet contactus herpeticus cutisque per suspecta vestimenta irritatio: vel internae sicut varia humorum labes, maxime venerea. *Curatio* herpetis simplicis, solitarii, e solo contagio exorti, recentis praesertim, exsiccantibus acribus, vel acidis, vel si haec fallant, saturninis, interdum quoque vesicatorio admoto efficitur, causa morbum excitante simul remota. Symptomaticus interna medela eradicandus est: audaci localium remediorum adplicatione repressus varios eosque grauissimos morbos inducere potest.

Scabies.

DCLXXXIV. SCABIES est pustularum purulentarum vel saniofarum, vel papularum fliccarum chronica ex duriore et rubicundiore cure eruptio, pruritus, saepe quoque dolorem creans, interdum totum corpus facie excepta inuadens, saepissime tamen solos artus externos, digitorum imprimis interstitia occupans. *Principium*

cupium absque dubio in acrimonia quadam peculiari quaerendum est: quae vel contactu inficiente vel suspecto transfertur, vel aëre insalubri, immunditiaeque fouetur, vel in corpore a victu impuro, infueto, aut morbo gignitur. Unde in orphanotrophiis, nosocomiis, castris, interque pannifices, capillamentarios et alios viliores notae operarios communis est morbus. *Prognosis* scabiei ab illa, quae herpeti competit, parum abludit. Praecipua artis *auxilia* externa versantur in munditiae cura, lauationibus frequentibus paullo acribus, mercurialibus: non omissis tamen subsidiis internis.

Vlcera apostematosa.

DCLXXXV. Vlcus apostematosum ex quouis abscessu inflammatorio vel metastatico aperto *oriri* potest. Quod si prioris generis sit neque profundus vel cum aliqua labe complicatus, eandem *tractationem*, ac vlcus simplex (DLXVII) admittit. Sin minus, desiderat expressionem puris, emollientia ad circuli inflammati resolutionem continuata, linimenti digestiui et, si ample succedat suppuratio, olei empyreumatici vel vnguenti aegyptiaci ad vorticis albi
fibrosi

fibrosi fecessum vsque continuationem, laxam deligationem et a puris deterfione nimia ac turundarum vfu abftinentiam, donec in vlcus simplex mutatum fuerit. In metaftaticis egregie vtilis est Corticis peruuiani virtus, aqua calcis viuæ extracta vel Myrrhae nupta.

Vlcera a cauffa externa complicata.

DCLXXXVI. QVAE vlcus, per fe simplex, complicatum reddunt, cauffae externae praecipue haec funt: deligatio iufto frequentior, rarior; liberior aeris accessus; nimia vel inaequabilis compressio; causticorum, exficantium, fuppurantium abufus; corpora aliena in vlcere latentia; puris deterfio frequentior, rudior; contactus miasma quoddam ad vlcus transferens. Quae omnia tali modo exasperant vlcus vt fanatio retardetur, fuppuratio copiofa, cruenta vel alio modo peccans nascatur, fordities, verminatio, excrescentia inducatur. Vnde patet, irritamenti ablationem vel correctionem ad praecauendam et curandam eiusmodi complicationem praecipue conducere. Contagium fuo quodque antidoto debellandum, verminationi autem frequentiori vlcis deligatione, munditie, spiritufo-

tuosorum, balsamicorum, amarorum, oleosorum
adplicatione occurrendum est.

Vlcera ex vetustate complicata.

DCLXXXVII. VLCERA antiqua, diu et lar-
ge fluentia, in senibus et cacochymicis imprimis,
nullo exsiccante vel reprimente remedio sunt
tentanda, quoniam non raro grauissima mala,
thoracis praecipue et capitis adfectus, ex impru-
denti illorum consolidatione ortum trahunt, si-
cut etiam vlcerum habitualium spontanea exsic-
catio in senibus instantis mortem nunciare con-
suevit. In iunioribus vero et euchymis vlcera
vetusta sub euacuantium et alterantium vel an-
tidotorum conuenienti vsu sanationem admit-
tunt, cui scopo quies, compressio spleniis et
fascia modice adstricta praestanda, emplastra et
balsama exsiccantia, tenuis denique diaeta, opti-
me inferuiunt. Salem medium inspersum vel
Camphorae vsum internum extollunt nonnulli,
experientia tamen vix probante. Ialappam ni-
tratam fracta dosi propinatam, vt aliquoties per
diem aluum moueat, ad sananda vlcera crurum
in illis, qui quieti sese adstringere non possunt,
egregie conferre legimus.

Vlce-

Vlcera ex maiore ambitu complicata.

DCLXXXVIII. INSIGNIS vlceris ambitus cum notabili carniū vel saltem tegumentorum deperditione longam et taediosam curam exigit, priusquam firma et tuta cicatrix sperari queat. Quia vero talia vlcera tandem consolidata propter cicatricis tenuitatem iterum iterumque recrudescunt, molli ac firmo adparatu haec munienda erit, donec violentia externa non adeo facile laedi queat.

Vlcera ex figura complicata.

DCLXXXIX. FIGVRA vlcera haud exiguum obstaculum sanationi opponere potest. Et primo quidem vlcera *rotunda* angulatis et reliquis ferius consolidari obseruatione constat: quod in refectione tegumentorum in variis operationibus necessaria probe notandum est.

Vlcera sinuosa.

DCXC. MAIUS autem negotium facessit vlcerum *sinuosorum* curatio. Quo nomine veniunt illa, quorum cauitas interna aperturam in cute notabiliter superat. Tale vlcus *oritur* faepissime in loco laxiore cellulosa praedito, ab-

E e

fcessu,

scessu, profundiore potissimum, nimis sero aperto, hiatu vlceris externo minore, puris vitiosa a variis caussis indole, externi vlceris incongrua impletione turundis facta, vnde pus nouas sibi vias in cellulosa musculorum ac tendinum interstitia, inque ipsa caua maiora parare cogitur. *Noscitur* ex copiosiore puris ex vlcere, extus paruo effusione, presso imprimis ambitu aucta. Quod simul cum exploratione rite instituta sinus directionem declarat. *Prognosis* vlceris sinuosi anceps est: pus enim difficiliter effluens calore et mora foetorem atque acredinem rodentem contrahens, varias corrosiones pessimaque mala inducere potest. Ad *curationem* requiritur, vt puri exitus liber atque sufficiens et, si fieri potest, in loco decliuiori paratur, quod situ congruo, deligatione frequente, puris expressione, externi vlceris dilatatione, iniectione varia, puris per siphonem attractione, fascia expulsiva cum spleniis et linteo carpto modice adstricta, fundum sinus comprimente, incisione ad regionem decliuem fundi sinus ex arte instituenda, totius vlceris transscissione, ad peculiare conditiones adornanda, obtinetur. *Fistulosa*

stulosa vlcera aliquam quidem cum sinuosis similitudinem habent, pluribus tamen titulis complicata inferius exponentur.

Vlcera a superficiei internae vitio complicata.

DCXCI. TRIPLEX datur vitiositas in superficiei vlceris interna, vnde id complicatum redditur: excrescentia, siccitas, callositas. De postremo vitio in fistularum pertractatione, de siccitate in vitiosae suppurationis recensione dicetur.

Vlcera excrescentiis oppleta.

DCXCII. EXCRESCENTIAE in vlcere interdum obuiaae a peculiari totius corporis vel vlceris ipsius dispositione deligatione nimis laxa, emollientium et suppurantium abusu vel latente ossis labe *oriundae*, in benignas et malignas *diuiduntur*. Quae *benignae* salutantur, sub forma papillarum rubrarum, mollium, insensibilium, facile sanguinem fundentium, vltra debitos limites propullulant. Hae si minores fuerint, cathaereticorum vsu et compressione modica supprimuntur: maiores caustico, cultro aut ligatura auferuntur: ab osse vitioso ortae therapiam ali-

bi expositam poscunt. *Malignae*, pallidae, plumbei coloris, maxime dolentes, duriozem formant tumorem, interdum in carcinoma facile degenerantem. Quae causticis tentandae non sunt, sed totae excindenda. Noua excrescentiae progerminatio strictiore deligatione et adstringentium exsiccantium adplicatione praepeditur.

Vlcera ex suppurationis vitio complicata.

DCXCIII. SVPPVRATIO ad sanationem vlceris necessaria quadruplici modo a Naturae medicatricis norma aberrat: puris nempe deprauatione, abundantia, defectu et resorptione.

Vlcera prauum pus fundentia.

DCXCIV. PVRI deprauatio raro sola adest, quin alia etiam vlceris complicatio vel praesens vel mox adfutura sit. Praecipue autem varia humorum labes, peculiariumque partium adfectio, morbus denique superueniens debitam puris crasin mutant. Vnde patet particularem huius vitii correctionem alii indicationi inniti.

Vlce-

Vlcera nimium suppurantia

DCXCV. QVAE abundans pus fundunt vlcera ut plurimum vulnerum aut contusionum, in corpore debili praesertim, sequelae sunt. Nimirum autem humorum in pus conuersionem corpori vires et nutrimentum detrahere, marasimumque et ipsam mortem interdum inducere necesse est. Strenuum remediorum leniter adstringentium, corticis Peruuiani imprimis, vsum strictioremque deligationem exigunt.

Vlcera sicca.

DCXCVI. VLCERA sicca e defectu puris, dolore, pruritu, rubore, calore, facile cognoscenda remedia poscunt emollientis, pus mouentia (DCXXX). Ceterum non raro vlceris in malignum degenerationem vel puris resorptionem indicant, in quo casu huic maxime vitio medicina paranda est.

Vlcera pus in sanguinem transmittentia.

DCXCVII. PURIS ex vlcere in massam humorum resorptionem, malum semper periculosissimum, instare cognoscitur ex celeri illius

imminutione, consistentia vitiata, decoloratione, foetore, ambitu vlceris detumefcente, flaccescente, symptomatibus febrilibus accedentibus. Inter varias *causas* huius resorptionis principes sunt tarda suppuratio, diuturnior puris in abscessu vel vlcere huiusue sinu mora, maximus vlcerationis progressus, praeuia violenta contusio, debilis corporis habitus, praua diaeta, opiatorum, catharticorum et aliorum medicamentorum internorum, maxime euacuantium, reuelentium, deriuantium imprudens vsus, aër corruptus, adstringentium, exsiccantium, spirituosorum intempestiua adplicatio, nimia compressio, iusto rarior deligatio. *Factam* puris in sanguinem transmissionem produnt pulsus variabilis, horrores cum caloribus alternantes, respiratio difficilis, dolores vagi, vlceris siccitas vel stillicidium ichorosum, depositiones metastaticae, vrina purulenta, oedema primo in parte adfecta adparens deinde vniuersale, febris lenta, diarrhoea colliquatiua, et alia symptomata, saepe saepius lethalia. *Praeuertitur* resorptio matura causae ablatione, frequenti deligatione, pus impositae spongiae ope proliciente, sub rito corti-

cis Peuuiani vsu interno. Praesens vero, nisi absorpta per emunctoria idonea vel abscessus metastaticos curam admittentes feliciter eliminentur, vltteriorique reditui medicamentum iamiam laudatum obstet, certissime occidet.

Vlcera ex singularium partium adfectione complicata.

DCXCVIII. NOTABILEM certe complicationem efficit vlceris in parte singulari situs vel in eandem progressus, diuersaque illi medela paranda est, prout os, cartilaginem, membranam, ligamentum, aponeurosin, tendinem, articulum, glandulam maiorem, organum sensus, viscus, inuadit. Particularem autem huius complicationis speciem inter alia signa, ex anatomica cognitione caussarumque et symptomatum diiudicatione petendam, puris quoque qualitas non raro declarat. Sic partes tendineae, aponeuroticae, ligamentosae, membranaceae, glandulosae, pus fundunt tenue, gryseum, saepe foetens; in genitalibus materies purulenta singularem foetorem et viridescentis quid habere solet: ex testiculo vlcerato pus nonnumquam filamentosum prodit:

in cellulosa vt et nonnullis visceribus, nisi mora, calore aut alia caussa mutetur, pus laudabile (DCCXVII) adparet, vlceris sanationi mirum in modum fauens: quale in osse vlcerato gignatur, mox dicetur. Ex variis vero huiusmodi complicationibus sola ossium vlcera seu Caries peculiarem pertractationem sibi vindicant, quum reliquarum cognitio et curatio ex praecedentibus facili negotio eruatur.

Caries.

DCXCIX. CARIES in vniuersum vocatur vlcus ossis, quo huius textura organica tali modo adficitur vel destruitur, vt lamellae vel fibrae partim nutrimento destitutae exsiccentur, partim humore acri imbutae periosteo soluto spongiosa et friabilis euadant, colore natiuo simul in album, flauum, gryseum, cineritium, nigricantem mutato.

DCC. CARIEI *causae* vel externae sunt vel internae. Ad *externas* pertinet periostei mechanica solutio, vulnus, contusio, fractura, fissura, sanguis effusus, apostema, vlcus, aëris frigidi ad os denudatum accessus, praua medicatio.

catio. *Internae* sunt varia acrimonia humorum maxime venerea, scrophulosa, racchitica, vario-losa, metastases, exostoses, inflammationes et insequentes periostei, membranae medullaris, ipsiusue textus ossei suppurationes.

DCCI. Hoc vlceris genus *distinguitur* in Cariem occultam et apertam, superficialem et profundam, humidam et siccam, benignam et malignam. *Occulta* noscitur ex causa praegressa; dolore partii adfectae plus minus intenso ac tumore, continuis vel per interualla recurrentibus; accedente deinde cutis alienatione in rubellum, violaceum, plumbeum; cum tegumentorum inflatione, dolore, sensuque mollitiei et fluctuationis. Cariem *cum externo vlcere* iunctam dignoscimus e symptomatibus praegressis; carne plerumque flaccida, albicante, luxuriante; specillo haud aegre penetrante; labiis vlceris incuruatis; pure tenui, ichoroso, acri, copioso, nigricante, foetorem singularem rancidum spirante. Quodsi tale vlcus denique clausum fuerit, imperfectam sanationem prodit cicatrix mollis, eminens, inaequabilis, vlceris renouatio. Certissime vero cariem declarat inaequalis offis

denudati superficies digito vel specillo obuia. *Superficialis* caries indicatur caussa praegressa, symptomatibus leuioribus; absentia tumoris notabilis in ipso osse, et si visu tactuue attingi queat caries, post leuem partis adfectae perforationem sanguinis proruptione: *profunda* e contrario grauioribus symptomatibus atque ferius accedente ossis tumore. *Humidae* diagnofin sistit copiosior ichoris effluxus cum luxuriante carne frequentissime iuncta: *siccae* autem defectus liquidi labia vlceris eiusque superficiem humectantis. *Benignae* notas constituunt ortus a causa externa, defectus signorum labem humorum qualemcumque declarantium, nullorum nisi indiuiduorum cariei symptomatum praesentia. *Malignam* e contra humorum vitiositas, cariei cum exostosi maligna, praedarthrocace, spina ventosa, hyperostosi, osteosarcosi commixtio, plurium ossium simultanea adfectio prodit. Gradu subinde diuersissimam esse cariem liquet, inter simplicem ossis denudationem ac plenariam eius corruptionem vermiculationemue medium certe datur.

DCCII. COMMUNES cariei *effectus* quod attinet, functionem ab ossis firmitate et integritate pendentem vario gradu exinde laedi, partes vicinas diuersimode dissolui et corrumpi, periosteum destrui, musculorum, neruorum, articulorum, viscerum multiplices adfectiones, puris resorpti noxas, ossium tumores nasci mortemque ipsam induci posse, eo quidem citius certiusque, quo propius vlcus ad encephalum vel medullam spinalem accedit, sponte sua patet.

DCCIII. QVOD huius morbi *prognosim* spectat, maximam partem ex aetate viribusque aegroti, gradu, indole et sede mali pendet. Quae a causa externa natales trahit ossisque densiorem partem occupat, caries facilius curatur, quam ex humorum labe exorta et in laxiore ossis textura, praecipue circa articulos, residens. In molliori ossium fabrica, maxime in epiphysibus apud infantes caries sedem figere amat, diffaciliusque secedit. Quo magis superficialis recensque fuerit, eo minus refractaria est: quo magis inueterata et extensa, quo complicatio, quo plura ossa occupat, eo pertinacius sanationi resistit.

DCCIV. CARIEI *curatio* ad gradum indolemque morbi varia, in vniuersum exigit ossis adfecti denudationem, corrupti separationem, caussae, si fieri potest, ablationem, vlceris denique consolidationem. Quodsi *occultae* cariei signa adsint vel haec ob abscessum ossi vicinum immineat, tempestiuam incisionem, in apostematum Chirurgia expositam, malum vel plane praecauere vel saltem profundiori ossis adfectioni obstare compertum est. Simplex *ossis denudatio* citam eius obfectionem, labiis vulneris ad se inuicem adductis, quantum fieri potest, praestandam, raram deligationem aërisque externi exclusionem et reliquam therapiam cranio similem laesionem passo (DLXIV) competentem poscit: sic non raro absque vlla sensibili ossis exfoliatione sanatio succedit. *Superficie* autem iam *emortua* vel laminae exfoliatio promouenda est, quod cita et attenta deligatione, Spiritu vini rectificatissimo, essentiis vel pulueribus balsamicis, oleis aethereis, partis cariosae ad sanguinis profluum perforatione obtinetur: vel corruptum scalpri idonei ope auferitur. Si pars cariosa vlcere externo maior fuerit, huius dilata-

tatio-

tationem non raro requiri per se patet. Ceterum aquosorum, pinguium vsus aërisque accessus sedulo vitetur. *Profundae* cariei ossis denudatione, remediis iam iam laudatis, interdum quoque causticis, inter quae Hydrargyrum in acore nitroso solutum atque pulvis Euphorbii principem locum tenent, medendum est. Praestantissimum tamen in carie profunda, humida inprimis et luxuriantibus carnibus obfessa, remedium consistit in prudenti ignis administratione. Si *inter lamellas* osseas haereat malum, terebratione indagandus est latens eius fomes. Ab *humorum acrimonia* ortum ducens therapia interna, genio caussae adcommodata, debellanda est: Asam foetidam hoc scopo esse vtilissimam experientia constat. Ossis corrupti pars *exfoliata*, carnibus nempe propullulantibus separata, vacillans, non violento impetu, sed suspensa manu auferatur. Non solum partem ossis cuiuslibet cariosam, sed integram quoque cylindrici diaphysin separari et Naturae viribus restitui posse, mirabiles docent obseruationes. Quam teneuora ossa patiuntur, substantiae iactura vix vniquam reparatur. Corrupta autem parte plane ablata vlcus purum

communem vlceribus medendi rationem sequitur.

Vlcera fistulosa.

DCCV. IN omni vlcere vere fistuloso non simplex sed quadruplex datur complicatio, vetustas nimirum, figura sanationi obstans, superficies interna callosa et suppuratio vitiosa. Vnde patet quatenus fistula cum vlcere sinuoso conueniat, quatenus ab eodem differat. Quae autem de pessimo hocce vlcereum genere dicenda sunt, commode sex articulis comprehenduntur.

Fistula communis.

DCCVI. FISTVLA seu vlcus fistulosum genuinum *dignoscitur* angusto foramine cutis in canalem ampliorem cauernosum terminato, ostio et superficie vix vnquam non callosis, puris ichorosi copiosiore, quam cum angusta apertura conuenit, stillicidio et totius vlceris antiquitate.

DCCVII. QVAE fistulam inducunt, *causae* solemnes sunt apostema neglectum, remediis acerbis vexatum, vel intempestive compressum, puris effluxus impeditus, partium suppurati-

purationem vel coalitum aegrius admittentium, ossium, cartilaginum, membranarum laesio, corporis alieni in vlceris fundo mora, vlceris cum cauo maiori communio, perpetua liquidi alicuius e vase vel receptaculo laeso effusio: quae omnia ex anatomica notitia, symptomatibus praegressis et concomitantibus puris indole et debita fistulae exploratione diiudicantur.

DCCVIII. FISTVLAE *directio* aut recta aut curua aut tortuosa aut ex his composita esse potest. Quodsi in cellulosa infra cutem superficialis serpat, durities extus palpabilis est; si profundius migret, cauta exploratione, styli flexilis ope sub vario corporis situ ad varias directiones instituenda, iniectione, puris vel liquidi iniectione expressione, compresso fistulae ambitu cognoscitur. *Callositates* in fistulis semper fere obuiaae non morbum sed symptoma ab impedito effluxu puris aut tractatione vlceris incongrua oriundum constituunt, vnde saepissime ablatio causae ad soluendum callosum sufficit: rarius caustici aut cultri ministerio opus est.

DCCIX. FISTVLAE communis *Chirurgia* versatur in caussae ablatione, et fistulae in vlcus simplex mutatione. *Causa tollitur* corpus alienum extrahendo, ossis cariosi exfoliationem (DCCIV) promouendo, molliter deligando, os externum dilatando, obstacula liberum ichoris effluxum impediencia remouendo, humores aliorum deducendo, labem humorum corrigendo. In *vlcus simplex* transit fistula, priore obtento, totius canalis, si fieri potest, transscissione, leni suppurantium adplicatione, quae saepissime, si dicta (DCCVII) simul obseruentur, callosum soluunt. Rarius scarificationes profundiores vel totius fistulae excissionem iubet necessitas.

Fistula lacrymalis.

DCCX. FISTVLA lacrymalis sensu latiore dicitur morbus canthi oculi interni vel nasi, lacrymarum ex oculo in nares descensum impediens.

DCCXI. Cuius impediementi *principium* positum est in puncti, ductus, sacci lacrymalis qualicunque compressione, obstructione, concretionem,

cretionem, destructionem. *Causae* praedisponentes et occasionales sunt varia ophthalmia vel alia oculi adfectio, violentia externa, humorum labes venerea, scrophulosa, cancrofa, rheumatica. Quarum causarum effectus primarii *sedem* vel in ipsis viis lacrymalibus vel in harum vicinia habent. Prioris generis sunt varii puncti, ductus, facci lacrymalis morbi, ad posterius pertinent tumores calidi, frigidi, carunculae vel glandulae lacrymalis, palpebrarum, bulbi oculi, ossis denique, viam lacrymarum comprimentes.

DCCXII. OMNIS viarum lacrymalium imperuinationis *symptomata* constantia sunt oculus lacrymans et caui nasalis in adfecto latere aliquis siccitas: minus constantia sunt oculi vel palpebrarum inflammatio, ipsarum viarum vlcera, fistulae, excrefcentiae, caries.

DCCXIII. SPECIALEM horum vitiorum aetiologiam et diagnosin quod attinet, *puncta* vt et *ductus* lacrymales, lacrymis crassioribus acribus, mucos albo tenaci aut pure obstrui, praegressa inflammatione coarctari atque concrefcere, interdum a facci imperuinatione liquidique regurgi-

tatione immodice dilatari possunt, quod ex morbi praegressi indole, signis communibus et punctorum ductuumve nimia amplitudine aut imperuiatione dignoscitur. Ipse *saccus* lacrymalis diuersimode, saepissime tamen successiue adfici hincque fistula lacrymalis maxime complicata nasci potest: facci nimirum relaxatione, suppuratione et vlceratione externa, totali denique destructione, ductus nasalis obstructione qualicumque, ossium vicinorum, vnguis praesertim, carie. Relaxatio facci, nonnullis Hernia lacrymalis dicta, noscitur tumore externo in regione facci lente oborto, indolore, haud decoloro, qui compressus lacrymas puras aut mucos albo commixtas per puncta vel aperturam nasalem, rarius per vtramque viam mittit. Suppurationem facci lacrymalis declarat tumor, dolens, saepe etiam rubore stipatus, sub compressione materiem purulentam aut lacrymis intermixtam fundens. Vlceratio seu genuina fistula huius receptaculi cognoscitur vlcere externo lacrymas mittente, specillo per vlcus in saccum lacrymalem penetrante, liquidi per puncta iniecti effluxu ex vlcere; si vetusta fuerit marginibus

nibus duris, callofis. Obstructionem eiusdem indicat caui nasalis lateris adfecti siccitas, cum superioris partis sacci dilatatione, lacrymarum per puncta vel vlcus externum regurgitatione continua, styli explorantis impedito in saccum transitu, excrefcentiis polyposis per vlcus externum nonnumquam protuberantibus, quae obstructio interdum in solidissimam caui impletionem aut plenariam parietum concretionem degenerare potest. *Aperturam* sacci nasalem obstructam esse eadem fere signa docent, tum quoque varii membrana pituitariae ossiumque subiacentium morbi praegressi. *Cariet* os lacrymale vel maxillare depascentis indicia suppeditat morbi ortus et progressus specillumque ossis superficiem explorans.

DCCXIV. OMNIS autem imperuiationis viarum lacrymalium *prognosis* ex facilitate vel difficultate caussam tollendi pendet. Miasma morbum alens et aetas prouectior sanationi in vniuersum obstant.

DCCXV. COMMVNIS horum malorum *therapia* consistit in caussae ablatione, medicationem

interna eidem scopo adcommodata, humorum denique reuulsione et deriuatione. In specie vero punctorum aut ductuum lacrymalium *obstructionem* a mucō tenace, haud difficili negotio remouere solet vapor emolliens, errhinum lene, immissus stylus tenuis, iniectio iterata. *Escharas* seu crustas puncta occludentes diluunt emollientia adplicata. Firmissimae atque vetustae *cicatrices*, haud infrequentes variolarum sequelae, vtrumque praesertim punctum obcoecantes, perforationem stylo firmiore praestandam non admittentes, destructis potissimum orificiis cartilagineis restitutionem viae naturalis excludunt. Rupto tamen vel inciso sacco stylus huic immissus contrario itinere interdum puncta aperire valet. Nimiae *punctorum ductuumque dilatationi*, attractionem lacrymarum impediēti, viam facci lacrymalis liberam relinquenti, tonicorum, adstringentium, maxime frigidorum, adplicatione medendum est. *Sacci ipsius dilatatio*, haud dolens, nil nisi lacrymas fundens, sanatur vel saltem limitatur similibus admotis, leni ac sagace compressione diuersimode instituta, iniectione detergente, leniter adstringente. *In-*

stam-

flammatio et *suppuratio sacci* nisi communi medela (ccv) debelletur, iniectiones balsamicas, resoluentes crebrioremque puris expressionem requirit. Quodsi his non cedat morbus cute praesertim inflammata, haud differenda est incisionis facci, ut grauiora mala auertantur. Sacca a quacumque causa notabilis *obstructio*, punctis ductibusque peruiis, vix unquam sola iniectione vel fetaceo per punctum superius in nasum immisso tollitur, quum talis perductio difficillime succedat, neque punctum ductusue fetaceum sine detrimento sustineat. Praestat itaque alia methodus mox dicenda. *Caries* ossis lacrymalis vel maxillaris ablationem corrupti, si fieri potest, absque membranae pituitariae laesione poscens, viae lacrymarum naturalis restitutionem minime excludit. Plenaria *saccae aut ductus nasalis destructio* natiuae viae reparationem non finit: incerta tunc spes in itineris mutatione, ossis nempe lacrymalis perforatione posita est. Morbi ac tumores varii *viciniam* viarum lacrymalium occupantes therapiam genio mali adcommodatam exigunt, suo loco expositam, vel exponendam.

DCCXVI. SUPEREST vt ad operationes modo dictas propius accedamus. *Iniectio* itaque sacci lacrymalis ope syringis et cannulae, siue tenuissimae, per punctum in saccum immittendae, siue maioris, curuatae, per aperturam nasalem singulari encheiresi eodem perducendae, institui inque variis viarum lacrymalium adfectibus egregium leuamen adferre potest. Per punctum tamen transmissum liquidum ob minutulam quantitatem minorem saepe effectum praestare necesse est: neque introitus cannulae per inferiorem hiatus semper succedit, quum circulus valvularis prominens non facile illam admittat. *Sacci incisio* perficitur, quando iste humore collecto distentus eminet, cultro chirurgico oblique ducto, illaesa palpebrarum commissura: externa enim incisio inter bulbum oculi et palpebram inferiorem instituendae, utpote vehementem irritationem creaturae, merito praefertur. Vlcus post incisionem vel spontaneam rupturam superstes ad communem methodum (DCLXVII) tractetur: leniter certe hic procedendum est, siquidem rudior vlceris impletio aut tractatio laudabilem suppurationem impediendo, latera pre-

mendo,

mendo, ductus lacrymales corrugando, verae fistulae lacrymali anam dat. Praestantiorum *setacei* administrationem quod attinet, externa facci incisione facta pro diuersa canalis obstructi diametro stylus, vel turunda, vel chorda musica aut semel aut successiue per vlcus externum canalemque apertum in nasum ducitur, deinde vero cum setaceo adfixo, ad tantam quidem longitudinem, vt circumuolutiones in inferiore nasi meatu efficiantur, quae tunc stylo in vncum curuato aut forcipe minore facile arripiuntur. Plenaria canalis restitutione obtenta, setaceum auferitur et vlcus ad speciales indicationes supra expositas tractatur. *Perforatio* ossis lacrymalis et membranae pituitariae perficitur ferro candente, vel spina sutoria vel stylo obtuso, vel apice forcicis. Apertura deinde ablatis ossis frustulis turundae seu cannulae immiffae adminiculo aperta seruatur, vt fistula in osse saccoque remaneat et vlcus externum claudi possit.

Fistula corneae.

DCCXVII. FISTULA corneae e signis vlceris fistulosi generalibus in cornea tunica obuiis *cognoscitur.*

DCCXVIII. Quae vel *completa* est, vtrunque tunicae superficiem perforans, vel *incompleta* in alterutra tantummodo aperturam habens. Inter lamellas vero serpens vel vnum vel plusculos cuniculos efficere potest.

DCCXIX. Huius fistulae *causae* sollemnes sunt ophthalmiae grauiiores, metastases, vngues (DCLII) hypopion, medicamenta acria, septica adplicata.

DCCXX. STIPATUR malum variis *symptomatibus*: liquoris aquei ichorosi effluxu; coloris natiui diaphani circa fistulam in album vel ex albo flauescentem opacum degeneratione; visu, pro diuersa morbi sede, deprauato, imminuto, abolito. Si completa fuerit fistula, oculo aperto, siue naturali motu agitetur siue digito prematur, humor aqueus vel pedetentim vel cum saltu prodit, vnde visus abolitio, donec humor denuo congestus fuerit. Quodsi fistula aëri libero manserit exposita, cornea in totum opaca euadit, iris et capsula lentis cum cornea coalescunt, humores omnes inquinantur, totus denique bulbus corroditur et destruitur.

DCCXXI. HINC *prognosis* in fistulis corneae complicatis valde illaetabilis, quum saepe saepius immedicabilis visus abolitio inducatur; attamen si in principio morbi tempestiue adhibeatur medela, sanationem non excludit morbus.

DCCXXII. QUOAD *curationem* haec fistula auxilia antiphlogistica strenue in usum vocata, duraturam humorum ab oculo deriuationem, cuniculi fistulosi dilatationem externam, acu plana ancipite, breui tenuique apice instructa, instituendam, discutientium, blandorumque detergentium adplicationem, absolutissimam vtriusque oculi quietem, deligationem sedulam, ad vlceris consolidationem continuandam requirit.

DCCXXIII. CICATRICIS ex vlcere corneae sanato oriundae leue vel nullum remanere solet vestigium; quod si vero remanserit *cicatrix* opaca, a Naturae viribus, blanda medicina detergente externa adiutis, in iunioribus praecipue, sperari potest totalis vel notabilis saltem pelluciditatis restitutio.

Fistula saliualis.

DCCXXIV. FISTVLA saliualis post praegressam ductus Stenoniani dissolutionem exorta, per uia parte canalis os respiciente, rationem vulneris eiusdem (DLXXVII) sequitur; si vero concreta fuerit eadem pars neque uia natiua ad oris caueam restitui queat, noua paranda est tunicae oris interna perforatione, quo facto fistula externa ad artis regulas sananda erit.

Fistula ani.

DCCXXV. FISTVLA ani in uniuersum dicitur vlcus fistulosum in uicinia ani.

DCCXXVI. Cuius mali *causae* sunt variis abscessus phlegmonosi, critici, furunculi, anthracis, tumoresque haemorrhoidales suppurati, spontanea, nimis retardata et non satis parula eorumdem tumorum ruptura, uel insufficiens, longitudinalis praesertim, incisio, purisque impeditus inde effluxus, praua denique vlceris tractatio, corporum maxime alienorum neglecta extractio. Notandum tamen sub debita abscessus medicatione atque tempestiua et rita incisione uix et ne uix quidem auerti posse fistulam, si
inte-

intestinum iam denudatum vel adfectum fuerit; quo congrua exploratione cognito, ad incisionem mox dicendam recurrendum est.

DCCXXVII. VARIÆ autem dantur fistularum ani *species*: sunt enim vel simplices, vel complicatae. *Simplices*, nullis alienis aut grauibus symptomatibus stipatae, ab vlceribus simplicibus vix discrepantes, vel completæ sunt vel incompletæ: incompletæ iterum externæ aut internæ. *Fistula completa*, cuius nempe apertura non extus solum, verum etiam in recto intestino hiat, cognoscitur e causa prægressa, puris ichorosi stercorei per vtramque viam effluxu, certissime autem stylo per fistulam externam ad artem (pxi) in intestinum immisso, digitoque indice in anum inducto. *Externam*, extus nimirum hiantem, in intestino clausam declarant signa fistularum communia (pccvi) et intestini recti integritas, stylo digitoque explorata et effluentium indole comprobata. *Internæ*, non nisi in intestino patulæ, indicia sunt signa abscessus prægressa, effluxus puris ex ano absque alui solutione, siue excrementa antecedens siue his intermixtus, raro post eadem prorumpens,

pens, vt plurimum sub duritie aliqua in intestino, saepe etiam extus simul sentienda, vna cum cutis quadam decoloratione. Alia, quae commendantur, experimenta ad detegendam fistulam, styli curuati in vlcus externum inductio, aut obturatio vlceris interni, vt externe percipi possit fluctuatio, difficilia atque minus secura merito habentur. *Complicata* denique ani fistula adest, vbi altius adscendit canalis fistulosus; vbi plures cuniculi extus vel intus vel vtrimque hiant; vbi partes vicinae, os coccygis, os sacrum, vesica urinaria, vřethra, prostata, vagina vteri, simul adfectae sunt; vbi denique prauus corporis habitus morbum fouet.

DCCXXVIII. VNDE patet *prognosin* fistularum ani fluere ex diuersa earum specie et complicatione. Simplex nempe debite tractata breui sanatur: incongruis remediis vexata refractaria euadit grauissimisque malis viam sternit. *Complicata* morbi accedentis rationem sequitur.

DCCXXIX. PRO fistularum diuersitate *curationem* differre facile intelligitur. Et primo quidem *simplex completa* duplici methodo tractari potest.

potest. Turundae medicatae, fetaceum, ligatura, caustica, totius denique canalıs fistulosi excıssio circa stylum flexilem perductum inque anısae formam extremis arreptum, interdum quidem morbum tollunt, saepe tamen recensita frustra tentantur, dolores absque necessitate augentur, variae complicationes, inflammationes, suppuraciones graues, subsequentesque incontinentiae ani inducuntur. Mitior certiorque ratio medendi haec est: scalpellum tenue apice nodato vel in stylum obtusum terminato praeditum, per fistulam externam intestino immıssum, digito indice in anum inducto excipitur, protractoque tunc cultro tota fistula vna cum intestini parte et margine anı transscinditur. Callositates in fistulis ani plerumque obuiae transscıssio canale, pure liberius effluente in corpore sano sponte dissoluuntur, neque scalpelli causticorumue vsum poscunt. Operatione facta vlcus sub leni deligatione blandorumque suppurantium vfu, turundarum et causticorum vitatione, vt plurimum breui tempore consolidatur, nisi labes humorum obstet. Haemorrhagia superueniens linteo carpto, fungo quercino, compressıone digiti supprimitur.

Vesicae

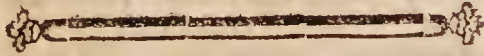
Vesicae in anum immissae inflatio, ligatura mediante sic dicto speculo iniecta aliaque eiusdem farinae artificia vix umquam optatum praestant effectum. Fistula simplex *externa* intestini denudati perforationem apice cultri lenticulati instituendam, *interna* vero integumentorum in loco indicato incisionem et reliquam deinde transscissionem desiderat. Ad *complicatam* quod spectat, fistula adeo *alte ascendente*, ut eius extremum digito in anum immisso attingi nequeat, inferius extremum transcendendum est, quo factò sub debita vlceris tractatione, auxiliis internis simul adhibitis, cauum remanens solis Naturae viribus haud raro occluditur. *Plures canales* fistulosi in intestinum concurrentes, vix umquam vna fistula externa in plures aperturas internas terminata, nil nisi transscissionem vlcerisque congruam medicationem requirunt. Ossium vicinorum *cariei* therapia (DCCIV) exposita, in distantium ossium adfectione quidem difficillima atque ambigua, occurratur. *Corpora aliena* in vlcere relicta sunt extrahenda. *Prauo corporis habitui*, e superficie vlceris decolore, suppuratione vitiosa aliisque iam allatis signis dig-

dignoscendo, medicina interna maxime paranda est.

Fistula urinaria.

DCCXXX. FISTULA urinaria ex signis fistularum communibus, praegresso abscessu urinario, vulnere vel alia laesione viarum urinarum, et ex praesente lotii per fistulam stillicidio, aut continuo, aut mictum comitante, *cognoscenda* quoad canales satis *diversa* est, siquidem in singulum vesicae vel vrethrae hiatum plusculi cuniculi confluere possunt. Talis fistulae *chirurgia* versatur in attentissima interni ostii exploratione congruaque eiusdem dilatatione, nativae lotii viae restitutione, catheteris et situs idonei ope molienda, vrethrae, si occlusa vel coarctata fuerit, diductione, ulcerisque externi convenienti therapia, quo facto reliqui canales fistulosi externi Naturae beneficio consolidari solent. Plenarium partis vrethrae coalitum cathetere, per incisam cicatricem ac fistulam in vesicam immisso et firmato, denuo restitui posse experientia constat.

DCCXXXI. FISTVLA vrinaria *in foeminis*, quam vesica sub partu laborioso lacerata vel contusa vel gangrenosa post escharam solutam relinquit, vrethrae coarctationem vel coalitum inducere valet. Cuius curatio nisi ad methodum iam propositam succedat, globuli lignei oblongi, cera obducti, in vaginam immiſſionem, vt effluxus quodammodo cohibeatur, requirit. Cauendum tamen, ne in iis, quarum lotium calculosi quid secum vehit, diutius obrurata fistula crustae molestae generationi faueatur.

SUBSECTIO IV.

FRACTURAE EARVMQVE CHIRURGIA.

DCCXXXII.

FRACTURAM *dicimus* ossis dissolutionem a causa quadam mechanica cito inductam, qua illud in duo vel plura fragmenta diuiditur. Vnde patet quomodo fractura a vulnere, ulcere et carie differat.

DCCXXXIII. Ad talem dissolutionem facilius subeundam *praedisponitur* os natiua tenuitate, medulla senio morboe exhausta, vasorum ossi propriorum collapsu vel coalitu, substantiae ipsius ab acrimonia quadam alteratione, corrosione, destructione. Quae causae, prima excepta, tanto gradu adesse possunt, vt solus motus muscularis, siue voluntarius, siue spasmodicus, longioris ossis fracturam efficere valeat. Frigoris externi aliquam vim esse ad augendam ossium fragilitatem, vix admitti posse videtur. *Causae occasionales* sollemniores sunt variae violentiae externae, compagis osseae resistantiam superantes.

Ad infrequentiores pertinent spasmi et convulsiones, vel simplex musculorum actio, cuius exemplum in patella sana nonnumquam occurrit.

DCCXXXIV. MULTIPLEX autem datur fracturarum *differentia*. Notissimam constituit diuersa mali *sedes*, prout nempe vel clauicula vel humerus et sic porro fracturam sistit. Deinde vel singulum os vel plura simul hanc laesionem patiuntur. Varia quoque *directione*, transuersa maxime vel obliqua, ossa dissoluuntur: nonnumquam plane irregularis, rarissime longitudinalis adest dissolutio. Haec porro *gradu* differt prout vel partialis est, uti in osse fisso, vel plenaria; in totali fractura iterum os vel duo tantum vel plura sistit fragmenta maiora, vel in minuta frustra diuisum et veluti conquassatum est. Neque leuis momenti est id discrimen, quod ex fragmentis a se inuicem vel notabiliter vel minus *dimotis* pendet. Praecipua vero diuersitas posita est in *symptomatibus* et variis *laesionibus* siue absentibus, siue concomitantibus, vnde celebris illa fracturarum distinctio in simplices et complicatas;

DCCXXXV.

DCCXXXV. COMMVNIA fracturae signa vel sensualia sunt vel rationalia. Notas *sensuales* suppeditant difformitas membri, longitudine, inaequalitate, flexione insolita adparens, ex comparatione cum latere sano facilius detegenda, crepitatio sub leui cautoque motu et exploratione percipienda, externa denique contusionis praegressae signa. *Rationales* desumuntur ex violentiae praeuia natura et vehementia, cum osseae compaginis robore comparata, aegroti constitutione, variis symptomatibus, ossis omniumque partium circumiacentium statu naturali vel morbofo sollerter considerato. Quod specialia fracturae simplicis et complicatae signa attinet, in *simplice* praeter doloris pruritusue sensum motusque, quatenus ex firmitate ossis pendet, laesionem et leuem inflammationem nulla adsunt symptomata; *complicatam* vero fracturam varia constituunt, quae vel primitiua salutantur vel consequutiua. *Primitiua*, iterum vel ex ipsius fracturae indole ac sede originem trahunt, vti ossis obliqua, duplex vel triplex, in minutula denique fragmenta dissolutio, extremorumque a se inuicem recessus; vel ex partibus

mollibus, a communi caussa externa vel ab ipso ossis fracti extremo vulnerante, irritante, comprimente laesis, accedunt, vnde intumescencia et inflammatio grauissima, in suppurationem vel ipsam gangraenam cito proserpentem prona, haemorrhagia, aneurysma, varia symptomata irritationis neruosa nasci solent. Ad hanc quoque referenda est complicatio fracturae a luxatione ossis laesi. *Consequuntia* symptomata fracturae complicatae sunt oedema taediosissimum, paralytis, atrophia, symptomata puris resorpti, caries, calli difformitas, curuatura membri, natua ossis longitudo vel imminuta vel aucta, anchylosis. Multa quoque ex morbofo solidorum humorumue statu fluunt.

DCCXXXVI. *QVOAD prognosin* fracturae valde differunt. Simplex in corpore sano rite tractata intra triginta vel sexaginta dierum spatium absque periculo sanatur; sub contrariis conditionibus multo longius tempus requirit, quinimo aegrotum non raro in vitae discrimen adducit, vel omnem medelam respuit, incurabiles molestias et difformitates relinquit, eo quidem magis, quo peioris indolis est fractura, quo
maior

maior adest complicatio, quo peruersior medendi methodus. In iunioribus sanatio multo facilius succedit quam in adultis vel senibus. Transuersa fractura minus negotii facessit quam obliqua vel angulata. Aliarum partium laesio iuncta prognosin diuersimode variat.

DCCXXXVII. ANTEQVAM ad medendi rationem accedamus, videndum est quo artificio Natura vtatur vt os diuisum iterum consolidetur vtque hiatus inter extrema expleatur. Vbi os quoddam fractum est, ab vtroque extremo ex soluta substantia organica humor sanguinolentus effunditur, qui confluens sensim in glutinis speciem inspissatur: vasa simul ab vtraque parte prolongantur, gluten perrepunt, materiem terrestrem lente accumulans: sicque noua generatur substantia osseae aemula, duritie hanc superans, minus distincte tamen laminata, omnino organica. Haec, *Calli* nomine veniens, fragmenta firmiter conglutinat pristinaeque ossis integritatem et firmitatem restituit. Quodsi autem ex vno tantum extremo profluat humor vel confluxus effusi impediatur, nullum callum gigni posse compertum est, vti dissolutio ossium

cariofa, offisque imperfecte vel plane nullo callo obducti post amputationem membri tranſciſſio et alia monſtrant. Cauſſae mutuam humoris effuſionem et concretionem, hincque calli formationem retardantes vel omnino prohibentes ſunt peculiaris corporis habitus, ſiue in ſolidorum debilitate ſiue in humorum labe quaerendus, nondum certe determinatus; talis extremorum offis a ſe inuicem deuiatio, qua communio effluxorum excluditur; fragmentorum maiorum abs perioſteo ſeparatio; membrana ſingularis vel pars quaedam mollis extremis interpoſita; ſubſtantia cartilagini ſimilis ſinibus offis fracti obducta, ex defectu quietis et calli lentius formato oriunda; ſtrictior denique deligatio, liberum ſanguinis affluxum impediens. Verum enimvero non ſolum defectu, ſed etiam exceſſu peccare poteſt callus. Hic ſere ſemper ex vitioſa extremorum diſtantia naſcitur, ſiquidem fracturae rite tractatae vix vnumquam iuſto maius calli volumen admittunt.

DCCXXXVIII. IN vniuerſum itaque *curatio* fracturarum verſatur in adiuuandis et dirigendis Naturae viribus medicatricibus, vt offis fragmenta

menta firmiter et, quantum fieri potest, absque remanente difformitate aut molestia coalescant. Hinc quadruplex datur in Chirurgia fracturarum, siue simplicium siue complicatarum, momentum: primum in conueniente quieto loco constituendus est aegrotus: extrema ossis fracti ad se inuicem sunt adducenda et adaptanda, inque hoc situ, quamdiu res exigit, retinenda, symptomata auertenda vel mitiganda, sequelae praepediendae.

DCCXXXIX. ET primo quidem saepe saepius opus est, vt aegrotus de loco, in quo passus est fracturam, ad alium qui debitam tractionem admittat, *transportetur* inque fedili vel lecto idoneo *collocetur*. Cautissime autem hic procedendum est membrumque aequabiliter et firmiter subleuandum, quum violenta concussio vel rudior contrectatio grauissima symptomata inducere valeat. Puluinare, crassiore charta circumdato, commode excipitur crus fractum. Lectus ad curandas tales fracturas aptissimus iudicatur, qui cum sufficiente longitudine non nimis largus est, vbique accessum facile admittens, stragulis planis, duriusculis, instructus.

DCCXL. EXTREMORVM *repositione* in situ naturali non opus est, si illa a se inuicem non recesserint, vnde, nisi tumor inflammatorius obstet, ad deligationem procedi potest. Si vero adsit deuiatio extremorum reductionem poscens, haec statim antequam in tumescencia vel phlogosis accedat, molienda est. Inflammatione autem, siue violentiae, siue fragmentorum stimulo, siue sponte iam prognata, eius mitigatio expectetur. Reductio ipsa quo facilius in fractis ossibus artuum cylindricis succedat, ea membro laeso concilietur directio aut positura, qua muscuali operationi maxime renixuri relaxantur, quamque cognitio anatomica indigitat. Parte membri superiore, immobili, firmata, inferior vel manu vel laqueo iniecto, rarissime machina, extendatur, vi ad superandam musculorum resistantiam sufficiente pedetentim adhibita, donec fragmenta ad naturalem situm sese receperint. Vim autem extendentem inter fracturam atque proximum articulum agere debere, ne musculorum relaxationi obstet, neque intermedia articulatione frangatur, et pro varia fracturae sede et indole, extremorum figura et distantia, musculorum

rum

rum resistentia, varium virium gradum esse impendendum, sua sponte patet. Parte ossis fracti per integumenta prominente et repositionem impediante, quod saepissime de extremo superiore valet, non ad huius refectionem sed ad vulneris dilatationem recurrendum est.

DCCXLI. VT vero fragmenta ad se inuicem reducta *in situ* naturali ad perfectam reunionem feruentur, praeter lectum idoneum iam expositum, quoque ad deligationem ipsam, ad membri deligati posituram, ad obstacula nascitura attendendum est. *Apparatus deligationis* ad fracturas reductas firmandas varias requirit fascias, ferulas, ligamenta et splenia. Inter *fascias* illa, quae ab octodecim capitibus nomen habet, ex tela linea vel lanea diuersimode concinnata, in omni fractura artuum inferiorum, etiam simplici, circulari dictae praeferenda est: neque in extremorum superiorum fracturis omitti debet, si aegrotus lecto adfigitur. Quippe multifida ista vincitura absque notabili membri adfecti incommodo vel deuiantium fragmentorum periculo remoueri iterumque iniici potest, vnde frequentiore fracturae inspectionem permittit, in

complicatis maxime necessariani. *Emplastra* ac linimenta, circa fracturam adplicata, merito repudiantur, siquidem nihil boni praestant, sed perspirationem impediendo, pruritus, pustulas, quinimo phlogosin inducendo saepe vehementer noceant. *Ferulae* firmando ossi fracto, non comprimendo tumido ac inflammato fracturae loco inferuire debent: hinc breuiiores reiiciantur, longiores vero utrumque ossis laesi articulum excedentes, adque partis conformationem accommodatae, ut excipiant eminentias seque demittant in concaua, certissime praeferendae, facie partem spectante rite obducta. Talium ferularum beneficio varii, cauti tamen membri laesi motus, maximo cum aegroti leuamine, concedi possunt. *Splenia* variae figurae, longitudinis, crassitiei, prout varia fracturae ratio postulat, ad efficiendam partis adfectae aequabilitatem et loci specialis, si qua fuerit necessaria, compressionem, adque excipiendum pus inferuire possunt. *Ligamenta* denique diuersa adhibentur: ad firmandas ferulas modo descriptas lora coriacea ipsis adfixa praeferuntur. Quoad firmitatem adparatus, notandum, in vniuersum strictio-

strictiorem deligationem nociuam esse, et tunc quoque si ferulae extrema rite excipiant. Ad *situm* membri deligati quod spectat, in genere talis esse debet, vt musculi, quoad fieri potest, relaxentur, totum membrum aequaliter ac firmiter sustineatur ac aegroti commodo prospiciatur. Situs lateralis ac inflexus extremitatum inferiorum inde omnino praefendus; lecti autem plumosi indole, vulneris externi situ, aegroti commodo, non raro ad eligendam membri collocationem in parte posteriore cogimur: semper tamen curantes, vt crus fractum paulo eleuatus iaceat adque exteriora aliquantulum inclinetur. Patellae vero vt et olecrani fractura situm membri magis extensum requirere videtur: in illa quoque sublimius collocandum est. Quod deligationis repetitionem spectat, in vniuersum rarior praefenda est, praecipue vbi neque dolor vrget, neque longitudo membri mutata est. Complicatio autem varia, frequentem partis inspectionem exigens, toties deligationem necessariam reddit.

DCCXLII. VLTIMA denique indicatio haec est vt *symptomatibus* atque *sequelis* occurratur.

In

In genere quidem, quamprimum in fractura simplice rite reducta et firmata sunt extrema, dolor cessat neque facile insurgunt symptomata. Egregium deinde praesidium positum est in quiete corporis et animi, diaeta stricta, neque tamen a solito vitae genere nimium recedente, aëre puro atque munditiei cura. Si ante *inflammationis* accessum adueniat Chirurgus, membro fracto rite disposito illa magnam partem auerti poterit epithemate frigido, discutiente, adstringente. Quodsi vero tumor et inflammatio iam adsint in notabili gradu, ad emollientia recurratur, neque intempestiuis et repetitis sanguinis missionibus vires aegroti suppurationi insequenti impares reddantur. *Suppuratio* modica simplicium abscessuum et ulcerum medelam, nimia vero attentissimam partis adfectae perlustrationem fontisque purulentiae indagacionem et puris liberum effluxum poscit. Hic incisione, dilatatione varia, corporum alienorum extractione, situ idoneo, spleniis vel linteo carpto ad sinus admouendo, deligatione frequentiore, laxiore, facilitatur. Requirit quoque nimis copiosa suppuratio vt emollientia vitentur, vtque vires

res diaeta nutriente et cortice Peruuiano intus assumto sustententur. Pus excipiatur spleniis, linteo carpto, spongia, linteo cerato, ne fasciae inquinentur hincque frequentioris deligationis necessitas nascatur. *Gangraenae* imminenti aut praesenti ad methodum expositam occurratur, quod etiam de *anchylosi*, *oedemate*, *marcore* valet. Ne extrema coadunata a se inuicem *deuiant* quod in fractura obliqua maxime a musculorum actione, prauo situ, imprudenti membri laesi motu, subsultu nocturno, deligatione incauta metuendum est, circumspecta opus est cura. Auertitur autem hocce vitium, sanationem retardatum et difformitatem creaturum, situ relaxationi musculorum fauente, quiete absoluta, spleniis loco deuiationis admotis, deligatione, si res tulerit, strictiore, firma membri sustentatione. Machinae variae ad hunc scopum inuentae, multimode emendatae, vsu quidem non vltra debitum terminum protracto optatum praestant effectum; diutius vero adhibitae cutis irritationem, excoriationem, inflammationem huiusque sequelas et varia alia incommoda inducere solent. Clauiculae tamen fractura, obliqua praesertim, omni-

omnino postulat extensionem sustentatam hincque scapularum immobilitatem, cui indicationi singularis thorax et aliae machinae respondent. *Calli* vitio therapia causae cognitae opposita medetur. Sic *deficientis* generatio promouetur habitu morbofo congruis auxiliis correcto, fragmentis obstaculum facessentibus ablatis, extremis debite coadunatis et retentis, membrana intermedia, cuius suspensionem crepitus sub fracturae motu haud percipiendus mouet, dissectis partibus mollibus remota, crusta alterutrum vel vtrumque ossis fracti extremum obducente frequenti horum ad se inuicem attritu deleta vel ferrulae cautissime adhibitae ministerio resecta, in vniuersum denique deligatione laxiore. *Excessus calli* minime circulari fracturae compressione coercetur, sed rita fragmentorum coaptatione et retentione praepeditur.

DCCXLIII. IN fractura ossis cuiusdam *planioris et brevioris*, qualia truncus habet, ea quae de extensione et reductione (DCCXLI) diximus, locum non habent, neque situs firmandus hic multam requirit operam. Vnde curatio fere in sola adplicatione adparatus contentiui dicti, quiete

quiete et symptomatum praecautioe consistit. Grauiora sunt omnia, vbi adest *ossis comminutio* vel partium mollium ruptura, vnde tantum saepe nascitur periculum, vt cultro recidenda sit pars adfecta. Quo tamen confugere non decet, nisi omnia alia auxilia fefellerint. *Fragmenta* ossea plane soluta, ob figuram ac situm nociua futura, non fecus ac corpora aliena, quam primum res fert, prudenter remoueantur.

DCCXLIV. QVAE haecenus de fracturis in genere proposuimus, facili negotio ad *speciales* adplicantur. Quas sigillatim pertractare instituti ratio non finit, praecipue quum singularum curatio maxime in manualibus consistat, non nisi autopsia et exercitatione capiendis.

DCCXLV. ANTEQVAM vero a fracturis discedamus, notasse iuuabit, omnia quidem corporis humani ossa sub adlatis conditionibus vero callo reuniri posse, sola tamen *patella* excepta. In hoc enim osse substantia cellulosa interarticularis, ligamenti mucosi nomine nota, fragmentis ossis, extenso praecipue crure, sese interponens, vasa ex vtroque extremo prodeuntia in-

terci-

tercipit concursumque mutuum praeuertit. Unde patet in hac fractura vanam esse anxiam calli exspectationem et diurnam membri extensionem arque quietem.

DCCXLI. IN vniuersum quoque tenendum, concretionem vulnerum et vlcerum cum deperdita substantia vix et nè vix quidem soli partium depressioni attribui posse. Vasa enim, non secus ac in callo ossium, ex ambitu vulneris vlcerisque produci demonstrat textura cicatricis, calli et concreti solidi cuiuslibet structura, quippe in qua vasa ex vna parte in alteram progredientia, iniectione repleta, distincte obseruantur.

SECTIO IV.

MORBI EX SITVS MVTA- TIONE.

DCCXLII.

SVB morborum in mutato situ positorum classe omnes illi sunt considerandi, in quibus solida quaedam corporis humani pars vel plures e sede sua natiua *dimotae* inueniuntur. Vnde liquet hic excludi varia situs partium vitia congenita, utpote vix et ne vix quidem medicabilia.

DCCXLIII. MORBIS huc pertinentibus fere commune est, vt visu vel saltem tactu *cognoscere* possit malum, saltem quoad genus: partibus nempe continentibus vel relaxatis vel dissolutis.

DCCXLIV. COETERVM *diagnosıs, prognosıs* et *therapia* horum adfectuum nihil habet, quod de omni eorum vniuersitate valeat.

DCCXLV. QVINTVPLEX autem hic datur diuisio: constituit enim situs mutatus vel *Hernias*, vel *Prolapsus*, vel *Deuıationes*, vel *Luxationes* vel denique *Diastases*.

CAPVT I.

HERNIAE EARVMQVE CVRATIO.

DCCXLVI.

HERNIAM *dicimus* egressum partis cuiusdam mollis, in cauo notabiliore contentae, in aliud cauum praeter naturam exortum, extus haud patulum. Vnde intelligitur, quomodo differat hernia a prolapsu aut inuersione, vtpote cauum naturale neque clausum supponente, ab aneurysmate et aliis morbis.

DCCXLVII. PRAECIPVAE et frequentissimae herniarum species in *abdomine* occurrunt: suis tamen obnoxium est et *pectus* et *caput*.

Herniae abdominales.

DCCXLVIII. QVAE in imo ventre occurrunt, quaeque solae herniarum nomine insigniri consueuerunt, plures admittunt *differentias*.

DCCXLIX. ET primo quidem quoad *sedem* amplissimus abdominis ambitus, violentiae viscerum protrusionem creaturae nusquam fere non subiectus, singularibus saltem opportunitatibus eorundem elapsui fauens, multiuarias admittit

mittit herniarum species. Sic foramina natiua vasis maioribus transitum concedentia sollemnioribus ansam praebent herniis. Per *umbilicum* exorta, infantibus, foeminis, obesis familiaris, umbilicalis, seu Exomphalus s. Omphalocoele salutatur: per *annulum spermaticum* prorumpens hernia inguinalis seu Bubonocoele, et vbi ad *scrotum* progreditur tumor, scrotalis dicitur, viris fere propria, in dextro latere frequentior: sub *arcu ligamenti Fallopiiani* vasis iliaticis subterlabentibus parato erumpens, in sexu sequiori sollemnior, inguinalis externa, femoralis, cruralis, Merocele, Oscheocoele audit: per *sulcum foraminis oualis*, vasa obturatoria dicta transmittentem, inter pectinaeum et adductorem muscolum iter sibi parans, oualaris nuncupatur: per *incisuram ischiadicam* denique siue supra siue infra ligamenta prorumpens, seque vel sub gluteo musculo vel ad ani latus manifestans, ischiadica nominatur. Per *diaphragmatis* denique aperturas, oesophagum, vasa maiora, neruum intercostalem transmittentes, contenta abdominis in pectoris cauum irrumperere tumoremque herniosum, nullo sensu detegendum, formare possunt.

Quae vero in nullo ostio nativo locum habet; hernia *ventralis* seu Hypogastrocele audit. Haec contingere potest, vbi cumque fibrae vel transuersim vel secundum longitudinem a qualibet caussa abs se inuicem diductae interstitium formant, vel musculi aut aponeuroses cum integumentis in sacci speciem relaxantur. Talibus herniis ventralibus viam praebere possunt circumferentiae ostiorum naturalium, linea alba supra vel infra vmbilicum, cartilaginis ensiformis latera, linea femilunaris, regio epigastrica, iliaca vtraque, hypogastrica, musculorum rectorum vagina, lumbi, dorsum carnosum, perinaeum, omne denique abdominis, quousque osseo fulcimento caret, punctum. Quinimo totam ventris partem anteriorem in sacci figuram dilatari tumorisque herniosi speciem formare posse obseruatione constat. Quid? quod ipsa vagina, matrix, vesica vrinaria, siue prolapsa siue inuersa, cauum excipiendae viscerum parti idoneum parare valet.

DCCL. MAGNA porro herniis abdominalibus intercedit diuersitas quoad *partes contentas*, quam nullum imi ventris viscus inde exemptum fit.

fit. *Omentum* quidem ac *intestinum tenue*, *Iejunum* nempe ac *Ileon* vna cum *mesenterii* parte frequentissime hocce dislocationis genus subeunt; rarius *Duodenum*, *Coecum*, *Colon*, *Rectum*. Praeterea quoque *ventriculum*, *hepar*, *ligamentum* eius *rotundum*, *lienem*, *pancreas*, *vesicam urinariam*, *uterum*, *ouaria*, *tubas* vterinas, aberrationi in sinum alienum subiecta esse certa experientia euictum est. Quae partes omnes, quum non semper immutabilem in abdomine situm habeant, hernias producere possunt, a solita sede satis deuias, diuersaeque indolis laticem continentes. Vnde patet totuplex fere nomen fortiri herniam abdominalem, quot partes inus venter includit: sic datur *Epiplocele*, *Enteroccele*, *Gastrocele* et sic porro.

DCCLI. TERTIA herniarum differentia desumitur a diuerso partium elapsarum numero: *simplex* vocatur, quae singulo quodam viscere; *composita* vero, quae pluribus vna vel successiue egressis formatur. Prioris exempla sint *Epiplocele* et *Enteroccele*, posterioris *Enteropiplocele*. Simplex hernia deinde, quoad viscera praecipue membranacea, vel *incompleta* est, quando vnus

solummodo paries visceris tumorem herniosum ingreditur, vel *completa*, vbi nempe tota suo diametro illud elapsum est. Incompleta iterum vel *appendicularis* vel *sacciformis* inuenitur. In singulo homine binas, quinimo plures hernias adesse posse sua sponte patet.

DCCLII. MAGNI denique momenti differentia herniarum ex diuersa earum *caussa* noscitur. Quae quidem multiuaria est: triplex tamen hoc respectu datur herniarum genus: haereditariorum nempe, congenitarum et acquisitarum. Hernia *haereditaria* peculiarem partium dispositionem a parentibus propagatam supponit, qua conspirante leuior deinde *caussa* occasionalis talem elapsum inducere valet. Vnde non raro stirpes per plures generationes herniis notatae obseruantur. *Congenita* autem hernia, in ipso foetui iam oborta, pro diuersa partium continentium vitiositate varia est. Praecipuam tamen attentionem meretur inguinalis, in qua omentum vel intestinum testem embryonis in scrotum descendentem, antequam peritonaei pars protrusa vaginalem tunicam formatura superius clausa fuerit, tam presso pede sequuntur, vt immediatus par-

partium egressarum cum albuginea testiculi tunica contactus et succedens saepe concretio inde oriatur. *Acquisitae* denique herniae caussae solennes sunt violentiae externae, vti vulnus, ictus, lapsus, operationes chirurgicae variae; motus corporis vehementiores, in saliendo, currendo, equitando, onera gestando, eleuando, femora diuaricando, corpus brachiis suspendendo, in genua procumbendo, veneri nimium litando; respirationis nisus fortiores, tussis, sternutatio, suctio, violenta spiritus emissio; variae caussae *internae*, spasmus, distensionem, relaxationem inducentes, vti animi pathemata, hydrops, tympanitis, infarctus, tumores morbosaeque conformationes viscerum; ingesta copiosiora, flatulenta, pinguia; neque non varia retenta, vti faeces, vrina, flatus, lumbrici, calculi.

DCCLIII. ALIAM, dignitate tamen nulli priorum secundam, herniarum diuersitatem parit varia earum aetas et conditio. Alia enim est *recens* nata, alia *inueterata*. Vtraque iterum vel *mobilis* est, reductionem sine difficultate admit- tens, vel *immobilis*, ob nuper obortum impedi- mentum vel concretionem quamdam cum par-

tibus vicinis, reponi nescia. *Saccus* deinde herniosus variat: peritonaeum nempe aut extensum solum aut ex abdomine protractum in recentibus herniis tenue, in veteribus crassius, in vniuersum herniam obtegit, exceptis tamen nonnullis herniis, quae subito in insignem molem excrescunt, vel laeso per praeuiam vulnerationem vel vlcerationem peritoneo accidunt, quae circa vel ad vmbilicum prodeunt, vesicalibus denique et diaphragmaticis.

DCCLIV. VLTIMUM inque curatione palmarium discrimen *symptomata* suppeditant, quippe quae herniam vel simplicem vel complicatam reddunt. Quae hoc respectu *simplex* salutatur, hernia, mobilis est, repositioni non obstat, neque grauioribus stipatur molestiis. *Complicatam* vero constituunt symptomata ex laesa partis egressae peruiatione ac functione in vniuersum natales ducentia, quam causam *incarcerationem* dicere solemus. Incarceratio aut acuta est vereque inflammatoria, aut spasmodica, aut ex sola herniae immobilitate, vel ex partium, tum exitum permittentium, annuli nimirum aut sacci herniosi, tum in sacco contentarum vitio nasci potest.

potest. Verae causae indagatio in tractatione quam maxime est necessaria. Strangulatio ab *annulo*, acuta plerumque et statim ab initio inflammatoria vel in herniis recentibus parvis obuia, contentis vi quadam insigni per anulum numquam antea dilatatum protrusis; vel in herniis vetustis, maiore massa violenter propulsis, exoritur. *Saccus* herniosus incarcerationem parit, non adeo acutam, vbi superna parte coarctatus, incrassatus, cicatrice obductus est: quod quidem in variis simul locis fieri posse obseruatione constat. Partes denique *contentae* maiore copia, hiatus annuli impare, varia circumuolutione, tumore inflammatorio, excrementorum, flatuum, corporum alienorum, liquidi copia distendente aut comprimente strangulationem producere possunt.

DCCLV. TUMOR, verae herniae similis, quem *saccus* herniosus non restitutus format, cum illo morbo non confundendus est: sicuti etiam diuisio herniarum in *veras* et *spurias*, vt pote definitioni (DCCXLVI) repugnans, omnino reiici debet.

DCCLVI. COMMUNE herniarum abdominalium *principium* vel est fulcri parietum viscera continentium debilitatio aut ablatio, vel superior istorum renitentia: qua illa in faccum praeternaturalem extra abdominis cauum prominentem coguntur. *Causas* huc facientes vidimus.

DCCLVII. IN vniuersam herniarum *diagnosis* maximam Chirurgi attentionem postulat. Quae in anteriore abdominis parte, in regione quadam (DCCXLIX) allata, subito et cum dolore exoritur, digitis distincte sentienda, tumorem elasticum, flexilem, maiorem formans, sub tusiendo digitum admotum pulsans, sub spiritus retentione aluique deponendae conatu intumescens vel durior euadens, a pressione aut decubitu resupino disparens, situ mutato aut editis conatibus rediens, haud difficulter dignoscitur, et aequae facili negotio ab abscessu, bubone, anthrace, parorchidio, comparatis nempe horum morborum ortu, progressu et symptomatibus, distinguitur. Parua, profunde sita, lente exorta, immobilis, alio tumore iuncta, multum humorem continens, in obesitas praecipue, difficilius et non raro ex solis signis rationalibus, sympto-

symptomatibus nimirum superuenientibus et vix
vniquam certe cognoscitur.

DCCLVIII. SPECIALIA diuersarum hernia-
rum signa quod attinet, hernia intestinalis seu
Enterocoele dignoscitur tumore citius increfcente
magis elastico, interdum fluctuante, aequabili,
rotundiore, ad aperturam abdominalem angusti-
ore, a contrectatione saepissime murmur edente,
frigore aliquatenus contractili, calore autem ex-
pansibili, sub recessione strepitum faciente, acce-
dentibus denique symptomatibus impeditae viae
intestinalis. Herniae omentalis seu *Epiptocoeles*
notas sistit tumor in regione ventris omento
pendulo vicina tardius increfscens mollior, mi-
nus aequabilis, quoad sensum quasi pastaceus,
latiore basi praeditus, difficiliter et sine strepi-
tu recedens, signis tensionis partium stipatus.
Ventriculi hernia seu *Gastrocoele* noscitur tumore
in epigastrio ad latus mucronis aut in linea alba
vel in regione vmbilicali exorto, difficulter, si
paruus et simplex fuerit, sentiendo, cum anorexia,
vomitu et cardialgia habituali, symptomatibus
sub horizontali corporis situ, euanescente simul
tumore, leuatis. Herniam vteri seu *Hysteroce-*

len declarant protuberantia dura, renitens, e pelui pone ossa pubis per annulum aut supra pubem emergens, pro parte vel plane reductilis, grauiditatis verae; in quo casu foetus motus in tumore perſentitur; siue spuriae signis praesentibus, mutata colli orificiique vterini directio, motus denique in presso tumore externo et explorata vteri ceruice synchronus. Vesicae urinariae hernia, seu *Cystocele* sese prodit tumore hernioso in hypogastrio; perinaeo, vagina, detegendo, si vesica vacua sit, membranas crassas flaccidas referente, si lotium contineat, fluctuationis sensum edente, retenta vrina aucto, eadem emissa detumefcente, cum mingendi difficultate nisi prematur tumor, quo facto illico insequitur mictio. Tumor herniosus *plures partes* simul continens ex mixtis singularum signis diiudicatur. Reliqua ex vberiore tractatione elucescent.

DCCLIX. SIGNA *in carcerationis* pro diuersa huius ratione partisque egressae natura quidem variant: in vniuersum tamen non solum partis clapsae, verum etiam aliarum cum eadem consentientium functiones laesae obseruantur. Vnde
fue-

ſucceſſiuè tumori hernioſo ſuperueniunt inflatio, dolor tenſiuus, calor, immobilitas; dolores ex ſacco in abdomen progredientes; tormina, nauſea, vomitus omnium aſſumtorum, chyloſus, bilioſus, ſtercoroſus; obſtipatio pertinaciſſima, excepta forte hernia inteſtinali incompleta, et excrementorum infra ſtrangulationem reſidentium excretionem; febris inflammatoria (CXCII) phlogiſi extetnum quoque tumorem corripiente, ſi ſicca fuerit hernia, ad partes contentas autem limitata, ſi liquor interſtitialis maiore copia adfuerit; meteorismus, ſingultus: quae ſymptomata, maxime ſi ſpaſtica fuerit incarceration, per plures horas ſubſiſtere, ſed aucta deinde uehementia recrudescere ſolent, donec gangraena (CDLXXIII) ipſaque mors accedat. Strangulationis ortum ex *annulo* conſtricto declarat citum ſymptomatum inflammatoriorum incrementum, eo quidem velocius, quo minor adest annuli dilatatio vel partium protruſarum copia, quo uegetior toroſiorque aegrotus; tum quoque tumor hernioſus elatiſticus, tenſus, ſumme dolorificus, preſſionem circuitus annularis haud tolerans, ſuccedente reductione pedetentim cumque

ſymp-

symptomatum leuamine disprens, sacco hernioso, nisi recens fuerit protrusio, remanente. *Saccum* vero in causa esse noscitur ex diuturno brachcherii vsu praegresso, maiore tumoris, globi renitentis instar, mobilitate, reductione, si fieri potest, vno impetu succedente, absque sacci, si parua nuperque renouata fuerit hernia, remansione aut symptomatum leuamine. Accumulatis in intestino egresso *corporibus*, huiusque inde nato torpori tribuendam esse incarcerationem cognoscimus ex lentiore tumoris hernici inflatione, in principio vix aut ne vix quidem dolorifica, sensu corporis pastacei, elastici, irregularis, prout vel excrementa vel flatus, vel corpora aliena in hernia sunt intercepta, tardius saepeque post plures demum dies accedentibus ac lentius incrementibus symptomatibus. *Partium egressarum*, omenti praesertim, circumuolutione, contorsione, constrictione, strangulationem accidisse, operatione instituta demum certe discitur, hernia integra vero, coniectura tantum attingitur, signis nempe iis, quae ex constrictionem sacci nascuntur, symptomatum post reductionem factam perduratione analogis, alio respec-

respectu diffimilibus. Signa quae *adhaesionem* partium elapsarum aut inter se aut cum sacco hernioso, eiusque naturam agglutinativam, fibrosam, fungosam, totalem intimumque coalitum indicant, ex hernia vetustate et longiore extra abdomen mora, partiali aut totali immobilitate absque incarcerationis notis, interdum tamen cum hoc statu iuncta, desumuntur: certitudine tamen carent, donec incisio adhibita clarius elucefcatur mali natura.

DCCLX. QVOD *prognosis* herniarum abdominalium notandum est, nullum tumorem herniosum periculo carere, quamvis saepe saepius per multos annos quinimo per totam vitam absque noxa feratur. Rite reducta et retenta hernia non solum pericula auertuntur, sed radicalis nonnumquam sanatio efficitur. Recens hernia in subiecto iuniore coeteris paribus curatu facilior est, quam inueterata in aetate proeuctiore. Situs horizontalis diuturnus, morbus adipem consumens, quinimo inflammatio et abscessus ad sanandam herniam haud parum conferunt. Herniae intestinales parvae periculosiores sunt quam maiores, omento simul egresso
aut

aut solum protrusum vel hernia aliud viscus continens. Incarceratio subitanea inflammatoria, grauibus symptomatibus mox stipata, aegrotum in maius vitae discrimen adducit quam lentius accedens. Doloris repentina cessatio, incarceratione haud soluta, tumorisque flacciditas et alia Gangraenae signa mortem imminentem declarant. Saepe tamen gangraena, externam tumoris herniosi rupturam inducens, strangulationem soluit, talesque aegroti aut remanente ano artificiali aut radicaliter haud raro sanantur. Quae in loco manum Chirurgi non admittente exoritur, hernia communem reliquarum medelam respuit.

DCCLXI. HERNIARVM abdominalium *curationem* quod spectat, in vniuersum duplex est prout partes egressae vel reductionem admittunt vel minus. In priori casu intra ventrem reponendae inque situ naturali retinendae sunt. Quodsi illud fieri nequeat, obstaculi ablatio molienda, hisque conatibus perinde irritis pars elapsa sustentanda, symptomatibus que medicina paranda est.

DCCLXII. Et primo quidem situs *reductio-
ni* fauens in genere talis esse debet, vt fibrae
musculares, quae transitum partium concesserunt,
relaxentur, vtque elapsa proprio pondere ad
naturale receptaculum vergant. Hinc pro di-
uersa herniae sede ac ratione situs in dorso,
pelui pectoreque leuatis, genibus inflexis, trunci
ad latus herniae oppositum inclinatio aut pedi-
bus suspensio ad plerarumque herniarum spon-
taneum regressum, vel adiuuandam saltem Chi-
rurgi operam, egregie conducunt. Ipsa reductio
tunc instituitur leniter reprimendo partes pro-
trusas ad aperturae directionem vel partium
elapsarum tractum: hinc in hernia inguinali
extrorsum et sursum, in crurali introrsum, in
umbilicali ac ventrali ad perpendiculum propel-
lendae sunt. Vesicae vrinariae atque intestino-
rum crassorum euacuatio praemissa optime faci-
litat repositionem. Haec in hernia simplice
absque notabili difficultate aut cum aut sine
murmure succedit, sacco hernioso vel vna rece-
dente vel extra pylas remanente.

DCCLXIII. PARTIVM reductarum *retentionem*
singulare vincturae genus, *braccherium* dictum,

ad herniae sedem ac rationem adcommodatum, praestare solet. Varia quidem braccheria inuenta sunt: simplicissimum tamen et vsitatissimum sistit lamina ferrea, clavis capitatis vel braçteis instructa et corio aut tela firma obducta, ad interiora instar pilae referta, cingulo firmiori adfixa, loro perinde obducto, mobili, inter crura traducendo praedita, quod rite admotum id commodi habet, vt in anteriore parte pro necessitate magis minusue adstringi queat. Alii braccheria praeferunt composita elatere abdomen circumeunte vel versus pilam in spiralem figuram inflexo vel in ipsa pila comprimente incluso, praedita, quippe quae recte adaptata loro cruribus interiiciendo, plerisque incommodo, carere possunt; at vero haec non sine iteratis tentaminibus et variis mutationibus ita adaptantur vt scopo satisfaciant. Notandum porro, laminam loco herniae admouendam, non solum pro diuersa aegroti statura, quoad magnitudinem, verum etiam pro varia herniae sede, quoad figuram differre debere. Sic hernia inguinalis longiorem et obliquiorem, cruralis breuiorem, umbilicalis rotundam, ventrales pleraeque oua-

tam

tam volunt: pila denique comprimens in obesis magis protuberans et firmior, in macilentis planior et mollior esse debet. Remanens faccus herniosus vsum brachcherii non excludit; aliis vero partibus haud reductis illud haud impune admouetur.

DCCLXIV. QVOD si partes egressae *reduci nequeant*, nullis incarcerationis qualiscumque symptomatibus praesentibus, suspenforio idoneo fulciendus est tumor. In minore tali hernia perizoma puluinari concauo instructum conducere, et partes elapsas leni ac duratura compressione lente versus interiora reduci posse obseruatione compertum est.

DCCLXV. REDVCTIONE autem propter praesentem *incarcerationem* haud succedente, sedulo inquirendum est, quatenam sit causa huius obstaculi, quo apta parari possit medicina.

DCCLXVI. INCARCERATIONI vere *inflammatoriae* occurritur auxiliis antiphlogisticis. Ab internis medicamentis in hoc statu eo minus sperandum esse patet, quum assumpta mox vomitu reiiciantur, plurimaque irritationem tubi intesti-

nalis augeant. Oleosa tamen blanda, acidulis mixta, ac lenia opiata cum fructu adhibentur; emetica vero, purgantia et salina in hacce strangulationis herniosae specie noxae suspicionem non effugiunt. Praecipuus e contrario cardo vertitur in externis cito ac strenue adhibendis. Sanguinis ex largo venae vulnere subitam et copiosam missionem ad animi deliquium vsque protractam, proque re nata repetitam, reductionem, quae etiam in hoc statu prudenter tentanda est, efficaciter adiuuare, certa experientia constat. Neque minus insignis utilitas est localis sanguinis educationis ex regione annuli, scarificationum et hirudinum ope institutae. Contrectationes herniosi tumoris et molimina hunc reducendi, ob metum phlogoscos facile exinde in gangraenam transiturae, cautissime neque nisi praeuia liberali venae sectione vsurpentur. Aqua frigida vel ipsa glacies tumori imposita egregie interdum faciliat regressum partium: neque tamen eiusmodi auxilium in vsum vocari debet, nisi in principio morbi praemissaque sufficiente sanguinis detractione: neque ultra sex horas administrandum est. Emollientia vero et relaxan-

relaxantia abdomini quidem annulique circumferentiae vtiliter adplicari possunt, sed ipsi tumori admota valde suspecta habentur. Clysmata demulcentia oleosa ad excrementorum educationem turbarumque intestinalium sedationem cum fructu adplicantur; fumi tabacini salisue soluti iniectio non nisi incipiente incarceratione et circumspecte administretur, ne inflammatis iam intestinis irritatio malum certe adauertura superueniat. His omnibus prouide atque strenue adhibitis, symptomatibus tamen ingrauescentibus in sola herniotomia, tempestiue instituta, quaerenda est aegroti salus, quam operationem, frigida praesertim antea admota, haud differre oportet: gangraenae vero iam praesentis indicia sacram hanc anchoram excludunt.

DCCLXVII. EADEM fere tractatio in incarceratione *spasmodica*, utpote semper, si paullo grauior fuerit, cum inflammatione iuncta, con-ducit, opii tamen vsu interno et externo, ad annulum nempe adplicato, haud neglecto. Neque symptomatum induciae, nisi reducta fuerit hernia, fallacissimae Chirurgum a strenua horum auxiliorum administratione reuocare debent,

quum aucta vehementia iterum insurgere soleant,

DCCLXVIII. INCARCERATIONI denique *lentae*, ab accumulatis faecibus flatibusue vel intestini inertia obortae, therapia haectenus exposita, nisi grauia phlogoseos simul praesentis occurrant signa, minime conuenit: largis saltem et repetitis sanguinis missionibus abstinendum est. Manipulationes vero variae, reducendi tumoris causa institutae, frigida admota, clysmata stimulantia, imprimis tabacina, securius et diutius in usum vocantur. Calida, relaxantia, emollientia in hacce incarcerationis specie suspicionem incurrunt. Repetito repositionis tentamine inutili, compressio herniae ope manus per aliquot horas continuata, mitior primo, sensim magis aucta, rebellem interdum morbum superauit. Quos tamen conatus haud admittit tumor ad contrectationem valde dolens. Succeedente demum reductione neque altius haerente constrictione, symptomata cessare solent et canalis alimentaris plenaria peruiatio sumto leni laxante antiphlogistico haud difficulter restituitur. Irrito autem quocumque molimine herniam reducendi,

di, magis magisque vrgentibus symptomatibus, ad operationem refugiendum est.

DCCLXIX. INSTITVITVR *Herniotomia* seu tumoris herniosi incisio eo scopo, vt partes elapsae denudentur, viisque, quas remeare nequeunt, ampliatis reponantur vel saltem a strictura molesta et periculosa liberentur. Encheiresis sequens est: *cutis* tumorem obtegens, incisione hunc excedente, aut integumentis sub hernia plicatis aut, si tensio et inflammatio adfuerit, parua apertura facta, super specillo fulcato diuiditur. Tela tunc *cellulosa*, plures saepissime lamellas sistens, forcipe et scalpello, qualibus ad dissectiones cadauerum vti solemus, a sacco separatur. Denudatus deinde *saccus*, maiore aequabilitate et transparentibus contentis non raro dignoscendus, eodem artificio parua nempe plaga aperitur, inmissoque specillo fulcato cultrum ducente per totam sacci longitudinem dilatatur. Quam nonnulli proposuerunt, sacci herniosi non aperti repositio neque in herniis inueteratis possibilis, neque in iis, quae partium inclusarum corruptionem, aut incarcerationem sacci culpa factam, aut liquidum acre in hoc

contentum produnt vel minantur, tuta est. Dilatato facco Chirurgus *vias*, quae viscera trans-
miserant, ampliare satagit, cui scopo culter cur-
uatus, apice nodato planiore praeditus, vel
specillum fulcatum et communis cultellus chi-
rurgicus optime inferuiunt. Ea autem directione
instituaturs eoque vsque protrahatur incisio, vt
quantum fieri potest fibris tendineis parcat. Abs-
que vlla annuli incisione, folius instrumenti di-
latantis ope illum ampliari posse, tentamina cui-
cerunt; nobis autem eiusdem dilatatorii vsus
felicius successit, annulo in antecessum paulu-
lum inciso. Praegressa viae ampliatione et
strangulatione exinde orta remota, *reductio*
egressorum, si horum conditio non obstet, ad
regulas (DCCLXII) expositas instituaturs. Quod si
illa corrupta inueniantur, therapia in vulnerum
abdominalium historia (DCX. XI) adducta conue-
nit. Concretio leuior (DCCL. IX) partialis cau-
rissima separatione tollenda est, totalis, firma,
supra annulum extensa reductionem non admit-
tit. Partibus autem nequidquam coalitis, annu-
loque fatis dilatato si non succedat *reductio*,
immissio specillo vel digito explorandum est,

utrum

utrum ipse faccus vel altior in eodem aut omento strictura in culpa sit, qua detecta altius ille incidendus erit. Reductione demum rite peracta, leues ventris concussiones prodesse ac alui solutione per leuius quoddam laxans anti-phlogisticum promota symptomata minui vel plane cessare solent.

DCCLXX. AT vero post factam repositionem perdurare possunt *symptomata*, quoties inueterata et ingentis simul molis est hernia, vel vehemens adest phlogosis in ipsum abdomen sese extendens, vel ileus accedit, vel faccus herniosus contenta violenter stringit, vel coalius, strictura aut ruptura omenti locum habet, quorum signa atque medelam antea exposuimus. Ea autem, quae olim proposita fuit, abdominis incisio, supra annuli regionem instituenda egressarumque partium retractio ob incertam internam tumoris herniosi conditionem vix et ne vix quidem tuto adhiberi potest.

DCCLXXI. ULTERIOR chirurgi cura versatur in *praecauenda herniae recidiva*, id quod vario modo obtinere studuerunt. Et primo quidem sacci herniosi vna cum funiculo spermatico liga-

tura herniae reductum certo quidem prohibet, ob insequentem tamen testiculi iacturam omnino reiicienda. Repressio facci, ut annulus inde obturetur, in vetustis herniis non nisi praegressa totius facci separatione locum habet, neque umquam aequabiliter annulum infarcit. Resectio partis facci et remanentis mediante futura vnio, Regia olim dicta, vix optatum effectum praestat. Cautici vsus difficillime ita dirigitur, ut sufficienter destruaturs faccus, neque funiculus ac aliae partes vicinae laedantur. Idem de filo aureo circa faccum et funiculum simul ducto, puncto aureo perperam dicto valet. Ad radicalem denique curationem efficiendam, recentiores totum faccum haud apertum ab omni parte aque ipso funiculo separarunt: inciso deinde, postque reductionem contentorum aliquomodo attracto ligaturam prope annulum iniecerunt. Hanc operationem, licet longam, doloris, quin imo in subiecto sensibiliore discriminis plenam, si ligatura rite instituta fuerit, scopo suo egregie respondere experientia comprobauit. Notandum tamen, facci separationem faciliore negotio succedere digito in faccum apertum immisso, quam

quam folius cultri ministerio. Eadem radicalis cura obtineri potest, ceruice facci scarificata, cellulosa forcicis conuexae ope resecta, suppuratione denique larga et compressione spleniorum atque brachcherii ope per plures menses continuata.

DCCLXXII. QVOD post operationem superest, *vulnus* instar vulneris ac vlceris simplicis tractatur: praecipue noxia turundarum vel alius corporis alieni in abdominis caueam immissio vitetur, leni compressione vlceris, diaeta conueniente, debita corporis quiete, haud neglectis, brachcherioque per aliquod tempus post operationem adhibito.

DCCLXXIII. CAVENDVM quoque ne ad herniotomiam in hernia mobili haud incarcerata recurratur, siquidem in hoc casu funestum interdum habet euentum. Hernia in prolapsu vaginali, vterino, vesicali, intestinali, inuoluta ipsius procidentiae medelam sequitur.

DCCLXXIV. QVAE haecenus de herniis abdominalibus in vniuersum diximus, facili negotio ad singulares earum species adplicari poterunt.

Herniae thoracicae.

DCCLXXV. Ad cauum pectoris vix vniquam tumores herniosi a partibus contentis oborti occurrunt. Quod si tamen ob natiuum vel praeternaturalem fulcri earum defectum *Pneumonocele* acciderit, conueniente tumoris retropressione idoneoque fulcimento, fasciae caute adstrictae ope praestando, medela tentatur.

Herniae cephalicae.

DCCLXXVI. AD caput nonnullae herniarum species locum habent, *Encephalocele* nempe et *Staphyloma*, quibus adnumerari possent *Hydrophthalmus* et hernia facci lacrymalis, alibi pertractata.

Encephalocele.

DCCLXXVII. HERNIA cerebri, siue *Encephalocele* est tumor herniosus a cerebro vel cerebello per hiatus ossium cranii egresso formatus. Cognoscitur ex protuberantia, quoad locum, figuram, magnitudinem diuersa, cuti nisi inflammatio aut gangraena superuenerit, concolore, indolore, plerumque fluctuante, margine ossis deficientis ad circumferentiam tumoris sentiendo.

tiendo. *Principium* huius morbi est defectus substantiae osseae in cranii quadam parte, siue natiuus siue accidentalis, vnde paries encephalum fulciens et coercens in eo loco adeo debilitatur, vt istius pars per hiatus prorumpat. Causae talem hiatus cranii inducentes sunt collectio serosa sub quadam thecae osseae parte ossificationem impediens, pressio diuturna, partus difficilis, violentia externa, mechanica ossis ac durae matris dissolutio, substantiae harum partium deperditio. Encephalocoele vel *simplex* est, quae rarissime occurrit, vel *composita*, cum colluue serosa, purulenta, quinimo Hydrocephalo et Spina bifida coniuncta. *Symptomata* in principio morbi parum notabilia aut nulla obseruantur: aucto autem tumore, praecipue si occiput occupet, paralysis, conuulsio, sopor et alii adfectus grauissimi, cerebri laesionem indicantes mortemque secum vehentes, oriuntur. *Curatio* huius mali, semper incerta et ambigua, potissimum versatur in lenissima tumoris compressione, spleniorum roborantibus adstringentibus imbutorum ope praestanda perque plures menses continuanda: sic paruas hernias encephali
cura-

curatas esse legimus. Maiores vero, occipitales praesertim, praeter cautissimum tumoris munimentum, vix ullam admittunt medelam.

Staphyloma.

DCCLXXVIII. STAPHYLOMA *est* tumor ut plurimum mollis, membranaceus, extus in cornea utraque protuberans, humorem aqueum folum vel vucam impulsam continens; nonnulli quoque verum vucae prolapsum per plenariam corneae perforationem ad Staphyloma referunt. Principium morbi saepius in corneae rarius in scleroticae praeternaturali attenuatione, eleuatione, protrusione ac expansione quaerendum est, vnde nimirum tumor formatur, loco, magnitudine, figura, colore, numero, symptomatibus varius, corneam, bulbum, ipsumque visum diversimode laedens aut plane destruens. Remotis mali *caussis* adnumerantur intempestivius remediolorum emollientium, relaxantium, acrium, septicorum, adstringentium usus, morbilli, variolae, ophthalmiae variae, maxime cum acrimonia lacrymarum iunctae, vesiculae, pustulae, ulcera, vnguis, hypopium, contusiones, operationes

ones variae, corneam nimis tenuem reddentes, Incipiens autem staphyloma sternutatione, tussi, vomitu et alia violentia, sanguinem in capite accumulante, augeri, auctum ad rupturam deduci potest. *Symptomata* staphyloma concomitantia sub morbi initio vel nulla vel leuia sunt et per longum tempus tolerari possunt absque noxa, quum tumor vix visum laedat, nisi pupillae oppositus sit. Increfcens vero pupillamque offuscans, visionem turbat et denique abolit: vltra palpebras extensus fluxiones serofas acres, purulentas, inflammationem habituaalem, exculcerationem, concretionem, excrefcenciam fungosam pessimam, dolores immanes, quin imo rupturam tunicarum inducere potest, vnde iterum humorum oculi effusio bulbique cancerosa corruptio, altero oculo ob intimum consensum ab adfectu et periculo vix vniquam immuni. Hinc liquet, *prognosin* huius morbi valde ancipitem esse. Quoad *therapiam* caute abstinendum est ab auxiliis pharmaceuticis et chirurgicis, quae malum exacerbare possent. In leuiore autem, neque complicato staphylomate partium roboratio, remediis tonicis adstringentibus

tibus caute admotis efficienda, leuisque compressio, fasciae aut machinae idoneae ope administranda, vt naturalis tunicarum conuexitas restituatur, indicantur. Causticorum congruam adplicationem suadent alii; si vero his tolli nequeat causticique vsus non ferat tumor, eius extirpatio siue ligatura, si petiolatus fuerit, siue cultro perficienda commendatur. Maximus mali gradus interdum humorum oculi educationem poscit. Vuae ex vulnere prolapsu cito eius reductione, praecua, si opus fuerit, vulneris dilatatione medendum est; si vero egressum iam corruptum fuerit, ressecandum est; visus tamen abolitionem vix vniquam effugit aegrotus. Symptomatibus variis ad methodum expositam occurritur.

CAPVT II.

PROLAPSVS.

DCCLXXIX.

PROLAPSVM seu procidentiam dicimus talem partis cuiusdam mollis dislocationem, vt tumor haud tectus externe appareat, vnde patet quomodo differat ab hernia.

DCCLXXX. **COMMUNE** Prolapsuum *principium* est fulcri totalis ablatio aut partium retinentium insignis relaxatio, aut tumor morbosus partem e natua sua sede foras protrudens.

DCCLXXXI. **QVVM** vero procidentias, quae laesiones *capitis, thoracis, abdominis* sequuntur, in vulnerum historia iam exposuerimus, considerandi nunc supersunt *prolapsus oculi, linguae, vulvae, vaginae, uteri et intestini recti.*

Exophthalmus.

DCCLXXXII. **EXOPHTHALMVS** seu Prolapsus oculi *est* bulbi ex orbita praeternaturalis protuberantia, vt palpebris contineri nequeat, quae vel ex totius bulbi volumine, eius hydrope, hypopio, inflammatione graui, cancro ad-

aucto, aut, immutata bulbi mole, ab exostofi, apostemate, tumore cystico, scirrho vel cancro vicino, hydatidibus intra orbitam prognatis, adipe in eadem cauea accumulato, vel denique ex muscutorum bulbum introrsum trahentium vel rectorum, saluis obliquis, relaxatione nascitur. Vnde patet, exophthalmum, quamuis facillime sensus incurrat, attentissimam tamen causae explorationem requirere. *Symptomata* pro morbi gradu atque indole varia sunt, visus deprauatio, abolitio, dolor in principio mitis, obtusus, circa orbitae fundum, deinde grauior cum adfecti lateris hemicrania, stupore partium faciei, interdum etiam symptomatibus neruosis, morte non raro subsequente. *Prognosis* huius morbi, utpote semper fere symptomatici, pro varia eius causa atque gradu diuersissima est: interdum omnem medelam respuit malum. *Curationis* cardo vertitur in ablatione causae, ex praegressa horum morborum tractatione elucescente. Quodsi causa mali bulbo seruato attingi nequeat aut eiusdem cancrosa labes vicinarum partium infectionem minetur, miserum in extirpatione refugium superest.

Para-

Paraglossè.

DCCLXXXIII. PARAGLOSSE, seu Glossocelle, linguae extra cauum oris prolapsus aut cum mira eius intumescencia aut absque adaucta eius mole accidere potest. Prius ab inflammatione grauiore, metastasi serosa, purulenta, catarrho, incauta hydrargyrosi, tumoribus basi linguae vicinis nascitur: posterius a musculorum linguam retrahentium paralyfi, vigente exerentium actione, vel spasmodica aut conuulsiva musculorum linguam extrorsum ducentium adfectione, laesi encephali saepe sequela, oritur. In vtroque casu *medela* causae mali adcommoanda est.

Hypostaphyle.

DCCLXXXIV. HYPOSTAPHYLE seu vuulae prolapsus *est* inflammatae, attenuatae, resolutae, incrassatae, vlceratae, bicornis vuulae procidentia, cum molestia, deglutiendi difficultate, tussi, vomendi conatu, sputo fere continuo, respiratione et loquela interdum simul laesa. In cuius *curatione* ad causam respiciendum est, prout haec vel in phlogosi, vel in colluue serosa, paralyfi, relaxatione cet. posita est. Interdum quoque partis adfectae enormis moles ac gra-

uitas diuturnum incommodum creans, amputationem proprio instrumento vno ictu perficiendam poscit.

Exania.

DCCLXXXV. EXANIA seu prolapsus ani *est* intestini recti inuersi procidentia variae longitudinis et crassitiei, reductionem, nisi incarcerata fuerit, admittens, minore mole, annuli; maiore, botuli formam referens. Morbus, infantibus imprimis familiaris, varias adgnosceret potest *causas*, clamorem nempe, planctum, tussim vehementem, diuturniorem in fella perforata fessionem, conaminosamalui exonerationem, ventris fluxum, tenesmum, miectum partumque laboriosum, paralyfes. *Symptomata* pro morbi gradu ac stricturae vehementia esse possunt impedita faecum emissio, dolor, tumor, inflammatio et gangraena, intra ipsam abdominis caueam protracta, quaecumque denique incarcerationem herniosam sequi solent: quid? quod adtractio partium elapsae vicinarum verum tumorem herniosum inducere potest. Eodem modo *prognosis* pro diuerso morbi gradu, ingenio, causa, complicatione variat. *Chirurgia* praescribit

causae

causae ablationem, et egressi reductionem, post praeuiam enematis adplicationem suscipiendam, quam si recuset tumor, therapia, qualis herniae incarceratae conuenit, adhibeatur, factaque repositione intestinum situ, quiete, fasciatione, enematum adstringentium ope retineatur. Quod si non succedat et habitualis exania etiam extra alui deiectionem prorumpat, pessarium, vesica veruecina, brachchium proprium in auxilium vocatur. Partem reduci nesciam, gangraena occupatam cultro vel ligatura cum successu extirpatam esse legimus.

Hysteroptosis et Elythroptosis.

DCLXXXVI. HYSTEROPTOSIS est vteri ipsius, Elythroptosis vaginae vterinae procidentia. Ambobus prolapsibus *commune signum* est protuberantia in vagina vel extra eam obuia, reductionem, in initio saltem, admittens, doloribus ad renes et inguina pertinentibus, sensu ponderis in hypogastrio, incessu difficili, tenesmo, incontinentia vel retentione vrinae stipata. *Elythroptosis* vel simplex est vel cum prolapsu aut inuersione vteri, descensu vesicae vrinariae alioue tumore hernioso complicata. Simplex ab

interioribus vaginae tunicis efformari solet, seque manifestat protuberantiâ annulari, irregulariter plicata, cõllo ac orificio vterino dimisso aliquantum digito induc̄to sentiendo, sub erecto corporis situ increſcente, sub quieto recubitu minuta: neglectis auxiliis augetur et elongatur, Androgynae speciem creat, intumescit, apertura plicata sanguinem menstruum fundente. Pro-lapsus vaginae *caussa* debetur saepissime ponderis grauioris gestationi, immodicae gressioni, aerum-nosae ventris depositioni, rudiori vaginae tractationi, calidorum emollientium abusui, praematurae post partum orthostadiae, omnibus denique, quae vaginam debilitare valent. *Hysteroptosis* vel simplex est vel duplicata: vtraque iterum vel incompleta est vel completa. Pro-lapsus vteri *simplex* dicitur, quoties matrix, salua fundi sui ab orificio distantia, in vaginam descendit. Incompletus noscitur tumore inferiorem vaginae partem excedente, figurae inuerſe pyriformis, apertura transuersali in extremo perforato, basi satis libere prominente vt digitus eam circumire possit. Completum autem declarant tumor volumine maior,
rima

rima orificii vterini magis descensa, vagina simul inuerfa, quae in vetusto prolapsu colorem cutis induit, grauiora denique tensionis partium vicinarum symptomata. Simplex vteri prolapsus aut extra grauiditatem aut sub praegnationis initio vel progressu, aut instante partu accidere potest. Peluis apertura, inferior praefertim, nimis ampla, grauiditas abnormis, motus animales immodici, maxime nifus vehementior, partus laboriosus et obesitas, sollemniores sunt caussae huius morbi. *Duplicatum* vteri prolapsum distinctionis caussa dicimus illum, qui plerumque Inuersio vteri audire solet, quod quidem vocabulum cum Retrouersione, mox dicenda, confundi potest. Etenim talis inuersio duplicem supponit proci dentiam: descensum nempe inferioris segmenti vteri magis minusue notabilem et protrusionem fundi vteri per orificium internum. Incompleta cognoscitur protuberantia fere hemisphaerica, subaequale, inferius non perforata, vteri collo tamquam annulo cincta, dolore acuto, tenesmo, nifu vterum magis magisque inuertente, inflammatione, interdum gangraena, et aliis

symptomatibus grauioribus ex irritatione generis neruosi oriundis, citam saepe mortem secum vehentibus. Completam declarat tumor volumine maior, cruentus, laeuis, imperforatus pedunculo molli suspensus, orificio vteri cinctus, saepe symptomatibus ominosis adlatis breui morte exceptis stipatus. Huius mali caussa praeter adductas sunt partus praecipitatus et placentae ante spontaneam solutionem vterique contractionem rudis attractio. Omnis Hysteroptosis a polypo ex hoc viscere progerminante seu Cercosi, (CCCLXXXIII) comparatis vtriusque morbi notis characteristicis, facile distinguitur. *Curatio* versatur in tumore reducendo, reducto firmando, caussaeque mali, quousque fieri potest, ablatione. *Reductio* prolapsus emissa in antecessum vrina depositaque aluo ad directionem vaginae perficitur. Difficilior decubitus horizontalis diuturnum clunibus leuatis, venae sectiones et reliquam therapiam phlogisticam exigit. Cautissime tamen manipulationes suas instituat chirurgus, ne malum rudiore reductionis tentamine augeatur. Vteri grauidi procidentia, si ob prouectam gestationem malique vetustatem reprimi neque-

nequeat, fascia congrua ille sustentandus est lectoque adfixa maneat mulier, donec solitum grauiditatis terminum attigerit. Tunc, lenta cautaque orificii vterini dilatatione facta, foetus cum placenta extrahantur et matrix contracta in situm natium reponatur. Idem inciso vtero cum successu peractum esse legimus. Partem egressam, quinimo ipsam matricem gangraenosam felici *sectione* extirpatam esse narratur. At vero tam ancipiti operationi therapia gangraenae (CDLXXVI) viriumque naturae sustentatio praefenda videtur. *Retentio* partium reductarum post prolapsum incompletum non raro cautissima caussarum remotarum vitatione, quiete ac vsu remediorum adstringentium roborantium aromaticorum, sub forma epithematis, iniectionis, vaporis admotorum, efficitur. Nisi haec succedant, partes in situ firmentur spongia, pessario plano, rotundo, ouato, melius longo cylindrico perforato, inferiorem vteri partem excipiente, vel elastico vario, fasciarum aut bracherii ope sustentato, munditiei cura et catamenciorum ratione semper habita.

DCCLXXXVII. PROCIDENTIA siue inuersio vaginae vel vteri, vel harum partium dissolutio siue relaxatio partialis, vesicam, intestinum, omentum excipiens, ex signis herniarum generalibus diiudicatur. Repositione facta pessario idoneo elastico praecipue retinentur.

EXOCYSTE.

DCCLXXXVIII. EXOCYSTE seu prolapsus vel inuersio vesicae *adest*, quoties membrana interna vel plures corporis aut colli vesicae vrinariae per vrethram procidunt: quod non nisi in sexu sequiori fieri posse per se patet. *Contingit* vero quum tunicae vesicae relaxatae per vrethram ampliorem inuersae tumorem rotundum, mollem, membranaceum formant, qui vrethram obstruit et veram ischuriam vesicalem (DCXXII) inducit; aut quum vrina ad vretheris insertionem inter tunicas vesicae accumulata interiores per vrethram instar vesiculae tenuis diaphanae, lotio refertae propellit, ischuria vretherica simul praesente. Interna denique tunica colli vesicae ac vrethrae in tumore oblongi, rugosi, perforati speciem cum extrema
min-

mingendi difficultate inuerti potest. *Curatio* eadem fere, quae in Hysteroptosi conuenit. Reductionem requirit ac cerei in vesicam immiffionem, tonicorum et quietis beneficio adiutam. Urinae inter vesicae tunicas adaccumulationi occurratur incisione vesicae protrusae et lotii educatione.

CAPVT III.

DEVIATIONES.

DCCLXXXIX.

DEVIATIONEM vocamus situm partis cuiusdam praeter naturam mutatum absque tumore sensibili externo. Cuius praecipua genera sunt *Blepharoptosis*, *Hysteroloxia* et *Parorchidium*.

Blepharoptosis.

DCCXC. BLEPHAROPTOSIS seu Ectropium est marginis palpebrae inuersio externa aut interna, vel in singula vel in vtraque palpebra accidens, foedam difformitatem inducens. Cui vitio variae caussae ansam dare possunt, partim externam palpebrarum cutim breuiorem reddentes, sicut vulnera, vlcera, ambustiones, cicatrices; partim palpebram intus prementes et inuertentes, sicut varii tumores. Vnde patet *curationem* huius morbi esse diuersissimam. Eam tamen, quae ex cicatrice externa et inde orta cutis contractione pendet, haud congrue quidem incisione semilunari externa, sed potius interna partis coniunctivae extrouersae resectione sanari posse

posse nouissimis experimentis constat. Quae a tumore interiori nascitur palpebrae extrouersio non nisi illo in antecessum ablato medelam admittit. Blepharoptosis *interna*, ciliorum versus bulbum inuersioni hincque ophthalmiae chronicae et aliis malis iuncta, aut a tumore vario, partes palpebrae externas occupante aut a qualicumque membranae interioris contractione huiusue irritatione ortum ducens, prudentem causae remotionem, marginis introuersi reductionem ope emplastri adhaesui, et si omnia fallant, mediante incisione et partis tegumenti externi refectione praestandam exigit.

Hysterologia.

DCCXCI. HYSTEROLOGIA est situs vteri intra abdomen contenti a Naturae norma deuians. Varium est hocce vitium: potest enim vel antrorsum, vel dextrorsum aut sinistrorsum, vel retrorsum inclinari matrix. At vix, nisi grauidus fuerit, tali deuiationi obnoxius est vterus, vel saltem noxae ex situ mutato in sensus incurrunt. Deuiatio *anterior* ex insitione placentae anteriore musculorumque debilitate ortum

tum ducens, cognoscitur infolita abdominis supra pubem propensione, orificio vterino altius collocato osque sacrum plus minus respiciente. Unde varia profluunt incommoda, praecipue urinae retentio vel eius incontinentia, tenesmus, incessus molestus, partus difficilis lentus, ab indirecto vteri actione oriundus. Inclinatio ad alterutrum *latus* debetur insitioni placentae laterali seu ligamentorum vterinorum oppositi lateris debilitati. Declaratur ventre iusto minus ad anteriora prominente, protuberantia obliqua sub progressu gestationis incremente, fixa, in qua foetus motum sentire licet, extremitate inferiore eiusdem lateris non raro stupore occupata, claudicante, varicosa, glandulis inguinalibus tumidis, femore et crure sub ipso partu dolente, orificio vterino latus oppositum spectante, partu deinde tardo et difficili ob actionem vteri a pelvis axe recedentem. Attamen haecce Hysteroloxiae species non adeo insignem orificii vterini aberrationem inducere valent, quum ob laxiorem vteri impletionem pars inferior potius aliquantum inflecti debeat. Ceterum mala ex laterali matricis grauidae deuiatione

tempo-

tempore partus auertuntur, actionem vteri idoneo situ, pressione, vincitura, versus axin peluis dirigendo, quod si non succedat, ad tempestiuam foetus extractionem recurrendum est. Deuiatio vteri *posterior* nonnisi in primis grauiditatis mensibus accidere potest, vbi nempe eius fundus increfcens nimis eminenti ossis sacri promontorio adpressus, posterius inter intestinum rectum et vesicam reflectitur. Noscitur exploratione intestinali ac vaginali, orificio vterino difficulter attingendo versusque anteriora et superiora directo, vrethrae ac vesicae situ simul plus minus mutato. Symptomata huius deuiationis grauissima certam denique mortem inferunt, nisi aut viribus Naturae, mole vteri increfcente natius eius situs restituatur, superata denique ossis sacri resistentia aut reductio artis ope aegrota genibus atque cubitis innixa, leuato pelui, depresso thorace, digitis Chirurghi in anum et vaginam immisiss, succedere possit.

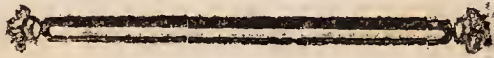
Parorchidium.

DCCXCII. PARORCHIDIUM est vnus vel vtriusque testis situs a naturali sede aberrans, cuius variae obseruantur species. Et primo
qui-

quidem *serior testium descensus* aut plane in abdomine hospitantium, scroto tunc vacuo, aut in pylis, cum graui saepe aegroti molestia, haerentium instarque monticulorum protuberantium, vel iam in receptaculum ipsis dicatum delapsorum, quod frequentissime ante partum vel statim a natiuitate fieri solet. Cauendum ne talis protuberantia pro tumore hernioso habeatur et compressione vexetur, eoque facilius hic error subrepat, si forte tertius testis descensurus monticulum illum efformet aut morbus cum hernia complicatus sit. Ars ad citiorem testium delapsum confert, vehementi corporis motu, applicatisque emollientibus externis. Annuli dilatatio, nisi vrgeant symptomata, vix vnumquam suadenda videtur, cum insequenti herniae viam sternat. Porro testis vnus vel vterque symptomatice a morbo viarum vrinariarum, renali praeprimis, aut adfectione spasmodica, vel morbo ipsius testis funiculiue, incessu citiore, infueto, vrinae stimulo diutius cohibito, sursum versus annulum *retrahi* potest, quod quidem malum non nisi ablatione causae cognitae curatur. Testem vero adulti rite in scro-

tum

tum delapsum violentia externa vel manipulatione per pylas in ventrem *reprimi*, variasque exinde noxas induci posse vix fidem meretur. Inter deviationes testis denique referendus est *nimius eius descensus* a resolutione cremasteris, laxitate funiculi aut ipsius scroti, ortum trahens, suspensorio admoto et frigidae aliorumque tonicorum adstringentium adplicatione difficulter remouendus.

CAPVT IV.

LUXATIONES.

DCCXCIII.

LUXATIO est ossis mobilis cuiuscunque a naturali sua fede a varia causa demotio.

DCCXCIV. **QVAE** ad talem dislocationem praedisponunt, *causae* sunt iusto maior ipsius ossis mobilitas, aut partium articulum firmantium debilitas, siue haec congenita fuerit siue acquisita. Occasionem praebentes vel externae sunt vel internae. Ad externas pertinent variae violentiae, extremitati ossis mobilis dimouendae pares, praegressa praecipue luxatione: internae sunt quae validam musculorum actionem, os e sua fede dimouentem, excitant, aut resistantiam partium minuunt vel destruunt, aut articuli cauum vsque adeo implent, vt os exinde protrudatur. Quo referenda sunt diuersa, musculorum motus vehementior siue voluntarius siue conuulsius, paralysis, ligamentorum debilitas aut laxitas, tumor, collectio synouiae, apostema, hydrarthron, varii ossium tumores et excrescentiae, massae celluloso-vasculosae, glandula-

dularum fynouialium nomine insignitae, scirrhosa intumescencia.

DCCXCV. LVXATIONVM *signa* in vniuersum notantur varia, maiorem vel minorem certitudinem habentia. Praecipua sunt caussa praegressa, impotentia motus liberi ossis luxati partialis vel plenaria, dolor plus minus grauis, protuberantia ad nouam partem occupatam, cauitas ad partem ab osse relictam, muscutorum in parti luxationi opposita tensio, extremi non luxati ad eandem regionem conuersio, membri vt plurimum aueta vel imminuta longitudo. Vnde adparet, quantam lucem hic adfundat anatomica partium articulum constituentium cognitio. At ne haec quidem dirimit dubia, quae in diiudicanda ossis minoris et profundius siti luxatione, praesertim si tumor iam occupet partes superiacentes, occurrere solent.

DCCXCVI. MULTIPLEX est luxationum *diuersitas*. Et primo secundum caussam diuiduntur in illas, quae a *caussa externa*, et illas, quae ab *interna* ortum trahunt. Quoad gradum luxatio vel *completa* est, quando nempe os cauum

aut superficiem articulare plane deferuit, quod quidem articulationibus vagis liberiores motum admittentibus sollemne est; vel *incompleta*, ubi margini aut minori superficiei articularis parti adhuc insistit os luxatum, longitudine membri minus mutata, quod in articulis gynglimoidibus frequentius fieri solet; vel *subluxatio* adest, quando os in suo articulo aliquomodo fuit dimotum, absque tanta deviatione, quae extus sensibilis sit et communibus luxationum phenomenonis stipetur; vel denique luxatio est momentanea, *distorsio* plerumque dicta, si os quoddam mobile a violentia externa quidem ex sua sede expellitur, statim tamen in locum nativum redit, unde adeoque figura partis non mutatur, neque alia adsunt symptomata, quam tensionis et contorsionis effectus. Quot vero ossa mobilia in corpore dantur, tot habentur luxationum species, e. g. *maxillae inferioris, vertebrae, claviculae, humeri* et sic porro. Pro diuersa denique sede, quam dimotum ossis extremum occupat, luxatio est *superior* vel *inferior, anterior* vel *posterior, exterior* vel *interior*. Quartam differentiam creat origo; sic alia luxatio est *re-*
gens,

cens, alia *vetusta*, alia *subitanea*, alia *lenta*. Porro quoad symptomata valde a se inuicem discrepant luxationes: sunt enim vel *simplices*, nonnisi communibus luxationum phoenomenis stipatae, vel *complicatae*, cum arteriae, venae, nerui, tendinis, medullae spinalis pressione, tensione, vellicatione, dolore grauiore, stupore, paralyfi, phlogofi, oedemate, marasmo, necrofi, spasma, vulnere, ruptura, fractura, diastasi, anchylofi aut alio quocumque morbo coniunctae. In omni fere luxatione completa, ex causa externa nata, aliqua saltem datur complicatio, disruptio nempe ligamentorum, siue isthaec ab osse dissoluta, siue rupturam, extremum ossis transmittentem, passa fuerint.

DCCXCVII. IN luxationum *prognosi* notandum est, symptomata complicationis adlata, mali vetustatem, sedem in articulatione fortioribus ligamentis et musculis munita, gynglimoide praecipue, causam internam lente prognatam, minus laetum suppeditare praesagium. Inueterata luxatio omnem medelam respuere solet; haud parua tamen hic datur latitudo; siquidem post plures demum menses praeterlapsos liga-

mentis ope emollientium relaxatis repositionem successisse compertum est. Quae neque reducta neque, vt artis est, tractata fuit, luxatio omnino motus integritatem tollit; at os expulsum temporis lapsu nouum sibi parare cauum motumque satis liberum recuperare posse, experientia euictum est.

DCCXCVIII. AD *curationem* luxationum in vniuersum quod spectat, triplex hic datur momentum: os e suo cauo dimorum reponendum inque pristina sede firmandum, symptomatibus denique occurrendum est.

DCCXCIX. PARTIS luxatae *repositio* generatim quantocytus est instituenda, nisi symptomata grauissima, non quidem ab ipsa ossis protrusione, sed a violentia praegressa ortum ducentia, vel fractura ossis dimoti, aliiue morbi, irritamentum ex partis extensione metuumdum haud laturo, differre reductionem iubeant. Omne autem tentamen vetat impossibilitas obstaculum auferendi. Reductio absoluitur extensione resistentia et redaptatione. *Extensio*, si fieri potest, in ipsius ossis luxati altero extremo,
ob

ob rationes in fracturarum curatione (DCCXL) dictas, instituenda lenta atque gradaria fit, ad resistantiam musculorum, gradum deuiationis, ipsius denique luxationis indolem proportionata, et semper in ea directione fiat, vt muscoli articulum circumdantes aequabiliter relaxati maneant, quo facto longe minores vires extendentes sufficiunt. Fit autem vel solo manuum ministerio, quod reducendis luxationibus ex paralyfi et relaxatione ortis haud impar esse solet, aut laqueorum, aut nisi hi sufficiant, machinarum ope; posteriorum tamen paucae omni indicationi satisfaciunt. Neque haecce auxilia cui admoueantur, nisi in antecessum retracta et circumuolutis linteis munita fuerit. *Resistentia* paratur laqueis et mantilibus, si locus permittat ipsi offi, ex cuius cauo detrusum est alterum, admotis, vt durante extensione illud, quantum fieri potest, immobile restet. Facta tanta extensione vt offis luxati caput mobile euadat marginique caui derelicti appropinquet, *repositio* perficienda est. Haec sponte succedere solet, si ad debitam directionem atque gradum instituta fuerit extensio; sin minus, leniore capi-

tis ossis deuii versus caueam articulare[m] motu, altero extremo simul in oppositam partem aëto, regressus efficitur, cauendo tamen, ne ruidiore motu pars marginis articularis cartilagineae inuertatur aut in acetabulum trudatur, neque ipsi articulo contusio inducatur, vnde peioris notae luxatio, ex impletione caui articularis nascens, aliquando profluere potest. Luxationem completam, musculis ac ligamentis vegetis circumdatam, maiorem extensionis gradum requirere difficiliusque reponi; porro ossa parua, profundius vel tali modo sita, vt extensionem ac resistantiam in ipsis ossibus adplicandam haud sinant, difficillime reductionem admittere, sua sponte patet. Rediens membri figura naturalis, doloris leuamen, restitutus vtcumque articuli motus, stridor denique sub reductione perceptus, os in situm natium sese recepisse indicant. Caput ossis per fissuram ligamenti transgressum, fortiori extensioni plane resistens, leuiori membri motitatione superatum esse et reductionem inopinato successisse obseruatione constat.

DCCC. Quo factò membrum absque mora a laqueorum et machinarum pressione liberetur, inque

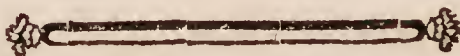
inque articulo diuersa directione moueatur, quo ligamentum seu cartilago, inuersionem vel dismotionem forte passa, restitui possint. Reductas autem partes *retinere* studet Chirurgus. Quo quidem scopo vix vlllo adparatu artificiali opus est in luxatione a causa externa, illaeso articulo, cuius nempe musculorum atque ligamentorum robur satis validum sistit ossis reducti munimentum. Vbi vero luxatio internam adgnoscat causam, non solum situs idonei atque fasciationis ope sustinendum et firmandum est os repositum, verum externa quoque applicata roborantia adstringentia in usum sunt vocanda. Quies membri praeterea omni luxato rite reducto conuenit, quum absque ea sanari nequeat ruptura ligamento forte illata, quam a luxatione completa vix vmquam abesse monuimus: vnde hac cautela neglecta saepe remanet immedicabilis membri infirmitas adque motum inhabilitas. Est tamen modus in hac re; nimium protracta quiete dilatoque leni membri motu anchylosis inducitur.

DCCCI. QVAE luxationem comitantur vel insequuntur, *symptomata* debellanda vel saltem

leuanda sunt. Inflammatio, contusio, vulnera, vlcera, methodum medendi in singulorum historia propositam requirunt. Succedens rigiditas strepitusque articuli, inunctiones et alia auxilia emollientia, in Anchyloseos pertractatione vberius indicanda, poscunt. Distorsioni occurritur repercutientium vsu, membro praesertim frigidae mox immisso; quod si vero eiusmodi remedia non satis tempestiue admoueri possint, antiphlogisticis resoluentibusque, primum mitioribus, deinde fortioribus vtendum est.

DCCCII. MORBOS, qui luxationes inducunt, vel rebelles reddunt, vel facile renouant, quod spectat, spasmus, paralysis, hydrarthron, exostosis, abscessus, luxationem inducens, talem medelam desiderat, qualem in singulo malo commendauimus.

DCCCIII. SPECIALEM luxationum historiam et therapiam ob easdem quae in fracturarum pertractatione (DCCXLIV) adduximus, rationes omittimus.

CAPVT V.

DIASTASES.

DCCCIV.

DIASTASIS *est* ossium siue cartilaginum synarthrosi connexarum totalis vel partialis a se inuicem recessus.

DCCCV. **Q**VI in vniuersum *cognoscitur* praeternaturali mobilitate, sensu spatii vacui, natuum saltem superantis, inter partes adfectas, interdum etiam stridore sub earumdem motu.

DCCCVI. **V**ARIAS diastasis adgnoscat *causas*, quae in genere spectatae vel externae sunt vel internae. Ad *externas* referuntur variae violentiae, quae aut epiphysium recessum efficiunt, qualis maxime in infantibus absoluta ossificatione nedum gaudentibus, vel in adultis in quibus hoc negotium tardius successit, siue cum siue absque fractura accidere potest; vel futuras cranii, ossium faciei, nasalium praepremis harmoniam, dentium denique gomphosin dissoluunt. *Causae internae* sunt hydrocephalus in infantibus, rarius colluies serosa vel alia quaeuis accumul-

cumulatio humorum in adultis, ossa cranii vel faciei disiungens, polypus aliusue tumor nasalis osseum tegmentum diuidens, conuulsio vehementior, scorbutus, miasma venereum, fortasse quoque singulare, hydrargyrum intus assumtum epiphyfes dentesue soluens, partus laboriosior, ossa innominata, pubis praesertim seiungens,

DCCCCVII. VNDE elucescit diuersa diastaseos *prognosis* et *curatio*. Quippe simplex violentiaeque externae proles, partium femotarum adproximationem et retentionem poscit: symptomatibus pro re nata medicina paratur: causa interna, si nedum ablata fuerit, quantum fieri potest, tollenda disiunctique reunio tentanda est.

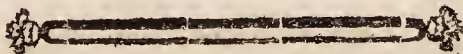

SECTIO V.

MORBI A CONFORMATIONE PRAETERNATURALI.

DCCCVIII.

SVB conformationis praeternaturalis titulo considerandi veniunt morbi, in quibus partes corporis humani, solidae praesertim, quoad fabricam a Naturae norma abluunt, variaque fanitatis nocumenta vel formae vitia inferunt. Quorum notabiliores chirurgicamque curationem exigentes satis commode in tres dispartuntur ordines, *cohaesiones*, *abundantias* et *defectus* praeternaturales.

SUBSECTIO I.
COHAESIONES PRAETERNA-
TVRALES.

DCCCIX.

QVOAD cohaesionem aut consistentiam diuersi-
mode peccare possunt partes: humores diaphani
pelluciditatem amittere, fluidi solidescere, mollia
indurari, solida mollescere, distincta coalescere,
motui dicata immobilia fieri queunt. Variorum
horum vitiorum nonnulla, utpote ab impeditu
transitu cet. repetenda, in praecedentibus expo-
suimus; pertractanda remanent *Cataractae, Cal-
culi, Imperforationes, Anchylofes.*

CAPVT

CAPVT I.

CATARACTA.

DCCCX.

CATARACTAM *vocamus* visus imperfectionem, obscurationem, abolitionem a corpore opaco pone pupillam sito, radiorum luminis transgressum impediendo, per iridis hiatum distinguendo.

DCCCXI. SOLLEMNIS huius morbi *sedes* est ipsa lens crystallina, pelluciditate sua naturali orbata, in quo casu cataracta *crystallina* audit; minus frequens est capsula lentis obscurata, cataractam *membranaceam* constituens; rarissime vero occurrit *interstitialis*, ab obscuriore muco, lentem circumdante, ista ipsa perinde ac capsula haud peccante. Coeterum cataracta membranacea vel anteriorem vel, vt rarius fit, posteriorem, vel denique vtrumque parietem, pro parte vel totum occupare potest. Eadem denique species modo *primaria* est, modo *secundaria*, ceu ex phlogosi capsulae, haud infrequenti cataractae crystallinae operationem passae sequela, natales trahens.

DCCCXII.

DCCCXII. COMMUNE cataractarum *principium* positum esse videtur in singulari humoris lentem constituentis vel capsulae canaliculos permeantis degeneratione, in concretionem plerumque proniore.

DCCCXIII. VARIAE dantur huius morbi *causae* sicut violentiae externae, vulnera, contusiones, ignis actio, vapores acriores, inflammationes, metastases, diuersi oculorum morbi, intensior eorumdem adplicatio, venus immodica, miasma venereum, scrophulosum, arthriticum, dispositio haereditaria, senium. Vnde patet cataractam vel esse *idiopathicam* vel *symptomaticam*.

DCCCXIV. DIFFERT quoque cataracta vario alio respectu. Et primo quidem quoad *consistentiam*, lens crystallina opaca vel in corporis duri, gypsei, lapidei speciem *solidescit*, vel in materiem tenuem, aqueam, mucosam, gelatinosam, purulentam, lacteam *dissoluitur*: vel etiam *mixtae* est indolis, partim nempe fluida, partim solida. Porro *volumine* ac *figura* variat: dissoluta lens vt plurimum in paulo maiorem ambitum excrefcere inque figuram sphaericam mutari,

tari, folidescens volumine minui a natiua vero figura vix recedere solet. Diuersus deinde est opaci *color*: frequentissime hic gryseus est seu cineritius, interdum subalbus occurrit, vel albus perlatus, luteus, viridescens, fuscus, nigricans. Aliam cataractae differentiam diuersus *mobilitatis* gradus, in ea percipiendus, supeditat. Dantur enim, quae mobiles sunt, siue in ipso tantum humore lentis tremor seu undulatio obseruetur, siue tota lens iridis motui vel ad quamlibet, vel ad singulam quandam regionem, respondeat: dantur aliae quae nullo plane motu gaudent. Similiter quoad *adhaerentias* notabile discrimen occurrit: his enim vel caret cataracta vel minus: in posteriore casu inter iridem atque crystallinam vel nullum vel magis minusue imminutum superest spatium. Neque reticenda est vsitatissima illa distinctio cataractae in *maturam* et *immaturam*. Priorem illam dicunt, quae tantam consequuta est opacitatem, vt lucis radios directe in oculum incidentes non amplius transmittat, quamquam nonnullis inter cataractam atque iridem oblique transeuntibus accessus detur, quorum beneficio

lucem a tenebris distinguere corporaque a latere posita quodammodo deprehendere valent mileri. Immatura est, quae non plane impedit quo minus obiecta axi oculi respondentia aliqualem retinae imprimant imaginem. Vnde patet decantatam illam cataractae maturitatem, quam vocem iam inanem declarare coepit aetas nostra, minime quaerendam esse in sufficiente quadam spissitudine; sicut quoque ex colore, vetustate et adpendicibus cataractae vix certi quidquam quoad consistentiam concludi posse constat.

DCCCXV. QVOAD *symptomata* cataracta vel simplex est vel complicata. *Simplex* est, quamdiu solam crystallinam occupat morbus; *complicata* fit alia quacumque bulbi adfectione, humores reliquos aut tunicas corripiente, quo pertinent varii morbi humoris aquei, vitrei, inuolucris posteriori includentis, tunicae coriunctivae, corneae, scleroticae, choroidis, vuae, iridis, retinae, nerui optici seu ramulorum ciliarium, quae omnia scrupulosissimum requirunt examen; deinde quoque omnis cataracta symptomata e. g. ex fluidorum labe oriunda, complicatis accensenda est.

DCCCXVI.

DCCCXVI. GENERALIA cataractae praesentis *signa* ex definitione liquent. Specialia quod attinet, *incipientem* morbum prodit macula parua, quae, si *crystallina* lens adfecta fuerit, centro pupillae saepissime respondet, versusque latera instar nebulae euanescit, malo autem in *capsula* haerente, magis aequalis circumferentiam quoque occupat, inflammationis plerumque pedissequa. Valde diuerso tempore adulta haec macula, si anteriorem capsulae parietem teneat, superficialis; si posteriorem, profundior adparebit inspicienti, subque eius incremento lente minuitur, offuscatur, aboletur visus. Visiones adparentes corporum volitantium, absque macula vel nebula cunspicua, vitium tunicae choroïdis atque retinae potius quam cataractam futuram indicant. Cataracta *solida* noscitur minore lentis volumine, maiore ab iride distantia diiudicanda; punctorum striarumque in cataractae superficie conspicuarum immutato situ atque directione; contraria et motus vndulans in cataractae superficie obseruandus, *fluidam* denotant. Si plenaria cataractae ac iridis immobilitas adsit, nullumque inter has partes spatium deprehenda-

tur, *concretionem* earundem *totalem* adesse suspicamur; *partialem* vero, si figuram angulatam sistat iris contracta, adque eam regionem sequacem habeat cataractam.

DCCCXVII. PRO varia huius morbi indole ac complicatione *prognosim* variare, eumque alius adfectus combinatione in genere difficiliorem reddi, per se patet. Gryseum, albicantemue colorem laetioris notae, glaucum vero, flauum, nigricantem magis ominosam esse putant.

DCCCXVIII. CATARACTAE *medela* in sola fere operatione chirurgica est posita: incipientem tamen symptomaticam, praecipue membranaceam secundariam (DCCCXI) interdum therapia interna, humores depurante, spissum diluente, mercurialibus, etiam ad saluationem vberiore propinatis, millepedibus recentibus, cinnabarinis, vomitoriis, sinapinis praesertim, reuellentibus variis, sternutatoriis hydrargyro mixtis, electricitate discuti vel saltem vltiorem eius progressum praeuerti posse constat. In idiopathico tamen atque locali malo talis medendi methodus vix vmquam optatum praestabit effectum.

At vëro ipsa operatio vix et ne vix quidem faustum successum promittit, nisi bulbus oculi de cetero sit sanus morbusque cum nulla humorum labe complicatus, facultas denique supersit lucem a tenebris distinguendi.

DCCCXIX. DVPLEX autem laudatur ratio cataractae *operationem* instituendi: methodus nempe depressiua et extractiua. Vtramque suis laborare difficultatibus suisque gaudere praerogatiuis, mox patebit. Omnibus tamen recte perpenſis, periculorumque ab idoneis chirurgis factorum euentibus comparatis, facile adparebit, depressionem in vniuersum palmam praeripere extractioni, ideo praesertim, quod illa, si ex voto non successerit, absque damno iterum iterumque repeti potest, inutilibus hisce tentaminibus haud impredientibus, quo minus ad extractionem demum recurri queat: quum e contrario extractio visum non reddens omnem fere eum recuperandi spem excludat.

DCCCXX. CATARACTAE *depressionem* quod attinet, totus eius *adparatus* consistit in acu singulari, manubrio instructa. Haec tamen satis

multiplicis est figurae. Alii rotundam, apice tenui praeditam, ut pote minutius vulnus efficientem vasaque non adeo facile laedentem, alii planiorem, anterius obrusam, posterius scindentem, inferius sulcatam, quae in maiorem cataractae deprimendae partem agat, praefereunt. Circa *encheiresin* sequentia sunt notanda. Chirurgus ante aegrotum, cuius caput ab alio chirurgo rite continetur, altiori sedili insedens et ita collocatus, ut adfectum oculum ex sententia inspicere queat, altero interea vinetura obiecto, diductis illius palpebris, bulbo antrorsum verso, acum ad duarum circiter linearum a cornea distantiam paullulum infra transversalem bulbi axim, vno impetu per omnia oculi inuolucra in medium humorem vitreum transadigit: acus tunc versus inferiorem ac posteriorem lentis obscuratae partem directa, capsulaque aperta versus superiorem eius partem deinde ducitur, et lens versus inferiora et exteriora mouetur inque imam humoris vitrei partem detruditur, tali quidem, si omnia faueant, modo, ut lens depressa altera superficie sursum, altera deorsum spectet. Haec depressio in cataracta crystallina firmio.

firmiore fatis facili negotio succedit, motu lentem depresso rite moderato; difficilius autem absoluitur iteratosque non raro poscit conatus, si mollior vel membranacea fuerit. Depressione sic facta lens detrusa aliquamdiu retineatur, ut spatium, quod occupauerat, vitreo humore impleatur. Cataracta fluida vel interstitialis vix acus ope deprimi poterit; priorem tamen post praegressa talia tantamina citius inspissari aut per ruptam capsulam effundi humorique aqueo admisceri, praecipitari, resorberi, visumque sic restitui posse experientia docuit, quod quoque de sanguine humore aqueo admixto, incautae encheireseos sequela, valet. Lenti sub operatione vel aliam ob causam in anteriorem oculi cameram delapsae, quod in senibus, marcida ut plurimum cataracta, interdum accidit, corneae incisione exitus est parandus. Compactiorem, si ob adhaerentias cum iride aut capsulae opaeae firmitatem non admittat depressionem, acu perforandam esse statuunt nonnulli, ut radiis lucis accessus in oculum detur. Nigrities atque puritas pupillae dilatatae depressionem ex sententia successisse monstrat. Quo facto acus non tor-

quendo, sed ea, qua immissa erat, directione pederentim retrahenda et educenda est. Cataractam depressam capsula vasisque destitutam lente consumi nullumque sui vestigium relinquere compertum est.

DCCCXXI. ALTERA operationis cataractae methodus posita est in lentis, capsulae vel liquoris interstitialis opaci *extractione*. In qua ad sequentia est attendendum. Mobilitati oculi, sub corneae praesertim incisione, valde incommodae, variis inuentis occurrere tentarunt varii; diuersis nimirum sic dictis speculis vtriusque palpebrae margini admotis; altero oculo corporis concaui ope firmiter fixato; hamulo coniunctivae imisso; parua lanceola manubrio vel annulo adfixa lateri, incidendae parti opposito, velut terriculamento, obiecta; stylo curuato bulbo atque palpebrae interiecto, coniunctiuam reflexam tendente; qui tamen bulbum figendi modi plus minus noxiam eius pressionem vel irritationem inducunt adeoque non sine cautissima circumspectione in usum sunt vocandi, sicut quoque similibus auxiliis carere potest exercitior Chirurgus. Corneae incisio semicircularis

ris circiter duas tertias eius partes emetiri debet. Cui scopo responderet cultellus, aut rectus, lanciformis, anceps, aut paululum curuatus, cuspide ancipiti, dorso deinde latiore, posterius conuexa, anterius plana superficie, diuersae latitudinis, commodissime dimidiam corneae diametrum aliquantulum superantis, quod instrumentum omnino praeferendum est forficibus ad eandem incisionem laudatis. Oculo recte anteriora spectante, talis cultellus haud nimis lente per mediam corneam ducitur; quod si vero bulbo introrsum verso cultri apex versus nasum educi nequeat, illum retrahere vulnusque ope forficis ampliare praestat, quam periculum incurrere, iridem aut corneae partem pupillae oppositam laedendi. Instrumentum elaterè praeditum, ad incisionem corneae laudatum, inuentis ingeniosis magis, quam vtilibus, merito adnumeratur. Rite deinde ac sufficienter aperta capsula, cultelli tecti vel acus planioris ancipitis ope, adiuuante cautissima bulbi pressione, cochlearisque deinde minoris beneficio lens opaca educitur, nisi haec, illaetabili certe omine, quam primum cornea incisa est, violento cum impetu

proruperit. Iridem sub operatione extractiua ita coarctatam, vt sagaci bulbi pressione extendi haud queat, incisione facta educationem lentis concessisse legimus. Sub diuerso luminis gradu caute tunc admissio accurate inspiciatur pupilla; quod si enim mucii opaci aut capsulae aliquid restet, pupillam offuscans, prius cochleari minore, alterum forcice circumspicte remouendum est. Humor vitrei particula nonnumquam lentis extractionem sequitur, quae vel forcici abscindenda vel oculo statim clauso, vulneris corneae coarctatione separanda est. Prolapsui iridis post operationem ad methodum (DCCCLXXXV) expositam occurritur.

DCCCXXII. CATARACTAE operatione quocumque demum modo absoluta clausis palpebris accessus lucis ad vtrumque oculum vitetur, nec ostentosa obiectorum porrectione oculus fatigetur. Inflammatio epithemate frigido, acido, ac auxiliis antiphlogisticis arceatur, praesens discutiat, diaeta tenuissima, animi corporisque quiete haud neglectis. Oculus denique lente ad sustinendam lucem assuefiat. Morbi bulbo oculi post operationem accedentes ad singulorum indolem tractentur.

CAPVT II.

CALCVLVVS.

DCCCXXIII.

CALCVLVVS *est* concrementum durum, plus minus firmum, ex diuersis conflatum, maximam partem tamen terrestre, in cauo siue receptaculo quodam corporis humani prognatum.

DCCCXXIV. Cui generando varii fauent loci, praecipuis viae vrinariae, biliariae, alimentares, saliuales, variae glandulae, viscera denique, cerebri, oculi, narium, linguae, pulmonum, cordis, lienis, vteri, ouarii, foetus ipsius exemplo, quinimo ossa, muscoli et tela cellulosa.

DCCCXXV. DIVERSAE calculorum sedi princeps eorum *diuisio* innititur: solos tamen *vrinarios, bilarios, intestinales* atque *saliuales*, utpote prae reliquis frequentiores pertractare sufficiat.

Calculi vrinarii.

DCCCXXVI. CALCULI vrinarii sunt illi, qui ex lotio nascuntur inque eius viis, rene, vterere, vesica, vrethra, praeputio vel tela cellulosa

lofa has partes inuestiente laefarumque humorem recipiente haerent. Pro communi *principio* potiffimum adgnofcunt partium terreſtrium ex vrina excuſſionem veramque cryſtallifationem ad partem receptaculi vel canalis, minore calore animali praeditam, vel muco natiuo orbatam, vel phlogofi alioque morbo accumulationi et adhaefioni illius materiei aptam factam. Vltiorem geneſeos horum calculorum diſquiſitionem non admittit inſtituti noſtri ratio. Varias autem quoad *formam* cryſtallifationis hic occurrunt differentias: nonnulli enim calculi vrinarii ſubſtantiam plane poroſam, alii laminationem ſimplicem, compoſitam, diuerſis nucleis circumeuntem, communi lamella incluſam monſtrant. *Symptomata* horum calculorum in vniuerſum talia ſunt, qualia ex ſolido irritante, premente, vrinae viam plus minus praeccludente, non oriri non poſſunt. Haec autem non ſecus ac *prognofis* ac *therapia* valde differunt pro varia, quam calculus occupat, fede. Vnde per ſingula eundem.

Calculi renales.

DCCCXXVII. CALCULI renales vt plurimum in pelui vel calicibus vnus, ſiniſtri praecipue,
 vel

vel vtriusque renis *obuii*, ex variis *caussis*, cum externis, tum internis originem trahunt. Priorres sunt alimenta cruda, aquae petrescibiles, vinum meracum multo tartaro praeditum, contusiones, corpora aliena nucleum calculi praebentia. Ad posteriores referuntur dispositio haereditaria, arthritica, ad collectiones et concretiones materiei terreae prona, inflammatio, sanguinis effusio praegressa, vitia in structura renum aut vasorum horumue decursu. *Diagnosis* curiosissimum symptomatum praegressorum et praesentium examen requirit, quum facile hic subrepat error. Ischuria renalis (CDXVIII) lumbago, stupor femoris, coacta corporis ad anteriora pronatio, nausea, flatulentia, vomitus, dolor colicus, obstipatio, pulsus rarus et durus, vrina arenosa, mucosa, purulenta, cruenta, dolore inde a lumbis ad inguina descendente, acerbissimo, lancinante, causa quocumque ad calculum generationem disponente simul praesente vel praegressa, calculi renalis suspicionem inferunt. Cognitum autem malum illaetabilem semper habet *prognosin*, quum neque de situ, figura, magnitudine calculi certum iudicium formari,

mari, neque indubiae efficaciae remedium adhiberi possit. Per se quidem citum vitae periculum morbus vnum modo renem adficiens haud infert; diuturnis tamen cruciatibus, suppurationibus et tabi, aegrotum denum conficientibus ansam dare potest, idque eo certius, quo maior, inaequabilior, et versatilior fuerit calculus. *Curatio* radicalis, concrementi dissolutionem efficiens, therapia interna qualicumque vix vquam succedit, hinc doloris ac irritationis lenimen, partium relaxationem, calculique per vretherem in vesicam propulsionem praecipit. Cui scopo venae sectiones, pro re nata repetendae, ingesta oleosa, demulcentia, paregorica, lenia diuretica, inunctiones, femicupia, pro diuersa symptomatum indole ac vehementia adhibenda, satisfaciunt. Quae vero ad extrahendum calculum renalem proposita fuit operatio, *Nephrotomia* dicta, perpensis omnibus quae circa hanc rem dicta et obseruata fuerunt, vix admittenda videtur, nisi abscessu formato, oedemate ac signis rationalibus magis quam fluctuatione percepta noscendo, locus ad incisionem opportunus adpareat; sicut quoque post apostema ruptum fu-

per-

perstes fistula ad calculum ducens, debite ampliata, huic scopo inferuire possit.

Calculus vretericus.

DCCCXXVIII. CALCVLVS in alterutro vel utroque vretere haerens e signis calculi renalis praegressis, ischuria vreterica (CDXXI) cruciatu magis ad peluim descendente *dignoscitur*. Maior, inclauatus ob vrinam supra calculum collectam ingenti dilatationi ansam dare potest. *Prognosis* atque *medendi* ratio cum iis, quae circa calculum renalem iamiam diximus, conueniunt. Insigne atque subitaneum leuamen perceptum calculum ex vretere in vesicam delapsum esse denotat.

Calculus vesicalis.

DCCCXXIX. CALCVLVS vesicalis aut in rene exortus perque vreterem in vesicam delatus vel in ipso hoc vtre prognatus esse potest. *Causae* occasionales praeter (DCCCXXVII) adlatas sunt vrina diutius retenta, ischuria vesicalis praegrisea, grumi purulenti, mucosi, cruenti, varia alia corpora aliena, siue per viam naturalem

lem siue dissolutionem praeuiam in vesicae cauum induc̄ta, nucleum calculi praebentia, ipsius denique vesicae morbus, incrustationem superficiei internae admittens. Diuersae autem in his calculis notantur differentiae. Et primo quidem quoad *figuram* rotundi, ouati, oblongi, irregulares, angulati superficiei vel inaequali, aspera, spiculata, quae quidem solitariis fere communis est, vel plana glabraque praediti, quales plusculi vna hospitantes esse solent, inueniuntur. *Substantiam* vel duram, compactam, vel molliorem, porosam, lamellatam, hancque vel simplicem vel compositam, habent. *Magnitudine* valde variant, a grani arenae specie ad molem plurimum librarum, quae totum vesicae cauum impleat, vrinaeque itinere vix sulcum aliqualem lateri quasi insculptam relinquat, in crescere possunt. Perinde differunt *numero*: modo vnicus solitarius adest, modo centeni numerantur. Aliud discrimen ab *adhaerentia* habent; nonnulli enim liberi mobilesque in vesica resident, alii vero nexum aliquem cum ea habent; genuinus tamen coalitus calculi, utpote corporis in-

inorganici cum vesica fieri non potest; adhaerentia autem locum habet, vbi filamenta siue ex crescentiae ex superficie vesicae interna, vel huius rugae, inter inaequalitates calculi sese demittunt adpositisque concrementi moleculis inclauantur; vbi mucus tenax, purulentus, ob diuturnam vesicae phlogosin ex calculi irritamento natam, transfudans calculum vesicae adglutinat; vbi calculus vesicae adpendicibus, minore hiatu praesertim praeditis, interpositus est spatiumque exacte replet; vbi calculus ex vretere delapsus ad obliquam eiusdem insertionem non in vesicam sed in tunicarum interstitium penetrat; vbi denique calculus pro parte in vretere vel vrethra impactus est, altera parte libera.

Signa calculi vesicalis sunt partim rationalia partim sensualia. *Rationalia* sunt dolor hypogastrii, perinaei, pruritus dolorificus ad penis glandem extensus, sub finem mictionis ac vesica vacua, ob maiorem calculi grauitatem specificam vesicaeque maiorem irritationem, grauissimus, vrinae fluxus, maxime in situ corporis erecto, celeris et dolorifica cessatio, sub frequentissimo mingendi stimulo, absque totali vesicae euacua-

tione, vrina purulenta, cruenta, mucosa, inuo-
 luntarium eius stillicidium, sensatio ponderis in
 perinaeo, tenesmus, praesentia caussarum ad
 calculi generationem disponentium. Quae tamen
 omnia in aliis quoque morbis adesse possunt
 hincque merito fallacia habentur, nisi signa *sen-*
sualia simul adfuerint. Haec autem desumun-
 tur ex vesicae exploratione intestinali, qua ta-
 men non nisi in infantibus indubii quid eruitur;
 omnium certissime vero catheteris, ad artis re-
 gulas (CDXXIX) vesicae immitti, immediato in
 calculum illusione, tactus ac auditus sensu per-
 cipienda. Quo accuratius autem fieri, figuram-
 que et magnitudinem calculi quodammodo
 simul declarare possit catherismus, diuersae
 figurae catheteres adhibentur, et ipsa operatio
 sub vario saepe aegroti situ, adiuuante vrinam
 mittendi nisu digitoque indice in intestinum
 rectum immisso, instituitur. Ad *Symptomata* prae-
 ter ea, quae tamquam signa adduximus, referri
 possunt variae primarum viarum turbae, infom-
 nia, febris, primo acuta deinde lenta, quinimo
 a diuturno cruciatu marasmus, aegrotum tan-
 dem conficiens.

DCCCXXX. CALCULI vesicalis *prognosis* semper ambigua, constitutio tamen aegroti eiusque vires, calculi figura, magnitudo, indoles, situs, insignem in praesagio faciunt differentiam.

DCCCXXXI. DIRI mali *curatio* multiplici quidem modo tentata fuit, et primo quidem variis lithontripticis dietis, saponaceis nimirum, alcalinis, acidis, amaris, aqua calcis viuae et aliis bene multis concrementum dissoluere conati sunt; at similia remedia calculum minus adgredi, quam mucosae tenaci irritationem leniente obducere, in vniuersum saltem incertum atque lentissimum praestare effectum, diuturnumque eorum usum suspectum esse, experientia haud aequiuoca docuit. Idem fere de iniectionibus alcalinis per catheterem in vesicam iniiciendis valet, quippe quae calculum mucosae obductum intactum relinquunt, haud aequae ipsi receptaculo parcentes. Calculus non nimis magnus, in sexu posteriore praecipue, solis interdum Naturae viribus per viam naturalem educitur, quum hunc in finem diuersimode ampliare mos est. Certa vero et vnica, maioris saltem, calculi medela radicalis in operatione chirurgica, artificialem

exitum illi parante, Lithotomia seu magis proprie *Cystotomia*, dicta, constat.

DCCCXXXII. *QVAE operatio*, omnium fortasse grauissima maximique momenti, ab antiquissimis temporibus usque ad hunc diem quoad apparatus, locum incidendum, encheireses denique, tam vario modo mutata, emendata, amplificata iterumque contracta fuit, vt nunc demum methodo vsitati ac praestantiori vix quidquam addi vel demi posse videatur. Neque tamen dissimulemus, hancce chirurgiam, summe arduam in vniuersum atque ancipitem, minus conuenire iis, qui morbo renali vel vesicali, marasmo, febre lenta, senio exhausti sunt, aut calculum inter tunicas vesicae inclusum habent.

DCCCXXXIII. *EXTRACTIO* calculi in variis quidem *locis* tentari potest: in perinaeo anteriore, regione hypogastrica, ipsa denique vrethra, muliebri praesertim. Inter diuersas methodos cystotomiam in *perinaeo* instituendi, plures dantur, quae maximis laborant difficultatibus, quinimo periculis, harum itaque vitia breuiter

tantummodo indicare fas sit. Quae nempe ab *adparatu minore* nomen habet, et in qua calculus digitis recto immixtis ac curuatis extrorsum premitur indeque nata eminentia inciditur, in adultis locum non habet, calculus difficillime sustinetur, incisio inaequalis fit ipsique vesicae contusio infertur. Hac tamen methodo vtendum foret in casu rarissimo, vbi nimirum neque catheter immitti, neque vesica iniecto fluido dilatari, calculus autem dicto modo rite extrorsum premi posset. Calculi extractio *adparatus maioris* ope praestanda merito reiicitur, quum in arctiore peluis parte, per bulbum atque partem membranofam vrethrae incisam, vix absque insigni laceratione grauibusque eius sequelis calculus extrahi, sanguisque, pus, vrina debite effluere possit. *Adparatus magnus lateralisatus* dictus, iisdem quidem difficultatibus, minore tamen gradu, premitur. Perfectissima vero calculum *adparatu laterali* dicto extrahendi methodus, quamquam vario modo, quoad instrumenta, figuram extensionemque vulneris mutata fuerit, summo iure reliquis iam praefertur, siquidem in ampliori peluis spatio instituitur,

neque nisi partes sectionem haud aegre ferentes vel extractioni firmiter sese opposcentes incisione aequali faciliq̄ negotio diuidantur, reliquaue dilatatione lente et caute facta, conica vulneris figura effluxui sanguinis, puris, lotii, arenae, faueat, symptomata denique haud difficulter arceantur vel mitigentur.

DCCCXXXIV. QVAE dicta emolumenta omnia ei calculum extrahendi methodo competere videntur, quae ab Inuentore, suppellectilis tamen magis quam encheireseos reformatore, Cattiana nuncupatur, vnde haec iam vbique fere ceteris praeferri constantique successu praestantiam suam comprobare consuevit. *Apparatus* hic vsitatus requirit specillum fulcatum singulare, Itinerarium vulgo dictum, apice clausum, manubrio firmo, largo, instructum, ad vulgarẽ catheteris figuram curuatum, rostro tamen longiore praeditum, ita vt apex manubrio ad perpendiculum sustento pollicem circiter in vesicae cauo promineat atque conuexitas in perinaeo aliquam eleuationem producat; cultrum ancipitem, in cuius altera superficie sulcus ad medium apicem decurrens est insculptus quique manu-

manubrio firmo gaudet; conductorem cannulatum, cultellum rectum qui ad diuersam altitudinem educi potest cumque fulco sursum spectante angulum XLV graduum facit, vel dilatatoriū simul continentem; forcipes variae longitudinis et latitudinis, recti et curuati; rite fabricati; siryx pro iniectione liquidi; acus curuatae variae ac peculiaris, pro liganda arteria pudenda; spongia spleniaque diuersa. His, vt artis est, dispositis *situs* aegroti adornandus est. Quippe iste, debito regimine praeparatus, intestino recto nuper eluto, in mensa altiore, firma collocetur, diductis genibus, calcibus ad coxas retractis, vtraque manu ad pedem demissa et malleolis adligata, trunco leuato aque adstantibus rite sustentato. *Encheireses* quod attingit, itinerarium oleo inunctum ad artem in vesicam demittitur, calculique praesentia denuo certe indagata adsistens chirurgus manubrium toto pugno amplectitur firmiterque ita tenet, vt illud sursum spectet, dum altera manu scrotum simul eleuat. Ipse autem Chirurgus operationem peracturus, sinistro genu insistens, pollice sinistro ad perinaeum adplicato, cultro instar

calami scriptorii digitis prehenso, fulco extrorsum verso, maiori plaga ad raphen, pollicem circiter ab ano distantia, incipiente et oblique inter anum et sinistram ischii tuberositatem decurrente, cutim vna cum cellulosa tela diuidit, fulco specilli deinde vnguis digiti indicis sinistri ope explorato, apex cultri in superiore vulneris angulo, vngue duce, in fulcum itinerarii immittitur et pars vrethrae membranosa infra aut ad latus bulbi, lateraliter pressa, ad prostatam usque aperitur, nec vrethrotomi cuspis e specilli fulco extrahatur, antequam tota haec vrethrae pars versus sinistram latus diuisa fuerit. Rite absoluta hacce incisione laeua manu vrethrotomi manubrium prehendit Chirurgus, altera vero rostrum conductoris cystotomi, cuius lamina scindens e vagina ad determinatum gradum educta atque firmata est, iuxta canalem lamellae vrethrotomi insculptum, in fulcum catheteris ducit, quod rite factum esse ex paruo ad superiora et inferiora motu succedente noscit. Tunc erectam resumens posituram, manu sinistra manubrium catheteris vna cum alterius Chirurgi manu, illud iam tenente, amplectitur adque
 ossium

offium pubis arcum attollit, quo motu prostata et vesicae collum ab intestino recto aliquatenus remouentur. Dum haec fiunt, conductorem cystotomum dextra manu iuxta catheteris fulcum, depresso paululum manubrio, recta via in vesicam demittit, probe cauendo, ne fulcum catheteris relinquat instrumentum, quo motu ad directionem laminae scindentis, inter horizontalem nempe atque perpendicularem medianam, in prostatae substantiam ducitur fulcus, maximaque huius glandulae pars finditur, facie tamen intestinum spectante illaesa seruata, musculo transversali ac ligamento vrethrae subiecto perinde diuisis; ipsius vero vesicae ostium parca tantummodo incisione attingitur. Noscimus autem conductorem cystotomum in vesicam peruenisse, si eius rostrum ob extremum catheteris fulcati clausum alterius progredi nequit lotiumque undatim effluit. Quibus debite peractis catheter fulcatus educitur, lamellaque scindens in vagina reconditur: deinde cautissima manu, conductoris cannulati extrema diducendo, leniter et pedetentim vesicae orificium dilatatur, id probe curando vt extremitates instrumenti non integre clau-

dantur, ne partes vellicentur. Laeva manu tunc accipiendus est canalis ductor dextraeque index in vesicae cauum lente et prouide demittendus, vt quousque dilatatum fuerit, exploret. Quo facto forceps cum conductoris sulco angulum acutum faciendo in vesicam ducitur calculique situs exploratur, qui inter diductos leniterque rotatos forcipis ramos decidere solet. Quod si isti calculo prehenso maximopere a se inuicem distent, aut hunc magnae molis aut in maiore suo diametro arreptum esse, aut prope iuncturam forcipis teneri iudicamus. Posteriora vitia specilli maioris adminiculo adcuratius explorantur et, quantum fieri potest, corriguntur. Calculus autem rite arreptus, forcipe sursum deorsumque absque rotatione moto ad directionem axeos peluis lentissime educitur, siquidem omnis ostentosa in hac re festinatio valde noxia saepeque funesta est.

DCCCXXXV. CALCVLVVS fragilis si sub extractione *frangeretur*, maiora fragmenta repetita cauta forcipis introductione extrahuntur, quod quoque de *plurculis* calculis simul in vesicahospitantibus valet. Frustula minora fabulosa aut
 cochle-

cochlearis ope educuntur aut liquido in vesicam iniecto eluuntur. Calculus *maioris voluminis* non sine summa violentia per factam plagam extrahendus, aliquot diebus praeterlapsis vulnere suppuratione laxato felicius traducitur: aut forcipis vulgaris vel proprii ministerio diffringitur frustatimque extrahitur: aut si ingentis molis fuerit calculus, sectio hypogastrica, largiorem viam parans, instituenda est. Si *haemorrhagiae* ansam dederit haec methodus, ob vulneris interni paruitatem rarissime ex vase profundo natae, aut agarici frustulum, digito per aliquod tempus adpressum, aut cannula agarico inuoluta in vulnus immissa, vel ligatura, acu peculiari perficienda, sanguinem coercebit. Calculi *adhaerentiae*, exacta vesicae exploratione cognoscuntur. In ancipite hocce casu curatio tentata fuit circumspecta calculi adhaerentis forcipe prehensi attractione; capsulae ope forcipis frequentiore irritatione suppurationem demum inducente; iniectione in vesicam crebro repetita; quid? quod incisa capsula calculum extractum esse legimus. Ad auertendas grauissimas huius morbi *sequelas*, methodus antiphlogistica, abdominis

minis inunctiones, fodus, regimen strictius ac praecipue semicupium quotidie adhibitum, tum quoque paregoricum post absolutam operationem propinatum, mire conducunt. *Vulnus* ipsum instar simplicis tractetur, urinae primis diebus liber effluxus concedatur; adductis postea vinculi iniectione adminiculo genibus, labiis vulneris approximatis, lente hoc coarctetur lotiumque ad repetendum pristinum suum iter cogatur. Complicationes forte superuenientes methodum in vulnere complicatorum pertractatione expositam desiderant.

DCCCXXXVI. SECTIO *hypogastrica*, quae etiam ab apparatusu alio nomen habet, vesicae in antecessum expansionem poscit, quae quidem in omni calculoso difficulter, quinimo per saepe impossibilis est. Tentatur tamen aut copiosiore potu, urina quamdiu ferri potest, retenta; aut iniectione liquidi cautissima, quantitate indies aucta. Vesica tandem vsque adeo impleta ut supra pubem promineat, incisione in inferiore lineae albae parte secundum huius longitudinem facta superioris fundi vesicae pars anterior, peritoneo haud obiecta, cultro, apicis
acie

acie pubem spectante, dorso in vncii figuram prominente aperitur, quo vesica lotio effluente sustinetur, donec digitus index vel, quod praestat, duo vncii planiores a latere in vesicam induci queant. Calculus tunc haud difficulter capite arreptus extrahitur. Difficultas tamen vesicam sufficienter implendi, et metuenda infiltratio lotii in cellulosam, vel saltem diuturna ac molesta catheteris in vesica retentio, quo ista effusio praecaueatur, hancce methodum suspectam reddunt, morbo quocumque prohibitam, nisi eam facilis successus impletionis aut catheteris in vesicam immissio impossibilis indicet.

DCCCXXXVII. EXTRACTIO calculi vesicalis per *vrethram integram* ob maiorem huius canalis breuitatem et diametrum in mulieribus, quippe per quam non raro Natura fat magnos propellit calculos, locum habere potest, vrethra nempe in antecessum siue proprii dilatatorii siue conductorum, maris foeminaeque dictorum, ministerio lente et circumspecte diducta. At vero ob vrinae incontinentiam exinde metuendam, praecipue si maioris molis fuerit calculus, parua incisione vrethrae laterali extractionem adiuuare
 prae.

praestat. Inter alia instrumenta in hunc finem excogitata commodissimum est conductor cystotomus in sectione laterali virorum iamiam commendatus, specillo fulcato dirigente in vesicam demittendus. De reliqua tractatione eadem valent quae in praecedentibus monuimus.

Calculus vrethralis.

DCCCXXXVIII. CALCVLVS in membranosa vrethrae parte, aut in vltiore eius progressu aut in fossa nauiculari haerere potest. In priore casu symptomata ischuriae vesicalis calculosae, calculi suspicionem iniiciunt, qui et mediante apparatu minore (DCCCXXXIII) extrahitur. Si sub vltiore in vrethra progressu substitit calculus, quod digitus specillumque facile detegunt, neque nisus Naturae cereusue in vrethram immissus eum propellere valet, spongiosus vrethrae textus super calculo sectione longitudinali incidendus est, qua facta calculus ope hamuli obtusi extrahitur. Notandum tamen incisionem integumentorum vulnus ipsius vrethrae excedere eiusdem directionem sequi debere. Calculus in fossa nauiculari obuius glandis incisionem poscit.

Calcu-

Calculus praeputialis.

DCCCXXXIX. CALCVLVS in pueris vel viris phimosi, congenita praefertim, laborantibus, intra ipsum praeputium ob urinae in hocce vestibulo retentionem interdum haeret, siue ibidem formatus siue ex vrethra delapsus fuerit. In utroque casu ad maiorem molem, ad parietes includentes configuratam, excrefcere valet. Exploratione indagatus sectione in ipso praeputio instituta aufertur.

Calculi bilarii.

DCCCXL. CALCVLI fellei in vesica biliaria, ductu cystico vel cholodocho, rarius in hepatis substantia aut ductu hepatico *obuii*, ex bilis spissioris concremento *ortum* trahentes, vt plurimum *naturam* resinae adfectant, utpote fusci, brunni, leues, in aqua haud solubiles, ad ignem flammam facile capientes. *Symptomata* varia inducere valent, a calculi irritamento, bilis impedito transitu, nisu Naturae calculum expellendi, oriunda. Vel solitarius adest talis calculus vel plures, quin numerosissimi simul in vesicula hospitantur. *Diagnosin* huius morbi, cum alio hepatis adfectu facile confundendi sistit dolor hypo-

hypochondrii dextri ad costarum spuriarum extrema ac epigastrium excurrens, nonnullis a pastu horis recrudesceus, quem aurigo et alia symptomata ex denegato bilis in duodenum effluxu profluentia comitari vel sequi solent. *Causa* morbi esse potest quidquid bilis concrecioni fauet, sicut vita sedentaria, obstacula varia, bilem in cystide retinentia, forte etiam dispositio haereditaria. *Curatio* versatur in longo diluentium, emollientium, antispasmodicorum ecoproticorum vel leniter laxantium vti et semicupiorum vsu, quibus nempe exitus calculorum facilitatur. Solutionem concrementi variis tentarunt varii: nouissime laudari videmus oleum therebinthinae spiritui aethereo mixtum. Quod si praegressa in antecessum phlogosi tumor fluctuans percipiatur; circumscriptus, ad costarum spuriarum marginem situs, concrecionem vesiculae felleae cum peritoneo indicans, incisione facta calculos extrahi posse experientia testatur. Subita autem cruciatus ex calculi bilarii irritamento haud dubie oriundi cessatio illum per ductum cholodochum in intestinum transiisse docet.

Calculi intestinales.

DCCCXLI. CALCULI intestinales in intestinis, crassis praecipue, obuii a scybalis durissimis aut variis corporibus alienis ingestis *orti*, multuariis atque aequiuocis symptomatibus ex canalis alimentaris irritatione, eius functione laesa, impedito faecum aluinarum transitu pendentibus, perlongum saepe tempus perdurantibus ansam dare possunt. *Therapiam* quod attinet, malum catharticis propinatis exacerbari solet; diuturnus autem oleosorum et mucilaginosorum usus, fomenta, clysmata, femicupia emollientia calculi progressum facilitant. In intestino recto haerens, diarrhoeae chronicae, non raro cruentae, tenesmi grauissimi, vlcerationis, febris lentae, consumptionis tabidae caussa, exploratione intestinali indagatus, ano, prout res exigit, vel lente dilatato, vel inciso forcipis ope extrahitur.

Calculi saliuales.

DCCCXLII. NON solum calculi in salivae viis haerentes, sed alii quoque partes glandulosas infestantes, diuersimode molesti aut nociui, indagatione praeuia facile indigent methodum medendi,

DCCCLIII. CONCREMENTVM *tartareum* dentibus adhaerescens, salivae atque immunditiei progenies idoneo instrumento abradi debet: cavendo tamen ne rudiore conatu gingivae a dente dissolvantur unde vix medicabilis nascitur huius vacillatio, vel ipsius substantiae vitreae iniuria inferatur.

DCCCLIV. CONCRETA *pilosa* in variis visceribus vel cavo abdominis interdum obuia, diagnofin perinde ac medelam excludunt.

CAPVT III.

IMPERFORATIO.

DCCCXLVI.

IMPERFORATIONEM *vocamus* defectum hiatus seu concretionem parietum aperturæ naturalis externæ maioris, sensui aut excretioni cuidam inferuentis. Quæ in vniuersum aut congenita aut acquisita ceu alius morbi sequela est. Præcipuæ autem huius vitii species nobis considerandæ sunt in *iride, naribus, auribus, vagina, recto*: puncti enim aut canalis lacrymalis, ductus saliuæ ac vræthrae imperforationem in præcedentibus iam attigimus.

Imperforatio iridis.

DCCCXLVII. CONCRETIO pupillæ spatium replens vel *natiua* est, membrana pupillare subsistente, vel *accidentalis*, ophthalmiæ grauioris, vulneris, contusionis, cataractæ operationem passæ, sequela. Deinde vel *simplex* est, in oculo ceteroquin sano occurrens, vel *complicata*, cum varia cataracta, concretionem capsulae cum vnea, oculi atrophia iuncta. Morbus si *me-*

delam admittit, nonnisi iridis incisione tollitur. Quae acu planiore, scindente, prope corneam per scleroticam ac mediam pupillam transuersim a posteriore parte in anteriorem oculi cameram ducta cum successu instituta fuit. Quum vero huius vulneris labia haud distrahantur, hinc facile iterum reuniantur, interdum quoque sanguis effusus humorem aqueum turbans incisioni rite perficiendae obstat, corneae uti, in cataractae extractione fieri solet, incisionem praeuiam, iride, deinde non quidem in pupillae futurae centro sed ad latus, versus eius interiora, perforata aut incisa, faustiore successum promittere compertum est, quum ob fibras transuersas dissectas labia vulneris facti se a inuicem distrahantur.

Imperforatio meatus auditorii externi.

DCCCXLVIII. AVRIS externa imperforationem habere potest vel *natiuam*, subsistente membrana decidua, quae in infante tympanum obducit, aut alia difformitate congenita; vel *accidentalem*, ex praegressa inflammatione, suppuratione,

ratione, variolis confluentibus, combustione natam; totalem aut partiam. Morbo, auditus difficultatem inducenti sola incisione scalpello vel paracenterio instituenda, in superficiali quidem colitu haud difficili, in profundiore autem ambigua, *medendum* est. Restituta canalis peruiatione vlcus turundis dilatantibus expleatur, donec superficiei obducta fuerit cutis. Profundissima concretio ad ipsum tympani cauum extensa artis auxilia haud raro spernit, sono tunc nonnisi per tubam Eustachianam, ore aperto aeri externo patulam, in auris interiora perueniente.

Imperforatio nasi.

DCCCXLIX. IMPERFORATIO narium rarissime *congenita*, saepius *accidentalis*, post varias violentias externas, inflammationes, suppurationes, variolas, confluentes praesertim, neglectis cautelis nata, obseruatur. Aut superficialis est, aut profunda, modo vnum, modo vtrumque narem occupans. *Laedi* vario gradu exinde odoratum respirationem, loquelam, patet. *Chirurgia* consistit in incisione lanceola vel acu triquetra instituenda, quo facto vulnus tubulo seu turunda

caua apertum seruetur donec cute obiectum, neque succedentis coarctationis periculum metendum fuerit.

Imperforatio vaginae.

DCCCL. VAGINAE imperforatio etiam aut naturalis aut accidentalis est. Prior saepissime ab hymene aperturam occludente, exoritur, neque noxam parit antequam catamaeniorum fluxus ac concubitus inde impediatur. Est autem vel totalis vel partialis. Totalis incisionem, eamque cruciatam, exigit. Partialem vero a hymene parua apertura gaudente conceptionem admittere, partui vero obstare posse compertum est. Ad cultrum tunc recurrendum est. Accidentalibus aut symptomatica vaginae concretio plenaria vix unquam occurrit; partialis vero seu coarctatio, inflammationis, abscessus, ulceris, rupturae, partus laboriosi haud infrequens sequela coitui vel saltem enixui obstaculum parare valet, in quo casu perinde ad incisionem deueniendum est, nisi emollientibus malum cedat.

Imper-

Imperforatio ani.

DCCCLI. TRIPLICI gradu natiua ani imperforatio, malum neonatis proprium, adesse potest. Vel enim istud ostium membrana tenui per quam faeces fere transparent, occluditur, vel minima obseruatur apertura, meconio transmitendo vix sufficiens, vel quoque coalitus, profundior quidem, vestigium tamen cicatrici simile ani locum indicat; vel concretio profundissima in colon interdum adscendens, absque vlllo ani vestigio adest. Vitium certissime lethale, nisi exitus excrementis parari possit, *incisionem* necessariam reddit, quae in primo gradu lanceolae ministerio ad formam cruciatam satis facile perficitur: in secundo maior occurrit difficultas, quum culter secundum intestini tractum sit dirigendus vt in ipsius cauum penetret neque tamen a debita via aberrans tunicas discindat. Maximus ac profundissimus coalitionis gradus medelam includit.

CAPVT V.

ANCHYLOSIS.

DCCCLII.

ANCHYLOSIS *est* articulationis mobilis ad motum praestandum inhabilitas saepissime cum tumore plus minus duro coniuncta, quae vel ex callo ad articulum ossis fracti, vel exostosi ad iuncturas, vel ligamentis rigidis, vel inspissato mucos, qui articulum lubricare deberet, *originem* trahit. Vnde in genuinam et spuriam distingui consuevit. Anchylosis *vera* oritur a laesa ossium crusta articulari cartilaginea, vnde fibrae osseae in articulo propullant coalitumque efficiunt, nulla demum arte soluendum. Anchylosin *spuriam* vel symptomaticam inducunt plurimi iuncturarum morbi harum figuram aut lubricitatem, ligamentorumue articularium flexilitatem diuersimodo laedentes. Posterioris *curatio* morbi primarii medelae innititur. Ligamentorum rigiditati methodo relaxante (LVI) occurritur: inspissatae synouiae praeter balnea vaporosa, saponacea, stillicidia cum prudenti lenissimo atque repetito motum reducendi tentamine conueniunt.

DCCCLIII.

DCCCLIII. ALIAE concretiones congenitæ aut symptomaticæ, *linguae* nimirum imminuta mobilitas adque functionem inhabilitas a frenulo iusto breuiore, *palpebrae* cum bulbo oculi concretio, siue totalis siue partialis *gingiuarum* cum gena post hydrargyrosin coalitio, *digitorum* aliorumue partium nexus praeternaturalis, pro uida sectionem diuisique, pro re nata separationem poscunt. Quoad linguam nimis strictam tamen caueat Chirurgus ne absque maturo examine incisionem fraenuli suscipiat lethalique illius in fauces retrouersioni (DI) vel haemorrhagiae ansam det.

SVBSECTIO III.

ABUNDANTIAE VITIOSAE.

DCCCLIV.

MORBI vel vitia in abundanti volumine vel numero partis cuiusdam organicae consistentia cum morbofa intumescencia, excrescentia cet. haud confundenda, multiuarii notantur. Neque tamen chirurgi curam requirunt, nisi vel formam deturpent vel noxam inferant: neque in omnibus artis auxilia vtiliter adhiberi queunt. Nonnullae autem partes, quibus tuto orbari atque carere potest homo, sicut digiti et dentes iustum numerum excedentes reliquisque molesti, clitoris monstrosa nymphaeque nimium propendentes refecari debent, quoties operatio nullum minatur periculum, quod incommodo vel difformitate magis metuendum foret.

SUBSECTIO II.

DEFECTVS PRAETERNA- TVRALES.

DCCCLV.

DEFECTVS partis organicae aut conformationem monstrosam, congenitam aut morbum praegressum aut factam aliquam operationem chirurgicam pro causa adgnoscit. Quae inde profluant formae functionumque laesiones facile intelligitur. Quamquam autem artis conatus vires Naturae plasticas aequare minime valeant, multiplici tamen artificio membri defectum celare vel supplere didicimus. Sic post grauissimos bulbi oculi morbos, quibus visus periit, foedus saltem adspectus oculo artificiali, illaeso alteri simili, pone palpebras immisso, etiam bulbi motum quodammodo sequente attentissimamque non raro inspectionem fallente, corrigitur. Nasus artificialis hiatus adfixus turpissimam deformitatem minuit. Sic crura, brachia cet. diuersimode fabricata artuum defectum ad primum saltem intuitum occultant. Princeps tamen in similibus supplementis scopus est, vt
mem-

membrum artificiale, quantum fieri potest, ablati functionem simul praestet. Sic auris rite fabricata auditum pro parte restituit: dens factitius loquelae ac masticationi perinde ac natius inferuit, lamella palati hiatum, qui auersabilem cacophoniam ingestorumque per nares regurgitationem creat, debite obturans haec vitia tollit. Fulera cavitatum amissa variis adminiculis recuperantur. Membra artificialia tam admirabili mechanismo praedita, ut varios motus etiam ad lubitum mutilorum perficere valeant, recentiorum sagacitati debemus. Quid? quod speciem virilitatis restitutam esse legimus.

F I N I S.

EX OFFICINA THIELIANA.

